

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

**Cu titlu de manuscris
CZU 343. 19 (043.3)**

ZAMFIR Vasile

INSTITUȚIA ÎNVINUIRII ÎN PROCESUL PENAL

Specialitatea: 554.03 - Drept procesual penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific

**RUSU Vitalie
conferențiar universitar,
doctor în drept**

Autor:

— _____

CHIȘINĂU, 2018

© ZAMFIR Vasile, 2018

CUPRINS

ADNOTĂRI (în limba română, engleză și rusă).....	4
LISTA	7
INTRODUCERE	8
1. INSTITUȚIA ÎNVINUIRII ÎN PROCESUL PENAL PRIN PRISMA PUBLICAȚIILOR DOCTRINARE	14
1.1. Materialele științifice referitoare la instituția învinuirii în procesul penal, publicate în Republica Moldova	14
1.2. Abordări științifice ale instituției învinuirii în procesul penal, realizate în alte state.....	23
1.3. Concluzii la Capitolul 1	43
2. FUNCȚIA ÎNVINUIRII ÎN PROCESUL PENAL	45
2.1. Funcția învinuirii exercitată de către procuror și organul de urmărire penală.....	45
2.2. Funcția învinuirii private.....	64
2.3. Concluzii la Capitolul 2	96
3. MECANISMUL PROCESUAL DE REALIZARE A ÎNVINUIRII ÎN ANUMITE FAZE ALE PROCESULUI PENAL	98
3.1. Realizarea învinuirii în faza urmăririi penale.....	98
3.1.1. Punerea sub învinuire și înaintarea acuzației (temeiuri, condiții, procedură și importanță)	100
3.1.2. Terminarea urmăririi penale cu rechizitoriu și trimiterea cauzei în judecată.....	117
3.2. Realizarea învinuirii în faza judecării în fond.....	131
3.2.1. Prezentarea învinuirii de către acuzatorul de stat.....	138
3.2.2. Modificarea învinuirii în sensul agravării.....	149
3.2.3. Renunțarea la învinuire.....	164
3.3. Concluzii la Capitolul 3.....	180
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	183
BIBLIOGRAFIE	187
ANEXĂ - Act de implementare	204
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	205
CV-ul AUTORULUI	206

ADNOTARE

ZAMFIR V. Instituția învinuirii în procesul penal. Teză de doctor în drept.

Specialitatea științifică: 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău, 2018

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia compusă din 354 titluri, 180 pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: învinuire, învinuit, acuzare, punere sub învinuire, înaintarea acuzării, rechizitoriu, urmărire penală, procuror, apărător, modificarea învinuirii, renunțare la învinuire.

Domeniul de studiu. Lucrarea aparține domeniului dreptului procesual penal.

Scopul tezei îl constituie studierea multilaterală și complexă a teoriei, practicii și reglementărilor juridice ale instituției învinuirii în procesul penal.

Obiectivele lucrării: analiza lucrărilor științifice din doctrina penală autohtonă și cea străină publicate la tematica problemei investigate; dezvăluirea conținutului și esenței instituției învinuirii în procesul penal; analiza esenței funcției învinuirii exercitată de către procuror și organul de urmărire penală; analiza statutului juridic al persoanelor, abilitate cu exercitarea funcției învinuirii în procesul penal; conturarea conținutului și esenței funcției învinuirii private; reflectarea specificului privind realizarea învinuirii în faza urmăririi penale; reliefaarea particularităților realizării învinuirii în instanța de fond; fundamentarea și conturarea problemei științifice importante soluționate privind instituția învinuirii; formularea concluziilor, recomandărilor și a propunerilor de *lege ferenda* referitoare la perfecționarea normelor procesual-penale.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei de doctorat cuprinde o analiză sistemică a instituției învinuirii în procesul penal, în calitatea ei de element obligatoriu al contradictorialității procesului penal. Această investigație științifică reprezintă o cercetare monografică a instituției învinuirii în procesul penal. Caracterul inovator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că a fost realizată o lucrare complexă a instituției învinuirii în procesul penal, în baza cărora au fost formulate concluzii și recomandări teoretice pentru perfecționarea continuă a practicii și legislației în domeniu.

Problema științifică importantă soluționată a constat în analiza și reevaluarea cadrului practico-legislativ al instituției învinuirii, urmărindu-se relevarea caracterului și specificului ei, fapt de natură să contribuie la perfecționarea și eficientizarea normativului procesual penal din acest domeniu.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. *Importanța teoretică* a tezei rezidă în cercetarea complexă a instituției învinuirii în procesul penal, definirea bazelor conceptuale în materia dreptului procesual penal, cuprinderea unor vaste materiale teoretice și practice în vederea urmăririi evoluției legislației procesual-penale, a teoriei și practicii în domeniu, trasarea de perspective noi asupra cadrului teoretico-metodologic în domeniul cercetat. Lucrarea se manifestă printr-o serie de recomandări, inclusiv cu caracter de *lege ferenda*, care pot fi însușite de către legiuitor pentru îmbunătățirea normativului procesual-penal. Examinarea dispozițiilor legale pot contribui la o îmbunătățire calitativă a prevederilor legale în materie.

Implementarea rezultatelor științifice. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse prin conținutul mai multor lucrări științifice (8 articole), constituind, în același timp, subiectul unor referate prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale. Rezultatele științifice din cadrul tezei pot fi utile procesului didactic din instituțiile de învățământ cu profil juridic.

ANNOTATION

**ZAMFIR V. The institution of prosecution in criminal trial. PhD thesis in law.
554.03 - Criminal procedure law. Chisinau, 2018**

Structure of the thesis: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography composed of 354 titles, 180 pages of basic text. The results are published in 8 scientific papers.

Keywords: charge, defendant, accusation, bring an accusation, laying charges, indictment, criminal prosecution, prosecutor, defender, change of accusation, waiver of prosecution.

Field of study. The paper belongs to the field of criminal procedure law.

Purpose of the thesis. The purpose of the thesis is the multilateral and complex study of the theory, practice and legal regulations of the institution of indictment in the criminal trial, highlighting the levers to improve the criminal procedure regulations of the accusation function.

Objectives of the paper: Achieving the proposed goal involves achieving the following *objectives*: analysis of the scientific papers from the native and foreign criminal doctrine published on the topic of the investigated problem; disclosure of the content and essence of the institution of the accusation in the criminal proceedings; analysis of the essence of the prosecution function of the prosecutor and the criminal prosecution body; analysis of the legal status of persons, reflection of the specificity in making the accusation at the stage of the prosecution; highlighting the peculiarities of the indictment in the court of first instance; substantiation and outlining of the important scientific issue solved regarding the institution of the accusation; formulating the conclusions, recommendations and proposals of *lege ferenda* on the improvement of criminal procedure regulations.

Scientific novelty and originality. The scientific novelty and originality of the doctoral dissertation is about to include a systemic analysis of the institution of the accusation in the criminal trial, as a mandatory element of the adversary nature of the criminal process. This scientific investigation is a monographic survey of the institution of the indictment in the criminal trial. The innovative character of the obtained results is determined by the fact that a complex work of the institution of indictment in the criminal trial has been carried out, on the basis of which theoretical conclusions and recommendations were formulated.

The scientific issue of major importance, which was solved, *consisted* in the conceptualization of the accusation in the criminal trial, in the analysis and re-evaluation of its practical legislative framework, *aiming* to reveal its character and its specificity *in order to* contribute to the improvement and efficiency of the criminal procedure standards in this area.

Theoretical significance and applicative value of the work. The theoretical importance of the thesis lies in the complex investigation of the institution of accusation in the criminal trial, the definition of the conceptual bases in the field of criminal procedure law, the inclusion of vast theoretical and practical materials in order to follow the evolution of the criminal procedure law, the theory and the practice in the field, laying perspectives on the theoretical and methodological framework in the researched field. The work is manifested through a series of recommendations, as well as proposals of *lege ferenda*. Examination of the legal provisions can contribute to a qualitative improvement of the legal provisions in the field.

Implementation of scientific results. The basic concepts and conclusions of the thesis were exposed by the content of several scientific papers (8 scientific papers), being meanwhile the subject of papers presented at national and international scientific conferences. The scientific results of the thesis may be useful to the teaching process of the institutions providing legal education.

АННОТАЦИЯ

ЗАМФИР В. Институтобвинения в уголовном судопроизводстве. Докторская диссертация в области права. Специальность: 554.03 - Уголовно-процессуальное право. Кишинэу, 2018

Структура диссертации: Введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 354 наименований, 180 страниц основного текста. Результаты опубликованы в 8 научных статьях.

Ключевые слова: инкриминирование, обвиняемый, обвинение, предъявление обвинения, выдвигание обвинения, обвинительное заключение, уголовное преследование, прокурор, защитник, изменение обвинения, отказ от обвинений.

Область исследования. Работа относится к области уголовного процесса.

Цель диссертации. Целью диссертации является многостороннее и комплексное изучение теории, практики и правовых норм института обвинения в уголовном судопроизводстве.

Задачи работы: Достижение предлагаемой цели предполагает решение следующих *задач*: анализ отечественной и иностранной доктрины по теме исследуемой проблемы; раскрытие содержания и сущности института обвинения; анализ сущности функции обвинения, осуществляемой прокурором и органом уголовного преследования; анализ правового статуса лиц, уполномоченных выполнять функцию обвинения; изложение содержания и сущности функции частного обвинения; отражение специфики обвинения на стадии уголовного преследования и в суде первой инстанции; обоснование и очертание решенной важной научной проблемы института обвинения; формулирование выводов, рекомендаций и предложений *lege ferenda* по улучшению уголовно-процессуальных норм.

Научная новизна и оригинальность. Научная новизна и оригинальность докторской диссертации включает системный анализ института предъявления обвинения в уголовном судопроизводстве в качестве обязательного элемента состязательности уголовного судопроизводства. Инновационный характер полученных результатов также определяется тем, что была проведена комплексная работа по изучению института обвинения в уголовном судопроизводстве, на основе которой были сформулированы теоретические выводы и рекомендации.

Решенная научная проблема состоит в концептуализации обвинения в уголовном судопроизводстве, в анализе и переоценке его практико-законодательной базы, *направленной* на выявление его характера и специфики *в целях* содействия улучшению и повышения эффективности уголовно-процессуальных норм в данной области.

Теоретическая значимость и прикладная ценность работы. Теоретическая значимость диссертации заключается в комплексном исследовании института обвинения в уголовном судопроизводстве, определении концептуальных основ в области уголовно-процессуального права, включении обширных теоретических и практических материалов для отслеживания эволюции уголовно-процессуального права, теории и практики в этой области. Работа представлена в виде ряда рекомендаций, а также предложений *lege ferenda*, которые могут быть взяты на заметку законодательным органом.

Внедрение научных результатов. Основные понятия и выводы диссертации были раскрыты в нескольких научных работах (8 статьи), будучи также предметом докладов, представленных на национальных и международных научных конференциях. Научные результаты диссертации могут быть полезны для учебного процесса юридических учебных заведений.

LISTA ABREVIERILOR

CP	- Cod penal
CPP.	- Cod de procedură penală
CPP FR	- Cod de procedură penală a Federației Ruse
CE	- Consiliul Europei
CEDO	- Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CtEDO	- Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CSJ	- Curtea Supremă de Justiție
HP CSJ	- Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție
DUDO	- Declarația Universală a Drepturilor Omului
Ed.	- Editura
SUA	- Statele Unite ale Americii
URSS	- Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
M. Of.	- Monitor Oficial
Nr.	- număr
P.	- pagină
Parag.	- paragraf
Pct.	- punct
Rom.	- România
RM	- Republica Moldova
R.R.D.	- Revista Română de Drept
Sect. pen.	- secție penală
Sent. pen.	- sentință penală
Trib.	- Tribunal
Trib. Supr.	- Tribunal Suprem
Trib. jud.	- Tribunal județean
Vol.	- volum
lit.	- literă
nr.	- număr
RDP	- Revista de Drept Penal
Red.	- redacția
RND	- Revista Națională de Drept
Vol.	- volum

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Potrivit dispozițiilor constituționale, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și garantate [23] în statul de drept. Prevederile constituționale impun necesitatea creării unor mecanisme eficiente, pe măsură să asigure fiecărui cetățean posibilitatea de a pleda pentru apărarea și restabilirea drepturilor și libertăților contra oricărei limitări și încălcări de lege. Lipsa răspunderii penale a persoanelor care au comis infracțiuni complică semnificativ situația criminogenă din țară, face dificil procesul de stabilire a adevărului în cauzele penale, restabilirea drepturilor și intereselor lezate, când, de la caz la caz, se pune în pericol securitatea participanților la proces, în privința cărora se comit frecvent acțiuni ilegale. În context, o condiție necesară a democratizării societății și edificării statului de drept este combaterea eficientă a criminalității, care presupune modificarea permanentă a formelor și metodelor de activitate a organelor judiciare, inclusiv a celor de urmărire penală și ale procuraturii. Legea procesual-penală trebuie să asigure o asemenea reglementare a relațiilor juridice legate de exercitarea învinuirii, care să poată contribui, în mod eficient, la realizarea obiectivelor și a sarcinilor procesului penal.

Reglementări procesual-penale din RM, instituite după anul 2003, și-au lăsat amprenta inclusiv asupra instituției învinuirii. Reformarea ei a fost înfăptuită, în mare parte, conform prevederilor contradictorialității și a asigurării drepturilor și intereselor tuturor participanților la procesul penal.

Realizarea învinuirii în procesul penal este, în mai multe situații, însoțită de dificultăți de natură obiectivă și subiectivă. Dificultățile cu caracter obiectiv complică realizarea funcției învinuirii, atribuindu-se la acest grup, în primul rând, lacunele și contradicțiile admise de către legiuitor în proces de reglementare normativă a acestei activități. La dificultățile de ordin subiectiv se atribuie pregătirea insuficientă a acuzatorilor de stat, care urmează să cunoască perfect nuanțele prevăzute de legea procesual-penală, precum și să se evidențieze un pretins grad de însușire în permanență a procedeelelor criminalistice și psihologice de realizare și susținere a învinuirii.

Cercetarea complexă a problemelor instituției învinuirii în procesul penal are o importanță teoretico-practică majoră. Acestor probleme fundamentale li se atribuie studiul temei, în cadrul căruia sugestiile teoretice și recomandările practice în proces de aplicare a normelor procesual-penale și a propunerilor de modificare a legislației procesual-penale sunt orientate spre

optimizarea activităților în domeniu și fortificarea garanțiilor procesuale în cazul persoanelor atrase în limitele procesului penal.

Aceste circumstanțe au determinat, în ipoteza cercetărilor desfășurate, investigarea problemelor teoretico-practice ale realizării învinuirii, precum și a importanței teoretico-practice a elementelor care vizează acest proces.

Or, instituția învinuirii în procesul penal necesită studiu în plină materie, o analiză profundă și o reformare continuă. Reinterpretări creative necesită concepția acestei instituții și, pe această cale, anumite circumstanțe enunțate au condiționat selectarea subiectului pentru cercetare și au relevat actualitatea acestuia.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. În literatura de specialitate, nuanțele care vizează instituția învinuirii în procesul penal au fost supuse cercetărilor științifice la diferite etape ale dezvoltării doctrinei procesual-penale, continuând să rămână și actualmente în vizorul analitic al cercetătorilor în domeniu. Unele aspecte, care au contribuit esențial la elucidarea problemei au fost abordate în lucrările autorilor din RM și România, în special evidențiindu-se lucrările autorilor I. Dolea, I. Sedlețchi, T. Vîzdoagă, D. Roman, B. Lichii, I. Serbinov, Gr. Theodoru, V. Dongoroz, I. Neagu, N. Volonciu, D. Magherescu, N. Volonciu, Gh. Mateuț, M. Udriou, V. Bercheșan, N. Jidovu etc.

Tematica învinuirii în procesul penal a fost abordată profund și în doctrina din Federația Rusă, în special notificată prin lucrărilor autorilor M. Strogovici, I. Foinițchi, Z. Enicheev, E. Martâncic, Ia. Motovilovcher, I. Petruhin, V. Savițchi, F. Fatcullin, A. Alexandrov, O. Baev, V. Bascov, S. Efimicev, A. Larin, P. Lupinscaia, N. Joghin, Z. Zinatullin, L. Corneeva, Ȃ. Cuțova, V. Bojiev, Gh. Gorschi, V. Daev, T. Dobrovoliscaia, A. Trusov, A. Râjacov etc.

În perioada ultimelor două decenii, anumite aspecte ale subiectului instituției învinuirii în procesul penal au fost reflectate în tezele de doctorat ale autorilor autohtoni T. Vîzdoagă, D. Magherescu, L. Stadnițchi, E. Buguța, N. Dupac, D. Oborin, A. Mihailov, S. Ponomarenco, V. Rovneico, E. Sedaș, A. Fomenco, V. Harcicova, și F. Iagofarov.

Lucrările autorilor vizați au contribuit semnificativ la direcționarea cercetărilor desfășurate prin prezenta teză de doctorat. Oricum, considerăm că, totuși, nu a fost reflectată complet și multilateral întreaga gamă de aspecte care caracterizează instituția învinuirii. Pe această ultimă notă, nu se neagă și nu se pune la îndoială gradul de elaborare și de cercetare a acestui subiect doctrinar, decât invocăm faptul precum că în teoria și practica procesului penal anumite aspecte rămân a fi neexamine sau sunt abordate în contradictoriu. Din aceste rațiuni a fost selectată

tema de investigație și a fost determinat conținutul și structura cercetării. Contribuția științifică a autorilor citați anterior s-a axat pe:

- descrierea funcției învinuirii publice și private, exercitate în procesul penal;
- evidențierea mecanismului de realizare a învinuirii în faza urmăririi penale și în faza judecării în fond.

Se concluzionează asupra faptului că instituția învinuirii în procesul penal, deși a fost supusă unor investigații ample, lasă spațiu pentru interpretare referitor la anumite elemente care o fundamentează. Multe lacune din legislația, teoria și practica unor state se manifestă similar. În viziunea noastră, căile de depășire a acestor lacune pot avea caracter analogic.

Din contextul analizei lucrărilor în domeniu rezultă că nu există o opinie unilaterală referitor la noțiunile de „*urmărire penală*”, „*învinuire*”, „*punere sub învinuire*”, „*înaintare a acuzării*”, „*modificare a învinuirii*”, „*renunțare la învinuire*” etc. În această ipoteză, doar în baza unor cercetări profunde și complexe pot fi elaborate concluzii veridice și recomandări de perfecționare a legislației procesual-penale pe limita instituției învinuirii și a specificului ei la anumite faze ale procesului penal. În context, au fost luate în vizor analitic următoarele probleme de cercetare:

- 1) identificarea particularităților și a specificului realizării funcției învinuirii publice și a celei private;
- 2) analiza coroborării dispozițiilor legii procesual-penale cu activitatea practică din acest domeniu;
- 3) descrierea mecanismului realizării funcției învinuirii la anumite faze ale procesului penal (urmărirea penală și judecarea în fond);
- 4) elaborarea și înaintarea unor propuneri în vederea completării și perfecționării legii de procedură penală referitor la instituția învinuirii.

Scopul și obiectivele tezei. *Scopul tezei de doctorat* îl constituie studierea multilaterală și complexă a teoriei, practicii și a reglementărilor juridice ale instituției învinuirii în procesul penal.

Atingerea scopului tezei a presupus realizarea următoarelor **obiective**:

- analiza lucrărilor științifice care formează doctrina penală autohtonă și cea străină, publicate la subiectul tezei de doctorat;
- elucidarea conținutului și a esenței instituției învinuirii în procesul penal;
- redarea conținutului instituției învinuirii în procesul penal prin intermediul elementelor de drept comparat;

- analiza esenței funcției învinuirii exercitată de către procuror și organul de urmărire penală;
- analiza statutului juridic al persoanelor, abilitate cu exercitarea funcției învinuirii în procesul penal;
- conturarea conținutului și a esenței funcției învinuirii private;
- analiza particularităților specifice privind realizarea învinuirii în faza urmăririi penale;
- identificarea particularităților realizării învinuirii în instanța de fond;
- cercetarea noțiunii, limitelor, varietăților, modalităților, consecințelor și formelor de modificare a învinuirii în instanța de fond și ale renunțării de la învinuire de către acuzatorul de stat;
- înaintarea concluziilor generale, formularea recomandărilor, inclusive cu caracter de *lege ferenda* care vizează perfecționarea normelor procesual-penale în material instituției învinuirii.

Metodologia cercetării științifice. În vederea realizării scopului și a obiectivelor trasate în teza de doctorat a fost aplicat și îmbinat un complex de metode teoretice și empirice, care au permis cercetarea învinuirii în mod multiaspectual, în particular: metoda sistematică, metoda comparativă, metoda istorică, metoda sociologică, metoda logică. În procesul de investigare s-a apelat la analiză și sinteză, la abstractizare și raționalizare, la inducție și deducție.

Rezultatele cercetării au ca bază actele normative, inclusiv reglementările constituționale în vigoare, actele internaționale, prevederile legii penale și procesual-penale. Pe parcursul elaborării lucrării au fost folosite hotărâri ale Curții Constituționale a RM, hotărâri explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție a RM.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Lucrarea de doctorat cuprinde o analiză sistemică a instituției învinuirii în procesul penal, în calitatea ei de element obligatoriu al contradictorialității procesului penal. Caracterul novator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că a fost realizată o lucrare complexă vis-a-vis de instituția învinuirii în procesul penal, în baza căreia au fost formulate concluzii și recomandări teoretice pentru perfecționarea legislației și practicii în domeniu. Aportul autorului la sporirea gradului de investigare a celor mai importante probleme ale științei și practicii dreptului procesual-penal, raportându-se la subiectul tezei de doctorat, rezidă în următoarele: a fost abordată natura juridică și esența instituției învinuirii în procesul penal; au fost evidențiate particularitățile funcției învinuirii, exercitată de către procuror și organul de urmărire penală și cele ale funcției învinuirii private; a fost conturat mecanismul realizării învinuirii în faza urmăririi penale și în faza judecării în fond; a fost argumentată necesitatea abordării conceptului instituției învinuirii în contextul contradictorialității procesului penal, care impune existența a trei funcții de bază (funcția

acuzării, funcția apărării și funcția de judecată); a fost abordat mecanismul modificării învinuirii în sensul agravării și cel al renunțării la învinuire; au fost identificate și definite temeiurile de procedură și importanța punerii sub învinuire și a înaintării acușării; au fost identificate și sistematizate condițiile punerii sub învinuire; au fost argumentate etapele punerii sub învinuire. Acestea din urmă includ: 1) emiterea ordonanței de punere sub învinuire; 2) pregătirea pentru înaintarea acușării și ascultarea învinuitului; 3) înaintarea acușării; 4) ascultarea învinuitului; 5) modificarea și completarea învinuirii. A fost demonstrat faptul că instituția învinuirii reprezintă unul dintre elementele-cheie ale sistemului activității judiciare penale, care se află în interdependență cu instituția apărării și cea de soluționare a cauzei penale. Sub aspect teoretic și normativ, a fost argumentat ansamblul acțiunilor procurorului la etapa terminării urmăririi penale. De *lege-ferenda* s-a promovat necesitatea introducerii în CPP al RM a unor completări și modificări referitoare la instituția învinuirii.

Problema științifică importantă soluționată a constat în analiza și reevaluarea cadrului practico-legislativ al instituției învinuirii, urmărindu-se relevarea caracterului și specificului ei, fapt de natură să contribuie la perfecționarea și eficientizarea normativului procesual penal din acest domeniu.

Rezultatele științifice principale, înaintate spre susținere se referă la conceptele de bază, cu caracter teoretico-practic, ale instituției învinuirii, fiind înaintate spre susținere următoarele premise: evidențierea specificului instituției învinuirii exercitată de către procuror și organul de urmărire penală; trecerea în revistă a particularităților funcției învinuirii private; specificarea mecanismului de realizare a învinuirii în faza urmăririi penale; conturarea temeiurilor, condițiilor, procedurii, importanței punerii sub învinuire și a înaintării acușării; descrierea și analiza etapei terminării urmăririi penale cu rechizitoriu și a trimiterii cauzei în judecată; determinarea esenței și a mecanismului realizării învinuirii în faza judecării în fond; evidențierea specificului prezentării învinuirii de către acuzatorul de stat, a modificării învinuirii în sensul agravării și a renunțării la învinuire; formularea concluziilor și elaborarea recomandărilor de completare a legii de procedură penală referitor la activitatea de învinuire în faza de urmărire penală și în cadrul examinării cauzelor penale în instanța de fond.

Importanța teoretică a lucrării rezidă în cercetarea complexă a instituției învinuirii în procesul penal, definirea bazelor conceptuale în materia dreptului procesual-penal, analiza unor materiale teoretice și practice referitoare la evoluția legislației procesual-penale, a teoriei și practicii în domeniu, trasarea de perspective noi asupra cadrului teoretico-metodologic în domeniul cercetat. Recomandările elaborate pot fi aplicate în activitatea organelor de drept, precum și de către ceilalți participanți la procesul penal.

Valoarea aplicativă. Lucrarea se impune printr-un ansamblu de concluzii și recomandări, inclusiv cu caracter de *lege ferenda*, care pot fi însușite de către legiuitorul României și al RM, pentru îmbunătăți normativul procesual-penal în domeniu. Elaborarea concepțiilor științifice sunt de natură să prezinte interes atât pentru legiuitorul român și moldovean, cât și pentru jurisprudență. Materialele cercetării pot contribui la sistematizarea și perfecționarea cercetărilor științifice pe vectorul exercitării funcției învinuirii în procesul penal. În același sens, concluziile și recomandările formulate pot contribui la o bună realizare a actului de justiție, dar și în calitate de material didactic în instituțiile de profil la materia dreptului procesual-penal.

Aprobarea rezultatelor științifice. Concluziile și recomandările formulate au fost tratate în conținutul mai multor articole științifice și pot servi drept bază teoretico-metodologică pentru efectuarea unor cercetări ulterioare. Totodată, unele concepte, ideii, opinii, care au constituit rezultatul cercetării, au făcut obiectul anumitor publicații de interes național, inclusiv în formă de rapoarte și comunicări la conferințe științifice. La baza cercetării au fost puse următoarele publicații ale autorului tezei: *Învinuitul – subiect al procesului penal* (2013); *Învinuitul – subiect al procesului penal (partea a doua – 2013)*; *Reglementarea punerii sub învinuire. Actualitate și perspectivă* (2013); *Aspectele juridice și teoretice asupra instituției, conceptul și esența fazei de urmărire penală* (2012); *Aspecte teoretico-juridice privind noțiunea și esența instituției învinuitului în faza de urmărire penală* (2011) etc.

Unele aspecte ale lucrării au fost și sunt utilizate în continuare în cadrul activităților de mediere în cauzele penale, precum și în cadrul activităților didactico-științifice desfășurate în calitate de lector universitar la Catedra de Drept public a ULIM.

Sumarul compartimentelor tezei. Structura lucrării este condiționată de conținutul acesteia, scopul, obiectivele investigării tezei de doctorat, fiind subordonată unei logici de cercetare temeinice. Lucrarea cuprinde, din punct de vedere structural, introducerea, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexă, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

1. INSTITUȚIA ÎNVINUIRII ÎN PROCESUL PENAL PRIN PRISMA PUBLICAȚIILOR DOCTRINARE include trei paragrafe: *1. Materialele științifice referitoare la instituția învinuirii în procesul penal, publicate în Republica Moldova; 2. Abordări științifice ale instituției învinuirii în procesul penal, realizate în alte state; 3. Concluzii la Capitolul 1.* Aceste elemente structurale, luate în ansamblu, relevă abordările doctrinare ale instituției învinuirii, evidențiindu-se conținutul și rolului acestei instituții în procesul penal al RM și României. În context, se pune în vedere incoerențele legii procesual-penale, mecanismele de depășire a acestora și identificarea unei politici procesual-penale adecvate situației de moment.

Studiul realizat a permis să evidențiem inexistența opiniei unice, atât a cercetătorilor din România, RM, dar și din alte state. Se evidențiază natura și esența juridică a instituției învinuirii în procesul penal, a problemelor juridico-procesuale penale și teoretico-practice a activității organului de urmărire penală, a mecanismului declanșării și realizării procedurii de învinuire, precum și determinarea direcțiilor de optimizare și perfecționare a teoriei, practicii și cadrului juridic, care reglementează instituția menționată.

La fel, s-a constatat că instituția învinuirii în procesul penal deși a fost studiată suficient, totuși diferite elemente ale acestei instituții nu sunt interpretate unanim, ba chiar sunt în contradictoriu.

2. FUNCȚIA ÎNVINUIRII ÎN PROCESUL PENAL. Compartimentul include elemente structurale, care, în ansamblu, realizează sarcina de elucidare a naturii juridice și esenței funcției învinuirii în procesul penal, respectiv: *2.1. Funcția învinuirii exercitată de procuror și organul de urmărire penală; 2.2. Funcția învinuirii private; 2.3. Concluzii la Capitolul 2.*

Aceste paragrafe au făcut posibilă evidențierea nemijlocită a funcției învinuirii exercitată de către procuror și organul de urmărire penală și a funcției învinuirii private în plan normativ, teoretic și practic, geneza și evoluția statutului acestora, competența și rolul deosebit al procurorului și a organului de urmărire penală în realizarea funcției învinuirii în procesul penal etc.

În mod deosebit, a fost relevată esența funcției învinuirii private. S-a luat în vizor și evoluția istorică a funcției învinuirii publice și învinuirii private, exercitate în procesul penal, examinarea lor în materie de drept comparat; s-a reflectat asupra principiilor oficialității și disponibilității în legătură cu funcția de învinuire, exercitată de procuror și organul de urmărire penală și funcția învinuirii private. O atenție aparte a fost acordată statutului părții vătămate, acuzării subsidiare, specificului pornirii și încetării procesului penal la solicitarea părții vătămate și dreptului acesteia de a exercita învinuirea, în cazul în care ea încetează a fi exercitată de către procuror și organul de urmărire penală.

3. MECANISMUL PROCESUAL DE REALIZARE A ÎNVINUIRII LA ANUMITE FAZE ALE PROCESULUI PENAL are următoarea structură: *3.1. Realizarea învinuirii în faza urmăririi penale; 3.1.1. Punerea sub învinuire și înaintarea acuzării (temeiurile, condițiile, procedura și importanța); 3.1.2. Terminarea urmăririi penale cu rechizitoriu și trimiterea cauzei în judecată; 3.2. Realizarea învinuirii în faza judecării în fond; 3.2.1. Prezentarea învinuirii de către acuzatorul de stat; 3.2.2. Modificarea învinuirii în sensul agravării; 3.2.3. Renunțarea la învinuire; 3.3. Concluzii la Capitolul 3*

În conținutul acestui compartiment ale tezei de doctorat găsim relevant, într-o ordine succesivă și logică, mecanismul de realizare a învinuirii în faza urmăririi penale, fiind expusă activitatea procurorului pe segmentul punerii sub învinuire și a înaintării acuzării. Se mai constată faptul că, prin emiterea rechizitoriului la terminarea urmăririi penale, în privința învinuitului poate fi declanșat un întreg ansamblu de mijloace procesuale penale și de altă natură, prin care se aduce persoana vinovată în fața instanței de judecată. Același compartiment pune accentul pe esența, aspectele juridico-procesuale penale și organizatorice de înaintare a acuzării, precum și pe conținutul activităților procesuale, în vederea modificării învinuirii în faza de urmărire penală. Trimiterea în judecată reprezintă ultimul moment al fazei de urmărire penală, care astfel se epuizează, iar organul de urmărire penală se dezinvestește.

De asemenea, este evidențiat rolul acuzatorului de stat la susținerea acuzării în instanța de judecată. În lucrare s-a descris argumentat mecanismul realizării învinuirii în instanța de fond, prezentarea învinuirii de către acuzatorul de stat în cadrul ședinței de judecată, la diferite etape ale ei, limitele examinării cauzei penale în cadrul fazei de judecată, care sunt determinate de rechizitoriu (act de sesizare a instanței), sunt enunțate cauzele, procedura, condițiile, forma și ordinea de modificare a învinuirii în sensul agravării în cadrul cercetării judecătorești, de asemenea, găsim punctat și mecanismul de renunțare la învinuire, este descrisă echilibrat corelația ce există între modificarea învinuirii și alte instituții juridice.

1. INSTITUȚIA ÎNVINUirii ÎN PROCESUL PENAL PRIN PRISMA PUBLICAȚIILOR DOCTRINARE

1.1. Materialele științifice referitoare la instituția învinuirii în procesul penal, publicate în Republica Moldova

Doctrina procesual-penală din RM cunoaște mai multe investigații fundamentale din domeniul instituției învinuirii. În cele ce urmează, vom efectua o trecere în revistă și o analiză succintă a lucrărilor care poartă semnăturile autorilor din RM.

Multiple abordări ale temei investigate sunt reflectate, indiscutabil, într-un mod aparte de autorul T. Vîzdoagă. Un exemplu elocvent în acest sens este teza de doctorat cu genericul **Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective** (2002) [120].

În opinia autorului T. Vîzdoagă, acuzarea trebuie distinsă și în sens material (substanțial), și în sens procesual. Sensul material (substanțial) al acuzării cuprinde totalitatea faptelor social-periculoase și ilicite, stabilite în cauză și incriminate, potrivit legii penale, pentru care persoana este condamnată. Sensul procesual invocă activitatea legală a organelor și persoanelor competente, în vederea identificării făptuitorului și a argumentării răspunderii penale în vederea condamnării acestuia.

Acuzarea, în sens material (substanțial), este cercetată din punctul de vedere al structurii, fiind distinse trei elemente structurale: fabula, formularea juridică și încadrarea juridică. Stabilirea faptelor care constituie fabula acuzării și relevarea indicilor juridici creează condițiile necesare pentru următoarea componentă a acuzării – încadrarea juridică. Se are în vedere rezultatul activității de acuzare, adică recunoașterea oficială și fixarea corespunzătoare a concluziei că fapta incriminată, cu formularea juridică respectivă, cade sub incidența unei anumite norme de drept penal [119, p. 4-5].

T. Vîzdoagă afirmă că, la caz, acuzarea cuprinde: a) descrierea în actele procesuale a acțiunii (inacțiunii) ilicite, incriminate unei persoane concrete; b) activitatea procesuală a organelor și persoanelor autorizate cu acest drept în scopul descoperirii vinovatului la săvârșirea infracțiunii și condamnarea lui [119, p. 4-5].

În cele ce urmează, autorul citat trece în revistă faptul că doctrina și jurisprudența particularizează prin termenul de *acuzare* patru componente semantice. Prima reflectă activitatea organului sau a subiectului acuzator, care dezvăluie o anumită persoană în săvârșirea infracțiunii; a doua redă activitatea acuzatorului, în calitatea sa de parte; a treia indică obiectul acuzării; a patra este legată de denumirea procurorului ca parte a acuzării în judecată. Primele două sensuri se referă la exercitarea funcției de acuzare [119, p. 4].

Este de remarcat și faptul că T. Vîzdoagă specifică momentul că renunțarea la învinuire referitor la toți inculpații și la toate capetele de acuzare se consideră integrală, iar cea care se referă numai la unii inculpați sau numai la unele capete de acuzare – parțială [119, p. 18]. Renunțarea la învinuire se poate declara numai în urma cercetării judecătorești, adică în susținerile verbale, rămânând să reprezinte cel mai favorabil mediu când, în baza probelor administrate, procurorul poate renunța la învinuire [119, p. 18].

O altă lucrare pe care o luăm în vizor poartă, de asemenea, semnătura autorului T. Vîzdoagă (**Esența, structura și importanța acuzării - 2002**). Lucrarea vizată pune în evidență două laturi pe care le comportă învinuirea. Prima se referă la descrierea *material-legală* a infracțiunii, iar cea de-a doua presupune *încadrarea juridică* corespunzătoare, care, pe parcursul desfășurării activității organelor judiciare, odată cu descoperirea unor noi fapte, se poate schimba. Autorul citat include în sfera învinuirii următoarele elemente: descrierea infracțiunii săvârșite de învinuit și activitatea procesuală a organelor judiciare, prin care se urmărește tragerea la răspundere penală a făptuitorului [121, p. 317-318].

Continuând analiza șirului materialelor științifice elaborate în RM, menționăm că următoarea lucrare științifică, asupra căreia ne-am concentrat atenția într-un mod aparte, datorită importanței și valorii deosebite pentru instituția învinuirii în procesul penal, și nu numai, este cea a autorului I. Dolea. (**Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul elementului privat - 2009**). Principială este mențiunea autorului I. Dolea, precum că la originile acuzării penale a stat principiul disponibilității. Pe parcurs, statul s-a implicat în această activitate pentru a asigura, prin intermediul organelor sale, o reacție promptă împotriva fenomenului infracțional. Din momentul în care infracțiunea capătă statut de pericol social, principiul oficialității își extinde sfera sa de aplicabilitate. Ținând cont de faptul că infracțiunea cauzează prejudiciu, în mai multe cazuri, unei persoane concrete, principiul disponibilității este viabil pentru procedura penală, alături de cel al oficialității. În funcție de caz, principiul disponibilității poate governa asupra principiului oficialității [40, p. 252-253].

Principiul disponibilității, declară I. Dolea, se manifestă ca o idee alternativă la tradițiile procesual-penale guvernate de principiul oficialității, contribuind la interpretarea procesului penal de pe poziții antipozitiviste. Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecării, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare [40, p. 252-253]. Aparent, principiul disponibilității intră în contradicție cu principiul oficialității. În acest aspect, existența

disponibilității în procesul penal nu poate fi condiționată de limitarea oficialității, fapt determinat de interesul public afectat de infracțiune [40, p. 255].

Principiul disponibilității în procesul penal poate exista nu sub statut de excepție, dar ca un principiu independent, în raport cu cel al oficialității, fiind aplicabil în funcție de faptă, făptuitor și victimă. Ori de câte ori sunt posibile unele „cedări” din partea statului în favoarea persoanei, acestea trebuie realizate, ele constituind o problemă de legătură între dreptul public și cel privat [40, p. 257]. Interesul public impune statul să reacționeze în toate cazurile de comitere a unei fapte socialmente periculoase. Ocrotirea interesului public determină și ocrotirea celui privat. Stabilirea pedepsei este o prerogativă publică. Totodată, statul nu-și poate asuma, în toate cazurile, atribuția de a constata comiterea unei infracțiuni. Acest fapt determină existența instituțiilor distincte: pornirea din oficiu a procesului penal și la plângerea prealabilă.

În opinia autorului I. Dolea, este deosebit de complexă problema determinării raporturilor între victimă și inculpat, victimă și stat, stat și inculpat. În acest aspect, se impune necesitatea analizei atribuțiilor persoanei căreia i s-a cauzat un prejudiciu, în ceea ce privește pornirea sau încetarea procesului penal. Inițiind un proces penal, partea vătămată transmite atribuțiile sale organului de stat, solicitând apărarea acestor drepturi. Organele de stat au ca și sarcină asigurarea răspunderii penale a persoanei pentru fapta infracțională incriminată. Această sarcină determină direcția și conținutul activității procesual-penale. Pe lângă acestea, importantă este restabilirea dreptului material încălcat [40, p. 243].

I. Dolea susține, că în condițiile actuale, victima infracțiunii ar putea interveni ca un acuzator privat [40, p. 263].

Referindu-se la natura juridică a plângerii prealabile, autorul citat consideră că partea vătămată ar trebui să se bucure de dreptul de a decide pentru care faptă consideră necesar de a trage la răspundere făptuitorul, în situația când există mai multe fapte orientate împotriva ei, pasibile de răspundere. Evident, în acest caz, principiul disponibilității va aduce o limitare principiului oficialității. Totuși, analizând din punctul de vedere al proporționalității drepturilor protejate, dreptul părții vătămate de a decide volumul răspunderii făptuitorului prevalează asupra interesului social [40, p. 280].

De asemenea, făcând o analiză sumară a instituției acuzării subsidiare și, în acest context, a asigurării drepturilor părții vătămate, I. Dolea menționează că problema determinării naturii juridice a acuzării subsidiare trebuie abordată în contextul jurisprudenței CtEDO, întemeind argumentele pe natura principiului subsidiarității. Delimitarea între rolul acuzatorului oficial și al celui privat, în cadrul acuzării subsidiare, se consideră că trebuie să se întemeieze pe interesele pe care le protejează dreptul la o asemenea acțiune penală: publice sau/și private. Actualul CPP

a făcut un pas spre dezvoltarea principiului subsidiarității, incluzând victima și partea vătămată în partea acuzării, alături de procuror [40, p. 269-270].

Importantă a fost și o altă lucrare a autorului I. Dolea (**Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ - 2016)**). Lucrarea pune la dispoziția specialiștilor implicați în instrumentarea cauzelor penale unele surse de informații practice. În conținutul lucrării, accentul este pus pe analiza normelor cu tangență la procesul penal, pe hotărârile CtEDO și ale Curții Supreme de Justiție. Autorul citat scoate în evidență faptul că în situația când, din motive imputabile organului de urmărire penală, victima nu a fost recunoscută ca parte vătămată, aceasta poate înainta plângere procurorului sau poate înainta o cerere de recunoaștere în calitate de parte vătămată la examinarea cauzei în fond. De asemenea, persoana recunoscută ca parte vătămată poate solicita anularea acestei calități, înaintând procurorului cererea respectivă [41, p. 167-168]. Dreptul de a face ca alte persoane să fie urmărite penal sau pedepsite pentru comiterea infracțiunilor nu este susceptibil de a fi revendicat în mod independent, el fiind inseparabil legat de exercitarea dreptului victimei de a intenta acțiune civilă în fața unui tribunal național [41, p. 166].

Dacă în urma examinării circumstanțelor cauzei se va constata că infracțiunea poate fi urmărită doar după pornirea urmăririi penale în baza plângerii prealabile și, prin urmare, este necesară o asemenea plângere, ofițerul de urmărire penală înaintează o notificare către pretinsa victimă a infracțiunii. În notificare, persoana este informată despre temeiurile legale care condiționează pornirea urmăririi penale și despre circumstanțele cauzei, care se raportează la aceste temeiuri. Dreptul discreționar de a întocmi plângerea prealabilă îi aparține pretinsei victime a infracțiunii [41, p. 644].

În continuare, atenția noastră a fost orientată spre o lucrare a autorului B. Lichii (**Urmărirea penală - 2000**). B. Lichii accentuează faptul că urmărirea penală constituie o activitate necesară sub aspectul ocrotirii celor nevinovați împotriva unei constrângeri nejustificate; aflarea adevărului cu privire la faptă și făptuitor ca sarcină a organului de urmărire penală, împiedică tragerea la răspundere a celor nevinovați, asigură respectarea drepturilor și libertăților cetățenești [70, p. 14].

Achiesăm la punctul de vedere al autorului B. Lichii, care afirmă că obiectivul urmăririi penale, organele care o efectuează, formele prin care se realizează, se diferențiază față de obiectivul, organele și formele fazei de judecată ori a celei de executare a hotărârilor penale, ceea ce îi dă procesului penal caracter de fază distinctă. Urmărirea penală constituie prima fază a procesului penal, integrându-se, organic, cu judecata și executarea hotărârilor, faze procesuale care îi succed, formând împreună un sistem procesual unitar [70, p. 10-11]. Această activitate se

desfășoară, constată autorul B. Lichii, în vederea verificării, prin probe, a temeiniciei învinuirii aduse unei persoane și, de asemenea, în luarea măsurilor pentru tragerea la răspundere penală a făptuitorilor și trimiterea lor în fața instanței, pentru a li se aplica sancțiunile prevăzute de legea penală [70, p. 15].

În cele ce urmează, a fost trecută în revistă lucrarea autorilor I. Serbinov, E. Catana, E. Chirtoaca, S. Bularu, A. Munteanu, V. Holban (**Ghidul acuzatorului de stat - 2005**). I. Serbinov indică asupra faptului că sarcina de bază a procurorului în procedura penală este apărarea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor implicate într-un proces penal, apărarea efectivă a intereselor statului și societății [110, p. 11].

Reprezentarea învinuirii în instanțele judecătorești constituie o atribuție constituțională de bază a procurorilor. Această activitate urmează a fi desfășurată profesional, contribuindu-se real și eficient la justa examinare a cauzelor penale, în scopul protejării persoanei, societății și statului contra atentatelor criminale, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită, potrivit vinovăției sale, și nicio persoană nevinovată să nu fie condamnată.

Autorul citat invocă faptul că principiul contradictorialității în procesul penal, caracterul public al ședinței de judecată, susținerea în numele statului a acuzării de stat, cer de la procuror o bună pregătire pentru participarea la judecarea cauzei în instanța de fond. Nu se pune la îndoială premisa după care procurorul, conducând urmărirea penală sau exercitând-o personal, cunoaște materialele cauzei. Însă acțiunile de urmărire penală nu se desfășoară în condiții publice, majoritatea lor fiind efectuate de către ofițeri, pe când în instanță cercetările au loc în prezența tuturor părților implicate în procesul penal (inculpatul, reprezentantul, avocatul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, reprezentanții legali, specialistul, publicul). Aceasta îl obligă pe procuror ca, înainte de începerea examinării cauzei de către instanță, să consulte reiterativ legea și materialele cauzei [110, p. 11-12].

Reprezentând învinuirea de stat, procurorul se conduce de dispozițiile legii și de propria convingere, bazată pe probele cercetate în ședința de judecată. Pentru ca examinarea cauzei să decurgă în limitele legii, este necesară instituirea unor relații corecte între procuror și alte părți ale procesului penal, respectându-se principiul contradictorialității, care prevede egalitatea în drepturi a tuturor părților confruntate în procesul judiciar penal.

Este principială, în context, remarca după care procurorul trebuie să exercite un control permanent asupra tuturor acțiunilor și afirmațiilor sale, să nu admită nicio abatere de la ordinea stabilită în sala de ședințe judiciare. Or, participând la cercetarea judecătorească, acesta este obligat să se conducă numai de lege, să respecte principiul independenței judecătorului și prevederile legislației procesual-penale [110, p. 28].

O altă lucrare examinată a fost cea a autorilor I. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, T. Vîzdoagă, V. Rotaru, A. Cerbu, S. Ursu (**Drept procesual penal - 2005**). În viziunea contemporană, acuzarea privată reprezintă situațiile din diferite reglementări procesual-penale, în care urmărirea penală (acțiunea penală) se pune în mișcare la depunerea plângerii de către victima unei infracțiuni, după care intervin organele statului (organele de urmărire și Procuratura), care, în baza legii, preiau și continuă urmărirea penală. Acest tip de acuzare este numit astfel (nu este acuzare privată pură), din motiv că procesul penal se pornește de către organele de stat, însă numai după depunerea plângerii de către victimă, cu privire la o infracțiune care s-a săvârșit. În caz contrar, urmărirea penală nu se pornește și dosarul nu poate ajunge în fața unui judecător [37, p. 38-39].

O lucrare importantă analizată din perspectiva acesteiteze de doctorat a fost cea a autorului D. Magherescu (**Învinuirea și modificarea învinuirii - 2004**). D. Magherescu conchide că punerea în vedere a învinuirii are două accepțiuni: una restrânsă și alta mai extinsă. *În accepțiune restrânsă*, comunicarea învinuirii este actul procesual, care se îndeplinește după ce o persoană este pusă sub învinuire și constă în faptul că organul de urmărire penală comunică învinuitului fondul învinuirii, adică îi aduce la cunoștință faptele prevăzute de legea penală care i se impută. *În sens extins*, punerea în vedere a învinuirii poate fi actul de punere sub învinuire și de punere în vedere a acesteia, care, deși sunt diferite și nu coincid în timp, pot fi inserate în același act. Deși punerea în vedere a învinuirii este un act diferit de cel anterior, această comunicare constituie principalul conținut al punerii sub învinuire. Dacă organul de urmărire penală nu ar comunica actul de punere sub învinuire, acesta din urmă ar fi doar un act unilateral, caz în care învinuitul, căruia nu i s-a comunicat învinuirea, nu ar cunoaște de ce este învinuit și, în consecință, ar fi lipsit de posibilitatea de a se apăra de faptele care i se impută [74, p. 36].

Importantă este sesizarea autorului citat anterior asupra faptului că neîndeplinirea în mod cumulativ a unor condiții ale învinuirii de stat atrage, după sine, multiple varietăți de modificare a ei în instanța de judecată. Aceste condiții sunt atât de fond, cât și de formă. Pentru a fi posibilă judecarea faptelor și a persoanelor descoperite cu ocazia cercetării judecătorești, odată cu administrarea de noi probe și efectuarea de noi acte procedurale și pentru a nu fi incident formalismul sesizării prealabile a procurorului pentru desfășurarea urmăririi penale și trimiterea ulterioară în judecată, s-a consacrat, ca remediu procesual, modificarea învinuirii în prima instanță [74, p. 39].

În latura modificării învinuirii în instanța de fond, autorul conchide că trebuie îndeplinite, în acest context, anumite condiții. Acestea se pot concretiza în completarea lacunelor existente în învinuire, excluderea unor părți ale învinuirii, care nu sunt dovedite sau în înlocuirea unor

articole, alineate sau norme penale cu altele și constituie o modificare a învinuirii în măsura în care aceste corectări se răsfrâng asupra conținutului, mărimii sau caracterului învinuirii. De asemenea, susține D. Magherescu, trebuie îndeplinită condiția ca ele să fie introduse de către organele competente, adică de instanța de judecată, care judecă acea cauză în prima instanță, sau de către procurorul, care a pus persoana sub învinuire. Acest ultim caz se referă la situația în care, în cursul judecății, se descoperă, în sarcina inculpatului, alte acte materiale care fac obiectul infracțiunii. Dacă nu sunt îndeplinite aceste condiții, atunci nu există suficiente motive pentru a modifica învinuirea [74, p. 39].

Este importantă și o altă lucrare a aceluiași autor D. Magherescu (**Unele aspecte privind cauzele care generează modificări ale învinuirii în prima instanță - , 2004**). Autorul susține că instanța de judecată devine competentă să soluționeze numai faptele și persoanele cuprinse în actul de sesizare [75, p. 384]. Din alt punct de vedere, este corectă opinia conform căreia, cauzele care condiționează necesitatea modificării învinuirii, în cursul judecății cauzei în prima instanță, sunt extrem de diverse. Unele dintre ele au caracter preponderent obiectiv, deoarece nu au legătură cu organul de urmărire penală, care formulează învinuirea în cadrul sau la finalul urmăririi penale [75, p. 384].

Într-un alt material științific (**Aspecte privind consecințele nerespectării dispozițiilor referitoare la modificarea învinuirii în prima instanță - 2004**), D. Magherescu vine să constate că modificarea învinuirii se deosebește de modificarea temeiurilor învinuirii. Modificarea temeiurilor învinuirii nu atrage nemijlocit schimbarea esenței și volumului învinuirii. Modificarea învinuirii în prima instanță presupune un ansamblu de acte procesuale – unele mai simple, altele mai complexe. Uneori, fie instanța de judecată, fie părțile din proces, nu efectuează întocmai aceste acte procesuale, cu respectarea dispozițiilor normative în materie, fapt care determină nulitatea actelor de procedură. În CPP sunt prevăzute ambele variante ale acestei sancțiuni: nulitatea relativă și nulitatea absolută, precum și regimul juridic al fiecăreia dintre aceste sancțiuni procesuale [73, p. 35].

O altă lucrare științifică, examinată pentru materializarea unor opinii proprii, a fost cea a autorului T. Bodrug (**Pro-contra privind existența instituției renunțării procurorului la învinuire – 2005**). În context, este scos în evidență faptul că poate fi atestată atât renunțarea totală la învinuire, care se răsfrânge asupra întregului volum al învinuirii (pluralității de învinuiri), indiferent de numărul faptelor infracționale incriminate sau al persoanelor implicate, cât și renunțarea parțială, care se utilizează pentru a exclude o acuzație din pluralitatea de acuzații, în adresa unei sau mai multor persoane, adică în cazul când este vorba despre câteva

învinuiri de sine stătătoare cu privire la fapte sau persoane diferite, una dintre ele fiind anulată [6, p. 48].

Examinând subiectul renunțării la învinuire sub aspectul dreptului comparat, autorul citat anterior vine să constate că prerogativele procurorului de a renunța la învinuire sunt tratate diferit de legiuitorul statelor, operându-se cu particularitățile procesului penal [6, p. 48].

În ceea ce privește excluderea renunțării procurorului la învinuire, din motivul că această orientare ar contribui la sporirea eficienței activității de urmărire penală, la responsabilitatea procurorului, autorul conchide că în doctrină se discută despre faptul că lipsa acesteia va dinamiza întreaga activitate de urmărire, va spori activismul procurorului [6, p. 49].

Atât modificarea, cât și renunțarea parțială la învinuire, prevăd operarea de schimbări, deși diferite a învinuirii; prin intermediul ambelor instituții pot fi excluse vidurile din activitatea de acuzare [6, p. 49].

Un articol științific important analizat în context a fost cel al autorului S. Furdui (**Accesul la justiție în cazul renunțării procurorului la învinuire - 2003**). Referindu-se la statutul acuzatorului de stat în proces, autorul citat susține, pe bună dreptate, că în ședința de judecată, procurorul, la fel ca și ceilalți participanți, este parte în proces, locul și rolul lui fiind de a prezenta probe în susținerea învinuirii [44, p. 3]. La judecarea cauzei penale, procurorul trebuie să fie un participant cu regim special, care reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești, în condițiile legii, având *cvasitotalitatea* drepturilor procesuale și toate obligațiile prevăzute de lege [44, p. 4].

În concluzie, enunțăm faptul că mai sunt și alte lucrări care se axează, după conținut, pe instituția învinuirii în procesul penal. La acestea se referă (**Împăcarea – act juridic de înlăturare a răspunderii penale – 2014**, autor E. Buguța; **Полномочия прокурора при рассмотрении уголовных дел в суде первой инстанции - 2016**, autor L. Stadnițchi). În context, sunt analizate conceptul și conținutul împăcării în dreptul penal, sunt trecute în revistă temeiurile, condițiile și efectele împăcării în dreptul penal și descris mecanismul realizării împăcării penale, prin prisma elementelor de ordin procesual-penal [8]L. Stadnițchi enunță conceptul participării procurorului în instanța de fond (scopul, funcțiile și statutul lui), susținerea de către procuror a învinuirii în instanța de fond, precum și modificarea învinuirii de către procuror, renunțarea la învinuire în procesul examinării cauzei penale în instanța de fond [276].

1.2. Abordări științifice a instituției învinuirii în procesul penal, elaborate în alte state

Din analiza investigațiilor în domeniu, realizate în alte state, se identifică cele mai multe lucrări în Federația Rusă. Aspectele procesual-penale ale instituției învinuirii au fost analizate de

către autorul V. I. Bascov (**Прокурор в суде первой инстанции - 1968**), fiind propulsată ideea precum că procurorul trebuie să se conducă, după regula, că lacuna admisă de către el în cadrul cercetării judecătorești nu poate fi înlăturată, de fiecare dată în conținutul discursului acuzatorial. Doar cercetarea judecătorească acordă conținut discursului acuzatorial al procurorului [143, p. 98].

În context, se încearcă justificarea faptului că succesul cercetării judecătorești în cauza penală și al judecării în fond, la general, depinde, în mare parte, de corectitudinea ordinii de examinare a probelor propusă de către procuror. Aceasta trebuie organizată astfel, încât să asigure, în strictă consecutivitate și pe deplin, clarificarea tuturor circumstanțelor cauzei examinate. Este incorect dacă procurorul materializează cercetarea judecătorească prin examinarea unor întrebări care nu au legătură cu dosarul. În asemenea mod, se distanțează instanța și participanții la proces de chestiunile care au importanță deosebită pentru pronunțarea sentinței [143, p. 100].

Autorul V. I. Bascov susține că procurorul, în conținutul discursului de acuzare, vine cu o totalizare de rezultate ale cercetării judecătorești; realizează caracteristica juridică a infracțiunii, aprecierea probelor, justifică învinuirea adusă inculpatului și indică motivele infracțiunii, iar în cazul renunțării la învinuire – motivează hotărârea luată. În discursul său, acuzatorul de stat indică asupra circumstanțelor care influențează asupra gradului și caracterului răspunderii; își exprimă propria convingere referitor la aplicarea legii penale și a măsurii de pedeapsă în privința inculpatului și, evident, referitor la cauzele și condițiile care au contribuit la comiterea infracțiunii, măsurile care urmează a fi luate în vederea înlăturării lor [143, p. 127].

Autorul citat susține, pe bună dreptate (**Изменение обвинения в суде первой инстанции - 1974**), că modificarea învinuirii în instanța de fond poate fi considerată acțiune procesuală legală și justă, doar în cazul în care ea a fost determinată de anumite cauze obiective: aflarea în ședința de judecată despre careva circumstanțe noi, care influențează asupra volumului învinuirii, aprecierii ei juridice; survenirea modificărilor în legea penală și procesual-penală, care pot influența asupra caracterului și aprecierii învinuirii etc. [144, p. 5].

Prezintă interes pentru investigația științifică și lucrarea autorului O. A. Soia-Serco (**Допрос подсудимого в советском уголовном процессе - 1969**), care menționează că un loc important în cadrul cercetării judecătorești îl ocupă audierea inculpatului [274, p. 5]. În virtutea caracterului oficial al activității sale, se susține că acuzatorul de stat trebuie să se străduie ca inculpatul să facă declarații în privința tuturor circumstanțelor, importante pentru cauza penală. În dependență de poziția exprimată de către inculpat, acuzatorul de stat urmează să-și elaboreze tactica proprie de audiere a acestuia. În obiectul audierii inculpatului urmează să

se regăsească: explicațiile în privința învinuirii care i se aduce; comunicarea despre faptul infracțiunii cercetate; atitudinea față de materialul probator administrat; datele personale; caracterizarea coparticipanților; explicațiile asupra caracterului și volumului prejudiciului, cauzat prin infracțiune; explicarea motivelor, cauzelor și condițiilor comiterii infracțiunii [274, p. 8].

Valoroase sunt și lucrările științifice ale cercetătorului F. N. Fatcullin (**Обвинение и его изменение в суде - 1963**), care enunță faptul că „a învinui înseamnă a întreprinde anumite acțiuni în privința unei alte persoane, a dovedi vinovăția acesteia în abaterea de la normele de comportament acceptate de societate, de a-l identifica în comiterea unei fapte ilegale [295, p. 13].

Făcându-se referire la instituția modificării învinuirii, autorul F. N. Fatcullin o statuează în calitate de principiu al procesului penal, specificând că nu a existat întotdeauna și nu a fost recunoscută de procesele penale ale tuturor statelor [295, p. 83-84].

Într-o altă lucrare analizată, F. N. Fatcullin (**Изменение обвинения - 1971**) tratează învinuirea ca fiind „activitatea procesuală, bazată pe lege, exercitată de către organele și persoanele competente, în privința identificării persoanei în comiterea infracțiunii incriminate și a justificării răspunderii penale a ei, pentru a obține condamnarea publică a acesteia, iar prin învinuire, în sens juridico-material, se înțelege totalitatea faptelor socialmente periculoase și ilegale, care formează componența unei infracțiuni, stabilite și incriminate unei persoane concrete” [297, p. 8-11]. Învinuirea în sens juridico-material este extinsă de către autorul citat la „totalitatea faptelor ilegale și socialmente periculoase, stabilite în cauza penală, și incriminate învinuitului, care constituie esența unei componente concrete de infracțiune, pentru care acesta urmează a fi tras la răspundere penală și condamnat [297, p. 12].

Referindu-se la modificarea învinuirii, F. N. Fatcullin realizează o clasificare a acesteia după diferite criterii (subiect, volum și conținut, criteriul care privește anumite părți componente ale învinuirii, precum și dacă acestea se admit sau nu la anumite faze ale procesului penal [297, p. 42-44]). De asemenea, în viziunea autorului citat, modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond, în dependență de legătura cu elementele componente ale învinuirii, urmează a fi clasificată în modificarea faptei factice, a formulării juridice și a calificării juridice. Clasificarea în baza acestui criteriu, susține F. N. Fatcullin, permite de a determina mai precis obiectul modificării învinuirii – o parte sau mai multe părți ale învinuirii, în care urmează a fi operate modificările [297, p. 43-44].

O altă lucrare semnificativă examinată pe segmentul învinuirii în procesul penal este cea a autorului A. M. Larin (**Расследование по уголовному делу: процессуальные функции - 1986**). Se atestă elemente caracteristice care identifică delimitarea noțiunilor de „urmărire

penală” de „învinuire”. A. M. Larin conchide că noțiunea de „urmărire penală” este mai largă decât noțiunea de „învinuire”. Autorul citat susține că, pe lângă învinuire, există și o altă activitate, de la care este posibil și este necesar să te aperi. Activitatea aceasta de apărare a bănuitului este desfășurată nu în privința învinuirii, deoarece ea nu există la moment. Dar un astfel de concept al apărării, în opinia lui A. M. Larin, urmează să-i corespundă un concept mai larg decât învinuirea. În calitate de acestuia, proporțională cu apărarea, se manifestă urmărirea penală. Urmărirea penală cuprinde și învinuirea, și activitatea procesuală a organelor de stat, premergătoare punerii sub învinuire. Deci, învinuirea reprezintă una dintre formele urmăririi penale [221, p. 25, 38].

O altă lucrare examinată a fost cea a autorului M. P. Bobâliov (**Обвинение как предмет уголовного правосудия в современной России - 2004**). În context, se afirmă că noțiunile de „învinuire” și „funcția învinuirii” se deosebesc. În opinia autorului M. P. Bobâliov, învinuirea reprezintă afirmarea, orientată spre realizarea răspunderii penale, reflectată în actul procesual al organului de urmărire penală, al procurorului sau în cererea părții vătămate privind comiterea infracțiunii de către o anumită persoană, înaintată în ordinea stabilită de legea procesual-penală [150, p. 13].

Totodată, autorul citat afirmă că în cadrul instanței de fond, procurorul, în calitate de reprezentant al statului, în afară de susținerea învinuirii, mai deține și alte funcții. În opinia lui M. P. Bobâliov, sarcina procurorului în faza judecării în fond ține nu doar de probarea vinovăției inculpatului, ci și de preîntâmpinarea recunoașterii neîntemeiate a inculpatului ca vinovat și a aplicării unei pedepse față de el, în lipsa probelor suficiente. În virtutea acestui fapt, procurorul figurează în calitate de garant al drepturilor și libertăților inculpatului, precum și a tuturor cetățenilor, implicați în sfera activității procesual-penale [150, p. 21].

Un interes deosebit pentru cercetarea științifică realizată au avut-o investigațiile realizate de către I. Ia. Foinițchi (**Курс уголовного судопроизводства - 1996**). Se menționează justificat că înlăturarea deplină de la urmărirea penală a persoanelor particulare, care au suferit prejudicii de pe urma infracțiunii, reprezintă un act inechitabil [298, p. 73]. În situația în care părții vătămate îi este îngădit accesul la justiție, suntem în prezența celei mai periculoase forme de monopol – monopolul accesului la justiția penală. Autorul constată depășirea acestei situații prin posibilitatea abilitării persoanelor particulare cu dreptul de a susține acuzarea publică, în paralel și în același timp cu organele procuraturii [298, p. 81].

I. Ia. Foinițchi a apreciat forma privată a procesului penal, indicând la existența a două priorități: favorizează substanțial greutatea organelor judiciare și aduce satisfacție juridică sentimentului de ofensă a părții vătămate, apărut ca urmare a infracțiunii comise la adresa

acesteia – sentiment care garantează caracterul energic al acuzatorului în cadrul procesului penal [298, p. 73]. În dezvoltarea acestei opinii, autorul citat vine să susțină că ar fi mult mai eficient și democratic de a pune la dispoziția părții vătămate dreptul de a efectua de sine stătător urmărirea penală, în cazurile în care organele de stat, din anumite motive, au renunțat la ea [298, p. 81].

Într-o altă lucrare (**Курс уголовного производства - 1996**), I. Ia. Foinițchi pornește de la ideea că prin învinuire, în procesul penal, se înțelege cererea de a recunoaște, prin judecată, dreptul statului de a pedepsi [299, p. 3]. Acuzarea privată este pusă în voința victimei, care determină caracterul acesteia, în funcție de voința sa. Victimei poate să-i fie peste puteri o asemenea misiune. Din aceste rațiuni, acuzarea este și publică, devenind populară, mai ales când se instituie un organism special – procuratura. În această formă, există și un pericol: poziția sa monopolistă. Acest fapt constituie un pericol, deoarece accesul la justiția penală pentru cetățean trebuie să fie mai liber, chiar mai liber decât este la justiția civilă. Persoanelor trebuie să li se acorde dreptul de a apela independent la justiție, acesta fiind un drept al cetățeanului și nu doar un drept al victimei [299, p. 26-27]. De asemenea, I. Ia. Foinițchi utilizează termenul de „urmărire penală”, în calitate de sinonim al noțiunii de „învinuire [299, p. 3-7].

Autorul atribuie un sens larg conceptului de condiții ale învinuirii. Astfel, acestea se divizează în condiții generale și speciale (referitoare la anumite categorii de dosare), în faptice și juridice. Condițiile *factice* reprezintă temeiul învinuirii (probele suficiente). Condițiile *juridice* se referă la reglementările normative necesare pentru cercetarea și examinarea învinuirii în ordine judiciară. Ele se divizează în *materiale* și *procesuale*. Cele materiale se referă la prezența dreptului de a pedepsi și de a învinui; condițiile procesuale (formale) rezumându-se la competența instanței de judecată, competența acuzatorului și îndeplinirea cerințelor formale prevăzute de lege în latura învinuirii [299, p. 37-38, 45].

O lucrare importantă examinată a fost și cea elaborată de către V. M. Savițchi (**Государственное обвинение в суде - 1971**). Se pornește de la ideea că este posibil și necesar de a deosebi învinuirea ca funcție și în calitate de obiect al probatoriului, însă nu trebuie separate [263, p. 45]. Apariția funcției învinuirii urmează a fi considerată prima indicație, formulată corespunzător în privința obiectului învinuirii și asupra antrenării în proces a persoanei bănuite sau învinuite în comiterea infracțiunii, cu specificarea normei din legea penală, care incriminează această faptă [263, p. 46].

Prin realizarea învinuirii în faza judecării în fond, declară V. M. Savițchi, se înțelege îndeplinirea funcției procesual-penale a învinuirii, exercitate de procuror, în calitate de persoană împuternicită, în condițiile specifice de examinare a cauzei penale în judecată. Activitatea în privința realizării învinuirii de stat în instanța de fond este corelată cu activitatea premergătoare

de învinuire, desfășurată de către organul de urmărire penală în cadrul fazelor prejudiciare, care însă, este materializată prin intermediul metodelor și mijloacelor specifice. Acest ansamblu de metode și mijloace ale realizării funcției de învinuire în instanța de fond este, exhaustiv, prefigurat prin conținutul unei singure noțiuni – susținerea învinuirii de stat [263, p. 59].

Autorul citat invocă, de asemenea, particularitățile soluționării practice a problemei referitoare la posibilitatea participării unui anumit procuror în calitate de acuzator de stat [263, p. 77]. Acuzatorul de stat este independent în procesul examinării cauzei în fond, nefiind obligat să-și coordoneze acțiunile sale cu procurorul ierarhic superior [263, p. 74]. Pentru renunțarea procurorului la învinuire este suficient doar de a pierde convingerea privind vinovăția inculpatului [263, p. 211-212].

V. M. Savițchi identifică anumite cauze ale renunțării la învinuire, clasificându-le în următoarele grupuri: a) cercetarea judecătorească a arătat că probele acuzării, pe care procurorul își fundamenta concluziile referitoare la vinovăția persoanei, au fost apreciate incorect, neminuțios și fără compararea lor; b) în cadrul cercetării judecătorești s-au descoperit circumstanțe noi, anterior necercetate, care distrug întregul sistem al învinuirii, construit pe cunoașterea insuficientă și nedeplină a faptelor; c) procurorul, studiind materialele scrise ale cauzei, nu a observat viciile ascunse ale urmăririi penale, care au devenit evidente în procesul verificării învinuirii în instanța de fond [263, p. 203-206].

În contextul sugestiilor abordate se înscriu și rezultatele investigației realizate de autorul F. M. Iagofarov (**Механизм реализации функции обвинения при рассмотрении дела судом первой инстанции - 2003**). Desfășurarea urmăririi penale se atribuie, în exclusivitate, la competența exclusivă a organelor de stat, deoarece și persoanele particulare au anumite atribuții în privința realizării ei. De asemenea, ar fi incorect dacă s-ar afirma că urmărirea penală se efectuează doar în cadrul fazelor prejudiciare, iar învinuirea – doar în instanța de judecată, și aceasta deoarece învinuirea este înaintată în faza urmăririi penale, iar urmărirea penală este posibilă, în calitate de activitate a părții acuzării, și în cadrul ședinței de judecată. Urmărirea penală este efectuată începând cu intentarea cauzei penale până în momentul punerii sub învinuire. Cum numai își face apariția persoana învinuită de comiterea infracțiunii, urmărirea penală se transformă în învinuire. Astfel, putem considera că urmărirea penală are ca obiectiv identificarea persoanei care a comis infracțiunea, iar învinuirea – identificarea ei în comiterea faptei incriminate [321, p. 39].

F. M. Iagofarov susține consolidarea disponibilității. Disponibilitatea trebuie să se reflecte în obligarea organelor de stat de a-și coordona propria poziție cu poziția persoanei particulare (în cazul vizat, al părții vătămate) și de a nu adopta hotărâri care lezează drepturile persoanelor

particulare. Reglementarea procedurii în cauzele de învinuire privată, susține autorul citat, este dominată de spiritul disponibilității, însă, totodată formalizarea excesivă a unor prevederi deodată, cu neclaritatea și previzibilitatea insuficientă, pot determina multiple dificultăți pe ascest segment [321, p. 121].

Autorul evidențiază faptul că infracțiunile, atribuite la cauzele de învinuire privată, din punct de vedere al legiuitorului, lezează doar interesele persoanelor particulare. Vătămările cauzate intereselor societății, prin aceste infracțiuni, nu sunt considerate de către legiuitor ca fiind substanțiale, din care considerente împluternicirile în privința începerii, încetării și desfășurării urmăririi penale sunt puse în sarcina persoanelor particulare [321, p. 39-40].

În acest caz, lezarea prin orice infracțiune a interesului public, accentuează M. F. Iagofarov, justifică dreptul procurorului de a se implica în cercetarea cauzelor de învinuire privată. În mod analogic, dacă orice infracțiune atentează la interesul privat, atunci și partea vătămată urmează să fie abilitată cu dreptul de a interveni în cercetarea și examinarea cauzelor de învinuire publică. Totodată, însă, legiuitorul nu abilitază partea vătămată în cauzele de învinuire publică cu drepturi similare și egale specifice procurorului [321, p. 102].

M. S. Strogovici (**Уголовное преследование в советском уголовном процессе - 1951**) menționează că, în faza urmăririi penale, persoanele cu funcție de răspundere efectuează nu doar funcția învinuirii, ci și funcția apărării [279, p. 99]. Activitatea anchetatorului penal și a procurorului era interpretată de autorul citat ca „o apărare în sens larg”, prin ea înțelegându-se nu funcția apărării, ci apărarea drepturilor omului la general [279, p. 99-100].

M. S. Strogovici numea în mod just activitatea orientată spre identificarea și spre învinuirea unei persoane concrete, ca fiind o funcție a urmăririi penale [279, p. 58]. Se conchide că urmărirea penală nu poate fi realizată doar referitor la faptul comiterii infracțiunii, fiind desfășurată doar în privința persoanelor concrete, individual-determinate, învinuite în comiterea infracțiunii, adică din momentul punerii lor sub învinuire [279, p. 59-66].

Concomitent, se restrânge participarea părții vătămate în procesul penal în limitele acțiunii civile înaintate, ceea ce permite excluderea din cercul subiecților activității procesual-penale [279, p. 17, 21]. De pe poziția faptului că activitatea procesual-penală a părții vătămate constă în apărarea de către aceasta a drepturilor și intereselor lezate prin faptele ilegale ale învinuitului, M. S. Strogovici limita și recunoștea interesele apărute de ea doar în latura acțiunii civile [279, p. 17, 21].

Ca urmare a investigațiilor realizate, autorul citat conchide că în faza judecării în fond, procurorul efectuează urmărirea penală în forma învinuirii de stat, susținute în privința inculpatului în fața instanței de judecată. În acest fel, poziția procesuală a procurorului, în calitate

de acuzator de stat, reprezintă poziția părții în procesul judiciar penal, stabilită în baza principiului contradictorialității [279, p. 146].

O atenție deosebită a acordat M. S. Strogovici temeiurilor renunțării la învinuire, pe care le reține prin: 1) materialul probator administrat în cauza penală, în baza caruia a fost formată anterior convingerea procurorului asupra vinovăției persoanei, nu mai este atât de convingător după verificare, precum părea a fi în baza materialelor urmăririi penale; 2) în cadrul cercetării judecătorești au fost descoperite circumstanțe noi, necunoscute în faza urmăririi penale; 3) în procesul cercetării judecătorești au fost descoperite vicii ale urmăririi penale – caracterul unilateral, administrarea doar a probelor în acuzare și ignorarea a tot ceea ce vorbește în folosul învinuitului, interpretarea incorectă a anumitor fapte, verificarea neglijentă și ușuratică a probelor, admiterea încălcărilor legii de procedură penală etc. [279, p. 176-177].

O altă lucrare importantă cercetată a fost **Курс советского уголовного процесса (1968)**. În context, se definește învinuirea ca fiind „cumulul acțiunilor procesuale, orientate spre identificarea persoanei supuse răspunderii penale pentru comiterea infracțiunii, în vederea aplicării unei pedepse corespunzătoare față de ea [280, p. 189]”. M. S. Strogovici nu face referire la sensul juridico-material al învinuirii, dar indică la „obiectul învinuirii și conținutul învinuirii, sau altfel zis, la conceptul, teza învinuirii în calitate de afirmație asupra vinovăției învinuitului în comiterea infracțiunii”. Deci, în acest sens, în cadrul procesului penal sunt aplicabile expresii precum „*punerea sub învinuire*”, „*susținerea învinuirii*” și „*renunțarea la învinuire* [280, p. 190]. În opinia autorului M. S. Strogovici, „urmărirea penală echivalează cu învinuirea - ca funcție procesual-penală, adică este o activitate de acuzare” [280, p. 194].

Aspecte importante ce țin de instituția învinuirii au fost abordate și de autorul N. Iu. Dupac (**Проблемы реализации государственного обвинения в суде первой инстанции - 2005**). Autorul susține că funcția învinuirii în procesul penal se materializează în activitatea procesuală, efectuată de partea învinuirii, în vederea identificării bănuțului, învinuitului în comiterea infracțiunii [179, p. 15].

Subscriem opiniei precum că legiuitorul nu folosește termenul de „învinuire privată”, ci dimpotrivă, pe cel de „urmărirea penală efectuată în ordine privată”. Mai mult decât atât, legiuitorul indică asupra faptului că învinuirea, în faza judecătii, este înglobată în urmărirea penală. În acest fel, declară N. Iu. Dupac, urmărirea penală (funcția învinuirii) include învinuirea din cadrul fazelor prejudiciare și învinuirea exercitată în judecată [179, p. 16].

N. Iu. Dupac reușește să pună în evidență specificul realizării funcției învinuirii la anumite faze ale procesului penal, invocându-se: 1) realizarea funcției învinuirii de stat (a urmăririi

penale publice) în cadrul fazelor prejudiciare ale procesului penal; 2) realizarea funcției învinuirii de stat (a urmării penale publice) în judecată [179, p. 19-20].

Autorul citat s-a axat și pe subiectul condițiilor generale ale realizării învinuirii de stat, înțelegând prin acestea anumite prevederi generale, condiționate și dependente de principiile procesului penal, care determină conținutul activității procesuale, în vederea susținerii învinuirii de stat, și stabilesc cele mai importante cerințe ale efectuării acțiunilor procesuale și luării hotărârilor de către acuzatorul de stat, obligatorii în procesul examinării cauzelor penale. La condițiile generale ale susținerii învinuirii de stat, N. Iu. Dupac atribuie: 1) exercitarea învinuirii de stat, în strictă conformitate cu scopurile procesului penal; 2) exercitarea învinuirii de stat, în baza prevederilor legalității; 3) realizarea învinuirii de stat, cu respectarea garanțiilor constituționale ale drepturilor și libertăților persoanei; 4) realizarea învinuirii de stat, în conformitate cu prevederile principiului prezumției de nevinovăție; 5) îndeplinirea învinuirii de stat, în condiții de contradictorialitate, și cu asigurarea dreptului inculpatului la apărare; 6) realizarea învinuirii de stat prin prisma prevederilor oficialității, incluzând posibilitatea liberei aprecieri a probelor și al dreptului participanților la exercitarea căii de atac; 7) exercitarea învinuirii de stat în condițiile publicității procesului penal (în lipsa temeiurilor care limitează aplicarea acestui principiu) [179, p. 28-29].

O valoare științifică evidentă a avut-o și lucrarea autorilor Z. Z. Zinatullin și Z. Zinatullin (**Общие проблемы обвинения и защиты по уголовным делам - 1997**). Potrivit autorilor, învinuirea reprezintă activitatea procesuală, orientată spre identificarea persoanei în comiterea infracțiunii și justificarea răspunderii penale a acesteia [196, p. 16]. În opinia autorilor citați, urmărirea penală se manifestă ca fiind activitatea procesual-penală, cu caracter oficial, a organelor de stat și a persoanelor cu funcție de răspundere, orientată spre stabilirea și identificarea bănuiților și învinuiților. Interpretarea urmării penale de către aceștia nu antrenează anumite dificultăți conceptuale [196, p. 7-8].

O altă lucrare, cu elemente de actualitate, a fost cea a autorului A. A. Mihailov (**Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции - 2008**). Autorul atrage atenția asupra faptului că, în practică, sunt frecvent întâlnite cazuri când dosarul penal trece din categoria învinuirii publice în cea a învinuirii private, iar rezultatul este modificarea învinuirii de către procuror în instanța de fond. În asemenea cazuri, probele administrate de către organul de urmărire penală nu pot fi considerate ca fiind acumulate cu încălcarea prevederilor legii de procedură penală, dosarul fiind soluționat în baza acestora, desigur, dacă partea vătămată va insista asupra tragerii inculpatului la răspundere penală [234, p. 150].

Modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond, susține A. A. Mihailov, nu poate fi examinată doar în calitate de opinie, poziție sau propunere a acuzatorului de stat. Ea reprezintă hotărârea procesuală a acestuia, care constă în introducerea în învinuire a anumitor rectificări, în ordinea și limitele specificate în lege, cu urmări specifice în ceea ce vizează esența și volumul învinuirii. Modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond, în cazul în care sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, trebuie să reprezinte obligația acestuia [234, p. 113].

Autorul A. A. Mihailov efectuează o clasificare a modificării învinuirii, în baza raportării modificărilor efectuate la volumul și conținutul învinuirii anterior înaintate și susținute. Conform acestei clasificări se face deosebire între *restrângerea* învinuirii (excluderea din ea a anumitor circumstanțe faptice, a semnelor juridice ale infracțiunii și a normelor juridico-penale); *extinderea* învinuirii (inclusiunea datelor faptice suplimentare, a semnelor juridice ale infracțiunii și a normelor de drept penal) și *schimbarea* (*reformarea, transformarea*) învinuirii (substituirea, înlocuirea unor circumstanțe faptice, a unor semne ale infracțiunii și norme de drept cu altele) [234, p. 109-110].

Temeiurile modificării învinuirii, susține autorul A. A. Mihailov, reprezintă defectele și deficiențele acesteia, care determină discordanța învinuirii și a temeiurilor ei, sau că părțile ei componente nu corespund una alteia, cu toate că baza învinuirii este una legală [234, p. 142].

În general, convingerea procurorului în situația renunțării de la învinuire trebuie să aibă o bază, un temei obiectiv, constituit din: 1) circumstanțele faptice ale cauzei, stabilite în baza aprecierii libere a probelor; 2) legea penală, care invocă componentele de infracțiune, ale căror prezență în fapta (faptele) inculpatului fac posibilă tragerea lui la răspundere penală și care, de asemenea, fixează temeiurile eliberării de răspundere penală; 3) legea procesual-penală, care stabilește temeiurile renunțării la învinuire.

În dependență de genul și caracterul convingerii procurorului, se pot evidenția următoarele varietăți ale renunțării la învinuire: 1) renunțarea la învinuire, întemeiată pe dubiile de neînlăturat în privința vinovăției inculpatului și, respectiv, pe legalitatea și justificarea, în totalitate, a faptei faptice a învinuirii; 2) renunțarea la învinuire, întemeiată pe convingerea certă și incontestabilă în nevinovăția inculpatului și, corespunzător, pe ilegalitatea și netemeinicia faptei faptice a învinuirii; 3) renunțarea de la învinuire, bazată pe convingerea privind ilegalitatea formulării juridice a învinuirii și lipsei componente de infracțiune (respectiv și a calificării juridice) [234, p. 122-123].

O altă cercetare examinată în latura învinuirii în procesul penal a fost cea a autorului A. A. Șamardin –(**Проблемы развития частных начал обвинения в российском уголовном**

процессе - 2002). În viziunea autorului citat, în procesul susținerii învinuirii, partea vătămată este legată de limitele învinuirii, stabilite de către alți participanți. Dacă partea vătămată nu este de acord cu învinuirea înaintată, ea nu poate întreprinde nimic, decât să renunțe la ea. Partea vătămată are posibilitatea de a alege: fie că ajută statul în susținerea învinuirii înaintate de către acuzatorul de stat, fie că nu obține nimic. Alte soluții nu există. În această situație, acordarea de ajutor acuzatorului de stat reprezintă mai degrabă nu un drept al părții vătămate, ci o îndatorire a ei. Aceasta permite, susține autorul A. A. Șamardin, de a accepta opinia potrivit căreia „statutul procesual al părții vătămate se deosebește cu puțin de statutul martorului [311, p. 58].

Dacă legiuitorul s-a determinat în privința relațiilor sociale care au, în esență, un caracter privat, apoi tot el urmează să se determine și asupra temeiurilor intervenției organelor de stat în sfera relațiilor private. De asemenea, aceste temeiuri urmează a fi specificate expres și interpretate corespunzător. Din acest motiv, considerăm justificată opțiunea autorului A. A. Șamardin, care indică la faptul că este necesar de a fixa limite stricte referitor la pornirea urmăririi penale de către procuror în cauzele de învinuire privată [311, p. 55].

O cercetare importantă care a stat la baza lucrării noastre a fost cea a autorilor V. V. Doroscov și N. A. Patov (**Особенности уголовного судопроизводства у мирового судьи - 2002**). Dacă victima este o persoană care suferă de boală psihică, apoi, în cazurile în care procurorul nu este de acord, procesul nu poate înceta în temeiul împăcării părților. Încetarea acestor categorii de cauze, în legătură cu împăcarea părților, va fi admisă doar în cazurile în care atât reprezentanții legali, cât și procurorul, ajung la concluzia, potrivit căreia drepturile și interesele legitime ale părții vătămate nu vor avea de suferit de pe urma împăcării [176, p. 20].

Descriind instituția învinuirii, autorul V. Ș. Narcicova (**Формирование обвинения в уголовном процессе России - 2004**) examinează punerea sub învinuire ca fiind etapa formării, constituirii învinuirii în faza urmăririi penale. Autorul citat observă esența punerii sub învinuire în faptul că aceasta ar reprezenta un salt calitativ în calea formării învinuirii, când de la simpla confirmare, referitoare la prezența faptului infracțiunii, balansează spre afirmația certă a vinovăției unei persoane concrete în comiterea infracțiunii [297, p. 68].

Autorul identifică coincidența între urmărirea penală cu învinuirea inițială. În realitate, această poziție deteremină recunoașterea urmăririi penale, ca activitate și funcție care începe odată cu pornirea procesului penal, ca fiind identică cu tezele privind vinovăția unor persoane concrete, sub forma bănuielii sau a învinuirii. V. Ș. Narcicova propune criteriul care a făcut posibilă determinarea faptului care anume circumstanțe concrete urmează a fi dovedite, stabilite la momentul punerii persoanei sub învinuire. Criteriul vizat constă în influența acestor

circumstanțe asupra calificării faptelor, conform normelor corespunzătoare din legea penală [304, p. 74]

Este semnificativă în materia învinuirii și lucrarea autorului D. E. Oborin - (**Привлечение в качестве обвиняемого в российском уголовном процессе - 2005**). În opinia autorului citat, „punerea sub învinuire reprezintă înaintarea învinuirii inițiale, adică a afirmației oficiale primare a organului de urmărire penală, referitoare la probarea faptului comiterii de către o persoană concretă a faptei, interzise de legea penală”. Într-adevăr, se menționează, înaintarea învinuirii inițiale reprezintă etapa centrală a fazei de urmărire penală, în cadrul căreia are loc perfectarea litigiului juridico-penal apărut între partea învinuirii și partea apărării [239, p. 60-61].

În conținutul punerii sub învinuire sunt incluse: 1) emiterea ordonanței respective; 2) înaintarea acuzării (care include și explicarea drepturilor învinuitului); 3) audierea învinuitului; 4) schimbarea și completarea învinuirii anterior înaintate [239, p. 63-64].

Referindu-se la înaintarea acuzării, D. E. Oborin o definește ca un cumul de acțiuni, orientate spre punerea în vedere a învinuirii către învinuit și apărătorul acestuia. Înaintarea învinuirii este subordonată anumitor reguli generale, care reglementează instituția respectivă. În special, în opinia autorului D. E. Oborin, pot fi evidențiate trei reguli cu importanță practică deosebită pe acest segment: a) respectarea regulilor referitoare la competența cauzelor penale; b) urgența înaintării acuzării; c) participanții obligatorii la această acțiune procesuală [239, p. 115-116].

Constatăm și faptul că o lucrare importantă care a stat la temelia justificării anumitor opinii științifice este cea a autorului A. I. Trusov (**Предъявление обвинения и допрос обвиняемого - 1998**). A. I. Trusov identifică punerea sub învinuire ca fiind „determinarea prealabilă a conținutului litigiului juridico-penal dintre stat, în persoana organelor care-l reprezintă, și cetățean (învinuit), în privința dreptului statului de a trage învinuitul la răspundere penală [285, p. 230]”.

Acest act include: 1) emiterea ordonanței privind punerea sub învinuire; 2) înaintarea acuzării; 3) explicarea și asigurarea drepturilor învinuitului; 4) prima audiere a învinuitului [285, p. 230].

Pertinente din punct de vedere teoretico-științific s-au dovedit a fi și opiniile autorului R. G. Serdecinaia (**Привлечение в качестве обвиняемого и осуществление принципов уголовного процесса - 1999**). Studiindu-se subiectul punerii sub învinuire, s-a ajuns la concluzia că această instituție include 7 componente: 1) emiterea ordonanței privind punerea sub învinuire; 2) citarea învinuitului; 3) participarea apărătorului; 4) înaintarea acuzării; 5) explicarea drepturilor învinuitului; 6) audierea învinuitului; 7) schimbarea și completarea învinuirii. Autorul

consideră că invitarea și numirea avocatului, participarea obligatorie a acestuia, drepturile și obligațiile lui, se înscriu, indiscutabil, în componența instituției punerii sub învinuire [268, p. 19].

R. G. Serdecinaia completează importanța punerii sub învinuire cu afirmația că ea atrage obligația organului de urmărire penală de a asigura realizarea drepturilor învinuitului și de a audia persoana, după înaintarea acușării, declarațiile ei fiind nu doar un mijloc de probă, ci și o modalitate de apărare [268, p. 30].

O lucrare în care a fost abordată complex problematica terminării urmăririi penale este cea a autorului A. P. Râjacov (**Окончание предварительного расследования - 1999**). În context, terminarea urmăririi penale reprezintă etapa finală a fazei de urmărire penală, care survine când toate acțiunile procesuale în privința cercetării depline, obiective și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei sunt finalizate, fiind necesară luarea unei hotărâri în privința mersului de mai departe a cauzei penale. Terminarea urmăririi penale include un cumul de acțiuni procesuale, care trebuie îndeplinite în mod corespunzător, până la perfectarea corespunzătoare a hotărârii procesuale în această privință. Sintagma „terminarea urmăririi penale” este utilizată, uneori, și cu alte sensuri, în particular: 1) în calitate de acțiune procesuală a organului de urmărire penală, realizată în cadrul acestei faze; 2) în calitate de instituție procesual-penală [260, p. 16].

Autorul citat pune în evidență trei modalități de terminare a urmăririi penale: 1) terminarea urmăririi penale cu întocmirea rechizitoriului; 2) emiterea ordonanței privind încetarea cauzei penale; 3) emiterea ordonanței privind trimiterea cauzei penale în judecată pentru examinarea chestiunii referitoare aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical [260, p. 19].

I. L. Petruhin (**Концептуальные основы реформы уголовного судопроизводства в России - 2002**) susține că prin renunțarea procurorului la învinuire, instanța de judecată nu mai este legată de poziția părții vătămate [241, p. 21]. Partea vătămată nu poate susține învinuirea de stat, care, în cazul renunțării procurorului la ea, nu mai există [248, p. 21].

Autorii I. Neagu și M. Damaschin (**Tratat de procedură penală. Partea specială - 2015**) argumentează faptul că trecerea oricărui dosar penal din faza procesuală mai devreme la următoarea fază depinde de reușita materializării problemelor și de soluțiilor clarificate pe caz în limitele cadrului legal. Or, așa cum se observă, la poziționarea pe funcțiile judiciare exercitate pe parcursul procesului penal, se constată că funcția de urmărire penală și funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei se exercită în cadrul fazei de urmărire penală, de vreme ce funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată se realizează în cadrul fazei procesuale a judecății [90, p. 15].

Este evident că subiecții îndreptățiți să exercite acțiunea pot, în anumite condiții, să renunțe la acest drept. Astfel, procurorul, în cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia. De asemenea, procurorul poate face concluzii de absolvire a răspunderii penale în cazul în care constată, cu ocazia cercetării judecătorești, că învinuirea nu este confirmată, înaintând concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal. Această posibilitate, conferită prin lege procurorului, nu anihilează caracterul indisponibil al acțiunii penale, constituind numai o renunțare la exercitarea acesteia, instanța având obligația să pronunțe soluția care se impune, indiferent de concluziile procurorului [90, p. 266-267].

Persoana vătămată, având dreptul, în anumite situații, să dispună de acțiunea penală, poate, implicit, să renunțe la exercitarea ei, retrăgându-și plângerea prealabilă sau împăcându-se cu făptuitorul [90, p. 267]. În opinia autorilor I. Neagu și M. Damaschin, pe care o susținem pe deplin, procurorul nu susține în orice condiție învinuirea [90, p. 164].

Un alt demers științific, la care ne referim, este cel al autorului Gr. Theodoru (**Tratat de drept procesual penal - 2013**). Referindu-se la funcția învinuirii în procesul penal, autorul român menționează că autoritatea sau persoana care exercită acțiunea penală se numește acuzator, având atribuția de a formula învinuirea împotriva unei persoane, aducerea acesteia în fața instanței judecătorești (trimiterea în judecată sau chemarea în judecată penală), susținerea învinuirii prin dovedirea și argumentarea temeiniciei ei, precum și cererea de a fi condamnată această persoană la sancțiunile prevăzute de legea penală [114, p. 103].

Gr. Theodoru indică la faptul că termenul obișnuit este de „*învinuire*”, iar cel special de „*acuzare*”. Întrucât nu există un termen corespunzător care ar defini persoana care susține învinuirea, se poate folosi cel de „*acuzator*” pentru orice autoritate sau persoană care exercită acțiunea penală și de „*acuzare*”, pentru a exprima cu caracter general exercițiul acțiunii penale [114, p. 104].

În viziunea autorului citat, funcția de învinuire reprezintă funcția procesuală, care se manifestă prin punerea în mișcare a acțiunii penale și exercitarea ei, constând în formularea învinuirii împotriva unei persoane determinate [114, p. 97].

Dobândirea calității de parte vătămată se obține prin manifestarea de voință în a participa la procesul penal, care poate îmbrăca forme diferite: formularea unei plângeri prealabile, în cazul când legea cere această intervenție pentru punerea în mișcare a acțiunii penale; declarația scrisă sau orală, făcută în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, prin care se manifestă dorința de a participa la procesul penal; intervenția în proces, prin prezentarea în fața instanței de judecată pentru a susține vinovăția inculpatului. Ca o garanție a exercitării dreptului

persoanei vătămate prin infracțiune de a deveni parte vătămată în procesul penal, se prevede că organul de urmărire penală și instanța de judecată au obligația de a chema persoana vătămată și de a-i pune în vedere că poate participa în proces ca parte vătămată, dându-i-se indicații cum trebuie să procedeze în acest sens [114, p. 125].

Autorul concluzionează că obiectivul urmărit de către procuror în cursul judecății variază în funcție de activitatea de judecată la care participă. Astfel, la prima instanță, procurorul urmărește ca inculpatul să fie condamnat pentru infracțiunea care a format obiectul trimiterii în judecată din partea unui procuror; ca urmare, poziția procesuală a procurorului este *de a susține învinuirea*, căutând ca, prin probele care se administrează și prin concluziile pe care le pune, să convingă instanța de judecată să pronunțe o hotărâre de condamnare a inculpatului [114, p. 453].

O cercetare notorie, axată în exclusivitate pe subiectul învinuirii în procesul penal este cea a autoarei D. Magherescu - *Modificarea învinuirii în prima instanță: aspecte comparative*. Ed. Wolters Kluwer. București, 2016. În primul rând, în conținutul acesteia, autoarea aruncă o rază de certitudine asupra celor două înțelesuri ale învinuirii (sensul formal și sensul material). Tot aici se constată că noțiunea de învinuire mai are un înțeles. Este vorba despre acela de învinuire ca *obiect al învinuirii* sau ca fond, conținut al tezei de învinuire susținută de procuror [78, p. 47].

D. Magherescu opinează că prin modificarea învinuirii în prima instanță se înțelege atribuția și competența instanței de judecată sau a procurorului de a aduce unele corectări dimensiunilor, conținutului și caracterului învinuirii formulate inițial, în condițiile reglementate de lege [78, p. 70]. Modificarea învinuirii înseamnă aducerea de către persoane autorizate, a anumitor corectări în textul acesteia, corectări care se răsfrâng asupra obiectului, dimensiunilor sau caracterului dosarului, și, din acest motiv, necesită respectarea unei proceduri [78, p. 69].

Autoarea D. Magherescu mai trece în revistă și constatarea că literatura de specialitate a evidențiat o serie de factori, care au menirea de a soluționa problematica modificării învinuirii. Acești factori pot fi clasificați în două categorii: 1) factori obiectivi; 2) factori subiectivi [78, p. 68].

Analizând problematica modificării învinuirii, autoarea D. Magherescu afirmă că aceasta trebuie privită sub două aspecte: a) modificarea învinuirii *în sens material*, care constă în modificarea conținutului faptic al învinuirii formulate inițial în rechizitoriu; b) modificarea învinuirii *în sens juridic*, care constă în modificarea textului de lege care prevede și pedepsește fapta reținută în rechizitoriu [78, p. 79]. De asemenea, declară D. Magherescu, se stabilesc și anumite criterii de clasificare ale modificării învinuirii [78, p. 70-72].

În aspectul tematicii tezei de doctorat, interes au prezentat și opiniile autorului Gh. Mateuț (**Tratat de procedură penală. Partea generală - 2007**). În aspect doctrinar, lucrarea trece în

revistă faptul că domeniul de acțiune al procurorului îl constituie acțiunea publică. Procurorul nu trebuie să fie un simplu reprezentant al statului în procesele penale, ci urmează să fie liber de a efectua urmărirea penală și să prezinte în instanță concluziile pe care le consideră întemeiate potrivit legii, ținând seama de probele administrate în cauză și, prin urmare, să-și îndeplinească fără părtinire toate atribuțiile care-i revin potrivit legii [81, p. 327-328].

Procurorul este subiect procesual penal, participant la activitatea procesuală. Alături de instanța judecătorească, având un rol indispensabil pentru constituirea, dezvoltarea și rezolvarea raportului procesual, întrucât îndeplinește *funcția procesuală esențială a acuzării*. El nu este considerat, însă, prin lege, parte în procesul penal, nici chiar atunci când participă la ședința de judecată ca titular al funcției de învinuire, deși, în realitate, este asimilat părților [81, p. 308].

Spre deosebire de procesul civil, procesul penal este comandat de *interesul public*. Societatea, în ansamblu, este lezată prin comiterea unei infracțiuni, astfel încât organelor statului le revine dreptul și obligația de a exercita ceea ce se cheamă *reacția socială*, prin intermediul *acțiunii publice*. În acest fel, în materie penală, principiul oficialității impune statului urmărirea în toate cazurile, în absența unui consimțământ din partea victimei. Orice societate trebuie să prevadă și unele excepții, în lipsa cărora sistemul penal ar fi mult prea rigid și dificil de pus în aplicare. Or, procedurile de mediere și tranzacțiile judiciare ar putea reprezenta asemenea excepții, cu unica condiție de a permite salvagardarea echității sistemului în ansamblul lui [81, p. 351-352].

În cazul infracțiunilor la care acțiunea penală se pune în mișcare și se exercită din oficiu, partea vătămată contribuie doar la exercitarea acțiunii penale, alături de procuror, neputând dispune asupra ei. O asemenea regulă reprezintă o consecință a faptului că legiuitorul acordă loc principal în exercitarea acțiunii penale parchetului și rol secundar victimei, deoarece, în principiu, acțiunea penală publică nu are decât un singur titular - parchetul. Cu toate acestea, victima poate, de asemenea, să pună în mișcare acțiunea penală publică, în cazurile de refuz al urmăririi din partea parchetelor, când se poate adresa cu plângere la instanță împotriva soluțiilor procurorului de neurmărire [81, p. 575].

Gh. Mateuș susține că procurorul, ca titular al acțiunii penale publice, are în procesul penal (în faza de judecată) o poziție procesuală aparte, deosebită de cea a instanței judecătorești, dar similară aceleia a unei părți, de organ de stat, cu activitate judiciară, reprezentant al statului, care acționează pentru realizarea scopului procesului penal, în vederea apărării ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor, însă de pe o poziție subiectivă, cea a acuzatorului public [81, p. 309]. Procurorul participă la ședință ca titular al funcției procesuale de învinuire sau de acuzare în condițiile legii și este liber să prezinte în instanță concluziile pe care

le consideră întemeiate potrivit legii și probelor administrate în cauză, având rol activ în aflarea adevărului [81, p. 355].

O contribuție semnificativă la cercetarea instituției învinuirii a avut-o cercetările desfășurate de M. Udroi (**Codul de procedură penală. Comentariu pe articole - 2015**).

Persoana vătămată printr-o faptă penală, pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, care nu dorește să participe la procesul penal în această calitate (dobândită *ope legis*) trebuie să informeze despre aceasta organul judiciar. Această manifestare de voință echivalează cu renunțarea la calitatea de persoană vătămată, care poate avea loc și în cazul infracțiunilor pentru care este permisă împăcarea, întrucât, în această ipoteză, acțiunea penală se exercită din oficiu. În schimb, în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, aceasta nu va putea să renunțe la calitatea de persoană vătămată, dar va putea retrage plângerea prealabilă. În cauzele în care persoana vătămată a renunțat la această calitate, organele judiciare, dacă apreciază necesar, vor putea proceda la audierea acesteia în calitate de martor [22, p. 242].

Plângerea prealabilă reprezintă o condiție de procedibilitate și pedepsibilitate, astfel încât trebuie să conțină manifestarea expresă de voință a persoanei vătămate de a obține tragerea la răspundere penală a autorului faptei și nu poate fi formulată de substituții procesuali. Este posibilă formularea unei plângeri prealabile chiar dacă autorul infracțiunii nu este cunoscut. Ca și în situația celorlalte modalități de sesizare, calificarea unui înscris ca plângere prealabilă se face după criteriile de substanță, elementul esențial fiind manifestarea inechivocă de voință, în sensul tragerii la răspundere penală a autorului infracțiunii [22, p. 839].

G. Bodoroșea concretizează că procurorul, ca titular al acțiunii penale, are dreptul suveran de a decide dacă urmărirea penală se efectuează în același timp pentru toate infracțiunile și cu privire la toate persoanele, soluționând, în faza de urmărire penală, incidentele legate de indivizibilitate și conexitate și, în concretizarea acestei componente, decide dacă trimiterea în judecată a persoanelor cercetate poate avea loc în același dosar sau prin rechizitorii separate [22, p. 210].

În aspect doctrinar, importanță are și opinia autorului I. Kuglai, conform căreia, retragerea plângerii prealabile nu produce efecte *in rem*, ci doar *in personam*; așadar, cauza de stingere a acțiunii penale va opera doar în privința persoanei față de care plângerea este retrasă. Retragerea plângerii prealabile este posibilă și în cazurile în care acțiunea penală s-a exercitat din oficiu, deși plângerea este prevăzută drept condiție de procedibilitate. În acest caz, se cere ca procurorul, titularul acțiunii penale, să-și însușească retragerea; în lipsa unui asemenea act, retragerea plângerii nu va constitui un impediment în exercitarea acțiunii penale [22, p. 115].

Susținem cele enunțate de către M Udroi, sub aspectul că încălcarea obligației procedurale pozitive, prin efectuarea urmăririi penale *in rem*, dincolo de momentul în care, în mod obligatoriu, se putea formula o „acuză în materie penală”, poate conduce la o vătămare semnificativă și substanțială a dreptului la un proces echitabil al „acuzatului”, de natură să atragă incidența în cauză a sancțiunii nulității relative cu privire la actele procesuale sau probele administrate după acest moment [22, p. 238].

O următoare lucrare analizată este semnată de M. Udroi (**Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală - 2014**). Se constată că formularea plângerii prealabile nu atrage obligația procurorului sau a organelor de cercetare penală de a dispune începerea urmăririi penale *in rem* sau de a dispune continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect ori punerea în mișcare a acțiunii penale; plângerea prealabilă este actul de sesizare a organelor de urmărire penală în cazul infracțiunilor strict și limitativ prevăzute de lege pentru care este impusă o asemenea condiție procedurală, pentru a se considera sesizarea legal întocmită, având totodată și o reflectare în planul dreptului material unde este analizată drept o condiție de pedepsibilitate [117, p. 22].

Posibilitatea organelor de urmărire penală de a acționa din oficiu, declară M. Udroi, reprezintă o consacrare a regulii oficialității exercitării funcției de acuzare în cauzele în care persoanele vătămate sunt minore, astfel că procurorul sau organele de cercetare penală nu au obligația de a aștepta expirarea termenului, în care poate fi formulată plângerea prealabilă, ci vor acționa din oficiu, potrivit regulilor generale de procedură [117, p. 23].

Referitor la compartimentul specificului pornirii urmăririi penale în baza plângerii victimei, M. Udroi atrage atenția asupra faptului că, în situația când partea vătămată a decedat sau persoana juridică a fost lichidată, înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile, începerea urmăririi penale, continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect și punerea în mișcare a acțiunii penale se poate dispune și din oficiu (nefiind condiționate de existența plângerii prealabile). Exercitarea funcției de acuzare din oficiu poate fi făcută, în acest caz, atât înainte, cât și după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile. M. Udroi consideră că începerea urmăririi penale, continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect și punerea în mișcare a acțiunii penale se poate dispune din oficiu și în ipoteza în care, pe întreaga durată a termenului de formulare a plângerii prealabile, persoana vătămată a fost într-o imposibilitate obiectivă de a formula plângerea prealabilă, aflată în legătură directă cu infracțiunea, decedând ca urmare a infracțiunii după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile (de exemplu, după comiterea infracțiunii de viol, infractorul încearcă să omoare victima, lăsând-o în stare de comă; în ipoteza în care starea comatoasă se

prelungeste pe întreaga durată a termenului de formulare a plângerii prealabile, victima decedând după expirarea acestui termen, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare din oficiu); în situația în care decesul sau lichidarea intervin imediat după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile, iar victima nu s-a aflat într-o imposibilitate obiectivă de a formula plângere prealabilă, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare din oficiu [117, p. 63].

În acest context, o lucrare, de asemenea importantă examinată sub rezerva formulării unor opinii științifice, a fost cea a autorilor P. Béliveau, M. Vauclair –(**Traité général de preuve et de procédure pénale - 1999**). În mare parte, ea se axează pe trecerea în revistă a specificului acuzării în sistemul de drept anglo-saxon. În temeiul acestei cercetări, s-a constatat faptul că, în *common law*, termenul de „inculpare” (*charge*) are un sens tehnic precis. Este vorba de momentul în care a fost formulată o plângere scrisă contra acuzatului. Există, deci, inculpare atunci când s-a depus un denunț ori în cazul în care nu a avut loc o anchetă preliminară, din momentul în care s-a depus actul de acuzație directă [326, p. 526]. Rolul victimei în *common law* a fost mult timp redus la cea mai simplă expresie a sa, cea de martor al acuzării, nefiind o veritabilă „*parte*” în proces. Această realitate este conturată prin faptul că victima nu are dreptul la apel, în privința despăgubirilor [326, p. 77-78].

O următoarea lucrare examinată este cea a autorului J. P. Dintilhac (**Le procureur de la République - 2003**). Se constată că procurorul, ca titular al acțiunii penale publice, are, în procesul penal (în faza de judecată), o poziție procesuală aparte, deosebită de cea a instanței judecătorești, dar similară celei a unei părți, de organ de stat cu activitate judiciară, reprezentant al statului, care acționează pentru realizarea scopului procesului penal, în vederea apărării ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor, însă de pe o poziție subiectivă, cea a acuzatorului public. De aceea, poziția procesuală pe care se află nu-i conferă, în faza de judecată a procesului penal, independența și imparțialitatea cerute unui judecător, fiind mai apropiată de poziția corespunzătoare uneia dintre părțile procesului penal [330, p. 39].

Au fost examinate și opțiunile științifice ale autorului francez J. Pradel (**Droit pénal comparé - 2002**). Se evidențiază că în privința subiecților activi ai acțiunii penale sunt posibile patru sisteme bine așezate: urmărirea penală emană de la victimă sau de la moștenitorii acesteia (*acuzarea privată*); urmărirea emană de la orice cetățean care acționează în numele societății (*acuzarea populară*); urmărirea emană de la judecătorii înșiși (*urmărirea din oficiu*); urmărirea emană de la funcționari specializați (*acuzarea publică*) [341, p. 540].

Făcând referire la sistemul de drept spaniol, autorul J. Pradel evidențiază că, în anumite cazuri, în procesul penal spaniol este recunoscut și sistemul *acuzației private*. Acesta există pentru delictelor pedepsibile numai la diligența victimei, cu privire la care aceasta poate acționa

singură (art. 104 alin. (2) CPP). Dar, importanța acestui sistem este redusă dublu, respectiv mai întâi prin aplicabilitatea la un număr restrâns de delictive ușoare (de exemplu, calomnie și insultă contra particularilor) și, apoi, prin obligația victimei de a încerca o conciliere înainte de depunerea plângerii. În acest context, nu trebuie confundat acuzatorul particular, care exercită acțiunea populară în sensul art. 101 CPP spaniol, cu acuzatorul privat, care poate acționa singur, în cazul câtorva delictive modeste [341, p. 554].

J. Sprack (**Criminal procedure - 2000**) a pus accent pe faptul că în sistemul englez, de exemplu, orice cetățean poate exercita urmărirea, dar, de regulă, poliția este cea care lansează, la finalul anchetei, acțiunea publică. Polițiștii acționează la fel ca orice indivizi care ar putea acționa, nu ca reprezentanți ai statului, poliția fiind pur și simplu plătită pentru ceea ce orice cetățean ar putea face cu titlu de datorie civică [350, p. 56].

La cercetarea specificului instituției învinuirii în procesul penal german ne-au favorizat opiniile științifice ale autorului T. Weigend (**Das Opferschutzgesetz Kleine Schritte zu Welchem Ziel? - 1987**). În procesul penal german victima joacă un anumit rol. Astfel, pe de o parte, victima poate acționa, având calitatea de parte (intervenientă). Mai mult, pentru un anumit număr de infracțiuni, victima poate să joace rolul ministerului public, acționând pe calea intervenției (*nebenklage*), însă numai pentru infracțiunile limitativ enumerate de lege. Pentru a interveni, victima depune o cerere, care, după audierea ministerului public, este examinată de tribunal. Dacă acesta declară cererea admisibilă, victima dispune de anumite drepturi procesuale. Totuși, ea nu poate declara un recurs, vizând agravarea sancțiunii pronunțate în privința acuzatului. Dreptul de a interveni este transmisibil apropiaților victimei, în caz de deces. În situația de respingere a cererii, victima poate depune apel. Ea poate solicita, totodată, ajutor judiciar. Pe de altă parte, victima poate acționa fără a fi parte și având numai calitatea de martor.

Pentru anumite delictive (*privatklagedeliktè*), în particular violențele ușoare, victima dispune de o acțiune specifică: ea poate acționa cu același titlu ca ministerul public, ceea ce constituie o atingere adusă monopolului celui din urmă. Această acțiune specifică este plângerea privată (*privatklage*), care prezintă anumite inconveniente în raport cu acțiunea ministerului public (de exemplu, pentru că nu este parte, victima nu dispune de aceleași puteri de constrângere pentru strângerea probelor și ea trebuie să consemneze, în prealabil, cheltuielile procesului. Procurorul poate să-și alăture acțiunea sa la cea a victimei. Aceste delictive nu trebuie confundate cu cele care nu pot fi urmărite decât la plângerea victimei (*antragsdelikte*), ministerul public având calitatea exclusivă de titular al urmăririi [352, p. 1170].

O ultimă lucrare importantă examinată a fost cea a autorului A. Rodrigues (**L'assistante, une curiosité du droit procédural portugais. Quelques aspects des sciences criminelles -**

1990). În dreptul portughez au dreptul să acționeze atât Ministerul public, cât și victima. În acest sistem, conceptul de victimă are, însă, un alt înțeles. El include nu numai persoana lezată, ci și cea care a suferit un prejudiciu și care este titularul acțiunii civile (art. 74 CPP portughez). Noțiunea de victimă include și un personaj care poate fi denumit „*ofensat*”, care este titularul drepturilor protejate de lege și violate prin infracțiune, putându-se constitui „*asistent*” (art. 68 alin. (3) CPP). Cel lezat se poate constitui „asistent” numai în cazul infracțiunilor urmărite la plângerea prealabilă. Pentru aceste infracțiuni, asistentul poate declanșa urmărirea. Pentru celelalte infracțiuni, el se limitează să se alătore ministerului public [345, p. 183].

1.3. Concluzii la Capitolul 1

1. Învinuirea în procesul penal reprezintă o instituție juridico-penală complexă, având drept scop tragerea la răspundere penală a celui care a săvârșit o infracțiune, fiind o categorie ce determină întregul mers al procesului penal.

2. Noțiunea „*urmărire penală*” este mai largă decât noțiunea „*învinuire*”. Urmărirea penală înglobează în sine și învinuirea, și activitatea procesuală a organelor de stat premergătoare punerii sub învinuire. Deci, învinuirea reprezintă una dintre formele urmăririi penale.

3. Disponibilitatea trebuie să se reflecte în obligarea organelor de stat de a-și coordona propria poziție cu poziția persoanei particulare (în cazul vizat, al părții vătămate) și de a nu adopta hotărâri care lezează drepturile persoanelor particulare.

4. Principiul oficialității în procesul penal nu trebuie să acționeze în detrimentul intereselor particulare legitime ale părții vătămate. Doar partea vătămată este în drept de a decide, de sine stătător, în ce ordine urmează să-și apere și să-și susțină interesul lezat.

5. Urmare a studiului realizat s-a constatat că instituția învinuirii în procesul penal a mai fost supusă, anterior, unor investigații fundamentale, atât în doctrina din Republica Moldova, România, cât și din Federația Rusă.

6. Totodată, întâlnim anumite lacune în legislația, teoria și practica din domeniu existente atât în RM, cât și în România, urmând a fi identificate anumite căi de depășire a lor.

7. Din analiza lucrărilor în domeniu rezultă că nu există o opinie unică asupra defnirii noțiunii de „*acuzare*”, „*învinuire*”, „*urmărire penală*”.

8. *Problema științifică de importanță majoră*, care a fost soluționată a constat în analiza și reevaluarea cadrului practico-legislativ al instituției învinuirii, urmărindu-se relevarea caracterului și specificului ei, fapt de natură să contribuie la perfecționarea și eficientizarea normativului procesual penal din acest domeniu.

9.Scopul tezei a fost axat pe studierea multilaterală și complexă a teoriei, practicii și reglementărilor juridice ale instituției învinuirii în procesul penal.

10. În contextul realizării scopului nominalizat, au fost trasate următoarele *obiective*: analiza lucrărilor științifice din doctrina penală autohtonă și cea străină publicate la tematica problemei investigate; dezvăluirea conținutului și esenței instituției învinuirii în procesul penal; expunerea conținutului instituției învinuirii în procesul penal în materie de drept comparat; analiza esenței funcției învinuirii exercitată de procuror și organul de urmărire penală; analiza statutului juridic al persoanelor, abilitate cu exercitarea funcției învinuirii în procesul penal; conturarea conținutului și esenței funcției învinuirii private; reflectarea specificului în realizarea învinuirii în faza urmăririi penale; reliefaarea particularităților realizării învinuirii în instanța de fond; cercetarea noțiunii, limitelor, varietăților, modalităților, consecințelor și formelor de modificare a învinuirii în instanța de fond și ale renunțării de la învinuire de către acuzatorul de stat; fundamentarea și conturarea problemei științifice importante soluționate privind instituția învinuirii în procesul penal; înaintarea concluziilor generale, formularea recomandărilor și a propunerilor de *lege ferenda* în privința perfecționării normelor procesual-penale la compartimentul instituției învinuirii.

11. Realizarea scopurilor propuse se asigură prin: analiza și corelarea noțiunilor învinuire, urmărire penală, tragerea la răspundere penală, punere sub învinuire; determinarea noțiunii și importanța juridică a punerii persoanei sub învinuire; determinarea temeiurilor și condițiilor punerii persoanei sub învinuire; analiza esenței și conținutului învinuirii primare și a ordonanței de punere sub învinuire; cercetarea procedurii emiterii și înaintării acuzării, ordinea procesuală de ascultare a învinuitului; esența și conținutul etapei de terminare a urmăririi penale; modificarea și completarea învinuirii primare.

2. FUNCȚIA ÎNVINUIRII ÎN PROCESUL PENAL

2.1. Funcția învinuirii exercitată de către procuror și organul de urmărire penală.

Trecerea oricărui dosar penal din faza procesuală de mai devreme la următoarea (mai departe) depinde de reușita încheierii cercului de probleme și de soluțiile clarificate pe caz în cadrul legal. Or, la poziționarea pe funcțiile procesuale exercitate pe parcursul procesului penal, constatăm că funcția de urmărire penală și funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei se exercită în cadrul fazei de urmărire penală, în vreme ce funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată se realizează în cadrul fazei procesuale a judecății [90, p. 15].

Autoritatea sau persoana care exercită acțiunea penală se numește acuzator, având atribuția de a formula învinuirea împotriva unei persoane, aducerea acesteia în fața instanței judecătorești (trimiterea în judecată sau chemarea în judecată penală), susținerea învinuirii prin dovedirea și argumentarea temeiniciei ei, precum și cererera de a fi condamnată această persoană la sancțiunile prevăzute de legea penală [114, p. 103].

Ca instituție juridico-penală complexă, în procesul penal, învinuirea are drept scop tragerea la răspundere penală a celui care a săvârșit o infracțiune [72, p. 4]. Și aici, majoritatea autorilor interpretează funcția învinuirii în calitate de categorie ce determină întregul mers al procesului penal. Funcția învinuirii este apreciată ca una inițială determinând apariția funcției de apărare și de soluționare a cauzei penale. Învinuirea reprezintă o componentă obligatorie a justiției în cauzele penale, fără de care nu poate exista nu doar funcția apărării, ci și însăși justiția [270, p. 17; 321, p. 24]. Funcția de învinuire se manifestă atât în faza de urmărire penală, ca prima fază procesuală, cât și în cursul fazei de judecată, fie în prima instanță, fie în căile de atac [128, p. 833].

Pentru a putea defini funcția de „învinuire”, trebuie să se ia în vedere următoarele aspecte: în momentul încălcării unei norme de drept substanțial, prin săvârșirea unei fapte, care conform legii constituie infracțiune, ia naștere raportul de drept penal, creându-se cadrul necesar inițierii unui proces penal, impunându-se tragerea la răspundere penală a celor ce se fac vinovați de comiterea unor asemenea fapte. Procesul penal se conturează prin aducerea înaintea justiției a raportului juridic penal, de aici decurgând o serie de drepturi și obligații pentru subiecții acestui raport. Se valorifică, astfel, în numele statului și a societății, dreptul de pedepsire (*jus puniendi*), al acestuia [128, p. 830]. Un rol necesar de deosebit în procesul de valorificare al dreptului statului și, desigur, al societății, pe acest segment, îl are procuratura.

Procuratura (Ministerul Public), ca instituție procesuală cunoaște rezultatul unui îndelungat proces istoric. Ea își are originea în dreptul francez, în așa numiții „*les procureurs du roi*” din sec XIV, instituții „*pour la défense des intérêts du prince et de l'État* [351, p. 560; 330, p. 36; 331, p. 16]”. La început, procurorii urmăreau mai mult interesele fiscale prin încasarea amenzilor și confiscărilor pe seama tezaurului regal. Ulterior, însă, și-au limitat atribuțiile la urmărirea infracțiunilor și susținerea acuzării [328, p. 50].

Pornindu-se de la necesitatea organizării în condiții cât mai bune a tragerii la răspundere penală a tuturor infractorilor, menționează autorul Gr. Theodoru, a fost adoptat sistemul acuzării publice printr-o autoritate specială, care a primit denumirea de Minister Public în legislațiile occidentale, de Procuratură în legislațiile țărilor fost socialiste. În legislația anglo-saxonă, predominant este sistemul acuzării populare, în care victima, poliția sau oricare cetățean poate pune în mișcare acțiunea penală. Practica a demonstrat că, deși sistemul acuzării publice printr-o autoritate specială este superior tuturor celorlalte sisteme adoptate în decursul evoluției procesului penal, pot rămâne nepedepsiți cei care au săvârșit infracțiuni grave, aducându-se astfel atingere intereselor legitime ale celor vătămați prin infracțiune. Ca urmare, sistemul de acuzare nu mai are caracter exclusiv, ci este combinat din mai multe sisteme, dintre care unul este predominant. Astfel, în legislația franceză, deși este instituit sistemul acuzării publice prin Ministerul Public, se dă totuși posibilitatea, în unele cazuri, ca acțiunea penală să fie pusă în mișcare de victima infracțiunii sau de unele asociații profesionale. Nici sistemul acuzării populare, menținut în legislația anglo-saxonă, nu funcționează singur, fiind completat cu o acuzare publică (*Attorney General* sau *Solicitor General*), care exercită acțiunea penală în cazul infracțiunilor care aduc atingere intereselor Coroanei Britanice [114, p. 103-104].

Țări ca Franța, Olanda, Belgia, Suedia și Norvegia au sistemele lor judiciare, în cadrul cărora procurorul are puterea să aprecieze dacă este sau nu oportună exercitarea acțiunii publice pentru tragerea la răspundere a unei persoane, care se pretinde că a comis o infracțiune [346, p. 16].

Instituția Ministerului Public s-a extins treptat în toate țările, încât astăzi au intrat în uz o seamă de formulări: *Ministère public* în Belgia, în Luxembourg, în statele francofone din Africa, de *Publico ministero* în Italia; *Ministerio fiscal* în Spania, de *Staatsanwalt* în Germania; *Statsadvokat* în Danemarca; *Lord Advocate* în Scoția; *Director of public prosecution* în Irlanda; *Attorneys* în Statele Unite (*district attorneys* la nivelul statelor și *United States attorney* la nivel federal); *Procureurs généraux* în Canada; *Crown Prosecution Service (CPS)* în Anglia și în Țara Galilor.

În acest sens, cazul Angliei, dar și al Țării Galilor sunt particulare. Vreme îndelungată, aici nu a existat Minister Public, urmărirea fiind atributul poliției. Sistemul s-a dovedit a fi insuficient, și în 1879 a fost înființat *Director of public prosecution (DPP)*, care a preluat inițiativa urmăririi infracțiunilor mai grave, restul împuternicirilor fiind păstrate însă, tot de poliție. De aceea, pentru evitarea erorilor judiciare generale de multe ori de insuficiența probelor adunate de poliție în exercitarea urmăririi, a fost creat un fel de Minister Public, destul de original, odată cu *Prosecution of Offences Act 1985*. În acest fel, Legea din 1985 a creat *Crown Prosecution Service (CPP)*, de competență să primească dosarele deschise de poliție și să le cenzureze [81, p. 323; 327, p. 272; 340, p. 223; 349, p. 76].

În SUA există astăzi un serviciu public, reprezentat printr-un veritabil Minister public, acesta posedând monopolul urmăririi: *United States attorneys* pentru infracțiunile federale, *District attorneys* și *Municipal attorneys* pentru infracțiunile etatice. Astfel, în Statele Unite ale Americii, figura procurorului (*prosecutor*) este una de prim plan [339, p. 102; 329, p. 159].

În Germania, statul deține monopolul urmăririi prin intermediul Ministerului public (*Offzialprinzip*). Germanii au adoptat sistemul acuzației publice, datorită faptului că particularii nu pot să depună întotdeauna plângere și, urmărirea trebuind să fie obligatorie, doar un serviciu sigur poate asigura respectarea acestui principiu [341, p. 542].

Și în sistemul spaniol, acțiunea publică poate fi pusă în mișcare prin ministerul public (*Ministerio fiscal*). Ceea ce este original, însă, este că orice particular, indiferent dacă a fost sau nu victimă a infracțiunii, poate, la fel, s-o pună în mișcare. După art. 101 CPP spaniol (*Ley de enjuiciamiento criminal*), „acțiunea penală este publică. Toți cetățenii spanioli ar putea s-o exercite în acord cu prescripțiile legii”, art. 102 excluzând doar incapabilii, cei care au fost deja condamnați de două ori pentru denunțare calomnioasă, precum și judecătorii. Art. 101 este corelat cu art. 270 din același cod, după care „toți cetățenii spanioli, care sunt victime ale unui delict, pot formula plângere, exercitând acțiunea populară vizată de art. 101”. La fel, străinii pot formula plângere pentru delictele privind persoanele sau bunurile lor. Doctrina a subliniat că această consacrare generală a principiului *acțiunii populare*, cu excepția străinilor, este cerută de art. 25 din Constituție, după care „cetățenii vor putea exercita acțiunea populară”. Doctrina spaniolă vede în acțiunea populară atât un drept, cât și o funcție publică [348, p. 739; 81, p. 544-545].

Sistemul italian este relativ îndepărtat de cel spaniol. Aici, pentru infracțiunile ordinare, poate acționa doar Ministerul public.

La rândul său, Franța adoptă, în primul rând, sistemul acuzației publice, pentru că, după art. 1 alin. 1 CPP, Ministerul public este cel care asigură urmărirea cu excepția anumitor

infracțiuni, pentru care ar putea acționa câteva administrații, cum sunt, de pildă, vămile, poșta și telecomunicațiile, drumurile etc., fie în particular, fie în concurs cu Ministerul public. Cu titlu de excepție, dreptul francez reține urmărirea din oficiu, mai întâi în favoarea jurisdicțiilor de judecată, pentru delikte de audiență și apoi în favoarea camerei de instrucție, care, odată sesizată cu o cauză în curs de instrucție, poate extinde urmărirea cu privire la alte fapte și cu privire la alte persoane [342, p. 81, 121, 310].

Revenind la esența funcției învinuirii exercitate de procuror și organul de urmărire penală, constatăm că noțiunea de „acuzatie în materie penală” are un caracter autonom, semnificând notificarea oficială, emisă de o autoritate competentă, prin care se impută unei persoane săvârșirea unei infracțiuni, ceea ce atrage repercusiuni importante asupra persoanei respective. Într-o jurisprudență constantă [48, 49], CtEDO a stabilit trei criterii alternative pentru a aprecia dacă o ramură a dreptului intern intră în noțiunea de „materie penală” în sens european: calificarea faptei ca infracțiune în dreptul intern, natura faptei incriminate și natura și gradul de severitate a sancțiunii ce pot fi aplicate persoanei acuzate [22, p. 238]. Potrivit CEDO învinuirea reprezintă un act oficial, emis de autoritățile competente ale statului, prin care o persoană este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni, expres prevăzute în legislația penală a statului [24].

Savantul Grigore Theodoru arată, că termenul obișnuit este de „învinuire”, iar cel special de „acuzare”. Întrucât nu există un cuvânt corespunzător ce ar defini persoana care susține învinuirea, se poate folosi termenul de „acuzator” pentru orice autoritate sau persoană care exercită acțiunea penală și de „acuzare” pentru a exprima cu caracter general exercițiul acțiunii penale [114, p. 104].

Toate aceste definiții reflectă doar latura procesuală a învinuirii, și anume cea procesuală. Însă, în opinia mai multor autori, pe lângă învinuirea în sens procesual există și învinuire în sens material [280, p. 190; 297, p. 12; 196, p. 13].

În opinia autoarei T. Vîzdoagă, acuzarea trebuie distinsă și în sens material (substanțial), și în sens procesual. Sensul material (substanțial) al acuzării cuprinde totalitatea faptelor social-periculoase și ilicite, stabilite în cauză și incriminate potrivit legii penale, pentru care persoana este condamnată. Sensul procesual prevede activitatea legală a organelor și persoanelor competente în vederea identificării făptuitorului în săvârșirea faptei incriminate și a argumentării răspunderii penale în scopul condamnării acestuia.

Acuzarea în sens material (substanțial) este cercetată din punctul de vedere al structurii, fiind distinsă trei elemente structurale: fabula, formularea juridică și încadrarea juridică. Stabilirea faptelor ce constituie fabula acuzării și relevarea indiciloor lor juridici creează condițiile necesare pentru următoarea componentă a acuzării – încadrarea juridică. Aici, se are în

vedere rezultatul activității de acuzare, adică recunoașterea oficială și fixarea corespunzătoare a concluziei că fapta incriminată cu formularea juridică respectivă cade sub incidența unei anumite norme de drept penal [119, p. 4-5].

De asemenea, față cu cele două înțelesuri ale învinuirii (sensul formal și sensul material), noțiunea de învinuire mai are un înțeles. Este vorba despre acela de învinuire ca *obiect al învinuirii* sau ca fond, conținut al tezei de învinuire susținută de procuror. Tocmai în acest sens, afirmă autoarea D. Magherescu, se utilizează frecvent în literatura juridică și în practica judiciară expresii de felul „pentru comunicarea învinuirii”, „învinuirea a fost ori nu a fost dovedită” sau „reprezentarea învinuirii în instanță” [78, p. 47].

Cercetătoarea T. Vîzdoagă afirmă că, la caz, acuzarea cuprinde: a) descrierea în actele procesuale a acțiunii (inațiunii) ilicite, incriminate unei persoane concrete; b) activitatea procesuală a organelor și persoanelor autorizate cu acest drept în scopul identificării vinovatului la săvârșirea infracțiunii și condamnarea lui [119, p. 4-5].

Susținem integral opinia cercetătoarei T. Vîzdoagă, după care, acuzarea este forța motrice de putere să pună în mișcare întregul proces penal, reprezintă o instituție centrală a dreptului procesual penal de o importanță cu totul deosebită, constituind mijlocul legal prin intermediul căruia se realizează scopul procesului penal [119, p. 5].

Din punct de vedere etimologic, *a acuza*, înseamnă a întreprinde anumite acțiuni privind o persoană, a-i dovedi vinovăția pe latura încălcării normelor de comportament, a o demasca într-o faptă ilegală, reprobatoare. Dat fiind că în procedura penală este vorba doar despre infracțiuni, prin acuzare, se desemnează activitatea procesuală strict reglementată de lege în scopul identificării făptuitorului.

Doctrina și jurisprudența includ în termenul *acuzare* patru componente semantice. Prima reflectă activitatea organului sau a subiectului acuzator, care identifică o anumită persoană în săvârșirea infracțiunii; a doua redă activitatea acuzatorului în calitatea sa de parte; a treia indică obiectul acuzării și cea de-a patra este legată de denumirea procurorului ca parte a acuzării în judecată. Primele două sensuri se referă la exercitarea funcției de acuzare [119, p. 4].

Determinarea cu precizie a momentului prin care se poate vorbi de o „acuzăție în materie penală” prezintă o importanță deosebită, întrucât din acel moment este garantat dreptul prevăzut de art. 6 CEDO. În acord cu jurisprudența CtEDO la interpretarea noțiunii de acuzație în materie penală, dobândirea calității de suspect intervine *ex lege* atunci când sunt îndeplinite condițiile care impun organului judiciar să constate existența unei acuzații în materie penală, să dispună efectuarea în continuare a urmăririi penale față de suspect și să-i aducă la cunoștință drepturile [22, p. 238]. În acest sens, CtEDO a statuat, că o persoană dobândește calitatea de suspect, ce

atrage aplicarea garanțiilor prevăzute de art. 6 din Convenție, nu din momentul în care această calitate îi este adusă la cunoștință, ci din momentul în care autoritățile naționale aveau motive plauzibile pentru a-l suspecta de comiterea unei infracțiuni (Hotărârea CtEDO în cauza Brusco c. Franței din 14 noiembrie 2010, parag. 47).

În *common law*, termenul de „inculpare” (*charge*) are un sens tehnic precis. Este vorba de momentul în care a fost formulată o plângere scrisă contra acuzatului. Există, deci, inculpare atunci când s-a depus un denunț ori în cazul în care nu a avut loc o anchetă preliminară, din momentul în care s-a depus actul de acuzație directă [326, p. 526].

Pentru o expune mai detaliată a noțiunii de „acuzație în materie penală” în lumina jurisprudenței CtEDO, în raport cu instituția învinuirii, ne vom referi la anumite cauze examinate de către ea. Astfel, în cauza *Engel ș.a. vs. Olanda*, Curtea a analizat în detaliu chestiunea delicată a liniei care separă acuzațiile în materie penală și acuzațiile pur disciplinare. În esență, ea a decis că statului nu-i este suficient să califice o infracțiune ca disciplinară pentru a o sustrage obligației fundamentale de a acorda un proces echitabil în materie penală. Curtea a menționat câteva criterii care permit să se verifice dacă o acuzație dată, căreia statul îi atribuie un caracter disciplinar, trebuie totuși să treacă drept penală. Natura însăși a infracțiunii constituie un element cu greutate, dacă un militar se află în situația de a i se reproșa o acțiune sau o omisiune care încalcă o normă juridică reglementând funcționarea forțelor armate. În principiu, statul poate să utilizeze contra acestuia mai degrabă dreptul disciplinar decât dreptul penal. gradul de severitate al sancțiunii la care se expune intră totuși și el în calcul; țin de materia penală privările de libertate susceptibile să fie aplicate cu titlu represiv, în afară de cele care prin natura, durata sau modalitățile lor de executare nu ar putea să cauzeze un prejudiciu important [353].

În cauza *Ziliberberg vs. Moldova*, reclamantul a pretins încălcarea dreptului său la un proces echitabil, garantat de art. 6, paragraful 1 CEDO. Reclamantul a declarat că acuzațiile în privința sa ar putea fi considerate „penale”, în sensul art. CEDO. El a declarat că cauzele cu privire la contravențiile administrative sunt examinate de colegiile penale ale instanțelor judecătorești, iar în sistemul juridic francez abaterile de așa natură erau înscrise în CP. Guvernul a declarat că acuzațiile împotriva reclamantului nu au fost „penale”, ci „administrative”. El a subliniat necesitatea de a diferenția contravențiile administrative de sistemul de justiție penală, considerând că diferențierea între acuzațiile penale și disciplinare a fost făcută într-un mod compatibil cu art. 6 CEDO. Guvernul a declarat că contravenția nu a fost de natură penală, deoarece a fost pedepsită cu o sancțiune care a avut un scop „educațional” și „preventiv”.

În acest context, CtEDO a reamintit că pentru a determina dacă o abatere se califică ca „penală”, în sensul CEDO, prima chestiune care trebuie stabilită este dacă norma care definește

abaterea aparține dreptului penal în sistemul juridic al statului pârât; iar ulterior trebuie examinată natura abaterii și, în sfârșit, natura și gradul de severitate ale pedepsei care putea fi aplicată persoanei în cauză, luând în considerație obiectul și scopul art. 6 CEDO, sensul obișnuit al termenilor din articolul respectiv, precum și legislația statelor contractante.

Nu se contestă de către părți că abaterea pentru care reclamantul a fost sancționat nu este calificată în dreptul național ca „penală”. Totuși, indicii furnizați de dreptul național al statului pârât au doar o valoare relativă. Prin urmare, este necesar de a examina abaterea în lumina celui de-al doilea și al treilea criteriu menționate mai sus. În acest sens, CtEDO reamintește că aceste criterii sunt alternative, și nu cumulative: pentru ca art. 6 să devină aplicabil, este suficient ca abaterea în cauză să fie, prin natura sa „penală” din punctul de vedere al CEDO sau ar trebui să facă persoana în cauză pasibilă de o sancțiune care, datorită naturii sale și gradului de severitate, ține, de obicei, de domeniul „penal”. Acest lucru nu exclude faptul ca o examinare cumulativă să fie folosită atunci când analiza separată a fiecărui criteriu nu permite de a se ajunge la o concluzie clară în ceea ce privește existența unei „acuzății penale” [354]

Trecem în revistă și faptul că în doctrină se susține ideea precum că odată cu diviziunea procedurală bipartită (a jurisdicțiilor), ar trebui să se facă, în mod corespunzător și o diferențiere a calităților procesuale în raport de *categoria* sau *clasa* de infracțiune. De pildă, persoanele trimise în judecată pentru delict se vor putea numi *inculpați*, iar cele trimise în judecată pentru crime, *acuzăți* [81, p. 555].

Necesar de menționat că noțiunile „învinuire” și „funcția învinuirii” se deosebesc. În opinia autorului M. P. Bobâliov, învinuirea reprezintă afirmarea, direcționată spre realizarea răspunderii penale, reflectată în actul procesual al organului de urmărire penală, al procurorului sau în cererea părții vătămate privind comiterea infracțiunii de către o anumită persoană, înaintată în ordinea stabilită de legea procesual-penală [150, p. 13]. I. Ia. Foinițchi deosebea că prin învinuire, în procesul penal, se subînțelege cererea de a recunoaște, prin judecată, dreptul statului de a pedepsi [299, p. 3]. V. Gh. Daev lasă să se subînțealegă prin învinuire raportul procesual specific, apărut între stat, în persoana organelor judiciare, și persoana pusă sub învinuire în temeiul faptei infracționale comise [170, p. 85]. Autoarea E. B. Mizulina vine cu opinia că, învinuirea figurează în calitate de modalitate a acțiunii părții vătămate (acuzatorului) [233, p. 14].

În materie de cauză, G. Antoniu și N. Volonciu precizează, că învinuirea este activitatea procesuală desfășurată în legătură cu persoana ce are calitatea de învinuit în cadrul procesului penal [3, p. 156-157]. Așadar, învinuirea reprezintă dreptul pe care îl au anumite organe specializate ale statului, cu participarea, în unele cazuri, a părții vătămate, de a începe

urmărirea penală în privința unor persoane care au încălcat legea penală, de a strânge probele necesare dovedirii învinuirii, de a dispune trimiterea în judecată a celor vinovați, de a participa la judecată pentru a asigura tragerea la răspundere penală a celor vinovați [128, p. 833].

Totodată, alți autori de drept procesual penal subînțeleg prin învinuire nu doar actul procesual, care conține confirmarea privind comiterea faptei ilegale de către persoana concretă, ci și activitatea care creează posibilitatea formulării tezei de învinuire. Astfel, A. V. Goreainov afirmă, de exemplu, că învinuirea, în sens îngust, reprezintă cumulul acțiunilor procesuale ale părții învinuirii în privința formulării argumentelor acuzării [165, p. 17]. Asemenea și V. M. Savițchi, menționa că este posibil și necesar de a deosebi învinuirea și ca funcție și în calitate de obiect al probatoriului, însă nu trebuie să le separăm una de cealaltă [263, p. 45].

T. Vîzdoagă a prezentat două laturi pe care le comportă învinuirea. Prima se referă la descrierea *material-legală* a infracțiunii, iar cea de-a doua presupune *încadrarea juridică* corespunzătoare care, pe parcursul desfășurării activității organelor judiciare, odată cu descoperirea unor noi fapte, se poate schimba. Tot dânsa include în sfera largă a învinuirii următoarele elemente: descrierea infracțiunii săvârșite de învinuit și activitatea procesuală a organelor judiciare, prin care se urmărește tragerea la răspundere penală a făptuitorului [121, p. 317-318; 101, p. 118-119].

În viziunea autorului Gr. Theodoru, funcția de învinuire reprezintă funcția procesuală ce se manifestă prin punerea în mișcare a acțiunii penale și exercitarea ei, constând în formularea învinuirii împotriva unei persoane determinate – făptuitorul unei infracțiuni - inculparea acestuia prin actul de punere în mișcare a acțiunii penale, trimiterea sau chemarea în judecată penală, susținerea și dovedirea învinuirii în fața instanței de judecată, inclusiv prin exercitarea căilor de atac și susținerea acestora în fața instanțelor competente. Funcția de învinuire are o mare importanță în combaterea și prevenirea infracțiunilor, deoarece prin exercitarea ei infractorii sunt aduși în fața instanțelor judecătorești pentru a li se aplica sancțiunile prevăzute de legea penală. Funcția de învinuire constituie elementul dinamic care face să înainteze procesul penal de la începerea urmăririi penale până la pronunțarea hotărârii penale definitive [114, p. 97].

Ca atare, domeniul de acțiune al procurorului îl constituie acțiunea publică. Procurorul nu trebuie să fie un simplu reprezentant al statului în procesele penale, ci trebuie să fie liber să efectueze urmărirea penală și să prezinte în instanță concluziile pe care le consideră întemeiate potrivit legii, ținând seama de probele administrate în cauză și, prin urmare, să-și îndeplinească fără părtinire toate atribuțiile care-i revin potrivit legii [81, p. 327-328].

Pentru a avea un conținut prin care procurorul să învinuiască o persoană, acuzarea își începe activitatea de la etapa urmăririi penale. Acuzarea, pe parcursul evoluției istorice și în diferite sisteme de drept, sau chiar de la stat la stat, a cunoscut trei mari forme, care se aplică și astăzi în multe state. În RM de până la 2003 au fost prezente toate trei forme: 1) acuzarea privată; 2) acuzarea publică; 3) acuzarea privat-publică. Legea procesual penală nouă – CPP din 14 martie 2003 – reglementează doar două forme: acuzarea publică și acuzarea privată [37, p. 38].

Realizarea funcției procesual-penale a învinuirii (a urmăririi penale) este pusă în sarcina părții acuzării, care, în conformitate cu prevederile art. 6 pct. 31) CPP al RM este reprezentată de următorii participanți: procurorul, organul de urmărire penală, partea vătămată, partea civilă și reprezentanții acestora. Atribuirea participanților nominalizați la partea învinuirii presupune abilitarea lor cu anumite împuterniciri, determinate de specificul funcției învinuirii. Oricare dintre acești participanți are, conform legii, dreptul de a desfășura activități direcționate, într-un mod sau altul, pe vectorul învinuirii.

Până la momentul în care această prevedere și-a găsit reflectare în lege, între specialiștii teoreticieni din domeniu au avut loc dezbateri serioase referitoare la rolul fiecăruia dintre participanții nominalizați și funcțiile pe care ei le îndeplineau. Totodată, acești participanți erau, adeseori, divizați în trei grupe: 1) organele puterii de stat și persoanele cu funcție de răspundere (procurorul, reprezentantul organului de urmărire penală); 2) partea vătămată și acuzatorul privat; 3) partea civilă.

Actualmente, legiuitorul a unit toți acești participanți într-un singur grup, atribuindu-le împuterniciri corespunzătoare, similare după esența lor [270, p. 25]. În acest context, putem afirma cu certitudine că I. Dolea menționează pe bună dreptate faptul că odată ce ofițerul de urmărire penală și procurorul sunt reprezentanți ai părții acuzării, este dificil de afirmat că aceștia vor colecta în toate cazurile și probe în apărare. Din aceste considerente, sunt necesare noi mecanisme procesuale menite să asigure un proces echitabil, inclusiv, instituția administrării probelor de către apărare [39, p. 94-95].

Procurorul este subiect procesual penal, participant la activitatea procesuală. Alături de instanța judecătorească, având un rol indispensabil pentru constituirea, dezvoltarea și rezolvarea raportului procesual, întrucât îndeplinește *funcția procesuală esențială a acuzării*. El nu este considerat, însă, prin lege, parte în procesul penal, nici chiar atunci când participă la ședința de judecată ca titular al funcției de învinuire, deși, în realitate, este asimilat părților [18, p. 200; 81, p. 308]. Procurorul, ca titular al acțiunii penale publice, are în procesul penal (în faza de judecată) o poziție procesuală aparte, deosebită de cea a instanței judecătorești, dar similară

aceleia a unei părți, de organ de stat cu activitate judiciară, reprezentant al statului, care acționează pentru realizarea scopului procesului penal, în vederea apărării ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor, însă de pe o poziție subiectivă, aceea a acuzatorului public. De aceea, poziția procesuală pe care se află, nu-i conferă în faza de judecată a procesului penal independența și imparțialitatea cerute unui judecător, fiind mai apropiată de poziția corespunzătoare uneia dintre părțile procesului penal [331, p. 39; 81, p. 309].

Mai constatăm că este necesar de a arunca lumină asupra unor chestiuni din cadrul procesului penal referitor la funcțiile exercitate de către participanții atribuiți la categoria părții învinuirii. În context, cea mai importantă a fost întrebarea referitoare la rolul ofițerului de urmărire penală și al procurorului.

O mare parte a oamenilor de știință se exprimă că ofițerul de urmărire penală, și procurorul, în cadrul fazelor prejudiciare, exercită, în exclusivitate, funcția învinuirii [164, p. 148]. Însă, realizarea de către anchetatorul penal (ofițerul de urmărire penal – n.n.) și procuror doar a funcției învinuirii contravenea prevederilor legii referitoare la obligativitatea examinării sub toate aspectele, complet și obiectiv a tuturor circumstanțelor cauzei. Condiția cercetării sub toate aspectele, complet și obiectiv plasa asupra persoanelor specificate sarcina de a administra probe atât cu caracter acuzator, cât și probe în apărare. În acest caz, aceste concepte erau puse la fundamentul opiniilor referitoare la imposibilitatea de exercitare a funcției învinuirii doar de către anchetator și procuror [321, p. 25-26].

Autori ca M. S. Strogovici și V. A. Stremovschi menționau, în legătură cu acest fapt că, în faza urmăririi penale, persoanele cu funcție de răspundere nominalizate efectuează nu doar funcția învinuirii, ci și funcția apărării [279, p. 99; 278, p. 98]. Cercetătorul V. M. Savițchi punea, în genere, accentul pe concentrarea în mâinile anchetatorului penal a tuturor celor trei funcții procesuale, iar A. P. Gusicova precizează că îmbinarea, concentrarea în mâinile unei singure persoane a împuternicirilor privind realizarea mai multor funcții procesuale reprezintă o încălcare gravă, deoarece contrazice prevederilor principiului contradictorialității.

Ca urmare a acestui fapt, savanții au venit cu propunerea de a evidenția, în calitate de alternativă și variantă de compromis, o funcție aparte – cea de efectuare a urmăririi penale [256, p. 47; 308, p. 95; 320, p. 59-60; 220, p. 7]. Contrar faptului că acest concept a fost supus de-a lungul timpului unor critici consecvente, el totuși a făcut posibilă plasarea obligațiunii privind cercetarea deplină (în ansamblu), obiectivă și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei asupra anchetatorului penal și procurorului, neînzeștrându-i, totodată, cu împuterniciri privind realizarea funcțiilor contradictorii ale învinuirii și apărării.

Pentru perioada respectivă, aceasta era lesne de înțeles, o idee destul de progresivă, însă actualmente este deja una dezrădăcinată. Într-adevăr, după F. M. Iagofarov, dacă anchetatorul penal și procurorul sunt atribuiți la partea învinuirii, atunci legiuitorul, prin aceasta indică expres că activitatea lor în plan procesual urmează a fi determinată de limitele fixate de funcția învinuirii. O astfel de soluție este, fără de echivoc, una corectă, deoarece indică asupra scopului și orientării părților din litigiu. Dar, în acest caz, în opinia aceluiași autor, apare următoarea întrebare: cum este privită activitatea procurorului cunoscută tradițional sub denumirea de „supraveghere”, dacă procurorul, participând în calitate de parte a litigiului, nu trebuie să dispună de împuterniciri nespecifice pentru învinuire? În același context, administrând probe în apărarea persoanei, anchetatorul penal exercită, în esență, o activitate contrară funcției învinuirii [321, p. 26-27].

Același F. M. Iagofarov, exercitând supravegherea în faza urmăririi penale, procurorul, ca și anchetatorul penal, administrează probe în apărare, urmărește scopul de a nu admite fapte de încălcare a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului [321, p. 27]. Constatarea lui M. B. Bulancea ne face să reținem că efectuarea urmăririi penale de către procuror este o garanție suplimentară de legalitate și temeinicie în cauzele considerate ca având un grad ridicat de complexitate, fie după materie, fie după calitatea persoanei. În acest tip de cauze, există și un interes ridicat al societății, ca autorii infracțiunii să fie identificați și trași la răspundere penală, dar nu tocmai fără o nevoie suplimentară de a garanta drepturile persoanelor suspectate. Aceste exigențe pot fi asigurate prin implicarea nemijlocită a procurorului în efectuarea activităților de urmărire penală, în considerarea pregătirii specifice a acestuia și a poziției de independență raportat la celelalte puteri.

Efectuarea urmăririi penale de către procuror nu presupune obligația ca acesta să îndeplinească nemijlocit toate activitățile, ci doar actele procesuale, prin care se dispune cu privire la drepturile persoanelor, calitatea procesuală a acestora ori încuviințarea probatoriilor [22, p. 865]. Se impune și concluzia că fiind titularul acțiunii penale, acesta trebuie să conducă și să dispună principalele măsuri procesuale [128, p. 839].

Activitatea anchetatorului penal și a procurorului era interpretată de savantul M. S. Strogovici ca „o apărare în sens larg”, prin ea subînțelegându-se nu funcția apărării, ci apărarea drepturilor omului la general [279, p. 99-100]. Însă diluarea (amestecarea) în conținutul unui singur model de proces penal a funcției apărării și a apărării în calitate de scop al activității organelor de stat poate genera anumite dificultăți la nivel de noțiuni și concept. Din acest considerent, ar fi mai corect ca această activitate a organelor de stat să nu fie inclusă în

conținutul conceptului de *apărare* ca funcție a procesului penal, ci să fie recunoscută ca activitate separată în domeniul protecției drepturilor și libertăților cetățeanului [169, p. 11-12].

După F. M. Iagofarov, ar însemna că în sfera activității procesual-penale, punerea obligațiunii de apărare a drepturilor și libertăților persoanelor antrenate în proces în sarcina anchetatorului penal și a procurorului nu contravine prevederilor principiului contradictorialității. Această îndatorire este pusă în sarcina persoanelor cu funcție de răspundere indiferent de prezența sau lipsa unui raport juridic procesual penal. Astfel, în cadrul oricărui raport juridic, unde persoana cu funcție de răspundere reprezintă statul, legea plasează asupra acesteia obligația de a apăra și de a asigura realizarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului. Aici, suntem în prezența unei obligațiuni ocrotitoare generale a organelor puterii de stat și a persoanelor cu funcție de răspundere. Activitatea organelor de stat antrenate în desfășurarea procesului penal în cadrul fazelor prejudiciare trebuie să aibă ca scop ceva mai mult decât simpla identificare și învinuire a persoanei care a comis fapta infracțională. Activitatea organelor în cauză trebuie să fie orientată spre restabilirea echității sociale [321, p. 28-29].

În acest context, credem că nu poate fi ignorată Recomandarea Comitetului de Miniștri al consiliului Europei R (2000) 19, adoptată la 6 octombrie 2000, care, constatând că „astăzi toate statele-membre recunosc o autoritate publică de urmărire calificată, după caz, de „procuror”, „procurator” sau „minister public”, care joacă un rol cheie în ansamblul sistemelor de justiție penală”, vizează ameliorarea eficacității răspunsurilor la criminalitate, prin armonizarea statutului, rolului și modului de operare a acestor autorități.

Pe aceeași direcție, remarcăm publicarea în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene, la 6 martie 2002, a Deciziei Consiliului Uniunii Europene din 28 februarie, de creare a *Eurojustului*. Această instanță constituie prefigurarea unui *parchet european*, căruia să i se atribuie, în premieră, posibilitatea de a solicita autorităților statelor-membre să întreprindă o anchetă sau să angajeze urmărirea pentru fapte determinate și chiar să pună în funcțiune o echipă de anchetă comună. De aici, până la crearea unui *procuror european* nu mai este decât un pas. Într-adevăr, având ca premise directivele, precum și orientările politice fixate de Consiliul Uniunii Europene și deliberate de parlamentul European, pare a fi posibilă instituirea unui veritabil minister public european, care să răspundă preocupărilor legitime ale cetățenilor în materie de securitate și să îndeplinească misiunile specifice în scopul de a asigura o urmărire uniformă în spațiul judiciar european [81, p. 322-323; 331, p. 41].

Trecem în revistă și afirmația lui B. Lichii despre faptul că urmărirea penală constituie o activitate necesară sub aspectul ocrotirii celor nevinovați împotriva unei constrângeri nejustificate; aflarea adevărului cu privire la fapta și făptuitor ca sarcină a organului de urmărire

penală, împiedică tragerea la răspundere a celor nevinovați, asigură respectarea drepturilor și libertăților cetățenești [70, p. 14].

În contextul celor deja menționate, suntem de părere că soluția este corectă și pentru procesul penal al RM, dacă e să luăm în calcul prevederile art. 1 din Legea RM cu privire la Procuratură, nr. 3 din 25.02.2016: „Procuratura este o instituție publică autonomă în cadrul autorității judecătorești care, în procedurile penale și în alte proceduri prevăzute de lege, contribuie la respectarea ordinii de drept, efectuarea justiției, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei și ale societății”. De altfel, are perfectă dreptate și Igor Serbinov aflat pe poziția că sarcina de bază a procurorului în procedura penală este apărarea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor implicate într-un proces penal, apărarea efectivă a intereselor statului și societății [110, p. 11].

O importanță deosebită la etapa actuală o prezintă și încercarea de a determina și delimita noțiunile „*urmărire penală*” și „*învinuire*”. Chiar dacă e să luăm în calcul expunerea acestor noțiuni în legea de procedură penală, discuțiile în privința lor rămân actuale, deoarece legiuitorul folosește acești termeni cu lipsă de consecutivitate. Ca atare, despre urmărire penală și învinuire se vorbește în mai multe norme ale CPP al RM (art. 51, art. 52, art. 53, art. 55 etc.), însă definiția noțiunii de „*urmărire penală*” poate fi identificată doar la art. 252 CPP al Republicii Moldova, unde se menționează: „*Urmărirea penală are ca obiect colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se transmită cauza penală în judecată în condițiile legii și pentru a se stabili răspunderea acestuia*”. Constatăm, de asemenea, și faptul că legea procesual-penală nu conține nici o definiție în privința noțiunii de „*învinuire*”, iar la art. 24, alin. (1) CPP al RM, legiuitorul, în genere, a omis-o, ea fiind identificată cu urmărirea penală, care este vizată în calitate de funcție separată a procesului penal la fel ca și apărarea și judecarea cauzei.

Ca urmare, e lesne de observat că poziția legiuitorului în materia expunerii conceptului de „*urmărire penală*” și „*învinuire*” nu este unitară. Mai mult, legiuitorul nu are, desigur, și o poziție strict determinată în privința acestui subiect, nu expune idei și expresii certe și clare în privința delimitării noțiunilor „*învinuire*” și „*urmărire penală*”. Această stare a lucrurilor poate fi acceptată, dacă e să luăm act de faptul că sarcina legiuitorului nu ține nemijlocit de formularea unor concepte teoretice certe. Acest obiectiv este urmărit, în exclusivitate de către doctrină.

Astfel, deoarece ne aflăm în imposibilitate să aruncăm mai multă claritate asupra legăturilor dintre noțiunile de „*învinuire*” și „*urmărire penală*” prin prisma reglementărilor CPP al RM, suntem impuși să expunem opiniile mai multor oameni de știință care au cercetat acest subiect.

Doctrina a elaborat mai multe concepte în privința noțiunilor „*urmărire penală*” și „*învinuire*” pe alocuri controversate. Astfel, unii savanți percep învinuirea doar în calitate de activitate procesuală. Autorul M. S. Strogovici, de exemplu, definește învinuirea ca fiind „totalitatea acțiunilor procesuale orientate spre identificarea persoanei supuse răspunderii penale pentru comiterea infracțiunii în vederea aplicării unei pedepse corespunzătoare [280, p. 189].” Tot el numea (pe drept) activitatea orientată spre identificarea și spre învinuirea unei persoane concrete, ca fiind nu altceva decât o funcție a urmăririi penale [279, p. 58]. Cercetătorii A. M. Larin, Ă. B. Melnicova și V. M. Savițchi defineau învinuirea ca fiind „(...) formularea, argumentarea și susținerea de către anchetatorul penal și procuror a concluziilor referitoare la comiterea infracțiunii de către o anumită persoană [222, p. 156]”. Z. Z. Zinatullin și T. Z. Zinatullin subînțeleg prin învinuire activitatea procesuală orientată spre identificarea persoanei în comiterea infracțiunii și justificarea răspunderii penale a acesteia [196, p. 16]. În opinia autoarei E. B. Mizulina, învinuirea reprezintă activitatea, realizată de către persoanele specificate în lege în vederea argumentării în instanța de judecată a vinovăției inculpatului [233, p. 4]. Prin învinuire în sens procesual, F. N. Fatcullin înțelegea „activitatea procesuală bazată pe lege, exercitată de către organele și persoanele competente în privința identificării persoanei în comiterea infracțiunii incriminate și a justificării răspunderii penale a ei pentru a obține condamnarea publică a acesteia, iar prin învinuire în sens juridico-material subînțelege totalitatea faptelor social-periculoase și ilegale, care formează componenta unei infracțiuni, stabilite și incriminate unei persoane concrete” [297, p. 8-11].

Într-o altă opinie se consideră că în cadrul procesului penal, învinuirea urmează a fi examinată în sens larg și în sens îngust. În sens îngust, învinuirea reprezintă activitatea de formulare a convingerii privind vinovăția unei persoane concrete în comiterea infracțiunii și justificarea acestei teze în cadrul ședinței de judecată. Învinuirea, în sensul ei larg, include orice activitate, orientată spre identificarea persoanei ce a comis infracțiunea, inclusiv pornirea urmăririi penale în privința unei persoane concrete, reținerea acesteia și aplicarea măsurilor preventive în privința ei, administrarea probelor ce dovedesc vinovăția persoanei, punerea ei sub învinuire, întocmirea rechizitoriului, prezentarea și susținerea învinuirii în instanța de judecată [244, p. 37].

Învinuirea în sens juridico-material era extinsă de F. N. Fatcullin ca fiind „totalitatea faptelor ilegale și socialmente periculoase stabilite în cauza penală și incriminate învinuitului, ce constituie esența unei componente concrete de infracțiune, pentru care acesta urmează a fi tras la răspundere penală și condamnat [297, p. 12]”. Personalitate notorie în domeniu, M. S. Strogovici, nu face referire la sensul juridico-material al învinuirii, dar vorbește despre „obiectul

învinuirii și conținutul învinuirii, sau altminteri spus, despre conceptul, teza învinuirii în calitate de afirmație asupra vinovăției învinuitului în comiterea infracțiunii”. În acest sens, în cadrul procesului penal, sunt aplicate expresii ca „*punerea sub învinuire*”, „*susținerea învinuirii*” și „*renunțarea la învinuire* [280, p. 190]”.

Autorul F. M. Iagofarov opinează că, dacă în conformitate cu art. 5, pct. 22 CPP al Federației Ruse, învinuirea reprezintă afirmația privind comiterea de către o anumită persoană a faptei interzise de legea penală, apoi poate fi formulată concluzia că învinuirea este percepută de către legiuitorul Federației Ruse doar în sens juridico-material. Prevederile pct. 45, art. 5 CPP al Federației Ruse, în temeiul cărora părțile pot exercita funcția învinuirii (urmăririi penale) reprezintă mai mult o excepție, decât o regulă. Aceste prevederi nu pot fi acceptate deoarece învinuirea ca funcție procesuală include doar activitatea de a învinui [321, p. 35-36; 280, p. 190].

În acest fel, probabil, legiuitorul Federației Ruse a încercat să soluționeze îndelungata dispută științifică, determinând învinuirea ca o afirmație a vinovăției persoanei, iar urmărirea penală – ca o activitate procesuală orientată spre identificarea persoanei care a comis fapta infracțională [321, p. 36].

La acest subiect sunt expuse și alte puncte de vedere. Unii autori examinau aceste noțiuni ca fiind identice [280, p. 190]. A. M. Bascalova, de exemplu, este de părerea că „urmărirea penală” și „învinuirea” sunt, în sens procesual, sinonime. Urmărirea penală nu are un conținut separat de cel al învinuirii [142, p. 28]. Alții [221, p. 25, 38], la rândul său, le considerau ca noțiunea „*urmărire penală*” este mai largă decât noțiunea „*învinuire*”. Se arată că pe lângă învinuire mai există și o altă activitate, de la care este posibil și este necesar să te aperi. Astfel, activitatea aceasta de apărare a bănuțului este înfăptuită nu în privința învinuirii, deoarece ea încă nu există. Dar unui astfel de concept al apărării urmează să-i corespundă ceva mai larg decât învinuirea. O astfel de noțiune, proporțională cu apărarea se prezintă a fi urmărirea penală. În modul dat, urmărirea penală înglobează în sine și învinuirea, și activitatea procesuală a organelor de stat premergătoare punerii sub învinuire. Deci, învinuirea reprezintă una dintre formele urmăririi penale [221, p. 25, 38].

Cercetătoarea M. T. Așirbecova consideră că deși interpretarea textuală a legii permite a folosi acești termeni în calitate de sinonime, faptul, totuși, nu corespunde realității. Ea indică asupra momentului că posibila legătură dintre urmărirea penală și învinuire poate fi determinată în felul următor: 1) învinuirea reprezintă activitatea procesuală în privința confirmării caracterului ilegal al acțiunilor (inacțiunilor) persoanei care a comis fapta interzisă de lege; 2) învinuirea îmbracă mai multe forme: a) cea a urmăririi penale, efectuate doar de către organele de stat și persoanele cu funcție de răspundere; b) cea a coacuzării, ca formă de participare a părții

vătămate la urmărirea penală, a cărei subiect este și ea; c) cea a învinuirii private, care nu este cuprinsă de noțiunea „urmărirea penală” [138, p. 62].

Totodată, autoarea N. Iu. Dupac nu împărtășește acest punct de vedere, menționând că legiuitorul nu folosește termenul de „învinuire privată”, ci dimpotrivă, pe acela de „urmărirea penală efectuată în ordine privată”. Mai mult ca atâta, legiuitorul indică asupra faptului că învinuirea în faza judecătii este înglobată în urmărirea penală. În acest fel, putem constata, declară N. Iu. Dupac, că urmărirea penală (funcția învinuirii) include în sine învinuirea din cadrul fazelor prejudiciare și învinuirea exercitată în judecată [179, p. 16].

Important pentru literatura de specialitate este și subiectul care se referă la urmărirea penală, precum și momentul din care ea începe. Autorii V. Bercheșan și S. Kahane menționează că urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu referire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată [4, p. 25-26; 42, p. 25].

Prin definiție, Gr. Theodoru susține că în obiectul urmăririi penale se includ și actele de dispoziție ale procurorului, prin care învinuitul sau inculpatul este tras la răspundere și trimis în judecată penală, acte de urmărire care au determinat, de altfel, denumirea întregii activități preliminare judecătii. În mod firesc, dacă se constată inexistența infracțiunii sau o cauză care înlătură răspunderea penală, se includ în această fază procesuală și actele corespunzătoare de scoatere de sub urmărire sau de încetare a urmăririi penale [114, p. 452].

Cât privește activitățile ce se realizează în cadrul urmăririi penale, acestea au un conținut complex, conținut determinat de specificul problemelor ce se impun a fi rezolvate în fiecare cauză penală [90, p. 16]. În acest sens, în vederea realizării obiectului urmăririi penale, organele de cercetare penală și procurorul își concentrează activitatea în acte de urmărire penală, care pot fi acte procesuale sau de dispoziție și acte procedurale prin care sunt aduse la îndeplinire dispozițiile cuprinse în actele procesuale [90, p. 18].

În doctrină s-au dat mai multe definiții urmăririi penale. Autorul Iu. Sedlețchi opinează pe bună dreptate că precum urmărirea penală este activitatea obligatorie de pregătire prejudiciară a materialelor cauzei penale, scopul acesteia este trimiterea cauzei în judecată pentru tragerea la răspundere penală a făptuitorului sau, după caz, pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical [37, p. 510].

Pe de altă parte, P. A. Lupinscaia definește urmărirea penală ca pe o „activitate procesuală, înfăptuită de către partea acuzării în vederea identificării bănuțului, învinuitului în comiterea infracțiunii” [289, p. 78]. Fapt e că în viziunea M. Udrouiu, „urmărirea penală are trei etape procesuale: etapa de investigare a faptei (odată cu începerea urmăririi penale *in rem* până la

continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect/punerea în mișcare a acțiunii penale), cea de investigare a persoanei (după continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect/punerea în mișcare a acțiunii penale) și rezolvarea cauzei de către procuror” [117, p. 1].

Pentru tandemul Z. Z. Zinatullin și T. Z. Zinatullin, urmărirea penală se arată a fi activitatea procesual-penală cu caracter oficial a organelor de stat și persoanelor cu funcție de răspundere orientată spre stabilirea și identificarea bănușilor și învinușilor. Interpretarea urmăririi penale de către aceștia nu stârnește dificultăți. Neclarități apar numai la determinarea de către ei a momentului terminării urmăririi penale, unde se afirmă: „Urmărirea penală începe din momentul intentării cauzei penale și se desfășoară pe întreaga durată a procesului penal, la toate fazele procesului penal, adică până când sunt prezente temeiurile de a considera o anumită persoană vinovată de comiterea infracțiunii și de a aplica în privința ei o pedeapsă privativă de libertate sau o altă măsură de pedeapsă penală”. Or observăm: autorii vizați includ în această noțiune și executarea faptică a pedepsei aplicate de instanța de judecată, precum și alte măsuri de constrângere cu caracter medical și educativ [196, p. 7-8].

Ne raliem argumentelor, în special neadmiterii confuziilor dintre „*urmărire penală*” și „*răspundere penală*”. Indicând că activitatea organelor de stat în privința efectuării urmăririi penale este una strict procesual-penală, ei sunt nevoiți să recunoască și faptul că punerea în executare a pedepsei este reglementată de legea procesual-penală. Însă, aceste raporturi juridice sunt reglementate nu de CPP, ci de legea execuțional-penală și, din acest considerent, absolut firească este concluzia că activitatea organelor de stat în privința executării măsurilor de pedeapsă nu este una procesual-penală, deoarece noțiunea de „*funcții procesual-penale*” este inseparabilă de activitatea procesual-penală, apoi extinderea urmăririi penale în afara sferei procesului penal este nejustificată.

Considerăm că deosebiri esențiale între învinuire și urmărire penală nu există. În același context se arată că desfășurarea urmăririi penale nu se atribuie la competența exclusivă a organelor de stat, deoarece și persoanele particulare au anumite atribuții în privința învinuirii. De asemenea, ar fi incorect dacă s-ar afirma că urmărirea penală se efectuează doar în cadrul fazelor prejudiciare, iar învinuirea – doar în instanța de judecată și aceasta iarăși, deoarece învinuirea este înaintată în faza urmăririi penale, iar urmărirea penală este posibilă, în calitatea ei de activitate a părții acuzării și în cadrul ședinței de judecată.

Urmărirea penală este efectuată începând cu intentarea cauzei penale până în momentul punerii sub învinuire. Odată cu identificarea făptuitorului, urmărirea penală se transformă în învinuire. Astfel, putem considera că urmărirea penală are ca obiectiv identificarea persoanei

care a comis infracțiunea, iar învinuirea – demascarea ei în comiterea faptei incriminate [321, p. 39].

Putem conchide esența urmăririi penale manifestată prin formularea și probarea la urmărirea penală și în judecată prin probele în acuzare, de către participanții la proces împuterniciți în acest sens, a afirmației privind comiterea infracțiunii de o anumită persoană în scopul tragerii ei la răspundere penală. Până la momentul în care este formulată învinuirea în procesul penal, obiectul urmăririi penale îl reprezintă bănuiala.

Reiese că, învinuirea reprezintă afirmația, teza înaintată, în ordinea prevăzută de lege, de către organele de stat (persoanele cu funcție de răspundere), care efectuează urmărirea penală sau de partea vătămată, referitor la comiterea infracțiunii de o anumită persoană și, respectiv, despre prezența temeiurilor tragerii ei la răspundere penală. Odată înaintată, învinuirea stabilește mai cu precizie limitele și „hotarele” urmăririi penale. Schimbarea acestor „hotare” poate avea loc doar cu luarea în calcul a modificării învinuirii în limitele și ordinea stabilită de legea procesual-penală. Corespunzător, învinuirea este chemată a asigura legalitatea și temeinicia urmăririi penale, determinând organele și persoanele care efectuează urmărirea penală să ia măsuri de fundamentare și justificare a ei.

Această activitate se desfășoară, în primul rând, în vederea verificării, prin probe, a temeiniciei învinuirii aduse unei persoane și, în al doilea rând, în luarea măsurilor necesare pentru tragerea la răspundere penală a făptuitorilor și trimiterea lor în fața instanței pentru a li se aplica sancțiunile prevăzute de legea penală [70, p. 15].

Este știut faptul că, pentru învinuire este importantă identificarea persoanei, care, în cadrul unui proces penal se înfăptuiește sub forma reținerii, aplicării măsurilor preventive sau a punerii sub învinuire [193, p. 55]. „A învinui”, - declara F. N. Fatcullin, - înseamnă a întreprinde anumite acțiuni în privința unei alte persoane, a dovedi vinovăția acesteia în abaterea de la normele de comportament acceptate de societate, a-l identifica în comiterea unei fapte ilegale [295, p. 13].

În conformitate cu prevederile art. 51-62 CPP al RM, din partea învinuirii acționează procurorul, organul de urmărire penală, victima, partea vătămată, reprezentantul părții vătămate, partea civilă și reprezentantul părții civile. În dependență de faptul care dintre acești subiecți înfăptuiește învinuirea, ea este determinată ca fiind publică sau privată. Urmărirea penală publică este efectuată în numele statului de către subiecți special împuterniciți în acest sens, în persoana procurorului și a organului de urmărire penală. Suntem de părere, că activitatea procesuală a acestor subiecți, realizată în vederea identificării bănuitului, învinuitului în comiterea infracțiunii poate fi denumită și ca funcție a acuzării (învinuirii) de stat.

Realizarea funcției învinuirii de stat (a urmăririi penale publice) are loc în două etape, care se caracterizează prin anumite trăsături distincte. În cadrul fiecăruia dintre aceste etape, procurorul, care este participantul la proces din partea acuzării, are un complex specific de atribuții. Se arată că legea delimitează rolul funcțional și împuternicirile procurorului în dependență de fazele procesului penal [232, p. 11]. E vorba de: 1) *Realizarea funcției învinuirii de stat (a urmăririi penale publice) în cadrul fazelor prejudiciare ale procesului penal*. Această funcție își are începutul din momentul antrenării bănuțitului, învinuitului în proces. Subiecții de bază ai acestor faze sunt ofițerul de urmărire penală și procurorul. Specificul și conținutul activității de învinuire la aceste faze se reflectă în faptul că aici are loc administrarea probelor învinuirii prin efectuarea acțiunilor procesuale și a celor de urmărire penală, precum și formularea tezelor învinuirii; 2) *Realizarea funcției învinuirii de stat (a urmăririi penale publice) în judecată*. Această fază începe după transmiterea cauzei în prima instanță de judecată, în calitate de subiect de bază al învinuirii fiind recunoscut procurorul. Specificul activității de învinuire în cadrul fazei vizate se reflectă în susținerea tezelor de învinuire în fața instanței prin efectuarea anumitor acțiuni procesuale, prin prezentarea în instanță a probelor acumulate și participarea la examinarea lor. Aici procurorul dispune de dreptul de parte la proces și nu poate determina deznodământul cauzei. Această funcție este realizată în cadrul examinării în prima instanță, cât și la gradele de jurisdicție ulterioare, fiind, de asemenea, o realizare a funcției învinuirii [179, p. 19-20].

Procurorul susține învinuirea la toate fazele procesului penal, deoarece legea îi recunoaște statutul de parte în cadrul acestor faze [286, p. 45]. După examinarea și soluționarea cauzei în fond, activitatea de învinuire nu este finalizată, dacă sunt temeiuri pentru examinarea dosarului în cadrul instanțelor ierarhice. În acest caz, în sarcina procurorului sunt puse obligații specifice, a căror realizare poate fi apreciată drept o continuare a urmăririi penale publice.

Fără a lua în calcul deosebirile substanțiale ale specificului activității la aceste faze, precum și ale subiecților antrenați în această activitate, ea este unică prin sarcini, fiind atribuită la funcția învinuirii de stat (urmărirea penală publică) [179, p. 20].

Pe durata tuturor fazelor procesului penal, activitatea procurorului este subordonată unui singur scop și fiind unică, determină toate acțiunile acestuia [142, p. 32]. Și în cadrul fazelor judiciare rămâne nu altceva decât o formă a urmăririi penale, care se exprimă prin prezentarea învinuirii aduse la fazele prejudiciare [165, p. 17].

În cele din urmă, cu privire la disputa terminologică cu referire la subiectul cercetării menționăm: Primo, mai mulți autori atribuie noțiunilor „învinuire”, „acuzare”, „funcția învinuirii”, „funcția acuzării”, „urmărirea penală” sens diferit, ceea ce nu se justifică din punct

de vedere legislativ; Secundo, majoritatea, fiind de acord, la general, cu poziția că urmărirea penală publică (funcția învinuirii de stat) se realizează la diferite faze ale procesului penal, nu i-au elaborat termeni de delimitare cu aplicabilitate unică. Cel mai des, pentru definirea activității de învinuire în faza urmăririi penale este utilizat termenul „*urmărirea penală*”, iar pentru activitatea de învinuire exercitată în judecată se folosește expresia „*învinuirea de stat*”. Aceste varietăți, de fapt, reprezintă etapele distincte ale realizării la general a funcției învinuirii de stat (a urmăririi penale publice), divizate în dependență de criteriul subiecților care o înfăptuiesc, precum și de specificul activității de învinuire.

Dacă e să ne pronunțăm la finele acestui paragraf în privința similitudinilor și particularităților distincte ale noțiunilor de „*învinuire*” și „*urmărire penală*” în procesul penal al RM, considerăm că este prezentă aceeași stare a lucrurilor pe care am descris-o mai sus, acest fapt fiind generat de „*inspirația*” legii de procedură penală din RM, în mare parte, din sursele din Est, și mai puțin, din cele occidentale.

2.2. Funcția învinuirii private

Procesul penal a cunoscut în evoluție mai multe sisteme de acuzare: acuzarea privată, acuzarea populară, acuzarea din oficiu și acuzarea publică, printr-o autoritate specială. În sistemul acuzării private, corespunzător epocii primitive a răzbunării, exercitarea acțiunii penale împotriva celui care a săvârșit o infracțiune constituia un atribut al victimei, al rudelor sau al tribului; în societățile dezvoltate acest sistem a devenit inefficient, deoarece combaterea infracțiunilor nu poate fi lăsată numai la aprecierea și acțiunea victimei, mai ales în cazul infracțiunilor cu atingere la interesele generale ale societății. Ca un coercitiv al sistemului acuzării private, a fost instituită acuzarea populară, potrivit căreia orice cetățean avea dreptul să formuleze și să susțină acuzarea; și acest sistem a fost considerat nesatisfăcător, pentru că cetățenii nu acționau în toate cauzele necesare, iar atunci când era folosit putea fi determinat de un sentiment de răzbunare, în scop de înscenare, de șantaj. Acuzarea din oficiu implică o autosesizare din partea judecătorilor cu judecarea unei infracțiuni și a unei persoane, după dictonul că judecătorul este propriul său procuror; printr-o astfel de reglementare se încalcă un principiul modern al represiunii penale și anume separarea funcțiilor procesuale, în care judecarea și soluționarea cauzei trebuie să fie exercitate de o altă autoritate decât cea care acuză. Ca urmare a acestui fapt, a fost adoptat sistemul acuzării publice [114, p. 104].

La originile acuzării penale a stat principiul disponibilității. Pe parcurs, statul s-a implicat în această activitate pentru a asigura, prin intermediul organelor sale, o reacție promptă împotriva fenomenului infracțional. Din momentul în care infracțiunea capătă statut de pericol social,

principiul oficialității își lărgeste sfera sa de aplicabilitate. Ținând cont de faptul că infracțiunea cauzează prejudiciu, în mai multe cazuri, unei persoane concrete, principiul disponibilității este viabil pentru procedura penală alături de cel al oficialității. În funcție de caz, principiul disponibilității poate governa asupra principiului oficialității. De exemplu, în cauzele de plângere prealabilă, voința părții vătămate este determinată atât la pornirea urmăririi penale, cât și la împăcarea părților [40, p. 260].

Elementele disponibilității, care formează temelia acțiunii, sunt clar exprimate în următoarele formule, elaborate încă în dreptul roman: 1) *nemo invitus agere cogitur* – nimeni nu poate fi constrâns de a înainta acțiunea contrar voinței sale; 2) *nemo iudex sine actore* – nu există proces fără reclamant; 3) *iudex ne eat ultra petita partium* – instanța nu poate ieși după limita pretențiilor părților.

Prin acțiune, în dreptul roman, se înțelegea dreptul persoanei de a-și realiza propria solicitare pe cale judiciară [258, p. 56-60]. Această noțiune a acțiunii reflectă două semne esențiale ale ei: în primul rând, acțiunea reprezintă întotdeauna solicitarea de a apăra dreptul (interesul) încălcat; în al doilea rând, ea este adresată în toate cazurile instanței de judecată ca subiect independent în legătură cu părțile aflate în litigiu.

Între acțiune și învinuire există deosebiri esențiale, ceea ce ne permite să le identificăm în calitate de mijloace juridice independente de apărare a drepturilor și intereselor încălcate. Cu trecerea timpului, pe măsura dezvoltării procesului penal și odată cu schimbarea formei urmăririi penale din privată în publică, învinuirea s-a distanțat de acțiune. Pentru apărarea intereselor publice, vătămate prin infracțiune, a devenit necesară identificarea unui alt mijloc juridic decât acțiunea. El urma să reprezinte expresia procesuală a circumstanțelor faptice și a semnelor infracțiunii comise, în același timp reflectându-le deplin, obiectiv și sub toate aspectele.

Spre deosebire de structura clasică a acțiunii, formată sub influența disponibilității, învinuirea reprezintă „produsul” oficialității. După părerea autoarei O. I. Andreeva, în fiecare caz de depistare a infracțiunilor, „esența oficialității procesului penal constă nu doar în faptul că pornirea procesului penal și efectuarea cercetărilor reprezintă obligație stabilită prin lege, ce nu depinde de dorința și cererea altor persoane, dar și în faptul că necesitatea îndeplinirii acestor obligații este dictată de pericolozitatea anumitor fapte pentru societate și cetățeni, ale căror interese necesită și urmează a fi apărate de către stat” [135, p. 15]. Respectiv, organele de stat în procesul penal prin intermediul rolului său activ au obligația de a asigura apărarea intereselor statului, societății și persoanei de la atentatele social periculoase.

Pe urma celor menționate, principiul disponibilității se manifestă ca o alternativă la tradițiile procesual-penale guvernate de principiul oficialității, contribuind la interpretarea

procesului penal de pe poziții antipozitiviste. Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecății, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare [40, p. 252-253]. Aparent, principiul disponibilității intră în contradicție cu principiul oficialității. În acest aspect, existența disponibilității în procesul penal nu poate fi condiționată de limitarea oficialității, fapt determinat de interesul public afectat de infracțiune [40, p. 255].

Oficialitatea procesului penal presupune, în primul rând, respectarea obligațiilor respective ale statului în investigarea infracțiunilor. Potrivit art. 11 din Convenția împotriva criminalității transnaționale organizate (New York, 15 noiembrie 2000), statele trebuie să facă ca săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de Convenție să fie pasibilă de sancțiuni care țin seama de gravitatea infracțiunii. Acestea trebuie să se facă în așa fel încât orice putere judiciară discreționară conferită de dreptul său intern și aferentă urmărilor judiciare pornite împotriva indivizilor pentru infracțiunile prevăzute de Convenție să fie exercitată în scopul optimizării eficacității măsurilor de descoperire și de reprimare a acestor infracțiuni, ținând seama de modul convenit la necesitatea de a exercita un efect de descurajare în ceea ce privește săvârșirea lor.

Art. 15 din Convenția Europeană pentru prevenirea terorismului (Varșovia, 16 mai 2005) accentuează că, dacă are informații că este posibil ca autorul sau persoana presupusă a fi săvârșit infracțiunile prevăzute de Convenție se află pe teritoriul său, respectiva parte ia măsurile necesare, conform dreptului său intern, în vederea cercetării faptelor cu privire la care a fost informată [41, p. 105].

Consolidarea disponibilității, în condițiile când persoana nu este în stare, din anumite motive obiective, să se folosească de rezultatele ei, nu va contribui la atingerea rezultatului scontat. Disponibilitatea trebuie să se reflecte în obligarea organelor de stat de a-și coordona propria poziție cu poziția persoanei particulare (în cazul vizat, al victimei) și de a nu adopta hotărâri care lezează drepturile persoanelor particulare.

Deși reglementarea procedurii în cauzele de învinuire privată este dominată de spiritul disponibilității, formalizarea excesivă a unor prevederi în același context cu neclaritatea previzibilitatea insuficientă pot determina multiple dificultăți. Principiul disponibilității în procesul penal poate exista nu pe statut de excepție, dar ca un principiu independent în raport cu cel al oficialității, fiind aplicabil în funcție de faptă, făptuitor și victimă. Or, de câte ori sunt posibile unele „cedări” din partea statului în favoarea persoanei, acestea trebuie realizate, ele constituind o problemă de legătură între dreptul public și cel privat [40, p. 257].

Deși procesul penal are un caracter oficial profund exprimat, aceasta nu înseamnă, însă, că sunt excluse prevederile disponibilității. Reflectarea unei anumite corelații dintre oficialitate și disponibilitate pe segmentul învinuirii (urmăririi penale) servește la diferențierea formelor urmăririi penale, care constă în divizarea cauzelor penale în cauze de învinuire publică și cauze de învinuire privată, în dependență de caracterul și gravitatea faptei infracționale comise. Deosebirea principială între aceste categorii de cauze constă în diferențierea ordinii de începere și de încetare a urmăririi penale, precum și în determinarea strictă a categoriilor de persoane de a căror activitate și voință depinde desfășurarea procesului penal.

Categoria de infracțiuni, atribuite la cauzele de învinuire privată, din punct de vedere al legiuitorului, lezează doar interesele persoanelor particulare. Vătămările cauzate intereselor societății prin aceste infracțiuni nu sunt considerate de către legiuitor ca fiind substanțiale, din care considerent împrumuturile în privința începerii, încetării și desfășurării urmăririi penale sunt puse, în totalitate, în sarcina persoanelor particulare. Cauzele penale de învinuire privată sunt pornite, în exclusivitate, doar la plângerea prealabilă a victimei și încetează la împăcarea părții vătămate cu făptuitorul.

În cauza *Ceachir c. Moldovei* (Hotărârea CtEDO din 10 decembrie 2013, nr. 50115/06, par. 44-46), în speță fiind vorba de aplicarea violenței de către o persoană particulară, CtEDO a reamintit, că art. 3 din CEDO obligă statele să pună în aplicare dispoziții eficiente de drept penal pentru a descuraja comiterea infracțiunilor contra persoanei care să se bazeze pe un mecanism de aplicare conceput pentru a preveni, suprima și a pedepsi încălcările [41, p. 106].

În sursele de specialitate se susține că în procesele privind cauzele de învinuire privată sunt apărute nu doar interesele unei persoane concrete, ci și interesele întregii societăți, deoarece societatea este cointeresată în apărarea corespunzătoare a onoarei și demnității oricărui om [247, p. 66-67]. Această opinie nu este de neglijat. Existența instituției învinuirii private este examinată de unii autori în calitate de variantă de compromis între elementul public și cel privat [159, p. 143]. Susținem și părerea că orice compromis se caracterizează prin identificarea poziției satisfăcătoare intereselor tuturor subiecților din litigiu. Dar într-un context ca acesta, nu poate fi considerată de compromis soluția conform căreia acuzării private i se atribuie un spațiu prea îngust, în timp ce acuzarea publică este nelimitată [321, p. 118].

În literatura de specialitate este unanim acceptată atitudinea față de învinuirea privată ca în privința unui termen convențional, care reliefează anumite particularități ale procesului penal [313, p. 51]. Existența instituției învinuirii private este determinată de limitele procesului pentru această categorie de dosare. Extinderea acestei instituții asupra întregului proces penal în starea lui actuală este, în principiu, imposibilă, deoarece este extrem de dezvoltată lipsa de încredere a

statului în privința persoanei concrete. Instituția învinuirii private nu trebuie restrânsă la limitele unei singure forme ale procesului penal – procesul în cauzele de învinuire privată, care trebuie să fie prezentă în orice categorie a cauzelor penale, prin ea subînțelegându-se activitatea persoanelor particulare, orientată spre înaintarea învinuirii și justificarea necesității tragerii învinuitului la răspundere penală [321, p. 119-120].

Opoziția între acuzarea publică și cea privată nu este o problemă nouă pentru procedura penală. În funcție de diferite faze ale dezvoltării civilizației, balanța se înclină într-o direcție sau alta. Se arată că, încă în sec. XIX profesorul I. Foinițchi menționa că acuzarea privată este pusă în voința victimei care determină caracterul acesteia în funcție de voința sa. Însă victimei poate să-i fie peste putere o asemenea misiune. Din aceste considerente acuzarea este și publică, devenind populară, mai ales când se instituie un organism special – procuratura. Dar în această formă există și un pericol – poziția sa monopolistă. Acest fapt constituie un pericol, deoarece, accesul la justiția penală pentru cetățean trebuie să fie mai liber, chiar decât este la justiția civilă. Deci persoanelor trebuie să li se acorde dreptul de a apela independent la justiție, acesta fiind un drept al cetățeanului și nu doar un drept al victimei [299, p. 26-27; 40, p. 262].

Interesul public impune statul să reacționeze în toate cazurile de comitere a unei fapte social periculoase. Ocrotirea interesului public în acest aspect determină și ocrotirea celui privat. Stabilirea pedepsei este o prerogativă publică. Totodată, statul nu-și poate asuma în toate cazurile atribuția de a constata comiterea unei infracțiuni. Acest fapt determină existența instituțiilor distincte: pornirea din oficiu a procesului penal și la plângerea prealabilă. În opinia aceluiași Igor Dolea, este deosebit de complexă problema determinării raporturilor între victimă și inculpat, victimă și stat, stat și inculpat. În acest aspect, se solicită necesitatea analizei atribuțiilor persoanei căreia i s-a cauzat un prejudiciu în ceea ce privește pornirea sau încetarea procesului penal. Inițiind un proces penal, partea vătămată transmite atribuțiile sale organului de stat cerând apărarea acestor drepturi. Organele de stat au ca sarcină asigurarea răspunderii penale a persoanei pentru fapta infracțională incriminată. Această sarcină determină direcția și conținutul activității procesual-penale. Pe lângă acestea, de o importanță primordială este restabilirea dreptului material încălcat [40, p. 243].

Spre deosebire de procesul civil, procesul penal este ghidat de *interesul public*. Societatea, în ansamblul său, este lezată prin comiterea unei infracțiuni, astfel încât organelor statului le revine dreptul și obligația de a exercita ceea ce se cheamă *reacția socială*, prin intermediul *acțiunii publice*. În acest fel, în materie penală, principiul oficialității impune statului urmărirea în toate cazurile, în absența unui consimțământ din partea victimei. Orice societate trebuie să prevadă însă și unele excepții, în lipsa cărora sistemul penal ar fi mult prea rigid și dificil de pus

în aplicare. Or, procedurile de mediere și tranzacțiile judiciare ar putea reprezenta asemenea excepții, cu unica condiție de a permite salvagardarea echității sistemului în ansamblul său [81, p. 351-352]. Un caz particular îl reprezintă *plea-bargaining-ul* american - un fel de „negociere judiciară”, care presupune un schimb de concesiuni și de avantaje între reprezentantul statului (procuror) și cel interesat (suspectul sau acuzatul) [337, p. 132].

Orice infracțiune, în egală măsură prejudiciază atât interesul public, cât și cel privat. Atribuirea faptelor infracționale la cauze de acuzare publică sau privată are un caracter convențional. Dacă divizăm infracțiunile în grupuri după anumite criterii, apoi nu putem reglementa exhaustiv și restrictiv împuternicirile specifice pentru participanții la procesul penal în dependență de categoria faptei infracționale comise. În dependență de categoria cauzei (publică sau privată), se conturează și volumul drepturilor părții vătămate, ceea ce, în viziunea autorului F. M. Iagofarov, este inadmisibil. Diferența volumului de drepturi și obligații poate fi predeterminată doar în baza unor criterii precise de divizare a infracțiunilor în grupuri. În condițiile în care nu există o limită precisă între interesul public și cel privat, riscăm să atingem drepturile și libertățile părții vătămate, să limităm participarea acesteia în cauză, justificând aceasta prin faptul că prin infracțiune a fost prejudiciat doar interesul public.

În situația dată, lezarea prin infracțiune a interesului public justifică dreptul procurorului de a se implica în cercetarea cauzelor de învinuire privată. În mod analogic, dacă orice infracțiune atentează la interesul privat, apoi, dacă e să ne conducem de simpla operațiune logică, și partea vătămată, de asemenea urmează să fie abilitată cu dreptul de a interveni în cercetarea și examinarea cauzelor de învinuire publică. Totodată, însă, legiuitorul nu abilitează partea vătămată în cauzele de învinuire publică cu drepturi similare și egale specifice procurorului [321, p. 102].

În context, este oportun să facem referire la cele menționate de către I. Ia. Foinițchi încă la începutul secolului trecut, că „în situația unde părții vătămate îi este îngădit accesul la justiție, suntem în prezența celei mai periculoase forme de monopol – monopolul accesului la justiția penală. Autorul vizat vedea depășirea acestei situații prin posibilitatea abilitării persoanelor particulare cu dreptul de a susține acuzarea publică în paralel și în același timp cu organele procuraturii [298, p. 81].

Participând din partea acuzării, partea vătămată nu trebuie să adere, să se alăture la învinuirea susținută de către procuror. Fiecare dintre acești participanți acționează în procesul penal de sine stătător, susținând diferite interese: partea vătămată – interesul privat, iar procurorul - interesul public. În context, este inadmisibil de a vorbi despre predominarea interesului public sau a celui privat. Aceste interese sunt la fel de importante și ca urmare,

procurorul, în calitate de acuzator public și partea vătămată, în calitate de acuzator privat, urmează să fie înzestrați cu un volum aproximativ egal de drepturi. Aceasta le-ar permite să-și susțină interesul și poziția atât în fața instanței de judecată, cât și unul față de celălalt.

Conceptul coacuzării reflectă în profunzime această idee. În cazul dat, prin coacuzatori urmează să se subînțeleagă toți participanții incluși în grupul acuzării. Termenul „coacuzare” presupune susținerea comună a învinuirii, din care considerent este oportun să specificăm că prin acest termen poate fi marcată și partea vătămată și procurorul. În dependență de modul în care este percepută instituția coacuzării la momentul de față, putem vorbi apoi despre „alăturarea” părții vătămate, deoarece avem învinuire publică, care ocupă o poziție dominantă, dar și o învinuire privată, care se află în subordonarea învinuirii publice [321, p. 102-103].

Mecanismul coacuzării trebuie să prevadă posibilitatea coordonării pozițiilor, pentru a exclude situațiile în care acuzatorul privat și acuzatorul de stat ar susține în fața instanței revendicări care se exclud reciproc. Ca rezultat, judecata este pusă în fața următoarei alternative: îndeplinirea cerințelor unui acuzator atrage după sine, în mod automat, neîndeplinirea solicitărilor celuilalt. Pentru evitarea acestor situații, persoanele incluse în grupul acuzării urmează să-și coordoneze pozițiile până a ajunge în faza de judecată, susținând în fața instanței acea învinuire care corespunde intereselor tuturor coacuzatorilor. Din acest considerent, susținem opinia autorului M. Ālidarov, care ajungând la concluzia privind suficiența probelor, ce fac posibilă înaintarea învinuirii (acuzării), susține că organul de urmărire penală trebuie să comunice despre aceasta părții vătămate, explicându-i dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei și de a participa la formularea învinuirii [319, p. 18].

În viziunea contemporană, acuzarea privată reprezintă situațiile din diferite reglementări procesual-penale, în care urmărirea penală (acțiunea penală) se pune în mișcare la depunerea plângerii de către victima unei infracțiuni și intervin organele statului (organele de urmărire și Procuratura) care în baza legii preiau și continuă urmărirea penală. Acest tip de acuzare este numit astfel (nu este acuzare privată pură) din motiv că procesul penal se pornește de către organele de stat, însă numai după depunerea plângerii de către victimă despre o infracțiune care s-a săvârșit. În caz contrar, urmărirea penală nu se pornește și dosarul nu poate ajunge nici în fața unui judecător. Aceste cazuri, de regulă, sunt posibile în situațiile unor infracțiuni specificate expres în art. 276 CPP al RM. În cazul retragerii plângerii depuse de către partea vătămată, procesul penal încetează. Retragera plângerii prealabile poate avea acest efect juridic în cazurile prevăzute la art. 276 CPP până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești [37, p. 38-39].

Problema dezvoltării elementelor private în procedura penală provoacă polemici și referitor la rolul și activismul victimei în procesul penal. Or, luând în considerație tendințele de durată la

acordarea unui statut de „absolut public” domeniului dat, se constată că acestea au determinat privarea victimei de rolul său de parte activă în proces. Dezbaterile privind constituirea în legislația națională a instituției de acuzare privată, în cazul încetării urmăririi penale sau scoaterii persoanei de sub urmărirea penală, precum și a problemei privind administrarea probelor de către partea vătămată sunt actuale și merită atenția doctrinei. După cum era firesc, procesul penal socialist excludea ideea disponibilității, acordând locul dominant principiului oficialității [40, p. 258].

Unii autori limitau participarea părții vătămate în procesul penal doar în latura civilă, ceea ce permitea excluderea ei din cercul subiecților activității procesual-penale [279, p. 17, 21]. Studiarea opiniei cercetătorului nominalizat reprezintă un interes deosebit, deoarece ea a fost promovată o perioadă de timp semnificativă în doctrina dreptului procesual penal. O perioadă îndelungată, partea vătămată nici nu a fost recunoscută măcar în calitate de subiect al raporturilor juridice procesual-penale [151, p. 118], a fost lipsită de dreptul de a solicita tragerea învinuitului la răspundere penală. Ulterior, savantul și-a schimbat în repetate rânduri opiniile, menționând că „partea vătămată nu este restrânsă de limitele acțiunii civile și are dreptul de a face referire la toate laturile legate de infracțiune și de răspunderea învinuitului” [280, p. 256]. Însă, practica judiciară din perioadă respectivă nu a reușit să perceapă și să aplice în mod corespunzător cele afirmate de M. S. Strogovici. Ca urmare, s-a creat o situație în care determinarea faptului încălcării drepturilor părții vătămate și apărarea intereselor lezate depindea nu de însuși voința ei, ci de voința persoanelor cu funcție de răspundere, care efectuau procesul penal. Această prevedere a predeterminat statutul procesual al părții vătămate pentru o perioadă îndelungată [246, p. 56].

Limitarea împuternicirilor acuzatorului privat pe această categorie de dosare, chiar și din contul lărgirii împuternicirilor organelor de stat, ar duce inevitabil la apariția situațiilor de conflict. Din acest considerent, existența figurii forte a acuzatorului privat răspunde, în egală măsură și intereselor statului, și intereselor societății civile, precum și, în final, intereselor tuturor participanților la procesul penal. Statul, formal neimplicându-se în cauzele persoanelor particulare, se eliberează, totodată, de o anumită parte a răspunderii, iar persoanele particulare obțin, ca finalitate, posibilitatea reală de a hotărî de sine stătător soarta litigiului [321, p. 120-121].

În tipar de savant, I. Dolea menționează pe bună dreptate, că în funcție de tendințele europene orientate spre consolidarea drepturilor victimelor ca subiecți plenipotențieri de drepturi, se impune necesitatea promovării elementului privat în procesul penal, atât prin dezvoltarea instituțiilor actuale, cum ar fi de exemplu, plângerea prealabilă, cât și prin promovarea noilor

instituții, cum ar fi acuzarea privată, justiția restaurativă ș.a. [40, p. 234]. Nu trecem nici peste o altă considerație a aceluiași cercetător, după care principiul guvernării acuzării publice intră în contradicție cu accesul la justiție ca un drept al persoanei căreia i s-a cauzat un prejudiciu. Dacă acest principiu nu este limitat, se instituie un monopol periculos – monopolul accesului la justiția penală [299, p. 81; 40, p. 263]. Între opinii, autorul I. Dolea o susține aparte și pe aceea, că în condițiile actuale, victima infracțiunii ar putea interveni ca un acuzator privat [40, p. 263].

Alăturat, trebuie să constatăm că participarea părții vătămate în proces este determinată de interesul personal, provocat de cauzarea prejudiciului. Alegem, de asemenea, că, la caz, insuficiența reglementărilor cu privire la statutul părții vătămate a fost determinată de statuarea intereselor statului la un nivel net superior față de cel al persoanei, fapt ce a avut consecințe și asupra statutului părții vătămate [120, p. 44-45].

De altfel, F. M. Iagofarov se alătură cu gândul doveditor că nu doar în cadrul fazelor prejudiciare, ci și chiar în faza examinării cauzei în judecată, unde funcția învinuirii este susținută de către procuror și partea vătămată, aceasta din urmă, are o poziție nu doar inegală, ba chiar subordonată. Adică, partea vătămată, în esență, nu dispune de volumul corespunzător de drepturi în raport cu procurorul și, respectiv, cu statul. Nominal, el face parte din grupul acuzării, însă ea (acuzarea) îl folosește activ în vederea satisfacerii intereselor publice. Astfel, partea vătămată nu poate refuza prezența la proces, darea declarațiilor, ba chiar poate fi supusă aducerii silite. Autorul nominalizat consideră că statul nu implică partea vătămată pentru participare de partea acuzării, ci îl constrânge în acest sens, justificând cerința sa pe interesele publice și prevederile principiului oficialității. Numai că oficialitatea nu presupune constrângere. Oficialitatea reprezintă obligația cercetării de către organele de stat a infracțiunilor comise, și nicidecum obligativitatea antrenării în această activitate a persoanelor care reprezintă oarecare interes particular. Oficialitatea mai este și obligația organelor de stat, prevăzută de lege, pe segmentul obligativității intentării cauzelor penale și efectuării urmăririi penale în cadrul lor, indiferent de voința persoanelor particulare [321, p. 89-90].

S-a arătat că divizarea participanților la procesul penal în anumite grupuri se realizează în dependență de scopul urmărit. Reiterăm interesului procesual, și nicidecum atribuirea lui la categoria celui personal sau celui obștesc. Că în grupul apărării sunt concentrați participanții care reprezintă doar interesul privat, încă nu înseamnă că acești participanți sunt uniți doar în baza criteriului apartenenței interesului raportat la categoria celui privat. Dacă e să reieșim din aceste considerente, apoi ajungem la concluzia că de partea acuzării urmează să participe doar persoanele care reprezintă interesele societății. Însă, de partea acuzării participă atât reprezentanții interesului privat, cât și a celui public. Astfel, ar fi corect ca divizarea

participanților în anumite grupuri să nu se realizeze în baza apartenenței interesului la cel public sau privat, ci în baza scopului activității exercitate, sau, altfel spus, în temeiul direcționării interesului urmărit. Totodată, direcționarea intereselor la diverse grupuri de participanți este și ea diferită. Participanții concentrați în grupul acuzării (învinuirii) urmăresc interesul desfășurării urmăririi penale și cercetării infracțiunilor astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale, precum și cel al protejării persoanei, societății și statului de infracțiuni. La rândul lor, participanții părții apărării au și ei un interes constant orientat spre protejarea persoanei de faptele ilegale ale celor cu funcții de răspundere în activitatea legată de cercetarea infracțiunilor astfel, ca nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Astfel, interesul procesual, ca, de fapt și scopul activității fiecărui participant în parte sau al unui grup de participanți, determinat de acest interes sunt derivate de scopurile generale ale procesului penal. Interesele sistematizate ale participanților la procesul penal nu pot să nu corespundă cu sarcinile și obiectivele procesului penal [321, p. 20].

S-a mai remarcat că în privința subiecților activi ai acțiunii penale, sunt posibile patru sisteme deja bine așezate: urmărirea penală emană de la victimă sau de la moștenitorii acesteia (*acuzarea privată*); urmărirea emană de la orice cetățean care acționează în numele societății (*acuzarea populară*); urmărirea emană de la judecătorii înșiși (*urmărirea din oficiu*); urmărirea emană de la funcționari specializați (*acuzarea publică*) [341, p. 540]. Autorul G. Mateuț menționează, *de lege lata*, că notabil este, mai întâi de toate, rolul preeminent al poliției judiciare: indiferent că aceasta are un rol important sau mai puțin important în derularea urmăririi, ea este cel mai adesea, informată cea dintâi. În orice caz, cele patru sisteme sunt consacrate de numeroase legislații, unele punând accentul pe cetățeni sau pe victime, altele pe stat, majoritatea cunoscând, însă, două sau trei dintre acestea [81, p. 540].

În sistemul englez, de exemplu, orice cetățean poate exercita urmărirea, dar, de regulă, poliția este aceea care lansează, la finalul anchetei, acțiunea publică. Polițiștii acționează la fel ca orice individ care ar putea acționa, nu ca reprezentant al statului, poliția fiind pur și simplu plătită pentru ceea ce orice cetățean ar putea face cu titlu de datorie civică [335, p. 56; 350, p. 56]. În anul 1985 a fost creat un serviciu specializat în urmărire: *Crown prosecution service* (CPS), el având ca misiune esențială continuarea sau stoparea urmăririi lansată de poliție. *Crown prosecution service* primește dosarul de la poliție dacă aceasta a dispus cu privire la urmărire, după care decide dacă acuzațiile sunt suficiente pentru a ordona continuarea urmăririi, insuficiența lor antrenând din partea sa clasarea fără urmărire. Dacă poliția a decis să nu declanșeze urmărirea, ea nu va înainta nici un dosar către Serviciul de urmărire publică (*Crown*

prosecution service) și acesta nu va putea, deci, să mai facă nimic pentru urmărire [325, p. 257-282].

O altă misiune a *Crown prosecution service* este de a tranșa asupra cursului urmăririlor lansate de particulari, care pot acționa fie dintr-odată, fie în urma unui refuz de urmărire din partea poliției sau a *Crown prosecution service*. De asemenea, urmărirea poate fi pusă în mișcare nu numai de poliție sau de un particular, ci și de o administrație [81, p. 542-543; 335, p. 20].

Rolul victimei în *common law* a fost mult timp redus la cea mai simplă expresie a sa, aceea de martor al acușării, nefiind o veritabilă „*parte*” în proces. Această realitate este bine ilustrată prin faptul că victima nu are dreptul la apel, în privința despăgubirilor [326, p. 77-78].

În procesul penal german victima iarăși joacă un anumit rol. Astfel, pe de o parte, victima poate acționa, având calitatea de parte (intervenientă). Mai mult, pentru un anumit număr de infracțiuni, victima poate să joace rolul ministerului public, acționând pe calea intervenției (*nebenklage*), însă numai pentru infracțiunile limitativ enumerate de lege: tentativa de omor sau de loviri voluntare, vătămări involuntare, infracțiunile sexuale etc. Pentru a interveni, victima depune o cerere care, după audierea ministerului public, este examinată de tribunal. Dacă acesta declară cererea admisibilă, victima dispune de anumite drepturi procesuale: ea poate solicita probe, poate fi prezentă la ședință sau, dacă preferă, poate fi reprezentată de un avocat. Totuși, ea nu poate declara un recurs, vizând agravarea sancțiunii pronunțate în privința acuzatului. Dreptul de a interveni este transmisibil apropiaților victimei, în caz de deces. În caz de respingere a cererii, victima poate face apel. Ea poate solicita, totodată, ajutor judiciar. Pe de altă parte, victima poate acționa fără a fi parte și având, deci, numai calitatea de martor.

Pentru anumite delictе (*privatklagedeliktè*), cum sunt violențele ușoare, victima dispune de o acțiune specifică: ea poate acționa cu același titlu ca ministerul public, ceea ce constituie o atingere adusă monopolului celui din urmă. Această acțiune specifică este plângerea privată (*privatklage*), care prezintă totuși anumite inconveniente în raport cu acțiunea ministerului public (de pildă: pentru că nu este parte, victima nu dispune de aceleași puteri de constrângere pentru strângerea probelor și ea trebuie să consemneze, în prealabil, cheltuielile procesului). Procurorul poate să-și alătore însă, acțiunea sa la cea a victimei. Aceste delictе nu trebuie confundate cu cele care nu pot fi urmărite decât la plângerea victimei (*antragsdelikte*), ministerul public având calitatea exclusivă de titular al urmăririi [81, p. 543-544; 352, p. 1170; 338, p. 53].

Această acțiune penală privată (*privatklage*) există, de asemenea, și în dreptul elvețian, unde se face distincția netă dintre victimă, parte civilă care reclamă reparația (*concepția franceză*) și victimă, parte penală care formulează plângerea (*concepția germană*), adică un fel

de acuzator privat care solicită condamnarea. Această acțiune penală privată nu este limitată ca în Germania la anumite infracțiuni [343, p. 217].

În anumite cazuri, în procesul penal spaniol este recunoscut și sistemul *acuzăției private*. Acesta există pentru delictele pedepsibile numai la diligența victimei, cu privire la care aceasta poate acționa singură (art. 104 alin. (2) CPP). Dar, importanța acestui sistem este dublu redusă, respectiv mai întâi prin aplicabilitatea la un număr restrâns de delictes ușoare (de pildă: calomnie și insultă contra particularilor) și apoi prin obligația victimei de a încerca o conciliere înainte de depunerea plângerii. În acest context, nu trebuie confundat acuzatorul particular, care exercită acțiunea populară în sensul art. 101 CPP spaniol, cu acuzatorul privat, care poate acționa singur în cazul câtorva delictes modeste [347, p. 343; 341, p. 544; 81, p. 545].

În sistemul italian, pentru micile delictes, denumite *delictes private (querelas)*, urmărirea nu poate avea loc decât la cererea victimei (pildă: dacă violențele au ca efect incapacitatea pe o durată de cel mult 20 de zile) [332, p. 84; 333, p. 191].

În dreptul portughez au dreptul să acționeze atât Ministerul public, cât și victima. În acest sistem, conceptul de victimă are, însă, un alt înțeles. El include nu numai persoana lezată, ci și pe aceea care a suferit un prejudiciu și care este titularul acțiunii civile (art. 74 CPP portughez). Totodată, noțiunea de victimă mai include și un personaj care poate fi denumit „*ofensat*”, care este titularul drepturilor protejate de lege și violate prin infracțiune, putându-se constitui „*asistent*” (art. 68 alin. (3) CPP). Cel lezat se poate constitui „*asistent*” numai în cazul infracțiunilor urmăribile la plângerea prealabilă. Pentru aceste infracțiuni, asistentul poate declanșa urmărirea. Pentru celelalte infracțiuni, el se limitează să se alătore ministerului public [345, p. 138; 81, p. 545-546].

În Franța un loc important este rezervat și acuzării private. Potrivit art. 1 alin. (2) CPP, acțiunea publică poate fi la fel pusă în mișcare și de către victimă [342, p. 266].

Procesul penal în cauzele de învinuire privată precum și însăși infracțiunile atribuite la această categorie de dosare afectează, în mare parte, interesul persoanelor particulare. Interesul public este vătămat într-o măsură mai mică. Doar persoana care a fost supusă real unei influențe ilegale poate menționa cu absolută certitudine dacă a suportat sau nu un anumit prejudiciu. Astfel, fiindcă dreptul la cerere privind cauzarea unei daune aparține în exclusivitate victimei, apoi în sarcina ei urmează a fi pusă și obligația de a dovedi cele invocate în cerere. Aceasta reprezintă domeniul intereselor private unde statul nu este în drept de a interveni chiar și în scopul apărării forțate a intereselor persoanei. Dacă individul manifestă dezacord în raport cu apărarea forțată a intereselor sale de către stat, apoi acesta din urmă nu este în drept de a interveni din simplul motiv că persoana determină acest domeniu al relațiilor ca fiind unul privat.

Nu statul determină volumul amestecului în relațiile persoanei, ci persoana determină volumul de intervenție a statului în viața sa. Acest postulat urmează a fi recunoscut în calitate de componentă de bază și pivot al principiului disponibilității.

Dacă statul a determinat de sine stătător un anumit domeniu al relațiilor ca fiind privat, apoi tot el urmează să justifice intervenția sa în aceste relații. Regula vizată se răsfrânge și asupra participării procurorului în cauzele de învinuire privată, adică, procurorul, pornind urmărirea penală în cauzele de învinuire privată, urmează să dovedească motivarea și temeiul participării sale în proces. Legiuitorul, în opinia lui F. M. Iagofarov, urmează să fixeze doar două cazuri în care procurorul are dreptul de a interveni pe segmentul relațiilor dintre făptuitor și victimă. La ele sunt atribuite dependența părții vătămate de învinuit și starea de neputință a victimei. În cazul dat, aceste momente urmează a fi dovedite de către procuror în perspectiva implicării lui în cauzele de învinuire privată [321, p. 75].

Codul de procedură penală al Republicii Moldova stabilește în art. 276 CPP că urmărirea penală pentru anumite infracțiuni se pornește în baza plângerii prealabile a victimei. La împăcarea părții vătămate cu bănuitului, învinuitul, inculpatul în cauzele respective, urmărirea penală încetează. Aparent, disponibilitatea este prezentă în forma sa clasică. Totuși, la o lectură în detaliu a alin. (2) și a următoarelor alineate ale art. 276 CPP, apar anumite semne de întrebare care solicită soluționări. Astfel, alin. (2) din art. 276 CPP stabilește că în cazul în care, în urma infracțiunii, au fost prejudiciate mai multe persoane, pornirea urmăririi penale se face chiar dacă plângerea prealabilă se înaintează doar de către una din victime. La acest aspect, principiul disponibilității se limitează la voința unei singure victime. În asemenea situații nu se mai menține caracterul personal al plângerii prealabile, deoarece partea vătămată nu mai are posibilitatea de a renunța la pornirea ori desfășurarea procesului penal față de unii făptuitori. În asemenea situații, principiul disponibilității intră în concurs cu cel al oficialității, legiuitorul acordând preponderență ultimului [40, p. 276].

Deși procesul penal are un caracter oficial, interesele personale își găsesc reflectare în conținutul acestuia. Ele se reflectă, după cum observăm, în particularitățile desfășurării procesului penal în cauzele de învinuire privată. Specificul acestei categorii de cauze constă în faptul că doar partea vătămată (victima) este în drept de a iniția, prin depunerea unei cereri, pornirea urmăririi penale. De asemenea, cererea de împăcare a părților înaintată de către partea vătămată poate înceta urmărirea în cadrul cauzei penale.

Această prevedere se fundamentează pe aceea că infracțiunile, cercetate în ordinea învinuirii private afectează în cea mai mică măsură interesele societății și ale statului, în timp ce interesul privat este vătămat în mod nemijlocit. În parte, din considerentul iraționalității

cercetării cauzelor cu un pericol social redus, precum și din cel al imposibilității stabilirii faptului încălcării dreptului persoanei fără depunerea cererii corespunzătoare din partea victimei, statul plasează dreptul și, de asemenea, pune obligația de a dovedi vinovăția infractorului în sarcina persoanelor particulare.

Totodată, deplasând sarcina de a dovedi vinovăția și faptul comiterii infracțiunii de către o anumită persoană, statul, reprezentat de către organul de urmărire penală, nu se înlătură absolut din acest raport juridic. Limitându-și propria participare, statul, în același timp, își rezervă dreptul de a interveni în raporturile care apar între persoanele particulare în cazul în care va considera că „interesele celui slab nu pot fi asigurate și apărate în modul corespunzător” [321, p. 70-71].

Astfel, de exemplu, conform art. 276 alin. (4) CPP al RM, *„dacă victima care figurează într-un proces privitor la o infracțiune prevăzută în alin. (1), din cauza incapacității sau a capacității de exercițiu limitate, a stării de neputință sau a dependenței față de bănuț sau din alte motive nu este în stare să-și apere drepturile și interesele legitime, procurorul pornește urmărirea penală chiar dacă victima nu a depus plângere”*.

În acest context, este necesar de a examina specificul pornirii urmăririi penale în cauzele de învinuire privată din propria inițiativă a procurorului.

După cum susțin autorii V. V. Doroșcov, N. A. Patov și F. M. Iagofarov, dacă victima este o persoană care suferă de boală psihică, apoi, în cazurile în care procurorul nu este de acord, procesul nu poate înceta în temeiul împăcării părților. Persoanele care suferă de boli psihice de cele mai frecvente ori nu sunt în stare de a percepe în modul corespunzător realitatea obiectivă și, respectiv, cererile adresate din partea lor referitor la împăcarea cu învinuitul nu pot fi acceptate în calitate de temei pentru încetarea urmăririi penale: în primul rând, este pusă la îndoială posibilitatea aprecierii de către aceste persoane a mărimii prejudiciului cauzat; în al doilea rând, se află sub semnul întrebării și faptul perceperii de către persoana vizată a importanței actului de împăcare. Faptul că în cadrul cauzei penale participă reprezentanții legali ai persoanelor indicate, nu înseamnă că ei, de sine stătător, au dreptul de a soluționa întrebarea referitoare la împăcarea părților. Reprezentanții legali ai părților vătămate sunt atrași pentru participare obligatorie în cauza penală în cazurile când partea vătămată este persoană minoră sau dacă aceasta, din anumite motive legate de starea sa fizică sau psihică, este lipsită de posibilitatea de a-și apăra de sine stătător drepturile și interesele sale legitime. După afirmațiile autorilor vizați, temeiurile atragerii reprezentantului legal al părții vătămate în cauza penală sunt, în principiu, identice temeiurilor participării procurorului în cauzele de învinuire privată. Ca urmare, procurorul intervine în cauza penală nu doar pentru apărarea intereselor societății, ci și pentru ocrotirea

intereselor unei persoane concrete. Pentru apărarea intereselor aceleiași persoane în cauza penală participă și reprezentanții legali. În acest fel, interesele părții vătămate, care suferă de o boală psihică pot fi apărate, simultan și de către procuror și de către reprezentanții legali. Dacă una dintre persoanele ale căror activitate este axată pe obiectivul apărării drepturilor și intereselor legitime ale părții vătămate se expune împotriva tranzacției de împăcare, încheierea ei nu va avea loc. Din acest considerent, încetarea acestor categorii de cauze în legătură cu împăcarea părților va fi admisă doar în cazurile în care atât reprezentanții legali, cât și procurorul ajung la concluzia potrivit căreia drepturile și interesele legitime ale părții vătămate nu vor avea de suferit de pe urma împăcării [176, p. 20; 321, p. 82-83].

În acest context, art. 76 alin. (3) pct. 2) CPP al RM stabilește că participantul la proces cu capacitate de exercițiu limitată, fără consimțământul reprezentantului său legal, nu este în drept să se împăce cu bănuitul, învinuitul, inculpatul, iar art. 78 alin. (4) pct. 2) lit. b) prescrie că reprezentantul legal al victimei, părții vătămate cu capacitate de exercițiu limitată este în drept să cunoască intențiile persoanei pe care o reprezintă de a se împăca cu partea oponentă. Pct. 3) din același alineat al art. 78 CPP al RM fixează dreptul reprezentantului legal al victimei sau al părții vătămate de a accepta sau nu intențiile persoanei pe care o reprezintă, indicate la pct. 2).

Totodată, reprezentantul victimei, părții vătămate, în cazul în care în procură aceasta este specificat, are dreptul în numele persoanei reprezentate să încheie tranzacții de împăcare cu bănuitul, învinuitul, inculpatul. Pentru persoanele incapabile, împăcarea se poate face numai de reprezentanții lor legali. Persoanele cu capacitate de exercițiu limitată se pot împăca cu încuviințarea reprezentanților lor legali. Împăcarea poate avea loc și în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror.

Împuternicirile avocatului-representant care reprezintă partea vătămată, se confirmă prin mandat. Nu este îndeajuns inscripția respectivă de pe versoul mandatului, ca o împuternicire a avocatului, în numele părții vătămate de a se împăca cu bănuitul, învinuitul. Vom avea în vedere că împăcarea este personală, dreptul părții vătămate la împăcare trebuie să fie confirmat prin procura întocmită și legalizată conform legislației civile. Deci, în lipsa părții vătămate, avocatul ca reprezentant al ei, trebuie să prezinte organului de urmărire penală nu numai mandatul, dar și procura privind împuternicirea acestuia de a efectua procedura împăcării. Pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, împăcarea se face prin reprezentanții lor legali. Cei cu capacitate de exercițiu restrânsă se pot împăca cu încuviințarea persoanelor prevăzute de lege (art. 109 alin (3) CP; art. 276 alin (6) CPP) [100, 108, p. 53].

În legătură cu cele specificate, susținem pe deplin opinia autorului Gr. Theodoru [114, p. 543], care are perfectă dreptate menționând că ar fi incorect a obliga procurorul să susțină

neapărat învinuirea dacă, din desfășurarea judecății, în raport și cu activitatea părților, ar rezulta o altă soluție, de exemplu, și părțile se împacă într-o cauză în care împăcarea atrage încetarea procesului penal.

În doctrina procesual-penală [321, p. 83] se cunoaște că, în cazuri de prezentare a anumitor obiecții justificate din partea procurorului, nu poate înceta urmărirea penală în legătură cu împăcarea părților în cauzele de învinuire privată, dacă partea vătămată este o persoană dependentă față de învinuit. Dacă în cazul persoanelor ce suferă de o boală psihică este pusă la îndoială posibilitatea părții vătămate de a percepe corespunzător realitatea obiectivă, apoi, în situațiile de dependență a ei față de învinuit, atenția se axează pe potrivirea faptului încheierii tranzacției de împăcare la conținutul, condițiile ei și la starea reală a lucrurilor. În cazul participării în cauzele de învinuire privată a părții vătămate care suferă de o boală psihică, procurorul, în esență, exercită o influență directă asupra posibilității sau imposibilității încheierii unei tranzacții de împăcare. Totodată, în cazurile participării în dosarele de învinuire privată unde partea vătămată se află în dependență față de învinuit, atunci opinia procurorului referitoare la încheierea tranzacției de împăcare are un caracter de recomandare, inclusiv și pentru instanța de judecată. Dacă procurorul va putea demonstra în fața instanței caracterul fictiv și ascuns al tranzacției de împăcare, cauza nu poate înceta în legătură cu actul de împăcare al părților.

Necesită atenție și situațiile în care urmărirea penală în cauzele de învinuire privată este pornită de către procuror în baza plângerii victimei sau a reprezentantului ei. În acest context, desigur sunt frecvent întâlnite situații în care părțile vătămate încearcă să folosească organele judiciare în calitate de pârghie de influență asupra persoanelor care au comis fapte ilegale. Pornirea de către procuror a urmăririi penale în cauzele de învinuire privată în baza cererilor parvenite de la victime, pune automat la dispoziția părților vătămate superioritatea evidentă sub aspectul dovedirii învinuirii în legătură cu posibilitățile apărării părții în acest sens. De această prioritate doresc să se folosească uneori părțile vătămate, care tind nu atât spre tragerea învinuitului la răspundere și la recuperarea prejudiciului realmente suportat, cât spre obținerea unor despăgubiri cât mai mari în schimbul încetării urmăririi penale. Cert că, în marea majoritate a cazurilor, aceste „părți vătămate” nu pot demonstra de sine stătător faptul cauzării unui prejudiciu. De asemenea, chiar și cu ajutorul organelor de drept, a dovedi și a justifica cerințele înaintate este uneori dificil. Totuși, marea majoritate a populației manifestă îngrijorare față de o eventuală pornire a urmăririi penale, mai ales dacă e să luăm în calcul trecutul neîndepărtat când pornirea urmăririi penale se asocia cu pronunțarea obligatorie a unei sentințe de condamnare și cu aplicarea pedepsei privative de libertate [321, p. 84]. „Condamnarea – menționa autorul I. Ia.

Foinițchi – era însoțită de opoziția publică, ceea ce reprezenta o povară apăsătoare pentru persoană, chiar și în situația unei viitoare achitări” [299, p. 403].

Folosindu-se de această împrejurare, părțile vătămate obțin practic posibilități nelimitate în privința șantajării învinuiților, iar organele judiciare se pot transforma în coparticipanți involuntari, de frecvente ori chiar nebănuind despre acest fapt. O astfel de stare a lucrurilor nu poate fi tolerată, din care considerent în situații ca acestea ar fi binevenită limitarea într-o anumită măsură a „bunului plac și samovolniciei” persoanelor particulare prin abilitarea procurorului cu „dreptul la propria poziție și opinie”.

Ne raliem opiniei autorului F. M. Iagofarov care susține că dacă procurorul pornește urmărirea penală în cauzele de învinuire privată în baza plângerii victimei care se află într-o stare de neputință sau este dependentă față de bănuțit, învinuit, apoi această cauză nu poate înceta în temeiul împăcării părților fără acordul procurorului în acest sens, fapt care urmează a fi adus la cunoștința victimei până la depunerea plângerii. În astfel de situații, victimele vor fi lipsite de posibilitatea șantajării persoanelor învinuite, deoarece cercetările efectuate în cadrul urmării penale vor demonstra pe cât de argumentate și justificate sunt pretențiile invocate de către părțile vătămate, iar instanța de judecată va pronunța, ulterior, o sentință corespunzătoare. Dacă această realitate va pendula în favoarea învinuitului, pretențiile părții vătămate pur și simplu nu vor fi satisfăcute, asupra ei mai fiind plasată și obligația de a restitui cheltuielile de judecată suportate, și de a răspunde pentru actul de denunțare falsă [313, p. 52; 321, p. 84-85].

Când partea vătămată nu este de acord cu argumentul privind lipsa posibilității de a înceta urmărirea penală în legătură cu împăcarea părților, ea poate retrage cererea de împăcare cu ulterioara prezentare a acesteia în instanță pentru examinarea ei în cadrul ședinței în ordine generală [321, p. 85].

Aici mai venim cu o precizare: în legea de procedură penală a României se menționează că fapta care a adus vătămare mai multor persoane atrage răspunderea penală, chiar dacă plângerea prealabilă s-a făcut sau se menține numai de către una din ele, astfel încât retragerea plângerii prealabile de către una din părțile vătămate, nu poate avea ca efect încetarea procesului penal, câtă vreme aceasta nu are în vedere o infracțiune distinctă, ci acte materiale ce intră în conținutul aceleiași infracțiuni (unitate naturală de infracțiune) pentru care cealaltă și-a menținut plângerea prealabilă [111, p. 134].

De asemenea, persoana vătămată printr-o faptă penală pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu care nu dorește să participe la procesul penal în această calitate (dobândită *ope legis*) trebuie să înștiințeze despre aceasta organul judiciar. Această manifestare de voință echivalează cu renunțarea la calitatea de persoană vătămată, care poate avea loc și în cazul

infracțiunilor pentru care este permisă împăcarea, întrucât în această ipoteză acțiunea penală se exercită din oficiu. În schimb, în cauzele în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, aceasta nu va putea să renunțe la calitatea de persoană vătămată, dar va putea retrage plângerea prealabilă. În cauzele în care persoana vătămată a renunțat la această calitate, organele judiciare, dacă apreciază necesar, vor putea proceda la audierea acesteia în calitate de martor [22, p. 242].

Plângerea prealabilă reprezintă o condiție de procedibilitate și pedepsibilitate, astfel încât trebuie să conțină manifestarea expresă de voință a persoanei vătămate de a obține tragerea la răspundere penală a autorului faptei și nu poate fi formulată de substituiții procesuali. Este posibilă formularea unei plângeri prealabile chiar dacă autorul infracțiunii nu este cunoscut. Ca și în situația celorlalte modalități de sesizare, calificarea unui înscris ca plângere prealabilă se face după criteriile de substanță, elementul esențial fiind manifestarea inechivocă de voință în sensul tragerii la răspundere penală a autorului infracțiunii [22, p. 839].

Dacă în urma examinării circumstanțelor cauzei se va constata că infracțiunea dată poate fi urmărită doar după pornirea urmăririi penale în baza plângerii prealabile și prin urmare este necesară o asemenea plângere, ofițerul de urmărire penală înaintează o notificare către pretinsa victimă a infracțiunii. În notificare persoana este informată despre temeiurile legale care condiționează pornirea urmăririi penale și despre circumstanțele cauzei care se raportează la aceste temeiuri. Dreptul discreționar de a întocmi plângerea prealabilă îi aparține pretinsei victime a infracțiunii [41, p. 644].

În context, se cere precizarea după care calitatea de parte vătămată încetează prin renunțare la această calitate, însă nu stinge acțiunea penală, care va fi exercitată de procuror (titularul principal al acțiunii penale). În mod excepțional, în caz de retragere a plângerii prealabile sau de împăcare cu inculpatul (când legea permite), acțiunea penală nu mai poate fi exercitată nici de procuror, fiind înlăturată răspunderea penală [81, p. 574].

Plângerea prealabilă este o exprimare de voință individuală a părții vătămate. Acest drept nu poate fi realizat de o altă persoană, chiar dacă aceasta de asemenea a suferit un prejudiciu de pe urma aceleiași fapte. În cazul respectiv, partea prejudiciată poate să-și apere doar interesele sale. Așadar, dreptul de a trage la răspundere în baza plângerii prealabile nu poate fi abstractizat.

O limitare a principiului disponibilității în favoarea oficialității observăm și în prevederile din alin. 3, art. 276 CPP. Mai mult, afirmă autorul I. Dolea, în condițiile alin. (2) și (3) art. 276 CPP, persoana se poate simți obligată a deveni parte vătămată sau victimă cu toate consecințele ce derivă din asemenea statut [40, p. 277]. Astfel, conform art. 276 alin. (2) și (3) CPP, în cazul în care, în urma infracțiunii, au suferit mai multe persoane, pornirea urmăririi penale se face

chiar dacă plângerea prealabilă se înaintează doar de către una din victime, iar dacă la comiterea unei infracțiuni au participat mai mulți făptuitori, chiar dacă plângerea prealabilă a fost depusă numai în privința unuia dintre ei, urmărirea penală se efectuează în privința tuturor făptuitorilor.

În cazul infracțiunilor la care acțiunea penală se pune în mișcare și se exercită din oficiu, partea vătămată contribuie doar la exercitarea acțiunii penale alături de procuror, neputând dispune asupra ei. O asemenea regulă reprezintă o consecință a faptului că legiuitorul acordă locul principal în exercitarea acțiunii penale parchetului și rolul secundar victimei, deoarece, în principiu, acțiunea penală publică nu are decât un suingur titular - parchetul. Cu toate acestea, victima poate, de asemenea, să pună în mișcare acțiunea penală publică, în cazurile de refuz al urmăririi din partea parchetelor, când se poate adresa cu plângere la instanță împotriva soluțiilor procurorului de neurmărire [81, p. 575].

Formularea plângerii prealabile, afirmă autorul M. Udroi, nu atrage obligația procurorului sau a organelor de cercetare penală de a dispune începerea urmăririi penale *in rem* sau de a dispune continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect ori punerea în mișcare a acțiunii penale; plângerea prealabilă este actul de sesizare a organelor de urmărire penală în cazul infracțiunilor strict și limitativ prevăzute de lege pentru care este impusă o asemenea condiție procedurală, pentru a se considera sesizarea legal întocmită, având totodată și o reflectare în planul dreptului material unde este analizată drept o condiție de pedepsibilitate [117, p. 22].

Recunoașterea persoanei ca parte vătămată, purtând un caracter procesual, acordă persoanei posibilitatea de a participa în cadrul procesului penal ca un potențial beneficiar de anumite drepturi procesuale, inclusiv de dreptul de a proba cauzarea prejudiciului. În acest aspect însăși cererea sau acceptul persoanei de a fi recunoscută ca parte vătămată trebuie să fie temei suficient pentru a o recunoaște într-o asemenea calitate. Refuzul organului de urmărire penală de a recunoaște persoana ca parte vătămată, sub pretextul absenței prejudiciului, trebuie să fie susceptibil de a fi contestat [40, p. 246].

În acest aspect, după autorul Igor Dolea, este semnificativă Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 9 din 20.05.2008 „Cu privire la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 401, alin. 1, pct. 3) și 4) CPP [53]. Prin această Hotărâre Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra asigurării proporționalității între asigurarea dreptului unei persoane și restrângerea dreptului altei persoane. Nu putem spune, insistă declarativ I. Dolea, că asigurarea dreptului părții vătămate de a utiliza calea apelului va afecta drepturile acuzatului, el pronunțându-se pentru susținerea acestei hotărâri [40, p. 247-248].

Același autor mai afirmă: instanța de judecată pune la baza sentinței numai acele probe la cercetarea cărora părțile au avut acces în egală măsură. Părțile în procesul penal își aleg poziția,

modul și mijloacele de susținere a ei de sine stătător, fiind independente de instanță, de alte organe ori persoane. La etapa urmăririi penale, drepturile părții vătămate sunt asigurate, inclusiv dreptul de a ataca ordonanța privind refuzul de a începe urmărirea penală.

Art. 20 din Constituție stipulează că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. CPP, de asemenea, prevede, în alin. (1) art. 19, că orice persoană are dreptul la examinarea și soluționarea cauzei sale în mod echitabil, în termen rezonabil, de către o instanță independentă, imparțială, legal constituită. Limitând dreptul unei părți în procesul penal de a exercita căile de atac, prevederea pct. 3) alin. (1) art. 401 CPP încalcă principiul constituțional al accesului liber la justiție. Prevederea contestată din CPP, în opinia Curții, oprește în realitate partea vătămată de a apela la instanțele judecătorești, de a fi apărată și de a se prevala de toate garanțiile procesuale, care, într-o societate democratică, condiționează procesul echitabil. Folosirea căilor de atac este garantată de art. 119 din Constituție, părțile și organele de stat competente fiind în drept să exercite căile de atac, în condițiile legii, împotriva hotărârilor judecătorești. Prin prevederea pct. 3) alin. (1) art. 401 CPP, partea vătămată este lipsită de acest drept constituțional.

Îngăduim și la o altă afirmație a lui I. Dolea: Curtea a menționat că nu există o justificare obiectivă și rezonabilă pentru condiționarea exercitării de către partea vătămată a căilor ordinare de atac exclusiv cu privire la latura penală și numai în cazul în care procesul penal a fost inițiat la plângerea prealabilă a acesteia. Prevederile CPP abilitază procurorul cu atribuția de a contesta necondiționat sentințele judecătorești. În cazurile specificate în art. 276 „Pornirea urmăririi penale în baza plângerii victimei” din CPP, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale părții vătămate este lăsată în exclusivitate la discreția procurorului. Dacă procurorul, din anumite motive, nu exercită căile ordinare și extraordinare de atac, interesele legitime ale părții vătămate, care, potrivit prevederii criticate, nu este în drept să introducă apel sau recurs, rămân neprotejate. În cazul abținerii procurorului de a folosi căile de atac, se reduce controlul judiciar asupra instanțelor inferioare, crește riscul neremedierii erorilor judiciare [41, p. 171].

În continuare, pentru a argumenta corectitudinea celor specificate mai sus, facem referire și la opinia expusă de savantul Gh. Mateuț, care afirmă că într-adevăr, atunci când CPP a atribuit Ministerului Public quasimonopolul exercițiului acțiunii penale (publice), el a menținut, totuși, *ab initio*, cu titlu excepțional, dreptul victimei unei infracțiuni de a pune în mișcare acțiunea penală. Această din urmă rămășiță a vechii acuzări private este demarată în CPP și se justifică, astăzi, prin necesitatea de a contracara dreptul parchetului de a dispune neurmărirea (în modalitatea soluțiilor de neurmărire sau de netrimiteră în judecată), în scopul de a evita o

denegare de justiție. Sistemul stricteii legalități a urmăririi, deși limitează considerabil puterea Ministerului Public, nu credem că mai corespunde actualelor tendințe, împiedicând orice alternative la urmărire, chiar dacă acestea ar fi în interesul victimei și, în esență, al statului, nu numai al învinuitului sau inculpatului, astfel încât el nu poate fi conceput fără existența unei contraacțiuni, aparținând chiar victimei infracțiunii. În această privință, experiența ne arată că recurgerea ierarhică la primii procurori și la procurorii superiori, până la nivelul procurorului general, este insuficientă. Ea permite, rareori, o reexaminare pertinentă a dosarului de către autoritățile (de urmărire) și mai ales o schimbare de soluție, limitându-se, de regulă, la explicațiile procurorului competent, care, în cele mai multe cazuri, nu fac altceva decât să conducă la justificarea aceleiași decizii. De aceea, victima directă a infracțiunii trebuie să aibă puterea de a se „plânge” și de a suplini ea însăși, pe cale legală, refuzul de a acționa al parchetului. Acest drept al victimei trebuie menținut, însă, în limite stricte, pentru a evita, pe cât posibil, orice abuz [81, p. 573-574].

Cu referire la drepturile victimelor privind urmărirea acuzaților, în *Perez c. Franței* (Hotărârea CtEDO din 12 februarie 2004, nr. 47287/99, parag. 70), Curtea Europeană a considerat că, în asemenea cazuri, aplicabilitatea art. 6 atinge limitele sale. Ea a reamintit că, CEDO nu garantează nici dreptul revendicat de reclamant la „răzbunare privată”, nici *actio popularis*. Astfel, nu e admis ca dreptul de a urmări sau de a condamna penal terțe persoane trebuie neapărat exercitat în paralel de exercitarea de către victimă a dreptului de a intenta o acțiune civilă, conform dreptului intern doar pentru a obține o reparație simbolică sau protecția unui drept civil, de exemplu, a dreptului de a beneficia de o „bună reputație”.

În *Sandra Jankovic c. Croației* (Hotărârea CtEDO din 5 martie 2009, nr. 38478/05, parag. 48-50), Curtea a constatat că urmărirea penală poate fi pornită de procuratură sau la plângerea victimei. În ultima categorie intră crimele de o gravitate mai redusă. CtEDO a mai notat că reclamanta a pretins că actele de violență comise împotriva ei sunt, *inter alia*, un comportament violent și amenințări la adresa ei. Datorită acestor două tipuri de crimă, acuizarea a fost făcută de Procuratura de Stat, din proprie inițiativă pentru primele crime și în urma unei cereri private în ultimul caz. CtEDO a acceptat argumentele reclamantei referitoare la faptul că drepturile ei garantate de CEDO puteau fi asigurate numai în cazul în care atacatorii erau acuzați de către Stat și că, CEDO impune o urmărire în justiție asigurată de stat. CtEDO a acceptat că în speță legea națională i-a permis reclamantei să aleagă ca acuizarea atacatorilor ei să fie făcută sau de un procuror privat, sau partea vătămată să aibă calitatea de procuror auxiliar, iar CEDO nu cere reprezentarea acuzării de către Procuratura de Stat în toate cauzele [41, p. 644-645].

În cazul când persoana este lipsită de capacitate de exercițiu, plângerea prealabilă se face de reprezentanții ei legali (părinte, tutore, curator), iar dacă persoana vătămată are capacitate de exercițiu restrânsă, plângerea prealabilă se face de aceasta cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă; în cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al persoanei vătămate minore sau incapabile, plângerea prealabilă se formulează/încuviințează de noul reprezentant legal al minorului. În aceste cazuri, începerea urmăririi penale, continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect și punerea în mișcare a acțiunii penale se poate dispune și din oficiu, nefiind condiționate de existența plângerii prealabile. Posibilitatea organelor de urmărire penală de a acționa din oficiu reprezintă o consacrare a regulii oficialității exercitării funcției de acuzare în cauzele în care persoanele vătămate sunt minore, astfel că procurorul sau organele de cercetare penală nu au obligația de a aștepta expirarea termenului în care poate fi formulată plângerea prealabilă, ci vor acționa din oficiu potrivit regulilor generale de procedură [117, p. 23].

Trecem în revistă și momentul că participarea procurorului în cauzele de învinuire privată alături de partea vătămată îl plasează pe învinuit, în mod automat, într-o poziție de subordonare față de cea dintâi. Aceasta se întâmplă din motivul că în spatele părții vătămate se află un mecanism statal înfricoșător, căruia învinuitului i se opune, de cele mai multe ori, cu greu. Ca urmare, interesul particular iarăși este știrbit și prejudiciat. Însă de această dată este vorba de interesul învinuitului.

În contextul dat, venim cu precizarea că dacă legiuitorul s-a determinat în privința relațiilor sociale care au, în esență, un caracter privat, apoi tot el urmează, de asemenea să se determine și asupra temeiurilor intervenției organelor de stat în sfera relațiilor private. De asemenea, aceste temeiuri urmează a fi specificate expres și interpretate corespunzător. Din acest considerent, susținem pe deplin poziția autorului A. A. Șamardin care consideră că este necesar de a fixa limite stricte referitor la pornirea urmăririi penale de către procuror în cauzele de învinuire privată [321, p. 19-20; 311, p. 55].

Procurorul, în opinia autoarei G. Bodoroncea, ca titular al acțiunii penale, are dreptul suveran de a decide dacă urmărirea penală se efectuează în același timp pentru toate infracțiunile și cu privire la toate persoanele, rezolvând în faza de urmărire penală incidentele legate de indivizibilitate și conexitate și, în concretizarea acestei componente, hotărăște dacă trimiterea în judecată a persoanelor cercetate poate avea loc în același dosar sau prin rechizitorii separate [22, p. 210].

Cu toate acestea, referindu-se la natura juridică a plângerii prealabile, autorul I. Dolea consideră că partea vătămată ar trebui să se bucure de dreptul de a decide pentru care faptă consideră necesar de a trage la răspundere făptuitorul, în situația când există mai multe fapte

îndreptate împotriva ei pasibile de răspundere. Evident, în acest caz, principiul disponibilității va aduce o limitare principiului oficialității. Totuși, analizând din punctul de vedere al proporționalității drepturilor protejate, dreptul părții vătămate de a decide volumul răspunderii făptuitorului prevalează asupra interesului social [40, p. 280].

Referitor la situația specifică a pornirii urmăririi penale în baza plângerii victimei, atragem atenția și asupra faptului că, în situația când partea vătămată a decedat sau persoana juridică a fost lichidată, înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile, începerea urmăririi penale, continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect și punerea în mișcare a acțiunii penale se poate dispune și din oficiu (nefiind condiționate de existența plângerii prealabile). Exercitarea funcției de acuzare din oficiu poate fi făcută, în acest caz, atât înainte, cât și după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile. Mihail Udrioi consideră că începerea urmăririi penale, continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect și punerea în mișcare a acțiunii penale se poate dispune din oficiu și în ipoteza în care, pe întreaga durată a termenului de formulare a plângerii prealabile, persoana vătămată a fost într-o imposibilitate obiectivă de a formula plângere prealabilă, aflată în legătură directă cu infracțiunea, decedând ca urmare a infracțiunii după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile (de pildă, după comiterea infracțiunii de viol, infractorul încearcă să omoare victima, lăsând-o în stare de comă; în ipoteza în care starea comatoasă se prelungește pe întreaga durată a termenului de formulare a plângerii prealabile, victima decedând după expirarea acestui termen, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare din oficiu); în situația în care decesul sau lichidarea intervin imediat după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile, iar victima nu s-a aflat într-o imposibilitate obiectivă de a formula plângere prealabilă, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare din oficiu.

În situația în care prin săvârșirea infracțiunii au fost vătămate mai multe persoane, infractorul va răspunde penal, chiar dacă plângerea prealabilă a fost formulată numai de una din persoanele vătămate (indivizibilitatea activă a răspunderii penale). Dacă infracțiunea a fost săvârșită de mai multe persoane fizice sau juridice (autori, coautori, instigatori, complici), aceștia vor răspunde penal, chiar dacă plângerea prealabilă a fost formulată numai cu privire la unul dintre participanți (individualizarea pasivă a răspunderii penale). În situația în care persoana juridică nu este participant la infracțiunea comisă de persoana fizică (de pildă, un organ de conducere al acesteia etc.), plângerea prealabilă trebuie formulată în mod explicit și împotriva acesteia pentru a-i angaja răspunderea penală, având în vedere că persoana juridică are o răspundere penală directă pentru fapta proprie [117, p. 23-24].

Specificăm, de asemenea, că legea procesual-penală din perioada sovietică, abilita procurorul cu dreptul de a începe urmărirea penală în cauzele de învinuire privată și prevedea, în același timp, imposibilitatea încetării urmăririi penale în aceste cauze din motive ce țineau de voința părților. Astfel, intervenția procurorilor în cauzele de învinuire privată avea ca efect transformarea lor în cauze de învinuire publică, cu toate urmările ce surveneau, inclusiv sub forma ignorării depline a drepturilor părții vătămate în latura de a avea la dispoziție învinuirea [321, p. 77].

Instanța de judecată nu are dreptul, afirmă V. M. Savițchi, de a modifica caracterul cauzei și de a aplica în privința acesteia regulile stabilite pentru învinuirea privată, dacă ea, prin voința procurorului, a căpătat caracter public [264, p. 83].

Opinia vizată era justificată de fiecare prin aceleași argumente: statul este obligat să apere fiecare cetățean, ale cărui drepturi au fost vătămate prin infracțiune. De asemenea, se menționa că deoarece încălcarea drepturilor unei anumite persoane aduce atingere intereselor întregii societăți, apoi societatea, la rândul său, în persoana organelor de stat cunoaște mai bine cum pot fi deznădăcinate vătămarile aduse acestor interese. Persoanele particulare, chiar și prejudiciate prin fapte infracționale, întotdeauna vor manifesta tendințe de a-și subordona învinuirea propriilor interese, încheind tranzacții de împăcare în domeniile neadmise de interesul public. Acest concept care s-a aflat la temelia învinuirii în fostul spațiu sovietic mai este păstrat, sub forma unor rămășițe rudimentare, în unele state ale CSI (art. 26, alin. 5 și 6 CPP al Republicii Bielarus) [321, p. 77-78].

În opinia autorului A. A. Șamardin, pare a fi absurdă situația în care persoanele particulare ar fi obligate să solicite acordul persoanelor cu funcție de răspundere de a încheia tranzacții de împăcare, prezența și activitatea acestora din urmă reprezentând motivul imposibilității încheierii unor astfel de tranzacții, iar dacă cineva realmente urmează să-și exprime acordul în vederea încheierii tranzacțiilor de împăcare, apoi acest organ poate fi doar instanța de judecată [310, p. 60-61]. O primă condiție pentru înlăturarea răspunderii penale în urma împăcării este voința părții vătămate și a făptuitorului. Inițiativa poate interveni de la oricare din aceștia. Împăcarea părților constituie un act bilateral, implicând, în mod necesar, acordul de voință al părții vătămate și al învinuitului. În această privință, împăcarea are caracter personal și trebuie să fie definitivă, fiind necesar să conțină, în mod clar, acordul de voință al persoanelor care au hotărât să se împace. Evenimentul împăcării părților trebuie să aibă loc în fața organului de urmărire penală. Acesta poate avea loc prin depunerea unor cereri de către fiecare dintre părți ori prin declarații orale consemnate într-un proces-verbal întocmit de organul de urmărire penală. În practică a apărut întrebarea dacă împăcarea părților poate avea loc în lipsa părții vătămate. Dacă împăcarea

poate avea loc din considerentul că este un drept al părții vătămate, astfel că atunci când legea îi permite, părții vătămate trebuie să i se acorde realizarea acestui drept. Însă, având în vedere că împăcarea este personală, voința părții vătămate trebuie să fie exprimată printr-o declarație (cerere) autentificată notarial [100; 108, p. 52].

În opinia noastră, are dreptate F. M. Iagofarov, când menționează că participarea procurorului în cauzele de învinuire privată nu lipsește persoanele particulare de posibilitatea de a se împăca. Respectiv, încetarea cauzelor penale de învinuire privată depinde doar de voința acestor persoane. Procurorul este în drept de a porni urmărirea penală în cauzele de învinuire privată chiar și contrar voinței victimei, însă el nu poate influența asupra soluției împăcării părții. Legea procesual penală (n.n. - în cazul dat a Federației Ruse.) nu conține indicații asupra condițiilor speciale în care cauza penală de învinuire privată, pornită de către procuror nu poate înceta în legătură cu împăcarea părților [321, p. 79].

Retragerea plângerii prealabile, după opinia autoarei I. Kuglai, nu produce efecte *in rem*, ci doar *in personam*; așadar cauza de stingere a acțiunii penale va opera doar în privința persoanei față de care plângerea este retrasă. Retragerea plângerii prealabile este posibilă și în cazurile în care acțiunea penală s-a exercitat din oficiu, deși plângerea este prevăzută drept condiție de procedibilitate. În acest caz, se cere însă ca procurorul, titularul acțiunii penale, să-și însușească retragerea; în lipsa unui atare act, retragerea plângerii nu va constitui un impediment în exercitarea acțiunii penale [22, p. 115]. Susținem cele menționate și de M. Udroi sub aspectul că încălcarea obligației procedurale pozitive prin efectuarea urmăririi penale *in rem* dincolo de momentul în care, în mod obligatoriu, se putea formula o „acuzăție în materie penală” poate conduce la o vătămare semnificativă și substanțială a dreptului la un proces echitabil al „acuzatului”, de natură a atrage incidența în cauză a sancțiunii nulității relative cu privire la actele procesuale sau probele administrate după acest moment [22, p. 115].

Autorul I. Dolea își exprimă dezacordul cu aceea că, în cazul plângerii prealabile, urmărirea penală începe doar *in personam* și nu *in rem*. Susținem opinia acestuia că urmărirea penală trebuie pornită în toate cazurile *in rem*, chiar dacă persoana este cunoscută. În cazul plângerii prealabile, legiuitorul menționează în art. 276 CPP pornirea urmăririi penale și nu punerea sub învinuire. Totuși, în cazul plângerii prealabile, este întâlnită o situație specifică în cazul anumitor infracțiuni, când relațiile extraprocesuale între făptuitor și victimă au o importanță determinantă. Astfel, când este vorba de soț, rude, tutore, persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta, pornirea poate avea loc doar la plângerea prealabilă. Dar și în aceste cazuri nu putem vorbi despre pornirea urmăririi împotriva persoanei, accentul fiind pus pe faptă. Într-o măsură mai mare, raportul dintre partea vătămată și făptuitorul

cu statut special, cum ar fi minorul, are importanță mai mult la împăcarea părților decât la pornirea urmăririi penale. Aceasta deoarece în unele cazuri pornirea urmăririi poate avea loc și în baza unei plângeri ca o modalitate de sesizare, ca pe parcursul urmăririi să se constate că fapta a fost săvârșită de o persoană menționată la art. 276 CPP. Împăcarea poate avea loc atât la plângerea prealabilă, cât și la plângerea obișnuită, dacă ulterior se va constata că persoana care a comis-o intră sub incidența art. 276 CPP [40, p. 281-282].

Alături de alți autori susținem și poziția că este incorectă opinia expusă în literatură de specialitate conform căreia „cu toate acestea la pornirea urmăririi penale în cauzele de învinuire privată de procurori la imposibilitatea părților vătămate de a-și apăra de sine stătător drepturile și interesele lor legitime, instanța de judecată poate să nu fie de acord cu concluziile persoanelor cu funcție de răspundere referitor la prezența circumstanțelor indicate și să înceteze cauza în legătură cu împăcarea părților sau din considerentul lipsei cererii părții vătămate [176, p. 19]. Dacă e să reieșim din această stare a lucrurilor, apoi ne aflăm în situația că dacă procurorul nu a justificat legalitatea participării sale în cauza de învinuire privată, respectiv, cauza poate înceta în legătură cu împăcarea părților. F. M. Iagofarov, însă, e de părere că în cazul dezacordului instanței de judecată cu concluziile procurorului referitoare la prezența circumstanțelor care-i permit acestuia din urmă să participe, să intervină în proces, instanța este în drept de a înceta cauza, justificând această soluție doar prin lipsa plângerii părții vătămate și nicidecum nu poate invoca argumentul dorinței părților de a se împăca. Instanța de judecată nu este în drept, dacă se face trimitere la netemeinicia intentării urmăririi penale în cauzele de învinuire privată de către procuror, să înceteze procesul în legătură cu împăcarea părților. Dacă urmărirea penală a fost pornită de către procuror, el nereușind ulterior de a dovedi justificarea acestei acțiuni, apoi instanța de judecată încetează procesul în legătură cu încălcarea normelor procesual-penale la pornirea urmăririi penale. Astfel, dacă în cadrul procesului penal au fost admise încălcări substanțiale ale legii procesual-penale, acest fapt trebuie să aibă ca efect recunoașterea rezultatelor acțiunilor procesuale în cauză ca fiind lipsite de forță juridică. Deci, dacă instanța de judecată a recunoscut cauza ca fiind intentată cu încălcări substanțiale ale legii, apoi și încetarea procesului trebuie să aibă loc în baza aceluiași temeiuri [321, p. 80].

Suntem tentați să specificăm că practica judiciară este neuniformă în soluționarea chestiunii de împăcare a părților într-o cauză penală cu mai mulți infractori. Având în vedere că împăcarea este un act juridic bilateral și exprimă înțelegerea între făptuitor și partea vătămată, încetarea procedurii penale va avea loc nu în privința tuturor participanților, ci numai pentru bănuitul, învinuitul cu care partea vătămată s-a împăcat și numai în cazul participației simple sau complexe. Dacă legea stipulează că împăcarea este personală și exprimă voința, în special, a

părții vătămate, ar fi irațional ca ultima să fie limitată în exercitarea acestui drept [100; 108, p. 52].

Nu poate influența faptul și când la judecarea cauzei o parte vătămată ori toate părțile vătămate au declarat că se împacă cu inculpatul, deoarece infracțiunea săvârșită, de la bun început, nu se încadra în prevederile art. 109 alin. (1). Nu poate fi modificată nici calificarea acțiunilor în baza altei norme penale pe motivul că o parte vătămată s-a împăcat cu inculpatul în privința actului respectiv. Este posibilă realizarea împăcării în cazul concursului real sau ideal de infracțiuni prevăzute expres de alin. (1) art. 109 ori de art. 276 alin. (1). Nu este însă posibilă împăcarea în cazul concursului ideal de infracțiuni dintre care una este prevăzută de normele vizate, iar în privința alteia împăcarea nu poate avea loc, deoarece infracțiunile s-au săvârșit ca rezultat al unei singure acțiuni (inacțiuni). În faza cercetării judecătorești, la fel, în dependență de circumstanțele cauzei, procurorul este în drept să modifice învinuirea sub care a fost pus inculpatul, în baza uneia sau mai multor infracțiuni din cele prevăzute de art. 109 CP, art. 276 CPP și, în acest caz, părțile au dreptul să încheie tranzacția de împăcare [41, p. 646-647].

În doctrina procesual-penală se menționează și faptul că încetarea cauzelor de învinuire privată în legătură cu împăcarea părților este posibilă chiar și în cazurile în care instanța de judecată, și procurorul sunt ferm convinși despre prezența stării de dependență sau de neputință a părții vătămate. Legea de procedură penală nu conține alte reglementări specifice care ar împiedica încheierea tranzacțiilor de împăcare. Legiuitorul, rezervând dreptul persoanelor particulare libertatea absolută de a dispune de învinuire, demonstrează trecerea dintr-o extremă în alta: de la ignorarea deplină a drepturilor acuzatorului privat în procesul implicării procurorului în dosar și până la deplina lipsă a sensului participării procurorului în cauzele de învinuire privată. După cum se menționează, interpretarea acestei chestiuni trebuie să fie una echilibrată și bine gândită, pentru a lua în calcul toate situațiile posibile. Situațiile de toate zilele nu pot fi soluționate în mod categoric, cum se proceda, de exemplu, în perioada regimului sovietic. În procesul soluționării acestor întrebări urmează a se acorda prioritate intereselor persoanei, însă apare întrebarea în ce mod urmează a fi reflectată această prioritate în lege.

Și aici F. M. Iagofarov ar zice: probabil că intervenția procurorului în cauzele de învinuire privată urmează a fi condiționată de acordul părții vătămate cu deplina capacitate de exercițiu. Partea vătămată poate să se afle în capacitate de exercițiu deplină, însă ca urmare a exercitării unei influențe asupra ei ea poate și să nu-și exprime acordul de voință în privința pornirii urmăririi penale de către procuror. În cazul dat, restabilirea drepturilor victimei pare a fi practic imposibilă. Implicarea procurorului în cauzele de învinuire privată poate avea loc în cazurile dacă acesta justifică prezența stării de neputință sau a altor motive din care partea vătămată nu-și

poate apăra, de sine stătător, drepturile și interesele. Însă, soluționarea întrebărilor privind încetarea acestor categorii de dosare în legătură cu împăcarea părților urmează a fi una diferențiată în dependență de specificul cauzei [321, p. 81].

Desigur, continuă același autor, dacă procurorul nu se opune încetării cauzelor de învinuire privată, apoi cauza urmează a fi încetată în mod obligatoriu în legătură cu împăcarea părților. Iar dacă procurorul își manifestă dezacordul în privința încetării procesului în cauzele de învinuire privată, atunci posibilitatea și procedura încetării cauzelor de învinuire privată care au fost pornite de către procuror trebuie să fie determinată de faptul dacă urmărirea penală a fost pornită de acesta din propria inițiativă sau la solicitarea părții vătămate [321, p. 81].

Legea de procedură penală a RM a mers pe o altă cale, specificând în art. 276, alin. (6) că „*Împăcarea poate avea loc și în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror din oficiu*”.

Îngăduind la cercetarea instituției învinuirii private în procesul penal, F. M. Iagofarov formulează unele concluzii și anume: procurorul este în drept să pornească urmărirea penală în orice cauză de învinuire privată, dacă va demonstra că partea vătămată (victima) se află în stare de neputință sau este dependentă față de învinuit (inculpat). Încetarea urmăririi penale în legătură cu împăcarea părților nu se admite, dacă plângerea prin care procurorului i se solicită, în cauzele de învinuire privată, pornirea urmăririi penale, a fost înaintată de către partea vătămată, careia i s-a explicat în modul corespunzător imposibilitatea ulterioarei încetări a procesului în baza acestui temei. Dacă partea vătămată suferă de o boală psihică, apoi încetarea procesului penal intentat din propria inițiativă a procurorului, în legătură cu împăcarea părților, este posibilă, doar în situația dacă procurorul nu-și exprimă dezacordul în această privință. Cauza vizată se consideră a fi publică până la momentul în care procurorul participă în proces, iar instanța de judecată nu este în drept să nu fie de acord cu procurorul privind caracterul public al acestei cauze și să o interpreteze sau să o recunoască ca pe o acuzare privată.

Când partea vătămată se află în dependență față de învinuit, apoi încetarea procesului intentat de către procuror în legătură cu împăcarea părților este posibil chiar în situația în care procurorul își exprimă dezacordul în această privință, dacă instanța de judecată nu va fi de acord cu argumentele invocate de acuzare și va recunoaște faptul încheierii tranzacției de împăcare ca un act de voință materializat. Persoanele particulare au posibilitatea de a înceta cauzele penale de învinuire privată, intentate de către procuror, dacă vor dovedi una din următoarele circumstanțe: 1) netemeinicia pornirii urmăririi penale de către procuror în cazurile de învinuire privată; 2) neargumentarea și neîntemeierea obiecțiilor procurorului față de încheierea tranzacției de împăcare. Ajungând la concluzia că este prezentă prima circumstanță, instanța de judecată

încetează cauza penală în legătură cu lipsa plângerii victimei (părții vătămate). În situația prezenței celei de a doua împrejurări, procesul penal este încetat în legătură cu împăcarea părților [321, p. 85-86].

În ce privește dreptul la reparații, iarăși I. Dolea este cel care consideră, că retragerea plângerii prealabile poate fi condiționată. Evident, sarcina probei cauzării prejudiciului este pusă pe seama părții vătămate. În funcție de repararea prejudiciului material poate fi condiționată și retragerea plângerii prealabile. Altfel spus, optăm pentru refuzul de a trata categoric, așa cum se arată în actualul art. 276 CPP, condiția de retragere a plângerii prealabile doar față de toți făptuitorii. Acordarea posibilității de a retrage plângerea prealabilă față de acuzatul care a reparat prejudiciul ar stimula posibilitatea reparării acestuia și, evident, restituirii unui drept încălcat. În același timp, avem rezerve față de acordarea dreptului părții vătămate de a decide împăcarea selectivă cu unii din acuzați, în situația când în cauza penală sunt învinuite prin aceeași faptă mai multe persoane. Pornind de la faptul că infracțiunea constituie un obiectiv de interes public, tratamentul tuturor făptuitorilor trebuie să se producă pornind de la rolul fiecăruia în infracțiune, și nu de la atitudinea părții vătămate față de unii din aceștia. Totuși partea vătămată ar trebui să-și retragă plângerea prealabilă pentru anumite fapte în situația când a fost prejudiciată prin mai multe infracțiuni, astfel realizându-se unele aspecte ale principiului disponibilității în penal [40, p. 281].

Ca atare, indemnizarea victimei nu reprezintă un criteriu de care depinde existența dreptului la acțiune penală a părții vătămate. Pe de altă parte, ea apare ca admisibilă, chiar dacă victima solicită și despăgubiri, acționând nu numai în interesul stabilirii adevărului, în vederea obținerii unei soluții de condamnare, ci și în acela al obținerii unei reparații pentru prejudiciul suferit. În această din urmă situație, însă, dobândește și calitatea de parte civilă, în condițiile prevăzute de lege [81, p. 572].

În Franța, indemnizarea victimei nu este o condiție esențială a existenței dreptului la acțiunea civilă, aceasta din urmă având ca obiect și condamnarea persoanelor urmărite [334, p. 394]. Menționăm și faptul că, actualmente, se observă tendințe tot mai accentuate de „privatizare” a procesului penal [344, p. 246]. Forma sa cea mai insidioasă și, fără îndoială, cea mai periculoasă, nu este cea tradițională, aceea a plângerii prealabile a persoanei vătămate, ci aceea care aduce atingere însăși acțiunii penale publice [80, p. 131]. În acest sens, este suficient a face un examen a prevederilor legii care permite accesul aproape nelimitat al victimei infracțiunii la acțiunea publică, mergând până acolo încât, victima este autorizată să pună în mișcare acțiunea penală, prin actul de sesizare a instanței și chiar s-o exercite, alături ori în locul Ministerului Public. În acest fel, noțiunea de privatizare, aplicată la domeniul penal, este

relevatoare, atât din retragerea statului, prin intermediul soluțiilor de neurmărire, cât și dintr-o certă fluctuație a frontierei dintre „public” și „privat”. La aceasta a contribuit și rolul nou al victimelor în procesul penal, dezvoltarea alternativelor la urmărire, precum și formula, în vogă, a „justiției consensuale”, a „justiției negociate” sau a „contractualizării justiției”, care, la fel, acoperă diverse forme de „privatizare” a procesului penal [81, p. 573].

Ajungând la finele cercetării funcției acuzării private, trecem în revistă faptul că susținem, opinia autoarei Z. V. Macarova, în afirmația că principiul oficialității în procesul penal nu trebuie să acționeze în detrimentul intereselor particulare legitime ale părții vătămate. Dacă într-o anumită ordine de desfășurare a procesului penal este cointeresat statul, aceasta nicidecum nu înseamnă că persoana concretă nu se simte stingherită sau strâmtorată. Pe prim plan se află persoana, dar nu statul. Nu statul delegă anumite împuterniciri individului, ci acesta din urmă pune în sarcina statului realizarea dreptului său de a solicita tragerea persoanei la răspundere penală [230]. Astfel, acordându-se prioritate persoanei, a cărei drepturi și libertăți reprezintă valoarea supremă, accentul în procesul penal urmează a fi pus pe individul concret.

Iar dacă valoarea supremă o reprezintă omul, apoi, în cazul încălcării drepturilor acestuia prezintă importanță nu faptul cum va reacționa statul la această încălcare, ci anume cum se va comporta nemijlocit persoana față de lezarea drepturilor sale. Dacă persoana se va considera lezată în drepturi, apoi ea va solicita restabilirea lor. Totodată, această solicitare poate fi adresată și statului. Doar partea vătămată, conștientizând valoarea drepturilor și libertăților sale este în drept de a decide, de sine stătător, în ce ordine urmează să-și apere și să-și susțină interesul lezat: să se adreseze sau nu statului în vederea restabilirii dreptului încălcat sau să soluționeze litigiul în mod particular, fără a face uz de serviciile organelor represive de stat [206, p. 69].

Deoarece recunoașterea, respectarea și apărarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului constituie obligația statului, apoi statul în persoana organelor sale este obligat de a lua toate măsurile orientate nu doar spre restabilirea drepturilor încălcate, ci și spre crearea condițiilor care ar permite persoanei, de sine stătător, să-și înfăptuiască apărarea drepturilor sale. În sfera procesului penal reacția statului trebuie să se exprime în pornirea urmăririi penale (statul inițiază procedura de restabilire a drepturilor individului) și în admiterea persoanei de a participa în cauză în calitate de parte vătămată (statul creează condiții pentru apărarea de sine stătătoare de către persoană a drepturilor sale). Dacă societatea reprezintă o totalitate de indivizi, iar încălcarea intereselor societății este și încălcarea drepturilor individului luat separat, apoi este logic ca orice membru al societății să aibă posibilitatea de a apăra interesele ei. Actualmente, însă, legiuitorul încredințează apărarea intereselor întregii societăți doar organelor puterii de stat. Mai mult, organele de stat fac tot posibilul ca persoanele particulare să nu fie admise în cauzele de

învinuire publică sau să fie admise cât mai târziu posibil. Acest concept este apropiat, după conținut, de conceptul învinuirii subsidiare, susținut de către cercetătorul A. S. Alexandrov, precum și de instituția acuzării populare, existentă în Marea Britanie, asupra căreia ne-am expus ceva mai înainte [132, p. 75-83].

Nu putem trece cu vederea peste faptul că, făcând o analiză sumară a instituției acuzării subsidiare și, în acest context și a asigurării drepturilor părții vătămate, Igor Dolea menționează că problema determinării naturii juridice a acuzării subsidiare trebuie abordată în contextul jurisprudenței CtEDO, întemeind argumentele pe natura principiului subsidiarității. Delimitarea între rolul acuzatorului oficial și al celui privat, în cadrul acuzării subsidiare, consideră, trebuie să se întemeieze pe interesele pe care le protejează dreptul la o asemenea acțiune penală: publice sau/și private. Actualul CPP a făcut un pas spre dezvoltarea principiului subsidiarității, incluzând victima și partea vătămată în partea acuzării alături de procuror. De asemenea, prin acordarea dreptului părții vătămate de a participa în dezbateri, potrivit art. 377 alin. (2) CPP, s-a stimulat dezvoltarea instituției acuzației subsidiare. Pornind de la aceste prevederi, autorul I. Dolea susține opinia potrivit căreia procedura prezentării probelor trebuie să fie constituită în așa fel încât să reflecte inițiativa părții care o prezintă. În acest context, participarea acuzatorului subsidiar la examinarea cauzei trebuie să fie obligatorie, având dreptul ca cererea să fie examinată în lipsa sa. De remarcat că, în toate cazurile acuzatorul subsidiar trebuie să aibă dreptul la împăcare cu acuzatul. În funcție de infracțiunea examinată, cauza poate fi încetată sau continuată cu participarea doar a acuzatorului public. Același autor consideră că într-o cauză penală pot participa mai mulți acuzatori subsidiari. De asemenea, renunțarea procurorului la probe, efectuată potrivit art. 328 CPP, nu trebuie să limiteze, într-o formă sau alta, dreptul acuzatorului subsidiar de a susține proba dată, chiar dacă a fost administrată de procuror [40, p. 269-270].

Atragem atenție și la faptul că în practică sunt frecvent întâlnite cazuri când dosarul penal trece din categoria învinuirii publice în categoria învinuirii private în rezultatul modificării învinuirii de către procuror în instanța de fond. În asemenea cazuri, probele administrate de către organul de urmărire penală nu pot fi considerate ca fiind acumulate cu încălcarea prevederilor legii de procedură penală, dosarul fiind soluționat în baza lor, desigur dacă partea vătămată va insista asupra tragerii inculpatului la răspundere penală [234, p. 150].

În procesul penal, partea vătămată are anumite interese proprii, pe care, de fapt, le poate realiza numai în baza susținerii învinuirii private. Participarea procurorului nu numai că nu trebuie să excludă partea vătămată din proces, dar nu trebuie să îngrădească și drepturile ei.

Procurorul și partea vătămată urmează să-și coordoneze pozițiile asupra tuturor chestiunilor substanțiale, pentru ca, prin acțiunile comune posibile să nu lezeze, întâmplător, interesele coacuzatorului. Dacă o astfel de încălcare va avea loc, apoi coacuzatorul, a cărui poziție nu a fost luată în considerație, trebuie să beneficieze de posibilitatea restabilirii drepturilor încălcate. Renunțarea unuia dintre coacuzatori de la susținerea învinuirii nu trebuie să aibă ca rezultat încetarea cauzei penale. La cererea lui, coacuzatorul rămas în proces are dreptul să continue urmărirea penală, folosindu-se, totodată, de toate probele administrate de către participantul care a renunțat la învinuire. Totodată, însă, nu este clar de ce în situația „iertării” învinuitului de către partea vătămată legea prevede posibilitatea continuării examinării mai departe a cauzei de învinuire publică, în schimb, în cazul renunțării procurorului la învinuire legea insistă fără de echivoc asupra încetării procesului. După cum se observă, legiuitorul manifestă o ignorare deplină față de persoanele particulare, deoarece interesele părții vătămate nu sunt luate deloc în considerație [321, p. 106].

În vederea asigurării drepturilor și intereselor legitime ale părții vătămate, este necesar de a fixa în legea de procedură penală a RM o normă, conform căreia, în cazul în care partea vătămată se împotrivesc modificării învinuirii de către procuror în sensul atenuării și se angajează să susțină învinuirea în limitele anterioare, instanța urmează să continue examinarea cauzei în aceste limite. Aici este necesar să atragem atenția asupra faptului că în anumite cazuri modificarea învinuirii poate avea chiar o importanță cu mult mai mare pentru partea vătămată, decât renunțarea procurorului la una din învinuirile din cadrul cauzei penale [234, p. 186].

Realizarea funcției învinuirii de către partea vătămată, partea civilă și reprezentanții acestora se manifestă în faptul că aceste persoane în procesul penal susțin pe deplin sau în parte poziția acuzatorului de stat. De părerea părții vătămate depinde începerea urmăririi penale și evoluția de mai departe a cauzei penale în situațiile de acuzare privată. În cazul dosarelor de acuzare publică, poziția persoanelor nominalizate cu referire la soarta cauzei penale nu are nici o importanță pentru procuror. Aceste persoane nu au obligația de a susține învinuirea [103, p. 66].

În cazul dat, constatăm cu absolută certitudine, că la baza activității părții vătămate este plasat caracterul dispozitiv, și nicidecum începuturile publice, cum se întâmplă, de obicei în cazul acuzatorului de stat. Persoanele specificate nu pot substitui procurorul în cadrul procesului. Procesul penal contradictorial pune în fața persoanelor care susțin acuzarea în cadrul ședinței sarcina unui comportament activ, direcționat spre dovedirea, demonstrarea temeiniciei și corectitudinii poziției acuzatoriale [171, p. 109-110].

2.3. Concluzii la Capitolul 2

1. Învinuirea în procesul penal reprezintă o instituție juridico-penală complexă, având drept scop tragerea la răspundere penală a celui care a săvârșit o infracțiune, fiind o categorie ce determină întregul mers al procesului penal.

2. Învinuirea reprezintă afirmarea, direcționată spre realizarea răspunderii penale, reflectată în actul procesual al organului de urmărire penală, al procurorului sau în cererea părții vătămate privind comiterea infracțiunii de către o anumită persoană, înaintată în ordinea stabilită de legea procesual-penală.

3. Poziția procesuală revenită procurorului, nu-i conferă în faza de judecată a procesului penal independența și imparțialitatea cerută unui judecător, ci este mai apropiată de poziția corespunzătoare uneia dintre părțile procesului penal.

4. Efectuarea urmăririi penale de către procuror este o garanție suplimentară de legalitate și temeinicie în cauzele considerate ca având un grad ridicat de complexitate, fie după materie, fie după calitatea persoanei.

5. Efectuarea urmăririi penale de către procuror nu presupune obligația ca acesta să efectueze nemijlocit toate activitățile, ci doar actele procesuale prin care se dispune cu privire la drepturile persoanelor, calitatea procesuală a acestora ori încuviințarea probatoriilor.

6. Legea procesual-penală a RM nu conține nici o definiție în privința noțiunii de „învinuire”, iar la art. 24 alin. (1) CPP al RM, legiuitorul, în genere, a omis-o, ea fiind identificată cu urmărirea penală, care este vizată în calitate de funcție separată a procesului penal în același context cu apărarea și judecarea cauzei.

7. Poziția legiuitorului în materia expunerii conceptului de „urmărire penală” și „învinuire” nu este unitară. Mai mult, legiuitorul nu are și o poziție strict determinată în privința acestui subiect, nu expune idei și expresii certe și clare în privința delimitării noțiunilor „învinuire” și „urmărire penală”.

8. Noțiunea „urmărire penală” este mai largă decât noțiunea „învinuire”. Urmărirea penală înglobează în sine și învinuirea, și activitatea procesuală a organelor de stat premergătoare punerii sub învinuire. Deci, învinuirea reprezintă una dintre formele urmăririi penale.

9. Pentru evidențierea activității de învinuire în faza urmăririi penale este utilizat termenul „urmărirea penală”, iar pentru activitatea de învinuire exercitate în instanța de fond se folosește expresia „învinuirea de stat”.

10. Existența instituției învinuirii private este limitată la cauzele de învinuire privată. Extinderea acestei instituții asupra întregului proces penal în starea lui actuală este, în principiu,

imposibilă, deoarece este extrem de dezvoltată lipsa de încredere a statului în privința persoanei concrete.

11. Orice infracțiune, în egală măsură prejudiciază atât interesul public, cât și cel privat. Divizarea faptelor infracționale în infracțiuni examinate în ordine publică și în ordine privată are un caracter convențional. În dependență de categoria cauzei (publică sau privată), se conturează, se deosebește și volumul de drepturi al părții vătămate.

12. Spre deosebire de structura clasică a acțiunii, formată sub influența disponibilității, învinuirea reprezintă „produsul” oficialității.

13. Disponibilitatea trebuie să se reflecte în obligarea organelor de stat de a-și coordona propria poziție cu poziția persoanei particulare (în cazul vizat, al părții vătămate) și de a nu adopta hotărâri care lezează drepturile persoanelor particulare.

14. Partea vătămată trebuie să fie abilitată și cu dreptul de a participa, de comun cu procurorul, la formularea învinuirii. Ca urmare a acestui fapt, unica modalitate de asigurare a unei astfel de egalități în drepturi a procurorului și părții vătămate și de apărare a drepturilor ei o reprezintă recunoașterea părții vătămate în calitate de acuzator privat în cadrul oricărei cauze penale.

15. Procesul penal în cauzele de învinuire privată precum și însuși infracțiunile atribuite la această categorie de dosare afectează, în mare parte, interesul persoanelor particulare. Interesul public este vătămat într-o măsură mai mică.

16. Principiul oficialității în procesul penal nu trebuie să acționeze în detrimentul intereselor particulare legitime ale părții vătămate. Doar partea vătămată este în drept de a decide, de sine stătător, în ce ordine urmează să-și apere și să-și susțină interesul lezat.

17. În dosarele de acuzare publică, poziția părții vătămate nu are nici o importanță pentru procuror. Ea nu are obligația de a susține învinuirea.

3. MECANISMUL PROCESUAL DE REALIZARE A ÎNVINUirii ÎN ANUMITE FAZE ALE PROCESULUI PENAL

3.1. Realizarea învinuirii în faza urmăririi penale

În literatura de specialitate, urmărirea penală este, de obicei, interpretată ca funcție procesual-penală, ca una dintre direcțiile de bază ale activității procesual-penale [221, p. 23-29; 196, p. 7-10; 199, p. 8-9]. Totodată, însă, conținutul acestei noțiuni, este expus adeseori diferit. În opinia lui M. S. Strogovici, de exemplu, „urmărirea penală echivalează cu învinuirea ca funcție procesual-penală, adică este o activitate de acuzare” [280, p. 194]. Cercetătorul I. Ia. Foinițchi utilizează termenul „urmărire penală” în calitate de sinonim al noțiunii „învinuire” [299, p. 3-7]. După părerea autorului A. M. Larin, „urmărirea penală este activitatea procesuală, premergătoare soluționării cauzei, care constă în formularea și justificarea concluziei referitoare la comiterea de către o persoană concretă a unei fapte interzise de legea penală” [221, p. 25]. Și M. S. Strogovici, și A. M. Larin legau începerea urmăririi penale de emiterea ordonanței privind punerea sub învinuire, de aplicarea reținerii sau a măsurilor preventive până la punerea sub învinuire [221, p. 39; 280, p. 194].

În opinia profesorului Z. Z. Zinatullin, „urmărirea penală începe odată cu pornirea procesului penal și se desfășoară pe durata întregului proces penal, la toate fazele acestuia, până atunci când există temeiuri de a considera o anumită persoană ca fiind vinovată de comiterea infracțiunii, fiind posibilă de a fi pedepsită în conformitate cu legea penală. După conținutul său, urmărirea penală cuprinde întregul complex posibil de acțiuni și raporturi, legate de reținerea persoanei bănuite de comiterea infracțiunii, de aplicarea măsurilor preventive, de efectuarea acțiunilor privind administrarea, cercetarea și aprecierea probelor, ele fiind direcționate spre arătarea persoanei, spre justificarea răspunderii penale și a condamnării ei, precum spre asigurarea regimului juridic de executare a pedepsei aplicate în baza sentinței instanței de judecată” [196, p. 7-8].

Astfel, opiniile expuse mai arată asupra faptului că urmărirea penală este percepută în calitate de activitate procesuală și în acest sens, are asemănare cu noțiunea de „învinuire în sens procesual” și „învinuire în calitate de funcție procesuală”. Anumiți savanți chiar și identifică în mod direct aceste noțiuni [279, p. 63-65; 280, p. 192]. Din acest considerent, a fost exprimat punctul de vedere că începerea urmăririi penale echivalează cu punerea persoanei sub învinuire.

Totodată, suntem de părerea că această poziție nu este una corectă și că între urmărirea penală și învinuire în sens procesual există deosebiri substanțiale. Astfel, profesorul A. P.

Guleaev, considerând că este necesar de a delimita urmărirea penală de învinuire, invoca următoarele argumente: „Putem învinui o persoană în comiterea infracțiunii, realizând în privința ei, până la urmă, funcția învinuirii și, în același timp, să o eliberăm de la răspundere penală în baza temeiurilor prevăzute de lege, adică, în esență, putem renunța de la urmărirea penală” [168, p. 15]. În cazul dat, în opinia noastră, sunt confundate noțiunile de „urmărire penală” și „răspundere penală”. După cum afirmă pe bună dreptate autorul A. Gh. Haliulin, „răspunderea penală este o noțiune material-juridică, care se referă la sfera dreptului penal, în timp ce urmărirea penală reprezintă noțiunea juridico-procesuală, care reflectă denumirea uneia dintre funcțiile procesual-penale de bază” [303, p. 35]. Nefiind de acord cu poziția expusă de A. P. Guleaev, împărtășim punctul de vedere conform căruia există diferență substanțială între învinuire și urmărire penală.

Noțiunea „urmărire penală” este mai largă în raport cu noțiunea „învinuire”. Urmărirea penală începe mai devreme decât învinuirea, incluzând în sine bănuiala în comiterea infracțiunii [187, p. 69-70]. Academicianul M. S. Strogovici exprima opinia că învinuirea (de fapt, ca și bănuiala) este o formă a urmăririi penale. Această poziție este susținută și de A. Gh. Haliulin [303, p. 35], A. B. Soloviov și N. A. Iachubovici [273, p. 79-80], care includ în conținutul urmăririi penale înaintarea învinuirii și aplicarea măsurilor de constrângere procesual-penală în privința învinuitului. Conform părerii lui A. M. Larin, urmărirea penală include în sine și învinuirea și activitatea procesuală a organelor de stat privind înaintarea acuzării. Învinuirea este forma de bază a urmăririi penale [221, p. 38]. Această opinie este confirmată de marea majoritate a specialiștilor la ziua de azi [304, p. 50].

Urmărirea penală se realizează din momentul pornirii procesului penal până la înaintarea acuzării. De îndată cum își face apariție persoana învinuită în comiterea infracțiunii, urmărirea penală se transformă în învinuire. Astfel, putem menționa, afirmă autorul F. M. Iagofarov, că urmărirea penală este orientată spre identificarea persoanei care a comis infracțiunea, iar învinuirea – spre descoperirea ei în comiterea faptei incriminate [321, p. 31].

Suntem de acord cu savanții anterior citați, în afirmația că urmărirea penală (spre deosebire de învinuire) există și până la apariția figurii bănuितului. Aici ne exprimăm solidaritatea cu părerea notoriului savant O. Ia. Baev, care consideră ca fiind greșit conceptul începerii urmăririi penale de la momentul apariției în cauza penală a bănuितului. În viziunea lui, urmărirea penală există în două forme: mijlocită și nemijlocită. Prima există până la apariția în cauză a bănuितului și învinuitului, iar a doua se desfășoară în privința acestor persoane [140, p. 18]. Din acest considerent, nu putem fi de acord cu cercetătorul N. P. Cuznețov că „activitatea părții învinuirii,

realizată până la apariția bănuțitului și învinuitului în cauza penală, nu reprezintă urmărire penală” [291, p. 52].

Urmărire penală este o noțiune mai largă decât învinuirea. Ea coincide cu noțiunea de „activitatea de învinuire” în sens larg. Urmărire penală este înfăptuită din momentul apariției temeiului de pornire a urmării penale (deoarece activitatea în faza pornirii urmării penale este direcționată spre stabilirea semnelor infracțiunii, adică spre pregătirea tezei de învinuire). Urmărire penală este efectuată în următoarele forme: verificarea informațiilor referitoare la infracțiuni, descoperirea infracțiunii, bănuiala, învinuirea, acuzarea de stat, activitatea pe segmentul stabilirii temeiurilor și condițiilor aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical și educativ [239, p. 42].

Actualmente, definierea oficială a noțiunii de „urmărire penală” nu reflectă în mod corespunzător funcția vizată. Din acest motiv, considerăm că este necesar de a reflecta și a delimita noțiunile de „învinuire” și „urmărire penală” în legea de procedură penală a RM. Astfel, urmărire penală poate fi definită ca fiind „*activitatea procesuală, realizată de către partea acuzării în vederea stabilirii faptului infracțiunii și a descoperirii persoanei care a comis-o*”.

3.1.1. Punerea sub învinuire și înaintarea acuzării (temeiuri, condiții, procedură și importanță)

Esența punerii sub învinuire. În lucrările dedicate actului de punere sub învinuire arareori este evidențiată definiția acestei noțiuni, marea majoritate a autorilor afirmând că punerea sub învinuire este similară cu înaintarea acuzării [277, p. 12]. Studiarea altor surse doctrinare ne permite să afirmăm că noțiunea „punerea sub învinuire” poate fi examinată în mai multe sensuri semantice, ele deosebindu-se în dependență de criteriul generic folosit în cadrul definiției.

Prima abordare folosește, în calitate de criteriu generic, cumulul normelor juridice. Aici, punerea sub învinuire este determinată ca fiind instituția juridică procesual-penală, ale cărei norme reglementează ordinea luării hotărârii privind punerea sub învinuire, înaintarea acuzării, audierea învinuitului și schimbarea și completarea acuzării. În cazul dat, autoarea R. G. Serdecinaia subînțelege, prin instituția punerii sub învinuire totalitatea normelor juridice legate reciproc, care reglementează ordinea luării hotărârii privind punerea sub învinuire, citarea celui vinovat, participarea apărătorului, înaintarea acuzării, explicarea drepturilor învinuitului, audierea învinuitului și schimbarea, și completarea acuzării [268, p. 21].

A doua poziție pe segmentul determinării noțiunii „punerea sub învinuire” folosește, în calitate de același criteriu generic, o anumită etapă din sistemul urmării penale, constituită din cumulul acțiunilor procesuale organizaționale. Acest cumul, de obicei, înglobează în sine în

calitate de elemente obligatorii emiterea hotărârii corespunzătoare, înaintarea acuzații și audierea învinuitului [261, p. 367; 239, p. 55]. Interpretarea în cauză este destul de răspândită în literatura de specialitate [240, p. 179; 269, p. 404]. Totodată, unii specialiști includ aici doar o singură acțiune – emiterea unei ordonanțe speciale. Astfel, autorul R. H. Iacupov determină punerea sub învinuire ca fiind „acțiunea procesuală a organelor de urmărire penală, ce se exprimă în emiterea unei ordonanțe corespunzătoare privind tragerea persoanei la răspundere penală” [323, p. 263].

A treia opinie se reflectă prin utilizarea în calitate de criteriu generic al unei anumite categorii de hotărâri procesuale. Și aici cercetătoarea Ȃ. F. Cuțova afirmă că punerea sub învinuire constă în emiterea ordonanței de punere sub învinuire în cazul prezenței probelor suficiente. Adică, în viziunea ei, aceasta ar fi, în primul rând, o hotărâre autoritară de moment [219, p. 255]. În opinia noastră, toate aceste trei opinii au dreptul la existență.

Pentru a ne clarifica în privința esenței punerii sub învinuire, vom trece din necesitate în revistă anumite opinii și păreri ale savanților-doctrinari din domeniu. Autorul Iu. V. Franțiferov, de exemplu, menționează că „punerea sub învinuire reprezintă o acțiune procesuală complexă, realizată de către organul de urmărire penală în condițiile prezenței probelor suficiente, care conformă atribuția persoanei la comiterea infracțiunii” [302, p. 18-19].

În propriile publicații, o parte considerabilă a cercetătorilor acceptă poziția expusă de notoriul savant M. S. Strogovici, care susține că „esența punerii sub învinuire constă în faptul că, dacă în cadrul cauzei penale sunt administrate probe suficiente că infracțiunea a fost comisă de o persoană concretă, apoi în baza acestor probe persoana este pusă sub învinuire” [279, p. 80]. Opinii similare întâlnim și în lucrările altor autori.

În viziunea lui N. A. Gromov, esența punerii sub învinuire constă în prezența probelor administrate în cauza penală referitoare la faptul că infracțiunea a fost comisă de o persoană concretă și în temeiul informațiilor despre anumite fapte, aceasta este pusă sub învinuire [167, p. 315]. Esența acestei noțiuni „este determinată de destinația și locul ei în cadrul procesului penal – și anume de soluționarea chestiunii referitoare la punerea sub învinuire a persoanei și de perfectarea ordonanței în acest sens”, declară autorul A. P. Râjacov [261, p. 367].

Pentru toate aceste definiții sunt caracteristice unele neajunsuri, și anume: în conținutul lor are loc recunoașterea noțiunii și temeiurilor punerii sub învinuire ca fiind identice. În continuare, vom mai examina anumite noțiuni ale acestei instituții, propuse în literatura de specialitate. Astfel, A. A. Orlova, consideră că punerea sub învinuire reprezintă una din etapele de bază ale fazei de urmărire penală, cumulul acțiunilor persoanei cu funcție de răspundere special împuternicite, orientate spre descoperirea infracțiunii, legate nemijlocit de luarea hotărârii privind tragerea persoanei la răspundere penală, adoptată în temeiul și în strictă conformitate cu

legea [240, p. 179]. Alăturat, „punerea sub învinuire – scrie autoarea S. P. Serebrova – este activitatea, reglementată de lege, a persoanei în gestiunea căreia se află cauza penală referitoare la efectuarea unui cumul de acțiuni care se succed într-o ordine strictă și la constatarea comiterii infracțiunii de către o anumită persoană” [269, p. 404].

Altă cercetătoare, V. Ș. Haricicova, examinează punerea sub învinuire ca fiind etapa formării, constituirii învinuirii în faza urmăririi penale. Autoarea vede esența punerii sub învinuire în faptul că aceasta ar reprezenta un salt calitativ în calea formării învinuirii, când de la simpla confirmare referitoare la prezența faptului infracțiunii balansează spre afirmația certă a vinovăției unei persoane concrete în comiterea infracțiunii [304, p. 68]. Însă, autoarea vizată identifică urmărirea penală cu învinuirea inițială. În realitate, această poziție duce la recunoașterea urmăririi penale, ca activitate și funcție care începe odată cu pornirea procesului penal, ca fiind identică cu tezele privind vinovăția unor persoane concrete sub forma bănuielii sau a învinuirii. Totodată, este incorect să oferim caracter egalitar bănuielii și învinuirii. Între acestea există deosebiri esențiale sub aspectul conținutului, temeiurilor, momentului apariției și al consecințelor juridice [239, p. 59].

În viziunea cercetătoarei L. M. Carneeva, esența punerii sub învinuire se reflectă în faptul că, după luarea hotărârii corespunzătoare, pentru prima dată, din numele organului de stat, unul dintre subiecții procesului penal este recunoscută ca persoană care a comis infracțiunea, neavând însă, încă statut de subiect, recunoscut ca vinovat de către stat [202, p. 6]. Mai cu precizie în acest sens este autorul A. I. Trusov, care identifică punerea sub învinuire ca fiind „determinarea prealabilă a conținutului litigiului juridico-penal dintre stat, în persoana organelor care-l reprezintă și cetățean (învinuit) în privința dreptului statului de a trage învinuitul la răspundere penală” [285, p. 230].

În opinia noastră, esența acestei noțiuni este expusă cel mai reușit în definiția dată de autorul D. E. Oborin, cu următorul conținut: „punerea sub învinuire reprezintă înaintarea învinuirii inițiale, adică a afirmației oficiale primare a organului de urmărire penală, referitoare la dovedirea faptului comiterii de către o persoană concretă a faptei, interzise de legea penală”. Într-adevăr, menționează același autor, înaintarea învinuirii inițiale reprezintă etapa centrală a fazei de urmărire penală, în cadrul ei având loc perfectarea litigiului juridico-penal apărut între partea învinuirii și partea apărării [239, p. 60-61].

În varianta sa finală, esența punerii sub învinuire constă în înaintarea învinuirii inițiale, primare, adică a primei afirmații oficiale a organului de urmărire penală în privința dovedirii comiterii de către o persoană concretă a faptei, interzise de legea penală.

Punerea sub învinuire trebuie deosebită, în primul rând, de acțiunile procesuale care marchează și scot în evidență apariția bănuielii privind comiterea infracțiunii, ele având caracter pregător în privința formării învinuirii, cum ar fi, de exemplu, pornirea urmăririi penale în privința unei persoane concrete. În al doilea rând, punerea sub învinuire trebuie delimitată de funcția de urmărire penală și de cea a învinuirii, ele reprezentând activitatea generală pe segmentul pregătirii și susținerii învinuirii. Și în sfârșit, în al treilea rând, punerea sub învinuire nu trebuie confundată cu formarea învinuirii finale – întocmirea rechizitoriului (actul de învinuire). Învinuirea inițială (primară) poate coincide, uneori, cu învinuirea finală, în cazurile când punerea sub învinuire este în lipsă în calitate de instituție procesual-penală separată. Aceasta poate avea loc în cazul primirii cererii părții vătămate în cauzele de acuzare privată [239, p. 61-62].

Conținutul punerii sub învinuire. În doctrina dreptului procesual penal sunt inițiate și duse discuții referitoare la conținutul noțiunii de punere sub învinuire. După cum am menționat anterior, prin punerea sub învinuire, anumiți autori (ca R. H. Iacupov și Ȃ. F. Cuțova) subînțeleg două elemente: luarea hotărârii corespunzătoare și reflectarea ei în actul procesual penal determinat prin lege. Aceasta poziție este, însă, fundamentată pe o interpretare restrictivă.

Și în opinia autorului V. M. Covaliov, în conținutul noțiunii „punerea sub învinuire”, pot fi incluse următoarele elemente: adoptarea unei hotărâri corespunzătoare și reflectarea ei în actul procesual determinat de lege. Ulterioara citare a învinuitului și înaintarea acuzării, audierea învinuitului, suspendarea lui din funcție în cazurile prevăzute de lege reprezintă consecințele juridice ale actului de punere sub învinuire. Adică, în opinia acestui savant, citarea învinuitului și înaintarea acuzării, audierea acestuia și suspendarea lui din funcție, deși sunt strâns legate de punerea sub învinuire, totuși nu se încadrează în conținutul acesteia din urmă, deoarece momentul realizării lor nu coincide cu momentul emiterii ordonanței de punere sub învinuire [205, p. 58-68].

Nu suntem de acord cu poziția savantului, aderăm la părerile altui grup de autori, care deși tratează punerea sub învinuire în sens larg (în calitate de cumul de acțiuni și instituție a dreptului procesual penal), nu manifestă unanimitate pe acest segment. Academicianul M. S. Strogovici, de exemplu, era de părerea că punerea sub învinuire, din punct de vedere al conținutului ei, constă în: 1) emiterea ordonanței cu privire la tragerea persoanei la răspundere penală în calitate de învinuit; 2) înaintarea acuzării învinuitului [281, p. 86]. La rândul său, profesorul C. A. Șeifer, consideră că punerea sub învinuire constă din punerea sub învinuire la propriu și din explicarea dreptului învinuitului [312, p. 39], iar savantul S. P. Efimicev mai atribuie la acest capitol și audierea învinuitului [186, p. 16]. În viziunea autorului A. I. Trusov, acest act include în sine: 1)

emiterea ordonanței privind punerea sub învinuire; 2) înaintarea acușării; 3) explicarea și asigurarea drepturilor învinuitului; 4) prima audiere a învinuitului [285, p. 230]. Studiind acest subiect, savanta R. G. Serdecinaia a ajuns la concluzia că instituția punerii sub învinuire înglobează șapte componente: 1) emiterea ordonanței privind punerea sub învinuire; 2) citarea învinuitului; 3) participarea apărătorului; 4) înaintarea acușării; 5) explicarea drepturilor învinuitului; 6) audierea învinuitului; 7) schimbarea și completarea învinuirii. Autoarea vizată este de părere că invitarea și numirea avocatului, participarea obligatorie a acestuia, drepturile și obligațiile lui, se înscriu, indiscutabil, în componența instituției punerii sub învinuire [268, p. 19]. În același timp, autorul D. E. Oborin nu este de acord cu această interpretare a conținutului punerii sub învinuire, considerând-o ca fiind prea largă. Cel mai întemeiat se prezintă a fi, în opinia acestui cercetător, punctul de vedere conform căruia în conținutul punerii sub învinuire sunt incluse: 1) emiterea ordonanței respective; 2) înaintarea acușării (care include și explicarea drepturilor învinuitului); 3) audierea învinuitului; 4) schimbarea și completarea învinuirii anterior înaintate [239, p. 63-64]. Această poziție este susținută și de către noi, deoarece corespunde prevederilor capitolului V al Titlului I din partea specială a CPP al RM. Examinând noțiunea și conținutul punerii sub învinuire, este necesar să trecem în revistă și **importanța procesuală** a acesteia. Profesorul V. P. Bojiev determină sensul juridic și importanța punerii sub învinuire în baza următoarelor puncte de reper: 1) apariția învinuitului în cauza penală în calitate de subiect procesual în a cărei privință este efectuată urmărirea penală; 2) apariția unui raport juridic procesual-penal între organul de urmărire penală și învinuit în faza urmăririi penale; 3) constatarea existenței unui raport juridico-penal de către organul de urmărire penală; 4) înștiințarea persoanei despre eventuala răspundere penală [152, p. 56-57].

Importanța punerii persoanei sub învinuire este determinată de esența ei - de formularea învinuirii inițiale. Aici pot fi scoase la suprafață următoarele trei aspecte de bază. În primul rând, învinuirea inițială determină limitele de mai departe ale procesului care se desfășoară în privința persoanelor trase la răspundere și doar referitor la infracțiunile pentru care ele sunt puse sub învinuire. În al doilea rând, formularea învinuirii primare presupune apariția în cauza penală a învinuitului în calitate de participant la proces, precum și începerea activității de apărare de la învinuire. Până la acest moment apărarea exista într-o formă redusă, deoarece era înfăptuită împotriva bănuielii. Deja în continuare, în cadrul procesului penal sunt create condiții reale pentru materializarea prevederilor contradictorialității, învinuitul obținând posibilitatea de a influența, în limitele legii, asupra formării mai departe a învinuirii [314, p. 4-5]. În al treilea rând, înaintarea învinuirii primare (inițiale) creează premise juridice pentru aplicarea măsurilor de constrângere procesual-penală în privința învinuitului [239, p. 65-66].

În literatura de specialitate sunt evidențiate, uneori, anumite aspecte suplimentare ale importanței punerii persoanei sub învinuire. Astfel, V. M. Covaliov vorbește despre importanța actului de punere sub învinuire pentru stabilirea adevărului în cauza penală [205, p. 58-68], iar R. G. Serdecinaia completează importanța punerii sub învinuire cu afirmația că ea atrage după sine îndatorirea organului de urmărire penală de a asigura realizarea drepturilor învinuitului și de a audia persoana după înaintarea acușării, declarațiile ei fiind nu doar un mijloc de probă, ci și o modalitate de apărare. De asemenea, autoarea vizată atrage atenția și asupra importanței obștești a punerii sub învinuire, care constă în influența preventivă asupra persoanelor, predispuse spre comiterea infracțiunilor [268, p. 30].

Condițiile punerii sub învinuire. Întrebarea referitoare la condițiile punerii sub învinuire este cercetată insuficient în literatura de specialitate. În mare parte, chestiunea privind condițiile învinuirii s-a aflat în vizorul cercetătorului I. Ia. Foinițchi, el atribuindu-le un sens larg. Acesta le diviza în condiții generale și speciale (referitoare la anumite categorii de dosare), în faptice și juridice. Condițiile faptice reprezintă temeiul învinuirii (probele suficiente). Condițiile juridice se referă la reglementările normative necesare pentru cercetarea și examinarea învinuirii în ordine judiciară. Ele se divizează în materiale și procesuale. Cele materiale se referă la prezența dreptului de a pedepsi și de a învinui. La rândul său, la condițiile procesuale (formale) ale învinuirii, I. Ia. Foinițchi atribuie competența instanței de judecată, competența acuzatorului și îndeplinirea cerințelor formale prevăzute de lege în latura învinuirii [299, p. 37-38, 45].

Analiza legii de procedură penală, a doctrinei și practicii judiciare face posibilă evidențierea a patru condiții ale punerii persoanei sub învinuire. Prima condiție se referă la pornirea corectă a urmăririi penale. Învinuirea inițială trebuie înaintată doar în privința faptelor, evenimentelor identice, din punct de vedere al conținutului său, cu cele în privința cărora a fost pornită urmărirea penală [211, p. 446]. A doua condiție are în vedere subiectul corespunzător al înaintării învinuirii (competența acuzatorului). Înaintarea învinuirii inițiale (primare) are loc sub forma dării ordonanței privind punerea sub învinuire. Această activitate reprezintă prerogativa aceluia organ de urmărire penală care a primit dosarul în procedură conform regulilor referitoare la competență. A treia condiție a punerii sub învinuire se axează pe lipsa imunității de serviciu la potențialul învinuit. Pentru punerea sub învinuire a acestor persoane este prevăzută o ordine specifică. Nu pot fi atrase la răspundere penală și persoanele care beneficiază de inviolabilitate diplomatică. Cea de a patra condiție, care trebuie respectată în cazul înaintării învinuirii inițiale, privește lipsa temeiurilor pentru încetarea procesului penal sau a urmăririi penale [239, p. 69-72].

Temeiurile punerii sub învinuire. Temeiurile necesare pentru luarea oricărei hotărâri procesuale pot fi reflectate sub forma unui sistem din trei nivele. În primul rând, nivelul factual

(cărui îi corespund temeiurile faptice) – reprezintă circumstanțele realității obiective, fixate în ipotezele normelor juridice aplicate. Cu alte cuvinte, acesta este obiectul probatoriului, spectru împrejurărilor care urmează a fi stabilit pentru luarea unor anumite hotărâri sau care justifică efectuarea anumitor acțiuni procesuale. În al doilea rând, se evidențiază nivelul informațional al justificării hotărârilor (temeiurile informaționale). Aici sunt atribuite informațiile, datele care stabilesc împrejurările faptice ale cauzei. Temeinicia, justificarea informațională poate fi constituită din probe, alte informații, prezumții, fapte notorii, unanim recunoscute și acceptate [133, p. 224]. În al treilea rând, remarcăm și prezența temeiurilor juridice ale hotărârilor procesuale (nivelul juridic al temeiniciei). Prin ele subînțelegem însuși normele dreptului material și procesual, care reglementează temeiurile și procedura luării hotărârilor corespunzătoare [239, p. 77].

Temeiurile faptice sunt acelea prin care subînțelegem cercul circumstanțelor ce urmează a fi stabilite și cercetate la momentul emiterii acestei ordonanțe. Determinarea corectă a circumstanțelor care urmează a fi dovedite la momentul punerii persoanei sub învinuire are o importanță deosebită, deoarece pot surveni anumite consecințe negative atât în caz de restrângere nejustificată a obiectului probatoriului, cât și în situația extinderii excesive a acestuia [202, p. 29]. În cazul îngustării cercului de circumstanțe care urmează a fi dovedite, o parte dintre acestea nu este cercetată, iar insuficiența și unilateralitatea pot duce la luarea hotărârilor ilegale. În situația lărgirii nejustificate a obiectului probatoriului se complică procesul de verificare și apreciere a informațiilor acumulate, apare tărăgănarea în procesul de cercetare [239, p. 78].

Lista concretă a temeiurilor faptice ale punerii sub învinuire determină polemicele științifice. Astfel, unii autori consideră că locul, timpul și modul comiterii infracțiunii reprezintă componentele necesare ale laturii obiective a infracțiunii și că este imposibil de a formula corect învinuirea în lipsa acestora (indiferent de faptul dacă ele sunt menționate special în norma corespunzătoare a legii penale). Aceasta se referă și la motivul comiterii faptei infracționale [202, p. 39].

N. V. Joghin și F. N. Fatcullin sunt de părere că locul, timpul și modul comiterii infracțiunii nu trebuie dovedite în toate cazurile de punere a persoanei sub învinuire. Aceste elemente ale obiectului probatoriului nu influențează asupra formulării învinuirii, ele pot fi stabilite și după punerea persoanei sub învinuire, cu luarea în calcul a explicațiilor ei [188, p. 193]. Poziția dată este susținută și de autorul B. T. Bezlepchin [145, p. 183], care afirmă că la momentul punerii sub învinuire pot fi clarificate insuficient detaliile motivului și scopului (mai ales dacă ele nu figurează în calitate de semne obligatorii ale componentei de infracțiune. Păreră autorului R. H. Iacupov e că „urmează a fi dovedite circumstanțele agravante și atenuante ale

răspunderii persoanei, precum și circumstanțele care arată asupra caracterului și mărimii prejudiciului cauzat prin infracțiune, când acestea influențează asupra calificării infracțiunii; circumstanțele care contribuie la săvârșirea infracțiunii, când ele constituie semnul obligatoriu al laturii obiective a componentei de infracțiune [324, p. 264]. Profesorul A. P. Râjacov este mai categoric în acest sens, pronunțându-se că „pot să nu fie clarificate, stabilite... unele semne obligatorii pentru un articol concret din partea specială a legii penale” [262, p. 461].

Alți doi autori, A. Ia Dubinski și V. A. Serbulov, opinează că timpul, locul, motivul și modul comiterii infracțiunii urmează a fi stabilite la momentul punerii persoanei sub învinuire în marea majoritate a cazurilor. Motivul infracțiunii urmează a fi stabilit, deoarece, fără el, este imposibilă soluționarea întrebării referitoare la latura subiectivă a infracțiunii, adică privind vinovăția persoanei. Stabilirea locului și timpului permite, în anumite cazuri, de a răspunde la întrebarea dacă a fost comisă fapta cercetată și ajută, de asemenea, la identificarea făptuitorului. În cazul clarificării modului în care a fost comisă infracțiunea poate fi stabilită persoana ce urmează a fi trasă la răspundere penală (deoarece fiecare infractor operează într-un mod care-i poate fi specific doar lui) [178, p. 21].

Pentru depășirea polemicilor, a fost propus criteriul ce a făcut posibilă determinarea faptului care anume circumstanțe concrete urmează a fi dovedite, stabilite la momentul punerii persoanei sub învinuire. Criteriul vizat constă în influența acestor circumstanțe asupra calificării faptelor conform normelor corespunzătoare din legea penală [304, p. 74].

Luând în calcul obiectul general al probatoriului (art. 96 CPP al RM), în calitate de temeiuri factice ale înaintării învinuirii inițiale (primare) urmează a fi recunoscute următoarele circumstanțe: 1) faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii, precum și cauzele care înlătură caracterul penal al faptei; 2) circumstanțele prevăzute de lege care atenuează sau agravează răspunderea penală a făptuitorului; 3) datele personale care caracterizează inculpatul și victima; 4) caracterul și mărimea daunei cauzate prin infracțiune; 5) existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui ele au fost transmise; 6) toate circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei.

În acest fel, ca temeiuri factice ale înaintării învinuirii inițiale sunt recunoscute circumstanțele necesare pentru aprecierea juridică a faptei ca fiind infracțională.

Temeiurile informaționale. Pentru a soluționa problema referitoare la temeinicia informațională, este necesar să analizăm două aspecte: a probelor și a suficienței lor. În acest context, menționăm că legea procesual penală indică asupra probei ca temei al înaintării învinuirii inițiale. Conform art. 93, alin. 1 CPP al RM, probele sunt elemente de fapt dobândite în modul stabilit de lege, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la

identificarea faptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei. În baza acestei definiții putem indica la două calități ale probelor: admisibilitatea și utilitatea. Respectiv, nu pot figura în calitate de temeiuri ale punerii persoanei sub învinuire probele inadmisibile. Astfel, de exemplu, datele cu caracter neprocesual nu pot motiva și fundamenta învinuirea.

Un alt aspect important al temeiurilor informaționale se referă la suficiența probelor, necesare pentru înaintarea învinuirii inițiale, ea fiind examinată sub trei aspecte: al concludenței și suficienței materialului probator [181, p. 74], al gradului dovedirii circumstanțelor cauzei [302, p. 14-15], precum și al gradului de convingere a organului de urmărire penală în autenticitatea și exactitatea acestor circumstanțe (temeiuri factice) [241, p. 98].

Temeiurile juridice. Temeiul juridic face parte din cel de-al treilea grup al temeiurilor punerii persoanei sub învinuire și, respectiv, reprezintă cel de-al treilea nivel al justificării acestei hotărâri. În calitate de temei juridic al înaintării învinuirii figurează, în primul rând, normele din CPP al RM, ce reglementează procedura punerii sub învinuire (art. 281 CPP al RM). În al doilea rând, aici pot fi atribuite normele din Codul penal care recunosc anumite fapte ca fiind infracționale. Cu alte cuvinte, punerea persoanei sub învinuire nu va fi întemeiată, chiar dacă în prezența probelor suficiente, organul de urmărire penală va califica eronat acțiunile învinuitului. În afară de calificare, eroarea poate să se refere și la determinarea incorectă a infracționalității faptei. În practică sunt frecvent întâlnite cazuri de tragere neîntemeiată la răspundere penală a persoanelor a căror acțiuni, în virtutea lipsei de însemnătate, nu prezentau un real pericol social.

Apariția temeiurilor pentru înaintarea învinuirii determină acel moment al cercetărilor când este necesar de a emite ordonanța de punere a persoanei sub învinuire. Graba inutilă poate duce la netemeinicia ei, iar reținerea nejustificată în emiterea ei lezează dreptul la apărare. Persoana are, practic, poziția de învinuit, însă nu beneficiază de drepturile corespunzătoare. Din acest motiv, se menționează, pe bună dreptate, că în cazurile în care persoana este bănuită de comiterea mai multor infracțiuni, este necesar de a emite o ordonanță privind punerea ei sub învinuire chiar și atunci când va fi dovedită comiterea măcar a uneia dintre aceste fapte [239, p. 94].

În continuare, ne vom referi la cea de a doua etapă a punerii sub învinuire – înaintarea acuzării. În literatura de specialitate, înaintarea acuzării este definită ca un cumul de acțiuni, orientate spre încunoaștințarea învinuitului și apărătorului acestuia cu învinuirea. Înaintarea învinuirii este subordonată anumitor reguli generale, care reglementează instituția dată. În special, pot fi evidențiate trei reguli cu importanță practică deosebită pe acest segment: a)

respectarea regulilor referitoare la competența cauzelor penale; b) urgența înaintării acușării; 3) participanții obligatorii la această acțiune procesuală [239, p. 115-116].

În viziunea autoarei D. Magherescu, punerea în vedere a (comunicarea) învinuirii are două accepțiuni: una restrânsă și alta mai largă, generală. *În accepțiunea restrânsă*, comunicarea învinuirii este actul procesual care se îndeplinește după ce o persoană este pusă sub învinuire și constă în aceea că organul de urmărire penală comunică învinuitului fondul învinuirii, adică îi aduce la cunoștință faptele prevăzute de legea penală care i se impută. *În sens larg*, punerea în vedere a învinuirii poate fi actul de punere sub învinuire și de punere în vedere a acesteia care, deși sunt diferite și nu coincid în timp, pot fi inserate în același act. Dar, deși punerea în vedere a învinuirii este un act diferit de cel anterior - al punerii sub învinuire, această comunicare constituie principalul conținut al punerii sub învinuire. Pentru că, dacă organul de urmărire penală nu ar comunica actul de punere sub învinuire, acesta din urmă ar fi doar un act unilateral, caz în care învinuitul, căruia nu i s-a comunicat învinuirea, nu ar ști de ce este învinuit și, în consecință, ar fi lipsit de posibilitatea de a se apăra de faptele care i se impută [74, p. 36].

Pentru profesorul I. Dolea, înaintarea acușării ține nu atât de determinarea statutului procesual al persoanei cât de realizarea dreptului de a fi informat privind natura acușăției, drept garantat de art. 6 par. 3 lit. a) al CEDO. Garanția acestui drept prevăzută de CEDO are ca scop asigurarea posibilității persoanei împotriva căreia se formulează o acușăție în materie penală de a-și pregăti o apărare efectivă și eficientă (art. 6 par. 3 lit. b). Înalta Curte a arătat că informația semnifică aducerea la cunoștința acuzatului a faptelor materiale ce i se reproșează și a calificării juridice ce li se dau. Autoritățile naționale trebuie să depună o maximă diligență cu privire la modul în care se face notificarea *acușăției* către cel interesat. CEDO recunoaște acuzatului nu numai dreptul de a fi informat cu privire la cauza acușăției, dar și calificarea juridică a faptelor (art. 6 par. 3 lit. a) [39].

În legătură cu acest drept al persoanei de a fi informat în privința acușării ce i se aduce, apare întrebarea dacă este posibilă punerea sub învinuire în lipsa ei. Dacă e să ne conducem de prevederile art. 280 și 281 CPP al RM, considerăm că persoana poate fi pusă sub învinuire în lipsă. Însă acțiunile organului de urmărire penală pe acest segment nu se vor putea derula în continuare, deoarece înaintarea acușării este posibilă doar în prezența învinuitului și a avocatului acestuia. În acest fel, doar, atunci când persoana pusă anterior sub învinuire în lipsa sa se va prezenta la procuror sau va fi adusă silit în fața acestuia, ei i se va aduce, inițial, la cunoștință ordonanța de punere sub învinuire, i se va explica conținutul acesteia, urmare a cărui fapt se va purcede la ulterioara acțiune – înaintarea acușării.

Referindu-ne la conținutul înaintării acușării, în temeiul analizei normei de la art. 282 CPP al RM, dar și a unor surse de specialitate, putem evidenția următoarele componente ale înaintării acușării:

1. Procurorul înștiințează învinuitul și apărătorul acestuia despre ziua înaintării acușării. Prin aceasta se urmărește, în primul rând, anunțarea din timp despre faptul chemării, pentru ca învinuitul să se poată pregăti și, inclusiv, să poată beneficia de serviciile unui apărător. În al doilea rând, învinuitul urmează a fi înștiințat chiar și atunci când nu este citat într-un anumit loc. Astfel, de exemplu, învinuitul deținut în IDP urmează a fi înștiințat din timp despre ziua în care îi va fi înaintată acușarea în incinta aceluiași IDP. Administrația instituției de detenție trebuie să asigure participarea învinuitului la această acțiune procesuală, sub forma punerii la dispoziție a încăperii pentru aceasta sau prin escortarea învinuitului la locul unde-i va fi înaintată acușarea.

Înștiințarea și citarea învinuitului minor este efectuată, de regulă, prin intermediul reprezentanților legali ai acestuia sau prin administrația instituției de la locul de muncă sau de studii ale minorului. Prezența minorului urmează a fi asigurată de către reprezentanții legali ai acestuia, deși citarea este eliberată pe numele lui [107, p. 85-93].

Pentru eschivarea de a se prezenta în vederea înaintării acușării, în privința învinuitului poate fi aplicată măsura de constrângere procesual-penală sub forma aducerii silite.

2. Stabilirea identității poate fi efectuată nu doar în baza actelor, ci și în baza prezentării spre recunoaștere, din cuvintele altor persoane și prin alte procedee (chiar și vizual, dacă reprezentantul organului de urmărire penală a mai stabilit anterior identitatea acestei persoane, cum ar fi procesul audierii în calitate de bănuț) [211, p. 449]. După I. Ia. Foinițchi, „audierea primară în cadrul urmăririi penale urmărește scopul de a stabili identitatea persoanei, pentru a o elibera în cazul în care nu se adeverește atribuția acesteia la comiterea infracțiunii” [299, p. 339]. Dacă după înaintarea acușării se va constata că învinuitul nu este, în realitate, persoana ale cărei date sunt indicate în ordonanța de punere sub învinuire, apoi acest fapt servește ca temei pentru schimbarea acușării (incorectitudinea datelor privind persoana învinuitului). Dacă în ordonanța de punere sub învinuire, datele cu privire la învinuit sunt expuse corect, însă acușarea este înaintată unei alte persoane (care se dă drept persoana învinuită), apoi acușarea se consideră ca fiind înaintată, nefiind necesară modificarea ei [239, p. 120].

3. Aducerea la cunoștință a ordonanței privind punerea sub învinuire poate avea loc prin citirea ei de către procuror sau, nemijlocit, de către învinuit. Învinuitul și apărătorul acestuia au dreptul de a primi copie de pe ordonanța de punere sub învinuire, care este rațional să le fie eliberată în momentul aducerii la cunoștință a ordonanței.

4. Explicarea conținutului și esenței ordonanței de punere sub învinuire reprezintă obligația privind apărarea și acordarea asistenței juridice, ea fiind plasată asupra procurorului (de asemenea, în cazul dat apărătorul nu este eliberat de la îndeplinirea obligațiilor sale). Este explicat nu doar conținutul și esența învinuirii, importanța juridică a circumstanțelor incriminate, ci și conținutul termenilor juridici prin care este formulată învinuirea. Din considerentul că învinuitului îi este explicat insuficient de clar conținutul acușării înaintate, în procesele-verbale ale audierii acestuia putem întâlni, de frecvente ori, mențiunea că el nu este de acord cu învinuirea ce i se aduce, cu toate că, din conținutul actului de audiere este clar că, faptic, el este de acord pe deplin cu acușarea înaintată.

5. Explicarea drepturilor învinuitului are loc conform enumerării acestora în art. 66 CPP al RM. În afară de drepturi, este rațional de a-i explica și obligațiile pe care le are (de a se prezenta la chemarea organului de urmărire penală, de a nu împiedica desfășurarea procesului etc.), precum și consecințele nerespectării acestora (aducerea silită, aplicarea unei măsuri preventive mai aspre).

6. În ordonanța privind punerea persoanei sub învinuire se fac mențiuni referitoare la îndeplinirea tuturor acțiunilor indicate mai sus, fapt confirmat prin semnătura învinuitului și a apărătorului acestuia. Refuzul învinuitului de a semna trebuie evitat prin explicarea faptului că semnătura sa este aplicată nu în vederea recunoașterii învinuirii, ci pentru confirmarea actului de înaintare a acușării. Dacă învinuitul refuză, totuși, să semneze, în ordonanță este făcută o mențiune în această privință.

7. După emiterea ordonanței privind punerea persoanei sub învinuire, o copie a acesteia se înmânează învinuitului și apărătorului. Partea vătămată, de asemenea, este în drept să cunoască conținutul acușării aduse învinuitului, din care considerent, la cererea acesteia, urmează să i se elibereze o copie a ordonanței privind punerea sub învinuire.

După înaintarea acușării urmează audierea învinuitului [239, p. 121-122].

Emiterea ordonanței de punere sub învinuire constituie actul procesual incipient care asigură inevitabilitatea răspunderii penale a persoanelor pentru comiterea infracțiunilor, precum și începutul tragerii lui la răspundere penală. Acușarea formulată în actul de învinuire stabilește limitele efectuării urmăririi penale, arătarea învinuitului. Însă, odată cu punerea sub învinuire a persoanei cercetarea penală nu încetează, dar continuă cu participarea învinuitului. Învinuirea primară poate fi modificată și completată. În raport cu cele menționate, arătăm faptul că, nu în toate cazurile punerea sub învinuire culminează cu trimiterea în judecată a învinuitului, deoarece este posibil, ca ulterior punerii sub învinuire, să se descopere noi probe din care să rezulte

netemeinicia învinuirii formulate, drept care organul de urmărire penală va dispune una din măsurile de încetare a procesului penal.

În literatura și legislația procesual penală română actul procesual al punerii sub învinuire este denumit ca fiind punerea în mișcare a acțiunii penale. În fond, ambele denumiri înseamnă unul și același lucru și se exprimă într-un singur act procesual [74, p. 36].

Învinuirea poate fi modificată în sens larg și în sens îngust. *În sens larg*, noțiunea de modificare a învinuirii include: 1) decăderea unei părți din învinuire; 2) completarea învinuirii. *În sens îngust*, noțiunea modificării învinuirii include - schimbarea învinuirii propriu zise (în fond).

Când învinuirea în privința unei persoane nu s-a confirmat în totalitate, este necesar a se emite o ordonanță de scoatere a acestei persoane de sub urmărirea penală. Atunci însă, când, la fel cu decăderea integrală a învinuirii încetează activitatea în cauza penală și organul de urmărire penală trebuie să emită ordonanța de încetare a procesului penal [178, p. 40]. Într-o altă opinie, modificarea învinuirii se poate referi la circumstanțele de fapt, calificarea juridică a lor (juridico-penală), poate influența calificarea acțiunilor învinuitului etc. [297, p. 84].

Înaintarea unei noi acuzări se face în cazurile, când sunt constatate circumstanțele de fapt, care agravează starea învinuitului sau atrag după sine schimbarea calificării faptei incriminate, indiferent de faptul, dacă se aplică norma legală privind o infracțiune mai gravă sau mai puțin gravă. În special, trebuie înaintată o nouă acuzare în cazul în care se aplică o altă normă penală, alineat, punct, sancțiunea căreia prevede posibilitatea aplicării unei pedepse mai severe. În formularea învinuirii se includ circumstanțele care agravează răspunderea penală a învinuitului, se modifică formularea învinuirii, care se va deosebi de precedentă formulare după obiectul învinuirii, formei vinovăției ș.a.

Învinuirea se completează, în cazul în care se constată comiterea unor noi infracțiuni sau acte ale activității criminale ale învinuitului, sau sunt constatate circumstanțele, care arată necesitatea calificării juridice a faptei potrivit unui cumul (concur) de infracțiuni ș.a. [306, p. 23]. Se înaintează o nouă acuzare și odată cu păstrarea calificării juridice a faptei, este necesară o nouă expunere a circumstanțelor de fapt. Pentru înaintarea unei noi acuzații, procurorul emite o nouă ordonanță de punere sub învinuire, în partea descriptivă unde se formulează învinuirea în volum integral, cu includerea noilor acte și circumstanțe ale infracțiunii. Învinuitul trebuie să fie ascultat referitor la toate circumstanțele infracțiunii, expusă în partea descriptivă a noii ordonanțe de punere sub învinuire, inclusiv și în partea ce ține de circumstanțele, despre care el deja a făcut declarații. O astfel de ordine procesuală se impune ca una din garanțiile asigurării drepturilor la apărare a învinuitului de acuzarea incriminată [306, p. 23].

Decăderea unei părți a acuzării (a unui capăt de învinuire) constituie neconfirmarea învinuirii în cazul unui act (acte) sau pe faptă (fapte) concrete și nu se mai justifică calificarea juridică, deoarece nu s-a confirmat o acțiune (mai multe acțiuni) sau alta în structura unui act sau a unei acțiuni aparte, sau s-a dovedit a fi excesivă calificarea acțiunii potrivit unui concurs de infracțiuni (în temeiul mai multor articole ale codului penal) [150, p. 20]. În această ordine de idei, legiuitorul (art. 284 alin. (2) CPP RM) expres statuează cazurile (condițiile) în care persoana poate fi scoasă de sub urmărirea penală.

Completarea învinuirii este necesară în cazurile când după acuzarea înaintată învinuitului, în cadrul urmăririi penale se constată fapte și/sau circumstanțe noi (acțiuni separate, episoade, semne pentru calificarea infracțiunii, fapte infracționale separate) a activității lui infracționale. Circumstanțele suplimentare pot condiționa incriminarea unei alte infracțiuni sau schimbarea învinuirii privind comiterea unei sau altei infracțiuni. Acțiunile anterioare ale învinuitului, necunoscute organului de urmărire penală, împreună cu faptele cunoscute pot forma o infracțiune unică, fără a schimba esența ei sau pot fi ca semne de calificare [297, p. 64-65].

Completarea învinuirii poate atrage sau poate să nu atragă schimbarea calificării. Oricum, includerea în formularea învinuirii a unor noi circumstanțe agravează acuzarea, înrăutățește situația învinuitului. De aceea, procurorul, în caz de necesitate, trebuie să emită o nouă ordonanță de punere a persoanei sub învinuire, să-i înainteze acuzarea și să-l audieze pe marginea acestei învinuiri.

Schimbarea învinuirii poate fi condiționată de constatarea circumstanțelor care schimbă caracterul datelor, informației, înscrise în precedentă ordonanță de punere sub învinuire. În special, pot fi concretizate circumstanțele de fapt ale acțiunii infracționale (locul, timpul, modul de comitere a infracțiunii, caracterul și mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune ș.a.), poate fi corectată eroarea admisă anterior sau incorectitudinea învinuirii formulate.

Ca urmare a noii aprecieri a probelor poate apărea necesitatea de a schimba calificarea faptei infracționale. Dacă se constată că infracțiunea nu este consumată, dar suntem în fața unei tentative (pregătirea pentru comiterea infracțiunii, tentative de infracțiune), acțiunile învinuitului urmează a fi calificate la fel ca norma penală care statuează componența de infracțiune respectivă, în baza **art. 27 CP RM**. În cazul în care se constată că forma de participare a învinuiților este diferită, acțiunile organizatorilor, instigatorilor, complicilor urmează a fi calificate în baza articolelor corespunzătoare ale CP RM, după caz, inclusiv și a art., art. 41- 49 CP RM. Independent de faptul, atrage după sine sau nu schimbarea învinuirii și modificarea calificării faptei infracționale, procurorul este obligat să emită o nouă ordonanță de punere sub învinuire, să înainteze acuzarea și să audieze învinuitul în privința acuzării înaintate.

În literatura de specialitate se mai menționează, că pentru delimitarea cazurilor de schimbare simplă a învinuirii de decăderea unui capăt de învinuire este necesar a folosi criteriul, „independența învinuirii neconfirmate”, altfel vorbind, dacă în privința învinuirii neconfirmate, urmărirea penală putea fi efectuată independent, în limitele unei proceduri separate, înseamnă că urmărirea penală este posibilă de a fi parțial încetată [268, p. 322].

Undeva considerăm nerațională utilizarea acestui criteriu, deoarece va lărgi nejustificat noțiunea schimbării învinuirii propriu zise. În practică, acest fapt poate conduce la aceea că uneori decăderea unui capăt de învinuire nu atrage după sine și modificarea calificării faptei infracționale (cum ar fi cazul excluderii unuia din două acte calificative care nu înseamnă decăderea unei învinuiri independente) și aici deja nu se va putea limita doar la emiterea ordonanței privind încetarea urmăririi penale în partea unui capăt de învinuire. Va fi nevoie de a emite o nouă ordonanță de punere sub învinuire, de înaintare a acușării și audiere a învinuitului pe marginea acestei învinuiri. Însă, în aceasta ordonanță nu vor fi aduse modificări, date suplimentare pe care învinuitul anterior nu le cunoștea. Anterior învinuitul a avut posibilitatea să facă cunoștință și să se apere de acușarea mai largă decât ultima, făcând declarații pe marginea acesteia. Iar înaintarea repetată a acușării în această situație de fapt nici cum nu va influența asigurarea dreptului la apărare a învinuitului. Ca urmare, o astfel de procedură va conduce la cheltuieli procesuale suplimentare nejustificate.

Adăugăm că, în caz de necesitate a schimbării și completare a învinuiri, noua ordonanță de punere sub învinuire trebuie să fie generalizatorie dar să nu se emită în completarea ordonanțelor precedente, ci în schimbul acușării înaintate anterior [201, p. 61]. În acest caz, ordonanța emisă anterior rămâne la materialele dosarului, dar își pierde valoarea juridică. O astfel de procedură va permite învinuitului să-și realizeze mai complet dreptul la apărare. Luând cunoștință de actul integral, care conține acușarea în volum deplin, învinuitul are posibilitate să sesizeze mai profund și clar esența acușării, fapt care ar fi fost dificil atunci când învinuirea ar fi fost formulată în diferite ordonanțe.

Prezența în materialele dosarului a mai multor ordonanțe în vigoare de punere a unei persoane sub învinuire îl poate dezorienta și pe învinuit, și pe procuror, și instanța de judecată. Pentru a ocoli acest fapt, noua ordonanță de punere sub învinuire trebuie să fie motivată, adică să conțină explicațiile privind necesitatea emiterii unei noi ordonanțe generalizatoare. Într-o altă viziune, emiterea unei noi ordonanțe de punere a persoanei sub învinuire trebuie să depindă de faptul dacă *este esențială* sau nu schimbarea și completarea acușării pentru realizarea dreptului învinuitului la apărare [314, p. 38-39; 297, p. 57-58]. Fapt e că, între susținătorii acestei opinii nu există o înțelegere unică privind conținutul sugestiei ”*schimbare sau completare esențială*”. Unii

savanți, de exemplu, consideră că nu sunt esențiale și nu trebuie să atragă după sine acele circumstanțe noi, care în raport cu o anumită componentă de infracțiune nu au importanță juridico-penală [297, p. 57].

Alți autori resping această opinie. Ei, de altfel, corect afirmă că schimbarea datelor despre locul, timpul și metoda comiterii infracțiunii în toate cazurile trebuie să se reflecte în învinuirea formulată. Explicarea e tocmai aceea că de problema privind timpul și locul infracțiunii este legată posibilitatea învinuitului de a înainta *alibi* sau de a folosi alte mijloace pentru apărare. Concretizarea informațiilor despre metoda săvârșirii infracțiunii poate chiar să pună la îndoială și comiterea infracțiunii de către această persoană [271, p. 324-325]. Însă, și autorii din urmă nu propun anumite criterii certe pentru definirea „esențialității” schimbărilor și completării învinuirii.

În viziunea noastră, întrebarea doar despre emiterea unei noi ordonanțe de punere sub învinuire numai cu condiția „esențialității” schimbărilor și completărilor nu poate fi considerată plauzibilă. Deoarece, deseori este dificil, ba poate chiar imposibil, ca până la emiterea hotărârii definitive în cauza penală (sentința instanței de judecată, ordonanța de clasare a procesului penal) să se poată determina dacă schimbarea sau completarea formulării învinuirii, a unor elemente ale ei are sau nu însemnătate esențială pentru realizarea dreptului la apărare de către învinuit.

Potrivit opiniei organului de urmărire penală, chiar și cele mai neînsemnate schimbări și completări în acuzare pot fi sesizate de către învinuit ca importante, pot provoca tendințe de a le respinge sau chiar refuzul categoric. De aceea, în cazul oricăror schimbări sau completări, chiar și neesențiale, procurorul trebuie să emită o nouă ordonanță de punere sub învinuire și să înainteze acuzarea, cu respectarea dispozițiilor de la art. 282, 283, 284 CPP RM.

Procurorul este obligat să audieze imediat învinuitul în legătură cu învinuirea nou formulată. Învinuitul trebuie audiat privitor la toate faptele infracționale, dar nu numai referitor la schimbările și completările învinuirii care diferă de învinuirea anterioară. Aceste acțiuni sunt condiționate de faptul că schimbarea și completarea învinuirii pot influența poziția învinuitului referitor la învinuirea pe ansamblu sau numai a unei părți a ei. El poate să schimbe, să completeze declarațiile sale, fapt care trebuie înscris în procesul verbal de audiere. Respectarea ordinii recomandate de noi va permite la necesitate, să fie verificate la timp noile argumente ale învinuitului.

Legea procesual-penală a României cunoaște instituția schimbării încadrării juridice, ea fiind similară modificării învinuirii în procesul penal al RM. Schimbarea încadrării juridice reprezintă actul procesual prin care, în cursul urmăririi penale, procurorul sau organul de cercetare penală (în ipoteza în care acesta efectuează urmărirea penală) schimbă încadrarea

juridică a faptei pentru care a fost începută urmărirea penală, respectiv a faptei de care este acuzat suspectul sau inculpatul într-o altă infracțiune sau altă formă a infracțiunii ce face obiectul procesului penal (variantele agravantă, tentativă în loc de infracțiune consumată etc.). Schimbarea încadrării juridice se poate dispune prin ordonanță de organul de urmărire penală sau ca urmare a admiterii cererii formulate în acest sens de o parte sau subiect procesual principal. Organul de cercetare penală poate dispune schimbarea încadrării juridice a faptei prin ordonanță după începerea urmăririi penale sau a extinderii urmăririi penale cu privire la alte fapte, având obligația de a-l informa de îndată pe procuror. Dacă în cauză s-a dispus efectuarea în continuare a urmăririi penale față de suspect, atunci numai procurorul poate dispune prin ordonanță schimbarea încadrării juridice a acuzațiilor formulate împotriva suspectului (competență originară), iar nu organul de cercetare penală [117, p. 57].

Vom atrage atenția și la momentul că noțiunea cunoscută de procesul penal al RM sub denumirea de învinuire, în doctrina românească îmbracă forma „acțiunii penale”. Acțiunea penală constituie, în opinia lui N. Volonciu, instrumentul juridic prin intermediul căruia se deduce în fața organelor judiciare raportul conflictual de drept penal în vederea dinamizării procesului penal și a realizării scopului său. Acțiunea penală (n.n. - ceea ce poate fi interpretată ca sinonim al noțiunii de învinuire în procesul penal al RM), este deci mijlocul prin care se realizează în justiție tragerea la răspundere penală și pedepsirea inculpatului [125, p. 220].

Același autor susține, pe bună dreptate, că acțiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal. Prin aceasta legiuitorul a subliniat că acțiunea constituie suportul juridic al întregii activități procesuale, exercitându-se atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată. Deși legea nu precizează, este evident că acțiunea penală se poate porni numai după identificarea făptuitorului. Întrucât o parte a urmăririi penale, uneori chiar faza aproape în întregime, se poate plasa înaintea pornirii acțiunii, extinderea în timp a acesteia este diferită de cea a procesului penal. De regulă, limitele procesului sunt mai mari, între aceste limite înscriindu-se durata exercitării acțiunii penale [125, p. 231].

Acțiunea este, în sensul cel mai larg, mijlocul prin care o anumită pretenție este dedusă judecătii. Or, numai odată cu sesizarea instanței procurorul formulează, în numele statului, o atare „pretenție” (acea ca o anumită persoană să fie trasă la răspundere penală, deducând judecătii conflictul de drept penal. Exercitarea în cursul urmăririi penale a acțiunii penale este, de aceea, un concept artificial și inconsistent, câtă vreme, în această fază, obiectul acțiunii penale (tragerea la răspundere) nu se poate realiza [22, p. 106].

A pune în mișcare acțiunea penală, declară Gh. Theodoru, înseamnă a efectua actul procesual prevăzut de lege prin care se formulează, împotriva unei persoane determinate,

învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni și se declanșează activitatea de tragere la răspundere penală a acesteia. În literatura juridică se mai folosește și termenul de „deschidere” sau „promovare” a acțiunii penale, dar expresia „punere în mișcare” realizează imaginea dinamică a declanșării unei activități care urmează să se desfășoare, să înainteze spre o finalizare [114, p. 171].

În legătură cu punerea în mișcare a acțiunii penale rezultă că aceasta, ca instituție pe baza căreia se desfășoară actul de justiție, nu se poate în principiu realiza din inițiativa instanței. Într-un sens larg, se poate spune că în general în fața instanței trebuie să existe un subiect care cere să judece cauza și să dea soluția legală. Capătă astfel consacrare, desigur într-o accepțiune nouă, vechiul adagiul de drept, potrivit căruia „unde nu este reclamant, nu există nici judecător” [125, p. 233].

3.1.2. Terminarea urmăririi penale cu rechizitoriu și trimiterea cauzei în judecată

Terminarea urmăririi penale este momentul procesual în cadrul fazei de urmărire penală, ce are loc odată cu terminarea tuturor activităților de cercetare penală. Terminarea urmăririi penale nu echivalează cu terminarea fazei de urmărire penală, ce presupune terminarea ultimelor activități procesuale ale acestei faze (de pildă, trimiterea dosarului de urmărire penală în care a fost emis rechizitoriul instanței de judecată competente). Terminarea urmăririi penale poate avea loc și înainte de dispunerea efectuării în continuare a urmăririi penale față de suspect sau înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale în ipoteza în care organul de cercetare penală propune procurorului dispunerea soluției de clasare sau renunțare la urmărirea penală [117, p. 63]. În acest context, verificarea probelor administrate în faza urmăririi penale pentru a stabili dacă acestea justifică trimiterea în judecată a unei persoane reprezintă o atribuție esențială a procurorului în cadrul procesului penal și, în același timp, o garanție a drepturilor persoanelor cercetate [22, p. 868].

Mai întărim odată supoziția că terminarea urmăririi penale reprezintă etapa finală a fazei de urmărire penală care survine atunci când toate acțiunile procesuale în privința cercetării depline, obiective și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei sunt finalizate, fiind necesară luarea unei hotărâri în privința soartei în continuare a cauzei penale. Terminarea urmăririi penale include în sine un cumul de acțiuni procesuale care trebuie îndeplinite în mod corespunzător până la perfectarea corespunzătoare a hotărârii procesuale în această privință. Sintagma „terminarea urmăririi penale” este utilizată, uneori, și cu alte sensuri, și anume: 1) în calitate de acțiune

procesuală a organului de urmărire penală, realizată în cadrul acestei faze; 2) în calitate de instituție procesual-penală [260, p. 16].

Literatura de specialitate din Federația Rusă pune în evidență trei modalități de terminare a urmăririi penale: 1) terminarea urmăririi penale cu întocmirea rechizitoriului; 2) emiterea ordonanței privind încetarea cauzei penale; 3) emiterea ordonanței privind trimiterea cauzei penale în judecată pentru examinarea chestiunii referitoare la aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical [260, p. 19].

Terminarea urmăririi penale cu întocmirea rechizitoriului în procesul penal al Republicii Moldova este asemănătoare cu reglementările din acest domeniu din marea majoritate a statelor europene. Astfel, conform legii de procedură penală a Republicii Cehe, ofițerul de urmărire penală întocmește o concluzie pe care o înaintează procurorului, împreună cu materialele cauzei la finalizarea cercetărilor. Rechizitoriul este întocmit și prezentat în instanța de judecată doar de către procuror. În Ungaria, organul de urmărire penală, după luarea hotărârii privind terminarea urmăririi penale, înaintează materialele procurorului în vederea întocmirii actului de învinuire. Acest act este întocmit și expediat în instanța de judecată doar de către procuror [290, p. 228].

În doctrină, rechizitoriul se sesizează ca actul final al fazei de urmărire penală. M. S. Strogovici arată că „rechizitoriul este un act procesual, care finalizează urmărirea penală și formulează rezultatele ei, în temeiul cărora învinuitul urmează a fi trimis în judecată” [279, p. 15]. În literatura de specialitate prin termenul *rechizitoriu* se înțelege „actul procesual în care organul de urmărire penală, în limitele competenței sale, în baza probelor acumulate și administrate în cauza penală, formulează concluzia despre necesitatea tragerii persoanei la răspundere penală, prin care remite cauza penală procurorului, iar după aprobare trimite cauza penală în judecată pentru examinare în fond” [166, p. 321].

Pe aceeași linie, concluzionează just și A.V. Șuvatchin, după care autorii menționați evidențiază un semn sau altul. Însă, nici unul din ei, care au studiat esența acestui act procesual, nu l-au examinat sub aspectul de decizie a organului de urmărire penală. Ca urmare, efectuând un studiu complex al acestui act procesual prin prisma deciziilor procesuale, a ajuns la concluzia corectă și a promovat opinia potrivit căreia rechizitoriul constituie un act procesual – decizie [316, p. 43-61].

Ca bază de studiu fundamental al acestei probleme, cercetătorul I. V. Fomenco conchide că rechizitoriul este un act procesual emis de organul competent, în care se conține concluzia organului de urmărire penală despre vinovăția învinuitului confirmată prin ansamblul de probe suficiente acumulate în cauza penală și unde se indică existența temeiurilor pentru trimiterea cauzei în judecată și pentru soluționarea ei [301, p. 7].

După D.T. Bezlepchin, prin rechizitoriu se înțelege actul procesual prin care se finalizează faza de urmărire penală, în temeiul căreia procurorul decide asupra trimiterii cauzei penale în judecată. În el se generalizează rezultatele activității prejudiciare în cauza penală, se argumentează prin probe concluziile organului de urmărire penală, despre vinovăția învinuitului și calificarea juridică a activității lui, se formulează definitiv învinuirea [146, p. 188].

Potrivit dispozițiilor de la art. 6 p. 1) CPP RM, prin *act procedural* se înțelege un document prin care se consemnează orice acțiune procesuală prevăzută de prezentul cod, și anume: ordonanță, proces-verbal, *rechizitoriu*, încheiere, sentință, decizie, hotărâre etc. Actul procesual relevă modul în care trebuie să se îndeplinească dispoziția cuprinsă în actul procesual [84, p. 7], cu înțelegerea că acte procedurale sunt, ... întocmirea unei ordonanțe ori a unei hotărâri judecătorești, ascultarea unei părți ori a unui martor, efectuarea actelor de urmărire penală, executarea unui mandat de arestare preventivă sau de aducere, *redactarea unui rechizitoriu* [85, p. 8-10]. Actele procesuale și actul procedural în literatura de specialitate se definesc, ca fiind documente procesuale. Iar o trăsătură esențială a documentelor procesuale este că fiecare dintre acestea relevă prin diferite aspecte conținutul activității judiciare penale și atrage după sine apariția unor sau altor raporturi juridice procesuale penale [284, p. 3].

Termenul *documente procesuale* poate fi sesizat sub două aspecte: sub aspect îngust și larg. În sens îngust, acestea includ documentele realizate în cadrul și limitele cercetării, examinării și soluționării cauzei penale, care prin norma legală trebuie să îmbrace forma procesuală respectivă [280, p. 200]. În sens larg, termenul, documente procesuale, cuprinde toate documentele, care se întocmesc în legătură cu efectuarea și în limitele cercetării în cauza penală. În acest sens, el include suplimentar cele mai diverse și posibile scrisori, interpelări, înștiințări etc., care au însemnătate pentru atingerea scopurilor procesului penal, însă, în esență, ele nu atrag anumite consecințe [284, p. 3-4].

Hotărârea (decizia) procesuală, reprezintă decizia adoptată de către instanța de judecată, de organul de urmărire penală – ofițerul de urmărire penală, de procuror. Hotărârea reprezintă un act procesual de aplicare a legii [225, p. 101], ea exprimă manifestarea autoritară de voință despre executarea (sau neexecutarea) unor acțiuni procesuale concrete, care sunt condiționate de necesitatea atingerii scopurilor activității judiciare penale și cerințelor legii în raport cu situația de fapt concretă, creată la moment [177, p. 34; 228, p. 26]. Hotărârile juridico-procesuale penale nu numai că ar conține răspuns la întrebările „ce s-a constatat” sau „nu s-a constatat” dar, determină și consecințele juridice care urmează în cazul constatării sau neconstatării circumstanțelor [228, p. 16-17]. După conținut și direcționare, unele decizii în activitatea judiciară penală deschid începerea procesului penal sau a unei faze a lui, altele – direcționează

cercetarea în limitele unei faze, altele – determină statutul juridic și asigură drepturile persoanei, care să ajungă și la cele care finalizează activitatea în faza concretă sau finalizează cercetarea, sau chestiunea juridică în cauza concretă [228, p. 17]. Adoptarea deciziei juridico-procesuale include etape, care sunt caracteristice adoptării deciziei în orice domeniu de dirijare socială [251, p. 41-44].

Terminarea urmăririi penale cu rechizitoriu și trimiterea cauzei în judecată se întemeiază pe prevederile de la art. 291 p. 1) lit. a) și lit. b) CPP RM, care statuează, că, atunci când fapta există și rezultă din materialele cauzei înseamnă că a fost constatat făptuitorul și că acesta poartă răspunderea penală, urmarea e una singură și: a) pune sub învinuire făptuitorul conform prevederilor art. 281 și 282, dacă acesta nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, apoi întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată; b) dacă făptuitorul a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, se întocmește rechizitoriul prin care se dispune trimiterea cauzei în judecată.

Din analiza normei menționate constatăm că, atât în cazul în care făptuitorul nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, precum și în cazul în care făptuitorul a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, procurorul întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată. Normă similară în esență se conține și în NCPP Român, care și-a găsit reflectare în doctrina și practica română. Dispozițiile de la art. 327 lit. a) NCPP Român statuează că, atunci când constată că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă și există probele necesare și legal administrate, procurorul *emite rechizitoriu* prin care dispune trimiterea în judecată, dacă din materialul de urmărire penală rezultă că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal.

Trimiterea în judecată se poate dispune sub două modalități: a) *Dacă acțiunea penală nu a fost pusă în mișcare* în cursul urmăririi penale, procurorul emite rechizitoriu prin care va dispune punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată; în această situație rechizitoriul are o dublă funcționalitate, fiind atât act de inculpare, cât și act de sesizare a instanței; b) *Dacă acțiunea penală a fost pusă în mișcare* în cursul urmăririi penale, procurorul emite rechizitoriu prin care va dispune trimiterea în judecată; în această situație rechizitoriul are o singură funcțiune: sesizarea instanței de judecată.

Rechizitoriul reprezintă ultimul act de urmărire penală, prin care este sesizată instanța de judecată cu faptele care urmează să formeze obiectul judecății și persoanele care urmează să fie trase la răspundere pentru aceste fapte [98]. Potrivit prevederilor din art. 264 alin. (1) CPP Român precedent, art. 329 alin. (1), NCPP Român, rechizitoriul constituie actul de sesizare a instanței de judecată. Urmărind aceste prevederi, M. Drilea-Marga concluzionează, că

rechizitoriul nu va mai fi niciodată act de inculpare [43, p. 134], ci, potrivit art. 329 alin. (1), doar act de sesizare.

Apreciem și noi considerând că, abordarea și interpretarea simplificată și superficială a actului procedural – rechizitoriu, conduce la concluzia eronată că acesta este doar un act-document simplu, o scrisoare de însoțire la dosarul penal trimis în judecată. Doctrina menționează pe bună dreptate, că în cazul în care, după verificarea lucrărilor de urmărire penală, procurorul constată că sunt îndeplinite condițiile pentru trimiterea în judecată, actul procesual prin care se dispune această soluție este rechizitoriul [60, p. 131; 115, p. 290].

Trimiterea în judecată reprezintă punctul culminant al fazei de urmărire penală care astfel este epuizată, iar organul de urmărire penală se dezinvestește. Singurul organ competent să dispună trimiterea în judecată este procurorul, altfel spus, numai procurorul poate sesiza instanța de judecată. Practica judiciară relevă faptul că punerea în mișcare a acțiunii penale prin rechizitoriu se face în situația când sunt întrunite condițiile pentru trimiterea în judecată și acțiunea penală nu a fost pusă în mișcare în cursul urmăririi penale. Împrejurarea că, într-un asemenea caz, în rechizitoriu nu se face mențiunea cu privire la punerea în mișcare a acțiunii, nu are vreo relevanță, întrucât dispozițiile art. 262 pct. 1 lit. a) (CPP Român precedent), care prevăd posibilitatea punerii în mișcare a acțiunii penale prin rechizitoriu, nu rezultă că o asemenea mențiune este obligatorie [95, p. 348]. Prin același rechizitoriu, procurorul poate dispune trimiterea inculpatului în judecată, pentru anumite fapte, iar pentru alte fapte poate dispune după caz, scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau clasarea.

Ca exemplu negativ, putem evidenția cazurile în care tragerea persoanei la răspundere în baza art. 208, 209 CP al RM, în ordonanța de punere sub învinuire, în rechizitoriu și în sentință, împreună cu alte circumstanțe ale săvârșirii infracțiunii, urmează a fi indicat modul de atragere a minorului la săvârșirea infracțiunii. Dacă o circumstanță esențială de atragere a minorului la activitatea criminală a fost constatată de către instanța de judecată, dar nu a fost imputată învinuitului de către organele de urmărire penală, instanța de judecată, la propunerea procurorului, procedează în conformitate cu dispozițiile art.326 CPP al RM [55].

Procurorul întocmește un singur rechizitoriu, chiar dacă lucrările urmăririi penale privesc mai multe fapte ori mai mulți învinuiți sau inculpați și chiar dacă se dau acestora rezolvări diferite. Bunăoară, prin același rechizitoriu, se poate dispune trimiterea în judecată a unui inculpat și încetarea urmăririi penale cu privire la un alt inculpat [88, p. 133].

În jurisprudența CtEDO se menționează că, asigurând temeinicia oricărei acuzații în materie penală, procurorul trebuie să aibă posibilitate de a lua cunoștință și de a dezvolta toate

probele, cererile sau excepțiile invocate de cealaltă parte (*hotărârea CtEDO din 27.03.1998 J.J. vs. Olanda; hotărârea CtEDO din 25.09.2001 P.G. și J.H. vs. Marea Britanie*) [52].

În această ordine de idei trebuie să se țină cont de recomandările Plenului CSJ a RM, a jurisprudenței CtEDO, care expres statuează faptul că instanța de judecată poate dispune excluderea mijloacelor de probă, administrate de către procuror la urmărirea penală, numai în cazul în care constată o încălcare substanțială și semnificativă a unei dispoziții legale privind administrarea probatoriului care, în împrejurări concrete ale cauzei, face ca mijlocul de probă administrat să aducă atingere caracterului echitabil al procesului penal în ansamblu (de pildă, în cazul maltratărilor admise de către ofițerii de urmărire penală, tratamentului inuman și degradant, aplicării violenței, nulității absolute a actului procesual prevăzut de art. 251 alin. (3) CPP al RM etc. [58]. Ca exemplu concludent, pot servi cazurile de condamnare de către CtEDO în cauzele, *Boicenco v. Moldova* din 11.07.2006 și în cauza *Popovici v. Moldova* [9, 10], unde cu certitudine s-a constatat că la baza învinuirii reflectate în rechizitoriu au fost aduse probe dobândite cu încălcarea prevederilor legislației procesuale penale.

Potrivit dispozițiilor de la art. 296 alin. (2) CPP al RM rechizitoriul se compune din două părți: expunerea și dispozitivul. Expunerea cuprinde informații despre fapta și persoana în privința căreia s-a efectuat urmărirea penală, analiza probelor care confirmă fapta și vinovăția învinuitului, argumentele invocate de învinuit în apărarea sa și rezultatele verificării acestor argumente, circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea învinuitului, precum și temeiurile pentru liberarea de răspundere penală conform prevederilor art.53 din Codul penal dacă constată asemenea temeiuri. ***Dispozitivul*** cuprinde date cu privire la persoana învinuitului și formularea învinuirii care i se incriminează cu încadrarea juridică a acțiunilor lui și mențiunea despre trimiterea dosarului în instanța judecătorească competentă.

Esența și natura juridică a rechizitoriului poate fi pusă la maximum în lumină prin evidențierea importanței juridico-penale și procesual-penale, care se manifestă în următoarele: 1) Pentru faza de urmărire penală rechizitoriul reprezintă documentul final, în care procurorul cu respectarea formei procesuale prevăzută de lege, face aprecierea finală a probelor de pe poziția pertinentei, admisibilității și veridicității lor (art. 291 p. 1) CPP al RM); 2) În acesta se formulează rezultatele urmăririi penale (art. 296 alin. (2) CPP al RM); 3) Rechizitoriul reprezintă un mijloc de control procesual al calității și plenitudinii urmăririi penale (art. 290 CPP al RM); 4) Procurorul este în drept să adopte decizia de întocmire a rechizitoriului numai în cazul în care el s-a convins că urmărirea penală a fost efectuată pe deplin, multilateral, calitatea încheierii va corespunde cerințelor stabilite în lege, iar materialele cauzei nu contrazic, ci confirmă circumstanțele înscrise în rechizitoriu (art. 290, 291 CPP al RM); 5) Determină limitele învinuirii

în instanța de judecată în privința persoanelor indicate în el; 6) Determină cercul circumstanțelor care urmează să fie cercetate obligatoriu în instanță, precum și a persoanelor, acțiunile cărora pot fi obiect al cercetării judecătorești; 7) Creează condițiile necesare pentru cercetarea multilaterală și sub toate aspectele a cauzei penale în cadrul instanței de judecată în limitele învinuirii formulate în el;

În virtutea cerințelor legale de a înmâna o copie a rechizitoriului învinuitului în limba pe care o posedă [54], la fel și cerința de motivare a concluziilor, aducerea în el atât a probelor și circumstanțelor agravante, cât și atenuante, constituie și o garanție importantă a asigurării dreptului învinuitului la apărare (art. 296 alin. (2) CPP al RM).

În sensul jurisprudenței CtEDO, (*Hotărârea din 19 decembrie 1989 Kamasinski v. Austria*)[50], rechizitoriul joacă un rol crucial în procesul penal și, din momentul elaborării acestuia, inculpații sunt în mod oficial înștiințați cu privire la aspectele de fapt și de drept ale acuzațiilor ce li se aduc cu consemnarea acestui fapt în documente anexate la dosarul penal de care este responsabil acuzatorul de stat (art.296 CPP). În această ordine de idei, în doctrină se mai afirmă pe bună dreptate că rechizitoriul întocmit în strictă conformitate cu prevederile legale are scopul de a contribui la realizarea tuturor funcțiilor procesuale, a orienta cu certitudine acuzatorul de stat pentru susținerea acuzației în instanță, contribuie la stabilirea adevărului în cauza penală și pronunțarea unei hotărâri judecătorești legale, întemeiate și echitabile [293, p. 355].

În literatura de specialitate se mai menționează că rechizitoriului nu trebuie acordat rolul documentului, care stabilește limitele cercetării a circumstanțelor de fapt în instanța de judecată [322, p. 65]. Aceste limite oricum le stabilește instanța de judecată, care este independentă în adoptarea deciziilor și limitele pot fi atât mai largi, dar și mai înguste decât sunt stabilite în rechizitoriu [184, p. 83].

Nu putem accepta o astfel de opinie, deoarece la art.325 alin.(1) CPP al RM expres și just este statuat că judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu. Mai mult, Plenul CSJ menționează că verificarea circumstanțelor agravante reținute în sarcina inculpatului prin rechizitoriu se efectuează pe parcursul examinării cauzei, indiferent de poziția procurorului [59].

În jurisprudență și NCPP Român prin prevederile de la art. 328 alin. (1) se arată că rechizitoriul trebuie să se limiteze la fapta și la persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală și trebuie să cuprindă, în mod corespunzător mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), datele privitoare la fapta reținută în sarcina inculpatului și încadrarea juridică a acesteia, probele

și mijloacele de probă, cheltuielile judiciare, mențiunile prevăzute la art. 330 și 331, dispoziția de trimitere în judecată, precum și alte mențiuni necesare pentru soluționarea cauzei.

Fără îndoială că expunerea rechizitoriului prefigurează dispozitivul acestuia și, în mod firesc, procurorul întocmind rechizitoriul, arată în partea expozitivă, care sunt probele în învinuire, urmând ca dispozitivul să concretizeze manifestarea voinței procurorului de a dispune trimiterea în judecată. Acest raționament l-au avut în vedere și instanțele judecătorești, care au arătat în mod constant, că, în situația în care în partea expozitivă a rechizitoriului au fost precizate faptele cu caracter infracțional, dar a fost omisă menționarea lor din partea dispozitivă, instanța are obligația să se pronunțe asupra unor asemenea fapte [32]. Potrivit practicii judiciare, sesizarea instanței de judecată este lovită de nulitate absolută în condițiile art. 197 alin. 2 C.proc.pen.Rom. (*art. 197 corespunde art. 281 NCPP Român*), atunci când prin rechizitoriu s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată a inculpatului pentru o infracțiune pentru care nu fusese începută urmărirea penală [33].

Trimiterea în judecată a unei persoane pentru infracțiuni, pentru care nu a fost pusă în mișcare acțiunea penală și nici nu s-a procedat la audierea celui în cauză, afectează activitatea de urmărire penală, dreptul de apărare, inclusiv actul de sesizare al instanței, ceea ce este de natură să atragă aplicabilitatea prevederilor art. 300 alin. (2) CPP Român (*art. 330 corespunde art. 346 NCPP Român*), actele fiind lovite de nulitate absolută [304]. În literatura de specialitate se opinează corect că rechizitoriul trebuie să descrie în mod detaliat, precis și complet acuzațiile formulate împotriva inculpatului, fiind necesar să cuprindă:

1) **prezentarea situației de fapt cu care va fi sesizată instanța.** Procurorul trebuie să analizeze detaliat mijloacele de probă administrate pentru reținerea situației de fapt pe care este întemeiată acuzarea (cauza acuzării), să prezinte motivele pentru care sunt reținute unele mijloace de probă sau pentru care sunt înlăturate altele. În cadrul acestei analize este necesar ca procurorul să antameze și apărările făcute de învinuit sau inculpat, combătând sau reținând apărările acestuia [115, p. 291];

2) **încadrarea juridică** presupune analiza elementelor constitutive ale infracțiunilor pentru care s-a început urmărirea penală: latura obiectivă, latura subiectivă (inclusiv situația în care acestea nu sunt întrunite), menționându-se, unde este cazul, că acțiunea penală va fi pusă în mișcare prin rechizitoriu; de asemenea, se analizează stările de agravare (recidiva, forma continuată, concursul de infracțiuni, pluralitatea intermediară) sau de atenuare (minoritatea, tentativa) a pedepsei.

Subscriem opiniilor exprimate în doctrină potrivit cărora regula de bază la calificarea concursului de infracțiuni rezidă în faptul că cel abilitat cu aplicarea legii penale, implicit cu

calificarea infracțiunilor, va indica în actul procesual-juridic (ordonanța de pornire a urmăririi penale, ordonanța de punere sub învinuire, rechizitoriul, sentința de condamnare) toate articolele, după caz, alineatele, literele din partea specială a Codului penal care incriminează faptele infracționale concrete comise, care intră în concurs, iar în cazul infracțiunilor neconsumate sau a celor săvârșite în participație, și a normelor din partea generală a Codului penal [79, p. 23].

Din analiza art. 334 CPP Rom. red. veche și art. 386 alin. (1) NCPP Rom., care statuează că, dacă în cursul judecății se consideră că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecății, pentru a-și pregăti apărarea. Astfel, constatăm asumarea de către instanța de judecată a funcției specifice organelor de urmărire penală, ea devenind un real acuzator.

Mai mult decât atât, Înalta Curte de Casație și Justiție și-a exprimat deja părerea la acest aspect, precizând următoarele: „Schimbarea încadrării juridice a faptei ce face obiectul actului de sesizare a instanței, prin încheiere pronunțată înainte de soluționarea cauzei, nu atrage incompatibilitatea judecătorului care a făcut parte din completul de judecată.” Cu toate acestea, trebuie să ne exprimăm reticența cu privire la modul în care instanța va motiva schimbarea încadrării juridice, trebuind să dea dovadă de precauție extremă. De asemenea, apreciem că un judecător care, din oficiu, propune schimbarea încadrării juridice își exprimă deja părerea cu privire la o posibilă soluție care ar putea fi dată în acea cauză [35].

3) *latura civilă.* Pentru ca învinuitul sau inculpatul să-și poată face o apărare efectivă atât sub aspectul laturii penale, cât și sub aspectul laturii civile, procurorul trebuie să menționeze în rechizitoriu, dacă partea vătămată s-a constituit sau nu parte civilă, quantumul determinat al prejudiciului, obiectul pretențiilor (daune materiale și/sau daune morale), precum și dacă a fost sau nu recuperate.

Totodată, procurorul trebuie să țină cont de criteriile de competență care servesc la delimitarea atribuțiilor pe care le au organele judiciare, în sensul stabilirii activităților pe care le desfășoară fiecare dintre organele amintite, determinând și formele competenței în materie penală, care se împart în două categorii: forme fundamentale și forme subsidiare. Prin determinarea abstractă se arată ce grupe mari de infracțiuni cad în competența de soluționare a unui organ judiciar, iar prin determinarea concretă a competenței materiale sunt enumerate infracțiunile care fac obiectul cauzelor penale la fiecare categorie de organe judiciare în parte [87, p. 265].

Art.20 alin.(3) NCPP Rom. a prevăzut în mod expres posibilitatea participării în procesul penal a persoanei care a suferit o vătămare prin infracțiune în dublă calitate: atât ca parte

vătămată, cât și ca parte civilă. Astfel, numai în cazul în care acțiunea civilă va fi alăturată acțiunii penale în cadrul procesului penal, inculpatul poate fi obligat la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, incluzând atât *damnum emergens*, cât și *lucrum cessans* [102, p. 181].

4) mijloacele de probă administrate în cursul urmăririi penale. Pentru a ajunge la realizarea sarcinii sale primordiale - realizarea justiției - orice organ judiciar, indiferent de faza procesuală în care activează, are nevoie să cunoască adevărul faptelor urmărite sau judecate [1, p. 28]. În condițiile în care aflarea adevărului în cauza urmărită sau judecată nu poate fi îndeplinită, decât prin intermediul probelor care să conducă la formarea convingerii organelor judiciare, problema probelor este intim legată de puterea de apreciere pe care o au organele judiciare în cauzele penale [2, p. 17]. Greutatea probelor reprezintă o astfel de calitate, care este nemijlocit legată de concurența părților în procesul penal – părții apărării și părții acuzării și probele prezentate de ei, adică cu contradictorialitatea procesului penal [318, p. 27].

5) date privind persoana învinuitului sau inculpatului. Este important și obligatoriu ca în rechizitoriu să fie evidențiate date personale, profilul socio-moral ce rezultă din datele de la dosar sau din referatele de evaluare, antecedenta penală a învinuitului, inculpatului. Încălcarea acestor prevederi, atrage după sine sancționarea procesuală penală. În context, prin Hotărârea Plenului CSJ a RM din 31.10.2005 în cauza penală nr. 4-1re-74/2005, au fost anulate hotărârile instanțelor judecătorești (de fond, apel și recurs), sub aspectul asigurării garanțiilor unui proces echitabil în privința lui B.A., din cauză că, organul de urmărire penală i-a limitat drepturile prevăzute în art. 66 CPP al RM, printre care se evidențiază dreptul de a cunoaște pentru ce faptă este învinuit, iar instanța de judecată, condamându-l, a încălcat prevederile art.325 CPP al RM, care reglementează limitele judecării cauzei. S-a reținut că la emiterea hotărârii în privința lui B.A., instanțele de recurs, de apel și de fond n-au acordat deplină eficiență prevederilor legale, care reglementează desfășurarea procesului penal, temei pentru care hotărârile respective sunt lovite de nulitate [56].

Curtea Supremă de Justiție a RM prin Hotărârea Plenului nr. 8 din 11.11.2013, în temeiul dispozițiilor de la art. 296 alin.(2) CPP al RM atenționează și faptul că în conținutul său, rechizitoriul cuprinde în mod obligatoriu, printre altele, circumstanțele care atenuază sau agravează răspunderea învinuitului și datele cu privire la persoana învinuitului, inclusiv prezența antecedentelor penale [59].

6) datele privind urmărirea penală, trebuie să includă informație privind: modalitatea de sesizare (plângere/ denunț/ oficiu); rezoluția prin care s-a început urmărirea penală; rezoluția prin care s-a confirmat începerea urmăririi penale; ordonanța prin care s-a pus în mișcare acțiunea penală; ordonanța prin care au fost extinse cercetările sau a fost dispusă schimbarea

încadrării juridice; menționarea dovezii de restituire a bunurilor către partea vătămată; măsurile preventive, cu menționarea datei la care expiră ultima prelungire a măsurii arestării preventive sau a măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau țara; măsurile asiguratorii dispuse: actul procesual prin care au fost dispuse, actul procedural prin care au fost aduse la îndeplinire, mențiunea menținerii măsurilor asiguratorii; mențiuni cu privire la aducerea la cunoștință a dreptului de a păstra tăcerea și de a nu contribui la propria incriminare și cu privire la drepturile procesuale; mențiuni cu privire la asistarea/reprezentarea învinuitului sau inculpatului pe parcursul urmăririi penale; prezentarea materialului de urmărire penală (indicarea actelor efectuate de procuror pentru a asigura prezența inculpatului sau pentru a constata că inculpatul este dispărut sau se sustrage);

7) temeiul trimiterii în judecată, temeiurile și condițiile punerii în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată. Temeiurile punerii în mișcare a acțiunii penale, rezultă din dispozițiile art. 309 alin. (1) NCPP Român care statuează că, dacă se constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1) NCPP Român procurorul prin ordonanță pune acțiunea penală în mișcare.

Temeiurile de trimitere a cauzei în judecată sunt statuate la art. 327 NCPP Rom. și constau în ferma convingere a procurorului despre faptul că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă și există probele necesare și legal administrate, că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal. Dispoziții similare se conțin și la art. 274, 291 CPP al RM. La redactarea rechizitoriului pentru trimiterea cauzei în judecată trebuie să se țină cont deosebit de dispozițiile de la art.325 alin.(1) CPP al RM că, judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu.

Inculpatului nu i se poate incrimina nimic mai mult decât ceea ce se conține în actele procedurale de bază, prin care se exercită funcția de acuzare în procesul penal: ordonanța de punere sub învinuire și rechizitoriul. Atribuțiile procurorului în cadrul urmăririi penale sunt reglementate de prevederile art.52 CPP al RM, care stipulează la pct.23) că, pune sub învinuire și ascultă învinuitul; pct.24) asigură părților posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei în condițiile prezentului cod; pct.25) întocmește rechizitoriul în cauza penală, a cărui copie o înmânează învinuitului, și trimite cauza la instanța de judecată competentă.

Atribuțiile procurorului în instanța de judecată sunt reglementate de prevederile art.53 CPP al RM, care stipulează la pct.3) – cere de la instanța de judecată cauza penală pentru a formula inculpatului o acuzare mai gravă și a administra noi probe dacă, în urma cercetării judecătorești,

se constată, că inculpatul a săvârșit și alte infracțiuni, iar probele sunt insuficiente. Respectiv, punerea sub învinuire și înaintarea acuzații se face de către procuror în baza ordonanței de punere sub învinuire (art.281 și art.282 CPP al RM), întocmită și adusă la cunoștință în modul și termenele prevăzute de legislație.

Nu putem trece cu vederea și unele cazuri negative, admise de către procuror la soluționarea chestiunilor de trimitere a cauzei în judecată, a cărui existență împiedică trimiterea cauzei în judecată. În acest sens, vom aduce informația generalizată în unele cazuri concrete. Astfel, prin sentința Judecătorei Sângerei din 21.12.06, cet. I.T. a fost achitat de învinuirea formulată în baza art. 151 alin. (1) CP al RM. Prin decizia Curții de Apel Bălți din 28.02.07, a fost casată sentința menționată și adoptată o nouă hotărâre - de încetare a procesului penal, din motivul că există o hotărâre a organului de urmărire penală din 02.09.05 în privința lui I.T. de încetare a procesului penal (dosarul nr.1a-152/07)[27].

Într-o altă situație, prin sentința Judecătorei Buiucani, mun.Chișinău, din 27.12.06, a fost încetat procesul penal în privința lui A.P. acuzată în baza art. 218 CP al RM, cu eliberarea de răspundere penală și tragerea la răspundere administrativă sub formă de amendă în cuantum de 10 u.c. Ulterior, prin decizia Curții de Apel Chișinău din 20.03.07, a fost casată sentința menționată, ca fiind ilegală, cu încetarea procesului penal de învinuire pe art.281 CP al RM. Decizia a fost motivată prin faptul că ordonanța de punere sub învinuire penală a fost falsificată; inițial nu s-a indicat articolul Codului penal, în baza căruia învinuita a fost pusă sub învinuire, iar după trimiterea dosarului în instanța de judecată, ordonanța a fost modificată prin înlocuirea foilor (dosarul nr.1a-404/07)[29].

La fel prin sentința Judecătorei Anenii Noi din 27.12.05, cet. L.B. a fost achitat în temeiul art. 195 alin. (2) CP al RM din motivul neconstatării existenței faptei incriminate. Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 01.02.07, sentința menționată a fost casată, cu încetarea procesului penal, din motivul că prin ordonanța de punere sub învinuire a organului de urmărire penală din 19.06.04 a fost pusă sub învinuire cu totul o altă persoană: O.T. - în baza art. 244 alin. (1) CP al RM și nu cet. L.B. (dosarul nr.1a-159/07)[25].

Într-o altă cauză, prin sentința Judecătorei Botanica, mun.Chișinău, din 21.03.07, cet. S.M. - a fost achitat de învinuirea în temeiul art.225/5 alin. (1) CP al RM (în redacția anului 1961), din motivul că fapta nu a fost săvârșită de către inculpat. Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 12.06.07, a fost casată sentința menționată și adoptată o nouă hotărâre, prin care a fost încetat procesul penal. În motivarea deciziei, instanța de apel, a indicat că organul de urmărire penală nu a pornit urmărirea penală în privința lui S. M., pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.225/5 alin. (1) CP al RM (dosarul nr.1a-697/07) [31].

La fel, trimiterea cauzei penale în judecată fără ca persoanei să i se aducă la cunoștință ordonanța de punere sub învinuire și să i se asigure dreptul de a da declarații asupra acuzații aduse se consideră o încălcare a art. 6 parag. 6 lit. „a” din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [28].

Din cele relatate, putem conchide cu certitudine că, în primul rând, responsabilitatea pentru erorile admise revine procurorului, care a condus/efectuat urmărirea penală, redactat rechizitoriul și a trimis cauzele penale în judecată. În al doilea rând, responsabilitatea revine și procurorului, care a susținut acuzarea de stat în instanța de fond, că nu au depistat aceste lacune și nu le-au înlăturat în ordinea prevăzută de legislația procesuală penală. Și nu în ultimul rând, responsabile de adoptarea ilegală a sentințelor se fac și instanțele de fond, care au adoptat hotărâri vădit neîntemeiate și ilegale. Pornind de la art. 6 din CEDO sentința judecătorească reprezintă punctul culminant al actului de justiție penală. Ea este materializarea și sintetizarea finală a tuturor normelor legale ce au fost aplicate de către subiecții procesuali cauzei penale în toate etapele prin care a trecut aceasta. Prin sentința judecătorească se pun la punct toate chestiunile apărute pe parcursul procesului penal [37, p. 117].

Prin fapta arătată în actul de sesizare [115, p. 293] nu se poate înțelege simpla referire la o anumită faptă menționată în succesiunea activităților inculpatului, ci la descrierea acelei fapte într-un mod susceptibil de a produce consecințe juridice, și anume de a investi instanța. O atare condiție nu poate fi îndeplinită decât în cazul în care fapta arătată prin rechizitoriu este însoțită de precizarea încadrării ei juridice și de dispoziția de trimitere în judecată pentru acea faptă. Astfel, s-ar putea ajunge la efectuarea urmăririi penale cu asigurarea garanțiilor procesuale înscrise în lege numai pentru o singură faptă sau un număr restrâns de fapte pentru ca în final, pe calea exercitării apelului sau recursului de către procuror, ori a recursului în anulare, să se ceară condamnarea și pentru alte fapte, uneori mai complexe, fără a se parcurge etapele obligatorii, cu inerente garanții, menite să asigure aflarea adevărului și dreptul de apărare al celui judecat. În speță, din moment ce prin rechizitoriu nu s-a făcut nici o referire la încadrarea juridică a faptei de trecere frauduloasă a frontierei, menționată în partea sa descriptivă și, nici nu s-a precizat, prin dispoziția de trimitere în judecată, că aceasta privește și infracțiunea de trecere frauduloasă a frontierei, nu se poate considera că procurorul și-a manifestat voința de a trimite în judecată pe inculpat și pentru săvârșirea acestei infracțiuni.

Rechizitoriul trebuie să fie întemeiat și motivat. Aceasta înseamnă că, toate concluziile înscrise în el trebuie nu numai să se întemeieze pe materialele existente la cauza penală, dar și pe probele în baza cărora sunt făcute aceste concluzii, să fie aduse în rechizitoriu cu indicarea surselor și foilor dosarului în care acestea sunt reflectate. Rechizitoriul trebuie să fie întocmit

corect, fără greșeli. Corectitudinea juridică constă în calificarea juridică corectă a infracțiunii, precum și în corespunderea normelor procesuale penale. Rechizitoriul trebuie să fie expus într-un limbaj explicit și clar. Stilul rechizitoriului trebuie să corespundă destinației lui, toate cuvintele și propozițiile să fie coordonate și construite potrivit cerințelor gramaticale.

Rechizitoriul trebuie să fie logic, cu o structură internă coordonată, toate compartimentele și elementele lui trebuie să formeze un întreg, să nu admită anumite contradicții, volumul învinuirii din partea descriptivă să fie identic cu cel din partea decizională. Volumul rechizitoriului expus în partea descriptivă și decizională nu trebuie să depășească volumul învinuirii formulate în ordonanța de punere sub învinuire. Nerespectarea acestei cerințe inevitabil va conduce la violarea drepturilor învinuitului la apărare, fapt, care poate fi considerat ca încălcare esențială a normelor procesuale penale. Rechizitoriul nu trebuie să conțină informații și expresii, care nu pot fi făcute publice, de exemplu, cuvinte necenzurate etc. În el nu trebuie să se conțină informații care lezează demnitatea martorilor, părților vătămate, învinuiților, dacă aceste informații nu au atribuție nemijlocită în cauza penală [185, p. 82]. Trimiterea în judecată prin rechizitoriu este soluția dispusă de procuror la finalizarea urmăririi penale. Trimiterea în judecată se dispune de procuror dacă apreciază că în cursul urmăririi penale au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului și că urmărirea penală este completă, existând probele necesare și legal administrate, din care rezultă că fapta există, a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal. Prin trimiterea în judecată organele de urmărire penală se desesizează de cauză, fiind sesizat judecătorul/instanța de judecată cu privire la faptele și persoanele pentru care procurorul a dispus trimiterea în judecată. Rechizitoriul este actul procesual prin care procurorul dispune numai trimiterea în judecată a inculpatului. Rechizitoriul trebuie să descrie în mod detaliat, precis și complet acuzațiile formulate împotriva inculpatului [117, p. 66]. Rechizitoriul (actul de acuzare), confirmat și expediat de către procuror instanței de judecată reprezintă actul procesual care determină limitele examinării învinuirii în instanța de fond. Totodată, învinuirea reflectată în rechizitoriu trebuie să corespundă întrutotul învinuirii înaintate învinuitului [234, p. 101-102].

Rechizitoriul determină limitele și obiectul judecății, astfel încât este necesar să cuprindă toate elementele necesare pentru soluționarea cauzei [22, p. 869]. Instanța de judecată poate examina cauza penală doar în limitele acelei învinuirii care este formulată în rechizitoriu [260, p. 31]. Rechizitoriul este supus verificării sub aspectul legalității și temeiniciei care va fi efectuată de procurorul ierarhic superior celui care l-a întocmit; acesta va verifica dacă actul de sesizare a fost întocmit cu respectarea dispozițiilor legale, precum și temeinicia soluțiilor dispuse prin acesta [117, p. 69].

Formularea învinuirii este un act de o importanță deosebită, pentru că fixează cadrul în care se va desfășura în continuare procesul cu privire la persoane, fapte și încadrarea juridică a acestora, deci determină limitele judecății în prima instanță [77, p. 64]. Învinuirea constituie un temei neîndoielnic și totodată principal pentru trimiterea în judecată a învinuitului și pentru orientarea în practică a organelor judiciare, în numeroase situații complexe și, uneori, deosebit de complicate, în vederea soluționării cauzelor cu care acestea au fost investite. În asemenea situații, formularea învinuirii poate ajuta și orienta organele judiciare, întrucât rezolvarea conform acesteia se înscrie în tendința generală de soluționare a cauzelor penale.

În procesul penal funcționează principiul conform căruia, judecarea cauzelor penale în prima instanță se efectuează în limitele învinuirii formulate și doar în privința persoanelor cărora li s-a formulat învinuirea [78, p. 62].

3.2. Realizarea învinuirii în faza judecării în fond

Odată cu întocmirea actului de inculpare și înaintarea dosarului la instanță, faza de urmărire penală s-a epuizat. Ca fază principală a procesului penal, judecata începe din momentul sesizării instanței de judecată și durează până la pronunțarea unei hotărâri penale definitive.

Sesizarea este acel atribut al funcției de învinuire, care, realizându-se printr-un act anume prevăzut de lege – rechizitoriu, constă în manifestarea de voință a titularului acestei funcții de a trimite în judecata instanței competente, persoanele învinuite de săvârșirea unei infracțiuni [78, p. 62]. În această fază, activitatea procesuală nu mai este condusă de procuror ca la urmărirea penală, ci de instanță, care are calitatea de subiect dominant al raportului juridic de drept procesual penal [61, p. 423]. Faza judecării are un caracter necesar, principal, fără de care nu se poate concepe o activitate de „justiție”, activitate prin care se procedează la aplicarea legii penale față de toți cei care au săvârșit infracțiuni, acest lucru nefiind posibil în faza de urmărire penală, scopul acesteia fiind de a strânge probele necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora pentru a se constata dacă este cazul sau nu să se dispună trimiterea în judecată. În această fază a procesului penal nu are loc altceva decât o continuare a urmăririi penale și a exercițiului funcției de învinuire [128, p. 835].

Reprezentarea învinuirii în instanțele judecătorești constituie o atribuție constituțională de bază a procurorilor. Această activitate urmează a fi desfășurată la un înalt nivel profesional, contribuindu-se real și eficient la justa examinare a cauzelor penale, în scopul protejării persoanei, societății și statului de atentatele criminale, astfel ca orice persoană care a săvârșit o

infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie condamnată.

Conform Ordinului Procurorului General al RM „Cu privire la organizarea activității procurorilor în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești”, nr. 187/21 din 24 iunie 2005, plenitudinea cercetării în ședința judiciară a tuturor circumstanțelor cauzei depinde în mod decisiv de pregătirea profesională a acuzatorului de stat, de iscusința lui de a prezenta instanței probele și, nu în ultimul rând, de principialitatea lui. Activitatea de descoperire și cercetare a infracțiunilor va contribui la combaterea criminalității numai în cazul în care examinarea cauzei penale în instanța de judecată se încheie cu adoptarea unei sentințe legitime, temeinice și echitabile.

Prin realizarea învinuirii în faza judecării în fond subînțelegem îndeplinirea funcției procesual-penale a învinuirii, exercitate de procuror, în calitate de persoană special împuternicită, în condiții specifice de examinare a cauzei penale în judecată. Activitatea în privința realizării învinuirii de stat în instanța de fond este corelată cu activitatea premergătoare de învinuire, înfăptuită de către organul de urmărire penală în cadrul fazelor prejudiciare, care însă, este tradusă prin intermediul metodelor și mijloacelor specifice. Acest cumul de metode și mijloace ale realizării funcției de învinuire în instanța de fond este, exhaustiv, înglobat în conținutul unei singure noțiuni – susținerea învinuirii de stat [263, p. 59]. În faza de judecată, procurorul exercită funcția de învinuire, urmărirea continuând până la soluționarea definitivă a cauzei și uneori și în căile extraordinare de atac. Pe parcursul acestei faze funcția de învinuire este atenuată de sarcina procurorului de apărător al legalității, al intereselor societății și al ordinii de drept [128, p. 839; 113, p. 213].

Este de necontestat faptul că, potrivit importanței pe care procurorul o are în procesul penal, prezența acestuia în faza judecării deține un loc însemnat la cercetarea sub toate aspectele, complet și obiectiv a tuturor împrejurărilor cauzei și, nu în ultimul rând, la pronunțarea unei sentințe legale și temeinice. Procurorul este persoana cu funcție de răspundere care, în limitele competenței sale, exercită în numele statului urmărirea penală, reprezintă învinuirea de stat în toate cauzele penale în baza principiului contradictorialității, precum și a altor principii de înfăptuire a justiției.

Participând la dezbaterile judiciare, acuzatorul de stat este un solid sprijin instanței de judecată în soluționarea legală și temeinică a cazului respectiv [62, p. 46]. CtEDO a arătat în mai multe hotărâri că prin „*acuzatie în materie penală*” se înțelege notificarea oficială emisă de o autoritate competentă, prin care se impută unei persoane, chiar și în absență, săvârșirea unei infracțiuni, ceea ce atrage repercusiuni importante asupra respectivei persoane [38, p. 15].

Procurorul – organ judiciar în procesul penal, nu poartă un litigiu de drept cu inculpatul. Participând la judecarea cauzelor penale în instanța de judecată, acesta urmărește realizarea unui interes procesual, izvorât din constatarea săvârșirii unei fapte penale. Procurorul care a trimis cauza în judecată, convingându-se de temeinicia concluziilor din rechizitoriu, va depune toată diligența pentru ca, instanța de judecată să confirme aceste concluzii și, în finalul judecării, să pronunțe o hotărâre de condamnare, pe de-o parte. Cu toate acestea, pe de altă parte, dacă apreciază că în cauză nu sunt suficiente dovezi care să justifice exercitarea acțiunii penale, procurorul este în drept să pună concluzii de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal [78, p. 55].

O opinie analogică a fost expusă și de savantul M. S. Strogovici, care menționa că în faza judecării în fond, procurorul efectuează urmărirea penală în forma învinuirii de stat, susținute în privința inculpatului în fața instanței de judecată. În acest fel, poziția procesuală a procurorului în calitate de acuzator de stat reprezintă poziția părții în procesul judiciar penal, stabilită în baza principiului contradictorialității [279, p. 146]. Și autorul român Grigore Theodoru afirmă că poziția procesuală a procurorului în cursul judecării este diferită de cea avută în cursul urmăririi penale. Dacă în cadrul urmăririi penale procurorul este conducătorul procesului, dispozițiile sale fiind necesare pentru organele de cercetare penală, iar rezolvarea urmăririi penale fiind de atribuția sa exclusivă, având deci drept de intervenție și de decizie, în cursul judecării, constituită pe principiul contradictorialității, poziția sa procesuală capătă alte caractere; conducătorul procesului fiind instanța de judecată, procurorul nu poate acționa decât prin aceleași mijloace procesuale care sunt puse și la dispoziția părților din proces: formularea de cereri, prezentarea de memorii, ridicarea de excepții, punerea de concluzii cu privire la orice chestiune asupra căreia trebuie să se pronunțe instanța de judecată, precum și cu privire la fondul cauzei, la soluția ce trebuie dată învinuirii aduse inculpatului și pretențiilor civile formulate împotriva sa; de asemenea, acționează ca și părțile din proces prin exercitarea căilor de atac și susținerea lor în fața instanțelor de judecată competente să le judece. Acest principiu de organizare a judecării se mai numește și „*egalitatea armelor*”, încât un inculpat – presupus infractor – are la îndemână în cursul judecării aceleași mijloace procesuale pe care le folosește o autoritate publică [114, p. 543].

Pentru faza de judecată a procesului penal, când exercită acțiunea penală, procurorul se situează pe poziția procesuală a unei părți din proces, fiind, în realitate, una din părțile principale: *partea acuzatoare*, cealaltă fiind inculpatul (*partea acuzată*) [81, p. 553]. Procurorul nu are sarcini de îndeplinit înainte sau după ședința de judecată, exercitând un rol activ în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale, susținând învinuirea potrivit

convingerii sale, în sensul că este liber să prezinte concluziile pe care le consideră întemeiate potrivit legii și ținând seama de probele administrate. În exercitarea rolului său activ, procurorul trebuie să-și spună părerea asupra tuturor problemelor ridicate de părți sau apărare [61, p. 429].

În ședința de judecată, procurorul, la fel ca ceilalți participanți, este parte în proces, locul și rolul lui fiind de a prezenta probe în sprijinul învinuirii [44, p. 3]. La judecarea cauzei penale, procurorul trebuie să fie un participant care reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești în condițiile legii, având cvasitotalitatea drepturilor procesuale și toate obligațiile prevăzute de lege [44, p. 4]. Procurorul, ca titular al acțiunii penale publice, are în procesul penal (în faza de judecată) o poziție procesuală aparte, deosebită de cea a instanței judecătorești, dar similară aceleia a unei părți, de organ de stat cu activitate judiciară, reprezentant al statului, care acționează pentru realizarea scopului procesului penal, în vederea apărării ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor, însă de pe o poziție subiectivă, aceea a acuzatorului public. De aceea, poziția procesuală pe care se află nu-i conferă în faza de judecată a procesului penal independența și imparțialitatea cerute unui judecător, fiind mai apropiată de poziția corespunzătoare uneia dintre părțile procesului penal [81, p. 309].

Procurorul este subiectul activității de acuzare. Procurorul participă la judecarea cauzei în calitate de parte pentru a-l demasca pe infractor în fața judecății și a opiniei publice, pentru a-i asigura pedeapsa meritată și nu pentru a supraveghea activitatea instanței. Spre deosebire de alți participanți ai procesului, care au un interes nemijlocit în cauză, procurorul are un interes de drept public. Rezultatul procesului nu-i afectează drepturile și libertățile personale. Participând într-un proces penal, procurorul reiese din interesele statului, își îndeplinește obligațiile lui funcționale ca reprezentant al sistemului de ocrotire a normelor de drept [119, p. 6].

Acuzatorul de stat, având rol activ în cercetarea sub toate aspectele, complet și obiectiv a tuturor circumstanțelor cauzei, trebuie să contribuie la adoptarea unei sentințe legale și temeinice [119, p. 12]. Principiul imparțialității decurge din principiile legalității procesului penal și obligativității acțiunii penale. Acest principiu obligă pe procuror să se manifeste, în același mod, față de toți cei care au intrat în conflict cu legea penală [89, p. 145].

În continuare, ne vom referi la momentul care denotă de când începe realizarea funcției susținerii învinuirii de stat și, respectiv, procurorul obține statutul acuzatorului de stat. Studiarea normelor de drept procesual penal ne permite să formulăm concluzia că această activitate își are începutul la etapa pregătitoare a ședinței de judecată, care, la rândul său, începe din momentul când cazul a fost deferit justiției [292, p. 379]. Astfel, putem constata că activitatea procesuală în vederea realizării învinuirii de stat în instanța de fond, exercitată de procuror, începe din momentul din care dosarul a fost înaintat instanței și, mai concret, începând cu etapa părții

pregătitoare a ședinței de judecată. Autorul M. S. Strogovici menționa că învinuirea susținută de către procuror în instanța de fond trebuie să urmeze două etape: pregătirea pentru ședință, unde încă nu este rezolvată chestiunea referitoare la vinovăție, ci doar sunt examinate temeiurile deferirii judecării și examinarea în fond, unde sunt cercetate toate probele și este hotărâtă chestiunea referitoare la vinovăție și la pedeapsa aplicată inculpatului. Momentul final al realizării învinuirii în cadrul primei instanțe îl reprezintă momentul soluționării cauzei în fond de către prima instanță de judecată [279, p. 142].

Participarea procurorului la judecată este obligatorie, indiferent de instanța care este sesizată cu judecarea cauzei, neprezentând importanță modalitatea de sesizare, obiectul cauzei, quantumul pedepsei prevăzut de lege pentru infracțiunea pentru care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului, ori dacă există sau nu persoane private de libertate în cauză. Procurorul trebuie să participe atât la soluționarea laturii penale, cât și la soluționarea laturii civile, chiar și în situația în care instanța a dispus disjungerea soluționării celor două laturi ale procesului penal, iar acțiunea civilă se soluționează separat de cea penală [117, p. 185]. Obiectivul urmărit de către procuror în cursul judecării variază în funcție de activitatea de judecată la care participă. Astfel, la prima instanță, procurorul urmărește ca inculpatul să fie condamnat pentru infracțiunea care a format obiectul trimiterii în judecată din partea unui procuror; ca urmare, poziția procesuală a procurorului este *de a susține învinuirea*, căutând ca prin probele ce se administrează și prin concluziile pe care le pune să convingă instanța de judecată să pronunțe o hotărâre de condamnare a inculpatului [114, p. 453]. Procurorul participă la ședință ca titular al funcției procesuale de învinuire sau de acuzare în condițiile legii și este liber să prezinte în instanță concluziile pe care le consideră întemeiate potrivit legii și probelor administrate în cauză, având rol activ în aflarea adevărului [81, p. 355].

În calitate de temei pentru susținerea învinuirii de stat în instanța de fond, figurează confirmarea de către procuror a actului de acuzare (a rechizitoriului), care, în totalitate, constată dovedirea circumstanțelor faptice ale infracțiunii, vinovăția persoanei concrete în comiterea faptei ilegale și ale altor circumstanțe incluse în obiectul probatoriului în faza urmăririi penale. În opinia autoarei A. M. Bascalova, dreptul procurorului de a confirma actul de acuzare decurge din statutul acestuia de acuzator, deoarece distinct procurorul urmează să susțină învinuirea în instanța de judecată. Cine, dacă nu el, adoptând soluția trimiterii cauzei în judecată, urmează să determine dacă există toate premisele necesare începerii procesului judiciar. Cu alte cuvinte, procurorul este cointeresat ca în cadrul cauzei să fie administrată cantitatea suficientă de probe în acuzare, în caz contrar trimiterea ei în judecată nu ar avea sens [142, p. 43].

Cele menționate ne permit să formulăm următorul concept al realizării învinuirii de stat în faza judecării în fond și anume – aceasta este etapa realizării funcției procesual-penale a învinuirii, exercitate în condiții specifice de examinare a cauzei penale în baza prevederilor principiului contradictorialității, de către organul de stat special împuternicit – procuror, abilitat cu statut de acuzator de stat din momentul parvenirii cauzei penale însoțită de rechizitoriu în prima instanță în vederea examinării ei în fond.

În acest context, specificăm și faptul că cercetătorul I. Ia. Foinițchi a fost acela care a formulat calitățile și trăsăturile învinuirii de stat. Considerăm că totalitatea acestor calități caracterizează cu precizie locul învinuirii de stat atât în legătură cu statul, cât și în legătură cu alți subiecți ai activității procesual penale. La ele se referă: 1) învinuirea reprezintă dreptul unui astfel de subiect, precum este statul, în virtutea principiului oficialității procesului penal; 2) învinuirea este îndatorirea organelor de stat și a persoanelor cu funcție de răspundere, împuternicite de către stat în vederea înaintării și susținerii învinuirii în fața instanței de judecată. Această îndatorire nu se materializează în raport cu instanța de judecată, ci în raport cu statul; 3) învinuirea este înaintată, în exclusivitate, în fața organelor judiciare; 4) învinuirea prezentată în fața instanței de judecată generează obligația acesteia de a purcede la examinarea cauzei în ordinea procesuală stabilită de lege [299, p. 4].

Astfel, realizarea învinuirii de stat în instanța de fond reprezintă un raport juridic complex, în cadrul căruia apar legături reciproce între stat și organele învinuirii de stat, care-și află reglementarea în prevederile referitoare la oficialitatea procesului penal, precum și o legătură specifică stabilită între organele învinuirii de stat, instanța de judecată și alți participanți la procesul penal, reflectată în conținutul prevederilor contradictorialității procesului penal [179, p. 28].

Plecând de la analiza imparțialității în raport cu părțile din proces după un dublu demers (obiectiv și subiectiv), Curtea de la Strasbourg a stabilit că simpla posibilitate ca magistratul parchetului să poată îndeplini, într-o fază procedurală ulterioară, atribuția de parte acuzatoare, este de natură să pună la îndoială imparțialitatea acestuia [51]. Evoluția ulterioară a jurisprudenței Curții Europene confirmă această concepție, reiterându-se că, dacă se întrevide posibilitatea ca magistratul să intervină într-un stadiu ulterior al procedurii în calitate de reprezentant al organului de acuzare, imparțialitatea sa prezintă dubii ce ar putea fi considerate justificate din punct de vedere obiectiv [231]. De aceea, se impune reformarea întregului sistem procedural, care să aibă la bază, printre alte principii, și acela al separării complete între atribuțiile de urmărire și cele judiciare de-a lungul fazei preliminare a procesului penal [81, p. 331-332].

Trecem în revistă și faptul că realizarea învinuirii de stat în instanța de fond se sprijină pe principiile procesului penal. Susținem părerea că particularitățile realizării principiilor procesului penal în cadrul activității de susținere a învinuirii în instanța de fond pot fi determinate drept condiții generale ale materializării ei, deoarece stabilesc cele mai importante cerințe referitor la ordinea desfășurării acțiunilor procesuale de către acuzatorul de stat și determină, la general, conținutul acestei activități. Astfel, prin condițiile generale ale realizării învinuirii de stat subînțelegem anumite prevederi generale, condiționate și dependente de principiile procesului penal, care determină conținutul activității procesuale în vederea susținerii învinuirii de stat și stabilesc cele mai importante cerințe ale efectuării acțiunilor procesuale și luării hotărârilor de către acuzatorul de stat, obligatorii în procesul examinării cauzelor penale.

La condițiile generale ale susținerii învinuirii de stat pot fi atribuite: 1) exercitarea învinuirii de stat în strictă conformitate cu scopurile procesului penal; 2) exercitarea învinuirii de stat în baza prevederilor legalității; 3) realizarea învinuirii de stat cu respectarea garanțiilor constituționale ale drepturilor și libertăților persoanei; 4) realizarea învinuirii de stat în conformitate cu prevederile principiului prezumției de nevinovăție; 5) desfășurarea învinuirii de stat în condiții de contradictorialitate și cu asigurarea dreptului inculpatului la apărare; 6) realizarea învinuirii de stat prin prisma prevederilor oficialității, incluzând posibilitatea liberei aprecieri a probelor și al dreptului participanților la exercitarea căii de atac; 7) exercitarea învinuirii de stat în condițiile publicității procesului penal (în lipsa temeiurilor care limitează aplicarea acestui principiu) [179, p. 28-29].

Enumerând particularitățile soluționării practice a întrebării referitoare la posibilitatea participării unui anumit procuror în calitate de acuzator de stat, autorul V. M. Savițchi indica asupra necesității aprecierii posibilității și admisibilității participării lui, evidențiind, în acest scop, anumite premise faptice și juridice. La premisele faptice erau atribuite cunoașterea suficientă a condițiilor de lucru de la urmărirea penală și a examinării cauzei în fond, precum și convingerea internă a procurorului în privința vinovăției inculpatului. La premisele juridice, autorul vizat atribuia corespunderea procurorului cerințelor înaintate de legea cu privire la procuratură, precum și lipsa impedimentelor în vederea susținerii învinuirii într-o anumită cauză penală concretă [263, p. 77].

În cadrul instanței de fond, asupra procurorului, în calitate de reprezentant al statului, în afară de susținerea învinuirii, mai sunt plasate și alte funcții. În opinia autorului M. P. Bobâliov, sarcina procurorului în faza judecării în fond ține nu doar de dovedirea vinovăției inculpatului, ci și de preîntâmpinarea recunoașterii neîntemeiate a inculpatului ca vinovat și a aplicării unei pedepse față de el în lipsa probelor suficiente. În virtutea acestui fapt, procurorul figurează în

calitate de garant al drepturilor și libertăților inculpatului, precum și a tuturor cetățenilor implicați în sfera activității procesual-penale. O astfel de interpretare a funcției procurorului corespunde prevederilor constituționale referitoare la faptul că recunoașterea, respectarea și apărarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului reprezintă sarcina fundamentală a statului. În afară de aceasta, el realizează în instanța de judecată și funcții educativ-profilactice. În temeiul celor expuse, perceperea procurorului în instanța de fond doar ca acuzator de stat nu corespunde caracterului multifuncțional al activității acestuia, reducând-o la funcția unilaterală a învinuirii, identificată, pe bună-dreptate, cu așa-numita tendință acuzatorială [150, p. 21].

În literatura de specialitate este întâlnită și opinia conform căreia posibilitatea oferită de dreptul intern procurorului, să poată cumula funcția instrucției penale cu cea de acuzare, vine în contradicție cu prevederile CEDO. În acest sens, CtEDO a statuat constant separarea funcției de instrucție penală de cea de acuzare, adică obligativitatea ca instrucția și acuzarea să fie atribuite unor magistrați diferiți, întrucât în caz contrar imparțialitatea magistratului să nu poată fi pusă în discuție, dacă el poate interveni în procedura penală ulterioară, în calitate de parte acuzatoare (Hotărârea din 23 octombrie 1990 în cauza *Huber vs Elveția*) [51; 19, p. 159]. CEDO constituie un fundamental izvor de drept în cadrul ordinii juridice, având aplicabilitate directă și prioritară asupra legilor interne în caz de conflict normativ [82, p. 9]. Pe cale de consecință, rezultă că în dreptul intern, jurisprudența CtEDO ocupă aceeași poziție ca și dispozițiile convenționale corespunzătoare, prin urmare, ea este direct aplicabilă și are forță constituțională și supralegislativă [71, p. 172].

În aceste condiții, afirmă autorii Gh. Cocuța și M. Cocuța, procurorul care a efectuat urmărirea penală proprie și a întocmit actul de sesizare al instanței nu poate să exercite și funcția de acuzare în fața instanței, în cauza dedusă judecării. Dacă se va da eficiență în continuare acestei reglementări din dreptul intern – care dă posibilitatea ca procurorul care a exercitat funcția instrucției penale să o cumuleze și pe cea a acuzării – situația ar putea să conducă evident la concluzia imparțialității obiective a procurorului, iar inculpatul nu ar avea posibilitatea și „*dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale*”, cerință prevăzută expres în art. 6 parag. 1 CEDO [19, p. 160].

3.2.1. Prezentarea învinuirii de către acuzatorul de stat.

În procedura penală, stabilirea adevărului obiectiv depinde în mare parte de procuror, judecătorul fiind legat de rechizitoriul procurorului, însă nu prin competența ori dispozițiile legale invocate. Această dependență efectivă a instanței judecătorești în raport cu rechizitoriul

parchetului nu a fost întotdeauna instituită pentru a întări poziția procurorului, ci mai degrabă, pentru a garanta protecția judiciară a acuzatului [81, p. 341; 336, p. 109-111].

Învinuirea de stat în calitatea ei de componentă a funcției acuzării în procesul penal este exercitată de către un organ special al statului – procuratura. Ca rezultat al acestui fapt, cu alte cuvinte procurorul este subiectul învinuirii de stat [179, p. 42]. Reprezentarea învinuirii în instanțele judecătorești constituie o atribuție constituțională de bază a procurorilor. Această activitate urmează a fi desfășurată la un înalt nivel profesional, contribuind real și eficient la justa examinare a cauzelor penale, în scopul protejării persoanei, societății și statului de atentatele criminale, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie condamnată.

Principiul contradictorialității în procesul penal, caracterul public al ședinței de judecată, susținerea în numele statului a acuzării de stat cere de la procuror o bună pregătire pentru participarea la judecarea cauzei în instanța de fond. Nu se pune la îndoială faptul că procurorul, conducând urmărirea penală sau exercitând-o personal nu cunoaște materialele cauzei. Însă acțiunile de urmărire penală nu se desfășoară în condiții publice, majoritatea lor fiind efectuate de către ofițeri, pe când în instanță cercetările au loc în prezența tuturor părților implicate în procesul penal (inculpatul, reprezentantul lui, avocatul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, reprezentanții lor legali, specialistul, publicul). Aceasta îl obligă pe procuror, ca înainte de începerea examinării cauzei de către instanță, să consulte încă odată legea și materialele cauzei [110, p. 11-12].

Este necesar, afirmă autorul Gh. Coroliov, să luăm în calcul momentul că noțiunile „procuror” și „acuzator de stat” nu sunt sinonime. Faptul că ele nu sunt identice nu trebuie demonstrat. Aceștia sunt participanți independenți și diferiți ai procesului penal [213, p. 8-10]. Or, indiferent de funcția ocupată în cadrul organelor procuraturii, în procesul examinării cauzei penale în instanța de fond, lucrătorul organelor procuraturii este abilitat cu un statut unic de acuzator de stat [179, p. 47-48].

Împuternicirile procurorului în privința realizării și prezentării învinuirii de stat în instanța de judecată sunt legate de împuternicirile acestuia pe latura confirmării rechizitoriului și a soluționării întrebării legate de trimiterea cauzei penale în instanța de judecată. Cercetătorul E. Martâncic, lasă să se înțeleagă încă o dată că legea reglementează nu împuternicirile părții acuzării, ci a fiecărui subiect din acest grup, inclusiv și a procurorului [232, p. 11]. Conform normelor de procedură penală, procurorul exercită următoarele împuterniciri în procesul prezentării învinuirii de stat: susține învinuirea de stat; înaintează și susține acțiunea civilă;

renunță de la susținerea învinuirii; modifică învinuirea în sensul atenuării sau agravării etc. [179, p. 50].

O părere aparte vine și din partea autorului V. M. Savițchi, pentru care acuzatorul de stat este totalmente independent în procesul examinării cauzei în fond, nefiind obligat să-și coordoneze acțiunile sale cu procurorul ierarhic superior [263, p. 74]. Poziția lui nu este legată de concluziile din rechizitoriu, ci se întemeiază pe rezultatele cercetării, în cumul, a întregului material probator în instanța de judecată, chiar și în virtutea faptului că, de cele mai frecvente ori, el se află în subordonare directă față de persoana care a aprobat rechizitoriul [160, p. 37]. Această opinie nu este împărtășită de autoarea N. Iu. Dupac, după afirmația căreia, urmărirea penală și susținerea învinuirii în instanța de fond în cauzele de acuzare publică este realizată de către procuror în numele statului în interesul public. Iar în acest context, dacă procurorul ierarhic superior va stabili că procurorul subordonat nu a asigurat realizarea acestui interes, apoi el este și obligat și are și dreptul de a corecta abaterile de la lege descoperite. În caz contrar, soluția procurorului subordonat privind renunțarea la învinuire s-ar transforma într-o soluție finală și epuizată care, contrar principiilor unui stat de drept, nu poate fi corectată nici în cadrul unui sistem centralizat al organelor procuraturii, nici în instanța de judecată [179, p. 59].

În cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată instanța îndeplinește, în mod consecutiv, totalitatea acțiunilor care asigură examinarea obiectivă și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei, înlăturând impedimentele în acest sens [292, p. 400]. La această etapă a ședinței de judecată sunt luate hotărâri care nu implică cercetarea materialului probator. Acțiunile procesuale, realizate în cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată sunt divizate, în dependență de scopul urmărit, în următoarele grupe: 1) cele orientate spre deschiderea ședinței de judecată și verificarea prezenței participanților la ședință; 2) cele direcționate spre stabilirea legalității participării tuturor subiecților la ședința de judecată; 3) cele orientate spre explicarea drepturilor tuturor persoanelor participante în cauză; 4) cele axate pe asigurarea mijloacelor de probă necesare [288, p. 363].

Partea pregătitoare a ședinței de judecată are ca finalitate asigurarea tuturor condițiilor necesare pentru desfășurarea, în strictă conformitate cu legea, a cercetării judecătorești și a dezbaterilor judiciare, pentru desfășurarea în termen rezonabil a judecății și pentru examinarea în mod nemijlocit de către instanță a tuturor probelor ce țin de cauza penală. Totalitatea activităților ce se desfășoară pe parcursul părții pregătitoare a ședinței de judecată sunt reglementate de dispozițiile legale generale privind judecarea cauzei, precum și de dispoziții speciale privind judecata în prima instanță [97, p. 15-16]. Începând cu această etapă, procurorul – acuzator de stat beneficiază exclusiv de dreptul de parte în proces, prezentând învinuirea de stat. Legislația

procesual-penală nu formulează sarcinile acuzatorului de stat în etapa pregătitoare a ședinței de judecată. Ele rezultă din atribuțiile procurorului în instanța de judecată (art. 53 CPP). În afară de aceasta, acuzatorul de stat are un rol activ în vederea realizării cerințelor prevăzute de art. 354-364 CPP (chestiunile ce urmează a fi soluționate de instanță în etapa dată). Mai întâi, în partea pregătitoare a ședinței de judecată, acuzatorul de stat trebuie să contribuie la examinarea cauzei de către un judecător obiectiv și imparțial. Totodată, acuzatorul de stat este obligat să întreprindă măsuri pentru asigurarea participării la ședință a inculpatului, căruia i se explică drepturile și obligațiile, precum și i se creează condiții de apărare, inclusiv de a fi asistat de un apărător [110, p. 23-24].

Rolul important al procurorului în partea pregătitoare a ședinței de judecată este determinat de dreptul acestuia de a formula cereri privitoare la citarea unor martori, experți, specialiști, la solicitarea și anexarea probelor materiale ș.a. Sarcina acuzatorului de stat este de a contribui astfel la constatarea adevărului, la excluderea maximă a tergiversării examinării cauzei. Din acest motiv, atât cerințele formulate, cât și expunerea părerii asupra cererilor altor participanți trebuie motivate [110, p. 27]. De asemenea, reieșind din condițiile generale ale judecării cauzei, procurorul are dreptul, la orice etapă a examinării cauzei în fond, de a ridica întrebarea referitoare la măsurile preventive ce pot fi luate în privința inculpatului, în cazul apariției sau modificării temeiurilor aplicării ei. Aplicarea măsurilor de constrângere procesual-penală creează premisele necesare îndeplinirii reușite a urmăririi penale, în particular, și a justiției, la general [179, p. 123].

Efectul forte al activității de învinuire a procurorului este atins la etapa cercetării judecătorești. Această cercetare are ca finalitate proprie aflarea adevărului și stabilirea realității privind conflictul de drept penal cu soluționarea căruia a fost investită instanța de judecată. În cadrul și prin intermediul cercetării judecătorești, instanța verifică, sub raportul pertinentei, concludenței și legalității administrării lor în cursul urmăririi penale, probele pe care se întemeiază învinuirea inculpatului, pentru a se constata în ce măsură ele vor servi apoi la soluționarea conflictului de drept penal [97, p. 16].

Cercetarea judecătorească reprezintă una dintre componentele de bază ale examinării cauzei în fond. Adică, aici, are loc examinarea consecutivă a faptelor și circumstanțelor cauzei, a tezelor și argumentelor (probelor) părților invocate în justificarea propriilor poziții, formarea concluziilor și părerilor instanței privind dovedirea sau nedovedirea poziției părților, precum și materializarea temeiurilor factice ale ulterioarelor dezbateri judiciare și ale însăși sentinței [254, p. 15].

Cercetarea judecătorească este acea parte a judecării cauzei în care se administrează și se verifică probele necesare pentru aflarea adevărului asupra învinuirii aduse inculpatului. Rolul principal în această etapă importantă a ședinței de judecată aparține procurorului, ca persoană abilitată prin lege să reprezinte acuzarea în numele statului (art. 53, alin. 1, pct. 1) CPP), participarea lui fiind obligatorie la judecată în cauza în care a condus sau, după caz, a efectuat de sine stătător urmărirea penală. În caz de imposibilitate a participării acestuia, procurorul ierarhic superior dispune, motivat, participarea la ședințe a altui procuror.

Reprezentând învinuirea de stat, procurorul se călăuzește de dispozițiile legii și de propria sa convingere bazată pe probele cercetate în ședința de judecată (art. 320 alin. (2) CPP). Pentru ca examinarea cauzei să decurgă în limitele legii, este necesară instituirea unor relații corecte între procuror și alte părți ale procesului penal, respectându-se principiul contradictorialității, care prevede egalitatea în drepturi a tuturor părților confruntate în procesul judiciar penal [110, p. 28].

În desfășurarea cercetării judecătorești și a dezabaterilor, procurorul exercită rolul său activ în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale; astfel, procurorul formulează cereri, ridică excepții și pune concluzii; cererile și concluziile procurorului trebuie să fie motivate [117, p. 185].

Autorul V. I. Bascov susținea că procurorul trebuie să se conducă, de fiecare dată, de regula că lacuna admisă de către el în cadrul cercetării judecătorești nu poate fi înlăturată, de fiecare dată în conținutul discursului acuzatorial. Doar cercetarea judecătorească acordă conținut discursului acuzatorial al procurorului [143, p. 98].

La prezentarea învinuirii, acuzatorul de stat trebuie să atragă atenție asupra faptului dacă și-a recunoscut sau nu inculpatul vinovăția în faza urmăririi penale și în ce măsură, deoarece în cadrul cercetării judecătorești, inculpatul poate să renunțe la declarațiile făcute anterior, ceea ce poate influența asupra inadmisibilității lor. Autoarea A. M. Bascalova afirmă că prezentarea, rând pe rând, a probelor reiese din prezumția de nevinovăție, conform căreia povara probării este plasată asupra acuzatorului. În mod corespunzător, dacă după cercetarea tuturor probelor în acuzare, instanța va considera că în baza lor este imposibil de a ajunge la concluzia privind vinovăția inculpatului în comiterea infracțiunii, apoi ea, în genere, poate să nu asculte partea apărării, pronunțând de îndată o sentință de achitare [142, p. 144].

Consecutivitatea cercetării materialului probator este determinată de părți. Astfel, în cauzele de învinuire publică, chestiunea referitoare la ordinea examinării probelor în ședința de judecată urmează a fi soluționată de către acuzatorul de stat [179, p. 127]. Cercetătorul V. I. Bascov menționa că succesul cercetării judecătorești în cauza penală și al judecării în fond, la

general, depinde, în marea sa parte, de corectitudinea ordinii de examinare a probelor propusă de procuror. Aceasta din urmă trebuie organizată astfel încât, să asigure, în strictă consecutivitate și pe deplin, clarificarea tuturor circumstanțelor cauzei examinate. Procurorul trebuie să aibă în fața sa planul cercetării judecătorești. Propunerea sa privind ordinea cercetării judecătorești trebuie să asigure examinarea detaliată și minuțioasă a tuturor circumstanțelor cauzei, excluzând, totodată, repetările. Este incorect dacă procurorul aglomerează cercetarea judecătorească cu examinarea întrebărilor ce nu au legătură cu dosarul. Aceasta distanțează instanța și participanții la proces de chestiunile care au importanță deosebită pentru emiterea sentinței [143, p. 100].

Un anumit grad de dificultate întâlnim la stabilirea ordinii de examinare a materialelor cauzei în dosarele privind infracțiunile în grup cu multe episoade. În dependență de caracterul cauzei, acuzatorul de stat poate efectua cercetările fie conform episoadelor, examinându-le în ordine cronologică, fie după persoană sau în dependență de gravitatea infracțiunii comise. Selectarea unei scheme anumite de prezentare a probelor instanței depinde de particularitățile fiecărei cauze penale în parte. Particularitatea caracteristică a infracțiunilor comise în grup sau cu multe episoade o reprezintă multitudinea de subiecți, atât din partea apărării, cât și din cea a acuzării. În virtutea egalității drepturilor procesuale, fiecare participant la proces, reieșind din interesul urmărit, poate prezenta, de sine stătător, probele pe care le deține pentru cercetare. În astfel de cazuri, probabilitatea lipsei acordului în privința pozițiilor și a contradicțiilor dintre participanți privind ordinea examinării probelor este mare. Părțile, pe aceste categorii de dosare, solicită, de frecvente ori, examinarea probelor în privința unui anumit act al infracțiunii, cer examinarea probelor apărării concomitent cu probele acuzării [183, p. 285]. În legătură cu acest fapt, conflictul de interese dintre participanții grupului acuzării poate apărea atât între acuzatorii de stat, dacă susținerea învinuirii este efectuată de mai mulți procurori, cât și între acuzatorul de stat și partea vătămată. Totodată, legea procesual-penală nu reflectă mecanismul soluționării unor astfel de litigii.

În context, este binevenită și opinia autoarei N. Iu. Dupac, care declară că acuzatorul de stat trebuie să tindă spre faptul ca ordinea propusă să ușureze lucrul instanței în privința clarificării circumstanțelor cauzei și stabilirii rolului și gradului de vinovăție a fiecăruia dintre inculpați. Conflictul dintre participanți urmează a fi soluționat cu luarea în calcul a normelor eticii judiciar-profesionale. Totuși, în situația dată, ultima hotărâre procesuală în această privință urmează a fi luată de instanța de judecată [179, p. 130].

Nu va fi contrară legii situația în care procurorul, după expunerea verbală a poziției sale în privința ordinii cercetării judecătorești, o va prezenta instanței în formă scrisă. Aceasta are o importanță deosebită în cazurile în care sunt examinate dosare complicate cu un număr mare de

inculpați [143, p. 101]. De asemenea, nu sunt excluse situațiile când, în procesul examinării cauzei în fond, apare necesitatea modificării ordinii de examinare a probelor, stabilite la începutul cercetării judecătorești. În cazul dat, în vederea examinării obiective și depline a tuturor circumstanțelor cauzei, procurorul este în drept să înainteze o astfel de cerere.

Un loc important în cadrul cercetării judecătorești îl ocupă audierea inculpatului. Prin audierea vizată subînțelegem acțiunea procesuală, efectuată în cadrul cercetării judecătorești de către persoanele împuternicite prin lege în această privință, care constă în solicitarea și obținerea informațiilor verbale din partea inculpatului privind circumstanțele care pot avea importanță pentru cauză, precum și fixarea lor în ordinea stabilită prin lege. Rezultatul audierii inculpatului îl prezintă declarațiile care servesc în calitate de probă în cauza penală [274, p. 5].

În virtutea caracterului oficial al activității sale, acuzatorul de stat trebuie să se străduie ca inculpatul să facă declarații în privința tuturor circumstanțelor, importante pentru cauza penală. În dependență de poziția exprimată de inculpat, acuzatorul de stat urmează să-și elaboreze propria tactică de audiere a acestuia. În obiectul audierii inculpatului urmează să se regăsească: explicațiile în privința învinuirii care i se aduce; comunicarea despre faptul infracțiunii cercetate; atitudinea față de materialul probator administrat; datele personale; caracterizarea coparticipanților; explicațiile asupra caracterului și volumului prejudiciului, cauzat prin infracțiune; explicarea motivelor, cauzelor și condițiilor comiterii infracțiunii [274, p. 8]. Totodată, în procesul audierii inculpatului, acuzatorul de stat este obligat să se ghideze de prevederile principiului prezumției de nevinovăție și să nu pună în sarcina acestuia obligația de a-și dovedi nevinovăția. Este inadmisibilă și aplicarea metodelor care au caracter de constrângere în latura dării declarațiilor [179, p. 132].

Unul dintre mijloacele pe care le poate folosi acuzatorul de stat în cadrul cercetării judecătorești în vederea stabilirii autenticității declarațiilor inculpatului este compararea și confruntarea lor cu alte probe. Pe bună dreptate, se menționează în literatura de specialitate că, în cazul dat, este necesar de a respecta condiția inadmisibilității, de a adresa inculpatului, pentru verificarea și precizarea declarațiilor lui, întrebări care rezultă din materialele urmăririi penale, declarațiile martorilor, rapoartele de expertiză etc. Aceste materiale încă nu au fost examinate în cadrul ședinței, fiind posibil ca în procesul audierii persoanelor respective ele să obțină cu totul un alt caracter sau să suporte anumite schimbări. Deconspirând inculpatul în baza conținutului declarațiilor încă necitite în public, cei care audiază încalcă prevederile principiului oralității și al nemijlocirii, pe care se întemeiază examinarea cauzei penale în fond [157, p. 127-128].

Un loc aparte în examinarea probelor îl ocupă audierea martorilor și părților vătămate în cadrul cercetării judecătorești. În condițiile contradictorialității este efectuată corespunzător

delimitarea între martorii apărării și martorii acuzării, în dependență de care variază și ordinea audierii acestora de către părți. În pofida faptului că îmbinarea „*martorii acuzării și martorii apărării*” are o aplicare constantă, ea nu este reflectată în textul legii de procedură penală. Astfel, alin. (3) art. 370 CPP al RM vobește despre martorul chemat în proces la solicitarea părții.

Mijlocul de probă sub foma declarațiilor martorului se administrează, de obicei, de către partea acuzării în faza urmăririi penale. În virtutea prevederilor legii, organul de urmărire penală (procurorul) trebuie să tindă spre stabilirea completă, obiectivă și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei. Este clar că, în astfel de situații unul și același martor poate comunica informații care confirmă în parte atât poziția acuzării, cât și pe cea a apărării. În legătură cu acest fapt, în cadrul ședinței de judecată, poate apărea un conflict de interese între părți în privința determinării ordinii audierii unuia și aceluiași martor de către ele. În ceea ce privește propria noastră opinie, considerăm că acest conflict poate fi soluționat în baza prevederilor art. 8, alin. 3 CPP al Republicii Moldova și în caz de manifestare a voinței de către partea apărării, ea urmează să beneficieze de dreptul de a audia prima martorul „litigios”.

Prevederile alin. (3) art. 370 CPP al RM ne permit să formulăm concluzia referitoare la prezența elementelor audierii contradictoriale în procesul penal al Republicii Moldova. Audierea contradictorială constituie un mijloc important de cercetare a probelor în cadrul unui proces judiciar contradictorial. Am putea afirma cu absolută certitudine, declară autorul D. Gherasim, că aceasta ar fi chiar și unul dintre cele mai importante mecanisme în cadrul unui proces [45, p. 52]. Audierea contradictorială e definită și de autorii A. S. Alexandrov și S. P. Grișin ca fiind „audierea persoanei a cărei declarații sunt prezentate în calitate de probe, de către partea oponentă, în vederea cercetării critice și a verificării informațiilor conținute în ele, inclusiv a surselor și purtătorului lor, oferite în cadrul audierii directe inițiale, precum și în scopul obținerii noilor informații din partea persoanei anterior audiate”. Aceiași autori consideră că dreptul de a efectua audierea contradictorială a martorului părții oponente în privința faptelor și circumstanțelor stabilite în cadrul audierii inițiale este unul absolut și că nu poate fi limitat de instanța de judecată. Totodată, realizarea audierii contradictoriale reprezintă dreptul de dispoziție al părții din proces, ea având posibilitatea de a dispune de el, inclusiv și sub forma renunțării de la această formă a audierii [134, p. 32-34]. La rândul ei, autoarea N. Iu. Dupac, este de părere că această din urmă afirmație nu trebuie să se refere la cazurile de susținere a învinuirii de stat, deoarece acuzatorul de stat acționează în interese publice, de pe pozițiile oficialității, fiind lipsit de posibilitatea dispunerii libere de drepturile sale procesuale și de obiectul învinuirii. El are dreptul de a renunța la audierea contradictorială doar în cazul în care presupune că martorul

audiat nu dispune de informații importante referitoare la circumstanțele cauzei sau fie că în privința acestor fapte au fost deja acumulate probe suficiente [179, p. 135-136].

O importanță deosebită o are și latura referitoare la determinarea de către acuzatorul de stat a obiectului audierii în instanța de fond. Este oare acuzatorul obligat, se întreabă autoarea N. Iu. Dupan, să formuleze martorului (sau altor participanți supuși audierii) întrebări, răspunsul care ar fi neconvenabil părții apărării, sau trebuie să treacă acest moment cu vederea, lăsând soluționarea acestei chestiuni la latitudinea părții apărării, în dependență de nivelul de profesionalism și iscusință al acesteia? Reieșind din scopurile procesului penal, acuzatorul de stat, ca reprezentant al acestuia trebuie să tindă spre pronunțarea unei soluții echitabile, iar, pe de altă parte, în virtutea principiului contradictorialității, el îndeplinește în instanța de fond funcția acuzării, care urmează a fi separată și delimitată strict de funcția apărării. Mai mult decât atât, plasarea în sarcina procurorului a obligațiunii stabilirii faptelor care combat concluziile acuzării îl plasează pe acesta într-o poziție de inegalitate în legătură cu partea apărării, deoarece inculpatul și apărătorul acestuia nu sunt legați de obligația stabilirii adevărului în instanță, ei acționează, în mod exclusiv, în propriul interes. Astfel, acuzatorul de stat este pus în fața unei dileme juridico-morale extrem de complexe. Din punct de vedere moral, acuzatorul de stat, ca personalitate, dispune de ambiții personale și profesionale care, de regulă determină emiterea sentinței de achitare ca fiind o „pierdere a procesului”. În cazul dat, afirmă autoarea N. Iu. Dupac, din punct de vedere al legii, are prioritate scopul procesului penal, precum și prevederile prezumției de nevinovăție, care propune de a interpreta toate dubiile în privința învinutului, inculpatului. Astfel, acuzatorul de stat nu are dreptul dispozitiv de a limita și a îngreui obiectul audierii decât doar la circumstanțele care confirmă poziția acuzării [179, p. 137-138].

Nu e de uitat și faptul că, în baza prevederilor art. 153 și 374 CPP al RM, după citirea de către expert a raportului de expertiză, acestuia îi pot fi adresate întrebări în vederea explicării sau completării concluziilor prezentate. Audierea începe cu întrebările părții din a cărei inițiativă a fost dispusă expertiza. În una dintre lucrările sale, autoarea E. A. Zaițeva aduce exemple ale folosirii de către partea apărării a diferitor procedee, orientate spre discreditarea raportului prezentat, în particular, prin folosirea serviciilor experților-licențiați particulari, care dispun de deprinderi corespunzătoare, necesare participării în judecată [189, p. 172].

Procesele specificate necesită, în condițiile contradictorialității examinării cauzei în judecată, însușirea și din partea acuzatorului a noilor metode de lucru cu astfel de mijloace de probă importante cum se prezintă a fi rapoartele de expertiză. Astfel, în calitate de al doilea acuzator de stat poate fi admis la examinarea cauzei în fond procurorul-criminalist, mult mai versat în aspectele științifice ale expertizei efectuate, competent de a depista lacunele și

neclaritățile în metodologia efectuării expertizei, contradicția și nejustificarea științifică a concluziilor formulate. Dacă raportul de expertiză contravine probelor de acuzare administrate în cauza penală, acuzatorul de stat trebuie, în procesul audierii expertului, să se documenteze în privința împuternicirii expertului de a efectua acest gen de expertiză, precum și referitor la competența științifică a acestuia. Dacă, însă, raportul de expertiză confirmă teza de acuzare, acuzatorul de stat urmează să întreprindă toate măsurile pentru a nu admite pierderea acestui mijloc de probă. În acest fel, de activismul poziției acuzatorului de stat poate depinde rezultatul aprecierii probelor puse la dispoziția instanței de judecată [179, p. 141-142].

La examinarea probelor în cadrul cercetării judecătorești, acuzatorul de stat trebuie să acorde atenție cuvenită și prezenței anexelor la procesele-verbale ale efectuării acțiunilor procesuale sub forma înregistrărilor audio-video, precum și ale altor rezultate a aplicării mijloacelor tehnico-științifice în materialele cauzei penale. Legiuitorul reglementează detaliat condițiile și ordinea vizualizării acestor anexe în procesul audierii martorului, părții vătămate, inculpatului. Nu contravine legii și cererea acuzatorului de stat privind demonstrarea acestor anexe în procesul cercetării documentelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale.

Autorul E. A. Utchin e de părerea că aplicarea în cadrul ședinței de judecată a tehnicii demonstrative poate fi benefică pentru aprecierea, verificarea și demonstrarea probelor, în vederea activizării legăturilor asociative a faptului cercetat în scopul atingerii rezultatului educativ și al prevenirii infracțiunilor [294, p. 12]. Rămâne să mai adăugăm că acuzatorul de stat trebuie să tindă, de asemenea, spre demonstrarea anexelor respective în vederea convingerii instanței în privința dovedirii tezelor acuzatoriale. Totodată, acuzatorul de stat nu trebuie să depună efort în vederea demonstrării acestor materiale dacă informația cuprinsă în ele nu aduce informații noi în privința circumstanțelor cauzei [179, p. 145-146].

Dezbaterile reprezintă punctul culminant al ședinței de judecată, acțiunea ei cea mai dinamică, mai vie, mai palpitantă și mai dramatică, dezlănțuirea tuturor complicațiilor și eforturilor înaintea deznodământului. Dezbaterile au ca finalitate proprie asigurarea soluționării fondului cauzei prin cunoașterea temeinică a adevărului asupra obiectului judecății. În sens larg, prin dezbateri judiciare înțelegem întreaga desfășurare publică, orală, nemijlocită și contradictorie a ședinței de judecată. În sens restrâns și tehnic, dezbaterile reprezintă acea parte a ședinței de judecată în care se dă cuvântul subiecților procesuali cu interese opuse, pentru a expune punctul lor de vedere asupra situației de fapt și de drept care rezultă din cercetarea judecătorească, precum și asupra oricărei alte probe, apărute în cauză [97, p. 17-18].

Discursul acuzatorului, apărătorului și al celorlalți participanți la susținerile verbale figurează în calitate de mijloace importante ale realizării funcției învinuirii și apărării în cauzele

penale și, de asemenea, în calitate de modalitate procesuală de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei în procesul penal [179, p. 148].

Participarea acuzatorului de stat la susținerile verbale reprezintă finalitatea logică a activității lui de acuzare, direcționată spre susținerea tezei de învinuire în fața instanței în condițiile unui proces penal contradictorial. Contradictorialitatea în procesul penal figurează în calitate de modalitate de cunoaștere, deoarece polemica, disputa, coliziunea opiniilor contradictorii sunt caracteristice pentru orice domeniu al activității umane” [252, p. 4].

Cuvântarea procurorului în instanța de judecată este una din cele mai responsabile etape ale susținerii acuzării de stat, care cuprinde concluziile finale la care s-a ajuns în urma judecării cauzei și constituie un bilanț al probelor cercetate de către instanță. Acesta este adresat instanței și tuturor celor care au participat și au fost prezenți în ședință, cuprinzând concluziile referitoare la cauză și urmărind scopul de a influența formarea convingerii judecătorului, ajutându-l să pătrundă în circumstanțele cauzei, să cerceteze sub toate aspectele probele prezentate de părți, ca până la urmă să stabilească adevărul și să adopte o hotărâre justă [97, p. 18].

În cadrul susținerilor verbale, acuzatorul de stat intervine cu un discurs nu doar în cazul susținerii în instanța de fond a învinuirii de stat, ci și în situația în care renunță la învinuire.

Astfel, participarea acuzatorului de stat la susținerile verbale reprezintă cumulul acțiunilor procesuale, care includ, fie discursul de acuzare, fie cuvântarea de renunțare la învinuire, precum și luarea cuvântului în replică, toate realizate după finalizarea cercetării judecătorești în scopul totalizării rezultatelor și al justificării finale a poziției acuzatorului de stat [179, p. 150].

Obiectul susținerilor verbale este determinat de spectrul chestiunilor care urmează a fi soluționate la pronunțarea sentinței. Conținutul discursului de acuzare al procurorului nu este reglementat prin lege. În acest sens, savantul V. I. Bascov afirmă că procurorul, în conținutul discursului de acuzare, vine cu o totalizare a rezultatelor cercetării judecătorești, realizează caracteristica juridică a infracțiunii, aprecierea probelor, justifică învinuirea adusă inculpatului și indică motivele infracțiunii, iar în cazul renunțării la învinuire – motivează hotărârea luată. În discursul său, acuzatorul de stat indică asupra circumstanțelor care influențează asupra gradului și caracterului răspunderii; își exprimă propria convingere în privința aplicării legii penale și a măsurii de pedeapsă în privința inculpatului și, nu în ultimul rând, referitor la cauzele și condițiile care au contribuit la comiterea infracțiunii și a măsurilor ce urmează a fi luate în vederea înlăturării lor. Obiectivul trasat de procuror constă în ajutorarea instanței de judecată la formarea convingerii proprii, precum și în crearea, prin intermediul discursului realizat, a unei atmosfere de condamnare morală și intoleranță în privința infracțiunii și a făptuitorului [143, p. 127].

Structura și conținutul discursului procurorului depind de scopul urmărit de acesta, de natura și actualitatea infracțiunii, de conținutul probelor administrate, de persoana inculpatului, de calitatea apărării, de locul examinării cauzei, componența auditoriului, precum și de calitățile individuale ale oratorului [97, p. 18]. Nu putem trece cu vederea faptul că legea procesual-penală nu reglementează temeiurile și posibilitatea participării unui grup de procurori la susținerea învinuirii. Considerăm că la aceste temeiuri pot fi atribuite complexitatea și volumul mare al învinuirii, inclusiv exercitarea învinuirii pentru un număr mare de acte ale activității infracționale, caracterul complicat al probatoriului și al calificării infracțiunilor, numărul mare de inculpați, ai căror interese sunt reprezentate de mai mulți apărători.

3.2.2. Modificarea învinuirii în sensul agravării

Potrivit legislației procesual-penale, instanța de judecată devine competentă să soluționeze numai faptele și persoanele cuprinse în actul de sesizare. Totuși, este posibil ca, în cursul dezbaterilor judiciare în urma administrării de noi probe, să se descopere în sarcina inculpatului, date cu privire la săvârșirea uneia sau a mai multor fapte care au legătură cu faptele pentru care inculpatul a fost trimis în judecată sau alte acte materiale săvârșite de învinuit pentru care nu a fost pus sub învinuire. Astfel de incidente apar frecvent ori de câte ori în afara probelor existente la dosar și administrate în timpul urmăririi penale, se pot formula cereri în vederea completării probatoriului la începutul judecării în prima instanță. Aceste modalități prin care se manifestă modificarea învinuirii prezintă importanță nu numai sub aspectul răspunderii penale a inculpatului, ci și sub aspectul desfășurării procesului penal în faza judecării cauzei în prima instanță [75, p. 384].

Cercetătoarea D. Magherescu opinează că prin modificarea învinuirii în prima instanță se înțelege atribuția și competența instanței de judecată sau a procurorului de a aduce unele corectări dimensiunilor, conținutului și caracterului învinuirii formulate inițial, în condițiile reglementate de lege [78, p. 70]. Modificarea învinuirii înseamnă aducerea de către persoane autorizate, a anumitor corectări în textul acesteia, corectări care se răsfrâng asupra obiectului, dimensiunilor sau caracterului dosarului și, din acest motiv, necesită respectarea unei proceduri [78, p. 69].

Învinuirea, reflectată în rechizitoriul (actul de acuzare) care însoțește cauza penală în momentul transmiterii ei în instanța de fond poate avea nevoie de anumite schimbări și corectări.

Modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond reprezintă o varietate a modificării învinuirii în procesul penal. Potrivit art. 325 CPP al RM, judecarea cauzei în prima

instanță se efectuează numai în privința persoanelor puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu. Instanța dispune de dreptul de a modifica învinuirea doar în sensul atenuării, că atribuția de a modifica învinuirea în sensul agravării revine procurorului [40, p. 254].

Modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond nu poate fi examinată doar în calitate de opinie, poziție sau propunere a acuzatorului de stat. Ea reprezintă hotărârea procesuală a acestuia, care constă în introducerea în învinuire a anumitor rectificări în ordinea și limitele specificate în lege, cu urmări specifice în latura esenței și volumului învinuirii. Modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond, în cazul în care sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, trebuie să reprezinte o obligația acestuia [234, p. 113]. După cum afirmă autoarea P. A. Lupinscaia, hotărârile în cadrul procesului penal reprezintă actele juridice, care se exprimă în forma procesuală strict prevăzută de lege, unde organul de stat sau persoana cu funcție de răspundere, în limitele competenței sale și în ordinea stabilită de lege, oferă răspunsuri asupra chestiunilor juridice, bazate pe circumstanțele factice ale cauzei și prescripțiile legii, conținând manifestarea autoritară de voință asupra acțiunilor, direcționate spre atingerea scopului procesului penal [227, p. 21-22]. Considerăm că toate semnele ce caracterizează conținutul noțiunii „hotărâre procesuală”, indicate de P. A. Lupinscaia, sunt caracteristice și pentru modificarea învinuirii în instanța de fond de către procuror. Autorii T. N. Dobrovoliscaia și V. V. Rovneico determină modificarea învinuirii ca fiind „introducerea corectărilor în conținutul faptic și juridic al învinuirii anterior înaintate” [175, p. 26; 259, p. 13]. E de luat în vedere și părerea cercetătorului S. Macarov, că modificarea învinuirii în ședința de judecată reprezintă nu altceva decât modificarea volumului, conținutului și formulării învinuirii și aducerea ei în concordanță cu circumstanțele stabilite în procesul cercetării probelor în instanța de fond [229, p. 119].

În timpul cercetării judecătorești, odată cu administrarea de noi probe, este posibil să fie descoperite în sarcina inculpatului date cu privire și la săvârșirea altor acte materiale care au legătură cu infracțiunea pentru care acesta a fost trimis în judecată. Aceasta face să opereze o extindere a acțiunii penale pentru alte acte materiale [75, p. 384]. Cercetarea judecătorească, constă nu numai în verificarea probelor strânse în cursul urmăririi penale, dar și în completarea acestora cu probe noi, necesare pentru soluționarea cauzei și apare în perfectă concordanță cu dreptul procurorului și al părților de a cere administrarea de probe noi în cursul cercetării judecătorești. În fața necesității de a administra noi probe, instanța trebuie să procedeze în așa fel încât această operațiune să nu îngreuneze ori chiar să zădărnicească realizarea scopului imediat al judecății și al procesului penal [42, p. 184].

Sursele doctrinare procesual-penale constată că deși învinuirea inițială se formulează pe baza probelor, totuși, se pleacă de la ideea posibilității modificării acesteia. Pe parcursul cercetării judecătorești apare uneori necesitatea introducerii unor corectări ale învinuirii, pentru completarea unor lacune sau înlăturarea unor erori.

Literatura de specialitate a evidențiat o serie de factori, care au menirea de a soluționa problematica modificării învinuirii. Acești factori pot fi clasificați în două categorii: 1) factori obiectivi; 2) factori subiectivi. Factorii obiectivi nu au legătură cu activitatea organului judiciar care a formulat învinuirea inițială și cu momentul la care această învinuire a fost dispusă. Din această categorie fac parte: a) acțiunile sau actele materiale, care, deși țin de infracțiunea complexă, nu au fost cunoscute de organul judiciar în momentul formulării învinuirii; b) fapta săvârșită de inculpat după punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea acestuia în judecată, și care are legătură cu fapta pentru care acesta este judecat; c) aducerea unor corectări învinuirii ca urmare a modificării legislației penale, în respectarea principiului aplicării legii penale mai favorabile; d) dificultățile apărute în calificarea juridică a unor infracțiuni, precum cele complexe, atunci când actele materiale cad sub incidența mai multor articole ale legii penale [78, p. 68].

Majoritatea cazurilor de modificare a învinuirii în primă instanță se datorează altor cauze, care au la bază anumite omisiuni ale organelor de urmărire penală. În aceste situații, avem de-a face cu factorii subiectivi, care depind de buna organizare a activității în faza de urmărire penală.

Acești factori sunt diverși, putând exemplifica următoarele cauze, care generează astfel de factori: a) cercetarea superficială a faptelor săvârșite de inculpat, raportat la mobilul și scopul acțiunilor acestuia sau la formele vinovăției ori la circumstanțele, de care depinde formularea corectă a învinuirii; b) anumite greșeli ale învinuirii se explică prin încadrarea eronată a anumitor probe. În astfel de situații, organele judiciare de urmărire penală apreciază ca veridic ceea ce este neveridic și invers, iar rezultatul este același: formularea incorectă a învinuirii care necesită modificări ulterioare; c) încadrarea greșită a faptelor cercetate ca urmare a interpretării greșite a legii penale. În acest caz, se impune schimbarea încadrării juridice a faptei. Aceste calificări sunt fie rezultatul cercetării incomplete a probelor, fie al cunoștințelor insuficiente în ceea ce privește legea penală sau interpretarea acesteia [78, p. 69].

Neîndeplinirea în mod cumulativ a unor condiții ale învinuirii de stat atrage după sine multiple varietăți de modificare a ei în instanța de judecată. Trebuie precizat că, aceste condiții sunt atât de fond, cât și de formă. Pentru a fi posibilă judecarea faptelor și a persoanelor descoperite cu ocazia cercetării judecătorești, odată cu administrarea de noi probe și efectuarea de noi acte procedurale și pentru a nu mai fi incident formalismul sesizării prealabile a

procurorului pentru desfășurarea urmăririi penale și trimiterea ulterioară în judecată, s-a consacrat, ca remediu procesual, modificarea învinuirii în prima instanță [74, p. 39].

Unii autori constată că trebuie îndeplinite unele condiții pentru a opera modificarea învinuirii în prima instanță. Aceste corectări se pot concretiza în completarea lacunelor existente în învinuire, în excluderea unor părți ale învinuirii, care nu sunt dovedite, sau în înlocuirea unor articole, alineate sau norme penale cu altele. Acestea constituie o modificare a învinuirii în măsura în care aceste corectări se răsfrâng asupra conținutului, mărimii sau caracterului acesteia.

De asemenea, trebuie îndeplinită condiția ca elementele modificatoare să fie introduse de organele judiciare competente, adică de către procurorul care a pus în mișcare acțiunea penală față de inculpat, în condițiile prevăzute de lege. Acest ultim caz se referă la situația în care, în cursul judecării, se descoperă în sarcina inculpatului alte acte materiale, care fac obiectul material al infracțiunii, față de care inculpatul a fost trimis în judecată, sau alte fapte. Însă, dacă nu sunt îndeplinite aceste condiții, atunci nu există suficiente temeiuri legale pentru a se dispune modificarea învinuirii [78, p. 69-70].

Dreptul procurorului, prevăzut de art.326 alin. (1) CPP, de a modifica învinuirea „dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior”, se realizează prin emiterea în acest sens a ordonanței, iar instanța are obligația de a o accepta în cazul prezenței probelor incontestabile.

Acest drept este proporțional cu situația care a determinat-o – săvârșirea de către inculpat a unei infracțiuni mai grave decât cea incriminată. Or, procurorul nu poate fi lipsit de dreptul de a-și exercita atribuțiile sale potrivit art. 124 din Constituție [58]. În virtutea celor menționate, modificarea învinuirii reprezintă introducerea în învinuire, de către persoanele împuternicite în acest sens, în ordinea stabilită prin lege, a rectificărilor, care au anumite consecințe asupra esenței și volumului ei.

Modificarea învinuirii, care este ridicată de către autorul F. N. Fatcullin la rangul de „principiu” al procesului penal și care este determinată în teoria procesului penal ca fiind posibilitatea introducerii în ea a anumitor corectări, completarea lacunelor și înlăturarea erorilor admise la formularea ei, nu a existat întotdeauna și nu a fost recunoscută de procesele penale a tuturor statelor [295, p. 83-84]. Soluționarea acestei întrebări depinde de particularitățile, conținutul, formele și tradițiile procesului penal al fiecărui stat.

Istoria procesului penal cunoaște atât situații de invariabilitate, de neschimbare a învinuirii, când acuzarea inițială nu putea fi modificată ulterior sub nici un motiv, cât și cazuri de modificare parțială sau totală a învinuirii. Principiul inadmisibilității modificării învinuirii acționa în procesul penal al Romei Antice din perioada republicii. Îndepărtarea de prevederile

principiului inadmisibilității modificării învinuirii în Roma Antică, are loc ulterior, în perioada imperiului, pe măsura răspândirii procesului extraordinar, constituit pe începuturi acuzatoriale [234, p. 76].

Învinuirea rămasă în forma inițială, era caracteristică și vechiului proces penal german și anglo-saxon, care se caracteriza printr-un grad avansat de formalism de proveniență religioasă. Aici, învinuirea îmbrăca o anumită formă, ea urmând a fi demonstrată în cadrul anumitor proceduri strict determinate. În Evul Mediu, inclusiv până la mijlocul sec. al XIX, învinuirea fără a fi modificată a fost păstrată și în procesul penal englez. În țările Europei continentale (Franța, Germania), inadmisibilitatea modificării învinuirii a fost păstrată până la sfârșitul sec. al XIII, când bazele acuzatoriale ale procesului penal au început a fi înlocuite prin ordinea inchizitorială de desfășurare a procesului [309, p. 187, 263].

Teoria procesului penal și a practicii judiciare de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea a stabilit că la determinarea posibilității modificării învinuirii în instanța de fond urmează a fi luate în calcul gravitatea pedepsei, substanțialitatea modificărilor aduse învinuirii, precum și necesitatea asigurării dreptului inculpatului la apărare. Indicarea acestor circumstanțe, care au determinat admisibilitatea modificării învinuirii în prima instanță de judecată, au reprezentat un pas important pe calea formulării ulterioare, în doctrină și legislație, a limitelor modificării învinuirii în instanța de fond [234, p. 89].

Referindu-ne la procesul penal comparat, meționăm că în cel al SUA este recunoscută instituția urmăririi penale succesive, în cadrul căreia cauzele penale sunt disjuncte și persoana, după pronunțarea sentinței de condamnare pentru o faptă, este din nou supusă urmăririi penale și răspunderii penale în baza altor fapte [158, p. 144-145]. Legea procesual-penală a SUA prevede și posibilitatea nemijlocită a schimbării învinuirii în prima instanță. Ca exemplu, în conformitate cu pct. 220 ale Regulilor de procedură penale ale statului Pensilvania, instanța poate opera modificări în actul de acuzare în cazul descoperirii unei erori în respectarea formei, în descrierea faptei infracționale, dacă modificările operate nu vor duce la acuzarea persoanei de comiterea unor alte infracțiuni [272, p. 748]. La general, în procesul penal al SUA, acuzatorul are practic, mâinile dezlegate în latura modificării caracterului și volumului învinuirii, însă, în mare parte în favoarea inculpatului [238, p. 174]. O parte considerabilă a modificării învinuirii în procesul penal al SUA este rezultatul încheierii acordurilor de recunoaștere a vinovăției.

În procesul penal continental, până la momentul actual, este recunoscută posibilitatea largă a modificării învinuirii în prima instanță, inclusiv în sensul agravării. Astfel, conform legii de procedură penală franceze, președintele ședinței poate adresa una sau mai multe întrebări dacă în cadrul procesului se vor stabili anumite circumstanțe agravante și dacă, în rezultatul examinării

în fond, se va constata că fapta urmează să aibă o altă calificare juridică, decât cea în baza căreia dosarul a fost remis în judecată. Conform parag. 265 I CPP german, inculpatul nu poate fi condamnat în temeiul normei de drept penal care nu figurează în învinuirea prezentată în judecată, cu excepția cazurilor când în prealabil i se prezintă o notificare referitoare la modificarea învinuirii și i se oferă termenul convenit pentru a-și organiza apărarea.

Subiect al modificării învinuirii în instanța de fond în procesul penal de tip continental este doar instanța de judecată, în timp ce procurorul doar își exprimă opinia în acest sens, înaintând cereri privind necesitatea modificării acușării.

În teoria procesului penal, limitele modificării învinuirii sunt denumite, de frecvente ori limite (condiții) ale admisibilității sau, pur și simplu, condiții ale modificării învinuirii. Însă, după părerea autorului A. A. Mihailov, noțiunea „limitele modificării învinuirii” reflectă cu mult mai clar esența acestei categorii, deoarece focusează atenția asupra faptului că limitele modificării învinuirii reprezintă acele frontiere stabilite de legea procesual-penală, de a căror respectare este legată posibilitatea modificării învinuirii în instanța de fond. Fixarea acestor „frontiere” în conținutul legii este determinată de necesitatea asigurării drepturilor și intereselor inculpatului, precum și de faptul că prima instanță de judecată este chemată să soluționeze, în fond, învinuirea înaintată [234, p. 83-86].

Totodată, doctrina procesului penal conține și alte definiții ale acestei noțiuni. Astfel, autoarea A. P. Evsiutina determină limitele modificării învinuirii ca fiind „regulile, în cadrul cărora este posibilă atât corectarea formulării învinuirii, cât și a calificării faptei” [180, p. 142].

Modificarea învinuirii este clasificată în teoria procesului penal în baza mai multor criterii. Autorul F. N. Fatcullin clasifică modificările aduse învinuirii după subiect, după volum și conținutul învinuirii înaintate inițial, după criteriul care privește anumite părți componente ale învinuirii și în dependență de faptul dacă acestea se admit sau nu la anumite faze ale procesului penal [297, p. 42-44].

După subiect, modificările aduse învinuirii pot fi divizate în: modificarea învinuirii, realizată de către organul de urmărire penală și modificarea învinuirii înfăptuită de instanța de judecată. Aici trecem în revistă faptul că în literatura de specialitate este întâlnită opinia conform căreia instanța de judecată nu poate figura în calitate de subiect al modificării învinuirii.

Totodată, în virtutea prevederilor principiului contradictorialității, este propulsată ideea că, la fel ca și acuzatorul de stat și partea apărării urmează a fi abilitată cu dreptul de a modifica învinuirea în instanța de fond [200, p. 69-72]. Totuși, acest punct de vedere nu este acceptat, deoarece învinuirea reprezintă obiectul urmăririi penale, iar în instanța de judecată – obiect al examinării cauzei. Din acest considerent, la fel ca și procurorul, care efectuează urmărirea

penală și instanța de judecată, care examinează cauza penală, pot și urmează să fie subiecți ai modificării învinuirii în instanța de fond.

O clasificare mai amplă și completă este efectuată în baza raportării modificărilor efectuate la volumul și conținutul învinuirii anterior înaintate și susținute. Conform acestei clasificări deosebit *îngustarea (restrângerea)* învinuirii (excluderea din ea a anumitor circumstanțe factice, a semnelor juridice ale infracțiunii și a normelor juridico-penale); *extinderea (lărgirea)* învinuirii (includerea datelor factice suplimentare, a semnelor juridice ale infracțiunii și a normelor de drept penal) și *schimbarea (reformarea, transformarea)* învinuirii (substituirea, înlocuirea unor circumstanțe factice, unor semne ale infracțiunii și norme de drept cu altele) [234, p. 109-110].

Modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond, în dependență de legătura cu elementele componente ale învinuirii, urmează a fi clasificată în: modificări ale faptei factice, ale formulării juridice și ale calificării juridice. Clasificarea în baza acestui criteriu permite de a determina cu un grad mai înalt de precizie obiectul modificării învinuirii – o parte sau mai multe părți ale învinuirii unde urmează a fi operate corectările [297, p. 43-44].

V. V. Rovneico divizează modificările aduse învinuirii în modificări care necesită și care nu fac necesară înaintarea repetată a acuzații; după gradul de gravitate a modificării învinuirii – în învinuire mai gravă și mai puțin gravă în legătură cu acuzarea anterioară; după caracterul substanțial al diferenței față de învinuirea înaintată anterior – în acuzație care se deosebește substanțial și, respectiv, nesubstanțial de învinuirea anterioară [259, p. 14].

Analizând problematica modificării învinuirii, autoarea D. Magherescu afirmă că aceasta trebuie privită sub două aspecte: a) modificarea învinuirii *în sens material*, care constă în modificarea conținutului faptic al învinuirii formulate inițial în rechizitoriu; b) modificarea învinuirii *în sens juridic*, care constă în modificarea textului de lege care prevede și pedepsește fapta reținută în rechizitoriu [78, p. 79]. De asemenea, întâlnim și anumite criterii de clasificare ale modificării învinuirii. Astfel, după organul judiciar care le dispune, modificările se împart în: a) modificări efectuate de către organul de cercetare penală; b) modificări efectuate de către procuror; c) modificări efectuate de către instanța de judecată.

În raport de conținutul și mărimea învinuirii inițiale, pot fi clasificate: a) modificări care restrâng învinuirea, datorită excluderii unor fapte sau acte materiale; b) modificări care extind învinuirea prin includerea în aceasta a unor fapte sau acte materiale noi, care au legătură cu infracțiunea pentru care inculpatul a fost trimis în judecată; c) modificarea învinuirii prin înlocuirea anumitor circumstanțe, împrejurări sau alineate ale CP cu altele.

După partea învinuirii la care modificarea a operat, acestea se împart în: a) modificări care se datorează modificării conținutului probei existente la dosarul cauzei; b) altele, care au un obiect, de o cu totul altă natură (modificarea circumstanțelor personale ale făptuitorului). După cum sunt posibile în orice etapă a procesului penal sau numai în anumite momente, acestea sunt: a) modificări care sunt posibile în orice etapă a procesului penal, fără ca dosarul să fie trimis la etapa precedentă, a urmăririi penale; b) modificări care presupun restituirea cauzei pentru completarea urmăririi penale; c) modificări care, deși necesită întoarcerea dosarului la etapa anterioară, nu impun completarea sau refacerea urmăririi penale.

După situația mai grea sau mai ușoară care i se creează inculpatului, sunt: a) modificări care nu agravează situația inculpatului în cursul judecării cauzei penale; b) modificări care creează pentru acesta o situație mai grea.

Din punct de vedere al obiectului, modificarea învinuirii în prima instanță poate fi: a) reală (*in rem*); b) personală (*in personam*); c) mixtă (*in rem și in personam*). Sunt modificări reale (*in rem*) acelea care au ca obiect una sau mai multe fapte penale. Sunt personale (*in personam*) cele care au ca obiect o altă persoană, care a participat la săvârșirea infracțiunii pentru care inculpatul este judecat, dar care nu a fost trimisă în judecată. Și în sfârșit, este mixtă acea modificare a învinuirii în prima instanță, care are ca obiect, atât o faptă penală care are legătură cu cea care se judecă, cât și o altă persoană care a participat la săvârșirea acestor fapte, dar care nu a fost trimisă în judecată.

După cum este sau nu expres reglementată de CPP, modificarea învinuirii este: a) expresă; b) tacită.

Din punctul de vedere al modalităților juridice prin care se realizează, modificarea învinuirii în prima instanță comportă următoarele modalități: a) modalități tipice: modificarea învinuirii în sensul neagravării situației inculpatului; b) modalități atipice: modificarea învinuirii în sensul extinderii acțiunii penale pentru alte acte materiale și modificarea învinuirii în sensul extinderii procesului penal pentru alte fapte [78, p. 70-72]. De varietățile modificării învinuirii urmează a fi deosebite modalitățile de modificare a ei, adică anumite procedee specifice prin a căror intermediu sunt operate modificări în conținutul învinuirii. Modalitățile de modificare a învinuirii de către procuror sunt expuse în art. 325 și 326 CPP al RM, însă este necesar a se menționa că acestea nu sunt determinate suficient de clar de către legiuitor.

Conform art. 326 alin. (1) CPP, procurorul care participă la judecarea cauzei penale în prima instanță este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior [110,

p. 38]. Modificarea acușării în ședința de judecată în sensul agravării ei, în baza alin 1, art. 326 CPP al RM, poate avea loc și în cazurile când în ordonanța de punere sub învinuire n-au fost indicați unele indicii care influențează calificarea acțiunilor inculpatului (calificativul „repetat”) ori unele circumstanțe care agravează răspunderea [110, p. 39].

Învinuirea poate deveni mai gravă și să genereze o pedeapsă mai gravă nu doar în cazul schimbării încadrării juridice, ci și în situația formulării juridice a învinuirii, precum și a fabelei faptice a acușării. Totodată, modificările operate se pot referi fie la anumite componente aparte ale învinuirii sau pot fi înregistrate pe întreg segmentul ei. La schimbările fabelei faptice a învinuirii care o modifică în sensul agravării se referă, în primul rând, completarea unei infracțiuni complexe cu noi fapte. În afară de aceasta, situația inculpatului se poate înrăutăți, fiindu-i aplicată o pedeapsă mai gravă, ca urmare a lărgirii volumului învinuirii prin includerea în ea a altor circumstanțe factice și a semnelor juridice ale infracțiunii, inclusiv a acțiunilor suplimentare ale inculpatului la învinuirea de comiterea infracțiunilor cu acțiuni (inațiuni) alternative, a urmărilor prejudiciabile suplimentare (mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune) și a anumitor semne care agravează măsura de pedeapsă, incluse constructiv în componența de infracțiune [234, p. 96-97]. Învinuirea devine mai gravă și în cazul completării ei doar cu circumstanțe agravante, care sunt luate în calcul de către legiuitor la descrierea unei componente de infracțiune în calitate de semn calificativ [296, p. 209].

Modificarea învinuirii în sensul agravării poate avea loc și în cazul substituirii unor circumstanțe factice și semne ale infracțiunii cu altele. Unii cercetători consideră că poziția învinuitului se poate agrava în cazul modificării învinuirii, dacă această modificare atrage după sine anumite urmări nefavorabile juridico-penale, cum ar fi excluderea posibilității aplicării amnistiei, a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, a înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, apariția temeiurilor pentru recunoașterea recidivei și a posibilității unui regim mai sever de executare a pedepsei [175, p. 55; 154, p. 140-141]. În cazurile date, învinuirea modificată poate să nu creeze pericolul aplicării unei pedepse mai grave, însă ea, totodată este una mai gravă, deoarece consecințele indicate derivă anume din conținutul învinuirii modificate.

Modificarea învinuirii în sensul agravării poate genera nu doar consecințe cu caracter juridico-penal, ci și cu un conținut procesual-penal. Astfel, dacă în instanța de fond a fost operată modificarea învinuirii în sensul agravării, apoi, în situația prezenței temeiurilor corespunzătoare, poate urma și aplicarea în privința inculpatului a unei măsuri de constrângere procesual-penală mai severe. Modificarea învinuirii referitoare la comiterea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin

grave în învinuire privind comiterea unei infracțiuni grave va atrage după sine imposibilitatea încetării procesului penal în legătură cu împăcarea părților sau ca rezultat al căinței active.

Conform criteriului gravității comparative a învinuirilor, modificarea învinuirii în una mai gravă are loc în cazurile în care învinuirea modificată, în comparație cu cea înaintată anterior (susținută), poate avea ca efect o pedeapsă penală mai aspră pentru inculpat sau fie alte consecințe nefavorabile penale și procesual-penale [234, p. 98-99]. Modificarea învinuirii este substanțială în cazurile în care ea este determinată de depistarea în instanța de fond a unor noi circumstanțe factive, care nu nimeresc sub incidența semnelor componente de infracțiune incriminate inculpatului și nu sunt incluse în conținutul învinuirii prezentate lui, iar inculpatul, în cazul modificării învinuirii cu luarea în calcul a acestor împrejurări în cadrul ulterioarelor cercetări în cauză, nu se va putea folosi de toate mijloacele de apărare prevăzute de legea procesual-penală de care ar fi beneficiat dacă învinuirea modificată i-ar fi fost prezentată în ordinea stabilită în cadrul fazei prejudiciare.

Criteriul gravității comparative a învinuirii și al substanțialității modificării ei se intersectează. Astfel, învinuirea poate fi totodată și mai gravă și substanțial modificată în cazul substituirii unei forme de coparticipare cu alta, care reprezintă un grad mai avansat de pericol social [234, p. 100].

Pentru a opera modificarea învinuirii în prima instanță, trebuie îndeplinite anumite condiții, și anume: aceste corectări se pot concretiza în completarea lacunelor existente în învinuire, în excluderea unor părți ale învinuirii care nu sunt dovedite sau în înlocuirea unor articole, alineate sau norme penale cu altele și constituie o modificare a învinuirii în măsura în care aceste corectări se răsfrâng asupra conținutului, mărimii sau caracterului învinuirii. De asemenea, trebuie îndeplinită condiția ca ele să fie introduse de către organe competente, adică de instanța de judecată, care judecă acea cauză în prima instanță sau de către procurorul care l-a pus pe inculpat sub învinuire. Acest ultim caz se referă la situația în care, în cursul judecății, se descoperă în sarcina inculpatului alte acte materiale care fac obiectul material al infracțiunii.

Dacă însă nu sunt îndeplinite aceste condiții, atunci nu există suficiente motive pentru a modifica învinuirea [74, p. 39].

Autoarea D. Magherescu nu împărtășește această idee din cel puțin două considerente: pe de o parte, inculpatul, față de noua învinuire care este mai puțin gravă, ar putea totuși să propună noi probe prin care să combată în totalitate învinuirea care i se aduce, sau, mai mult decât atât, dacă legea reglementează astfel de garanții pentru inculpat, atunci organul judiciar (instanța de judecată) nu trebuie să-l lipsească în nici un mod pe acesta de drepturile care i se cuvin [73, p. 36].

Chiar dacă inculpatului i s-a creat o situație mai ușoară în cursul judecății, în raport cu cea din rechizitoriu, noua calificare trebuie pusă în discuția părților, dacă inculpatul susține că nu este vinovat. Încălcarea dispoziției atrage nulitatea relativă, care va fi invocată, astfel încât se va dispune rejudecarea fondului cauzei după casare [76, p. 380].

Hotărârea acuzatorului de stat privind modificarea învinuirii în instanța de fond trebuie prezentată de acesta și instanței și inculpatului în formă scrisă, ceea ce, însă, în virtutea oralității judecării cauzei, nu-l eliberează de îndatorirea de a declara despre modificarea învinuirii și de a expune motivele ei în cadrul cuvântării sale. Totodată, dacă se înregistrează modificări nesubstanțiale ale învinuirii în sensul atenuării ei prin excluderea anumitor fapte, a circumstanțelor faptice și a anumitor semne juridice cu păstrarea calificării anterioare, apoi este admisibil de a indica doar faptul excluderii lor. În aceleași cazuri, când în rezultatul modificării învinuirii în sensul atenuării se schimbă și calificarea infracțiunii, apoi, în vederea asigurării posibilității părții apărării de a pătrunde în esența învinuirii modificate este necesar de a o prezenta în volum deplin. Nu putem trece cu vederea faptul că luarea de către procuror, la momentul oportun, a hotărârii justificate de a modifica învinuirea în instanța de fond determină realizarea deplină a drepturilor și intereselor legitime ale participanților la proces, atât din partea apărării, cât și din grupul acuzării, contribuind, inclusiv și la soluționarea conflictului dintre inculpat și partea vătămată prin încetarea procesului în legătură cu împăcarea părților, ca urmare a modificării învinuirii de către procuror. De asemenea, realizarea drepturilor și intereselor legitime a participanților la proces nu poate fi dependentă, exclusiv, de poziția și aprecierea procurorului. Din acest considerent, modificarea învinuirii în prima instanță, în caz de prezență a temeiurilor prevăzute de lege, reprezintă o obligație a procurorului [234, p. 107-108].

Modificarea învinuirii în instanța de fond, declară cercetătorul V. Bascov, poate fi considerată acțiune procesuală legală și justă doar în cazul în care ea a fost determinată de anumite cauze obiective: aflarea în ședința de judecată despre alte noi circumstanțe care influențează asupra volumului învinuirii și aprecierii ei juridice; survenirea modificărilor în legea penală și procesual-penală, care pot influența asupra caracterului și aprecierii învinuirii etc. [144, p. 5].

Nu este necesar de a fixa în lege, la care dintre etapele examinării cauzei penale în instanța de fond este posibilă modificarea învinuirii de către procuror, deoarece de modificarea ei temeinică și la momentul oportun, care poate fi realizată și în cadrul ședinței preliminare (ca de exemplu, în rezultatul modificării legii penale după transmiterea dosarului în judecată) și în timpul cercetării judecătorești sau al dezbaterilor judiciare, depinde, în mare măsură, realizarea

drepturilor și intereselor legitime ale participanților la proces, atât din partea apărării, cât și din cea a acuzării. Din acest considerent ne permitem să nu fim de acord cu opinia expusă în literatura de specialitate conform căreia modificarea învinuirii poate fi realizată de către procuror doar în cadrul dezbaterilor judiciare, când procurorul își expune discursul de acuzare [218, p. 101].

Legislația procesual-penală nu fixează temeiurile modificării învinuirii de către procuror în instanța de fond. În doctrina procesului penal, acest subiect este examinat și interpretat neuniform. În opinia autorului V. V. Rovneico, cauzele care determină necesitatea modificării învinuirii poartă denumirea de temeiuri ale modificării învinuirii. Reieșind din această definiție, temeiurile și cauzele modificării învinuirii sunt noțiuni identice [259, p. 14]. F. N. Fatcullin nu vorbește despre temeiurile și cauzele modificării învinuirii, ci despre factorii care determinau posibilele modificări ale învinuirii [297, p. 35-42], iar autoarea T. N. Dobrovoliscaia era de părerea că „în calitate de temeiuri ale modificării învinuirii pot figura doar faptele descoperite în procesul cercetării cauzei după înaintarea învinuirii inițiale, formulată în ordonanța de punere sub învinuire”. Tot ea evidențiază separat cauzele care determinau necesitatea modificării învinuirii în cadrul fazei de judecată [175, p. 28, 64].

S. Macarov evidențiază în calitate de temeiuri ale modificării învinuirii necoresponderea formulării ei circumstanțelor faptice ale cauzei penale sau fie aplicarea incorectă a legii penale [229, p. 119]. Temeiurile modificării învinuirii, declară autorul A. A. Mihailov, reprezintă deficiențele acesteia, care indică la discordanța învinuirii și a temeiurilor ei sau asupra faptului că părțile ei componente nu corespund una alteia, cu toate că baza învinuirii este una legală [234, p. 142].

În calitate de motive ale modificării învinuirii de către procuror în instanța de fond figurează, în primul rând, argumentele, care fac trimitere asupra prezenței cauzelor ce l-au determinat pe procuror să ia hotărârea respectivă. În același timp, motivarea modificării de către procuror a învinuirii în instanța de fond, de fapt ca și motivarea oricărei alte hotărâri procesual-penale, reprezentând expresia justificării acestei soluții, nu trebuie să se limiteze doar la expunerea motivelor modificării învinuirii, ci să includă și argumentele invocate în această privință [226, p. 74; 234, p. 166].

Consecința de bază a modificării învinuirii de către procuror se referă la schimbarea limitelor judecării cauzei penale. Cu luarea în calcul a acestei consecințe juridice, generate de hotărârea procurorului de a modifica învinuirea în instanța de fond, este necesar să ne concentrăm atenția asupra faptului că această acțiune a acuzatorului de stat nu împiedică ulterioara înaintare și examinare a acțiunii civile în ordinea procesului civil. Orientată formal

spre asigurarea drepturilor și intereselor legitime ale părții vătămate, această reglementare, faptic, nu-i oferă garanția recuperării integrale a prejudiciului cauzat prin infracțiune în cazul modificării neîntemeiate de către procuror a volumului învinuirii în instanța de fond. Hotărârile instanțelor de judecată în cauzele penale sunt obligatorii pentru instanțele care examinează dosarele privind consecințele juridico-civile ale faptelor persoanei în privința căreia a fost pronunțată sentința prin care se constată că au avut loc aceste acțiuni (inacțiuni) și că ele au fost comise de persoana respectivă. Însă fapta (acțiunea sau inacțiunea) și urmările ei (mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune) sunt incluse în latura obiectivă a componenței de infracțiune și urmează, conform art. 96 și 394 CPP al RM să-și găsească reflectare în cadrul circumstanțelor cauzei penale, stabilite de instanță, în partea introductiv-descriptivă a sentinței de condamnare, având, în acest sens, caracter prejudiciar pentru instanța care examinează acțiunea civilă în ordinea procedurii civile. În cazul modificării învinuirii, inclusiv și neîntemeiate, de către procuror, circumstanțele cauzei penale vor fi fixate de instanță, considerându-se ca fiind stabilite doar în limitele învinuirii susținute de procuror.

Deoarece învinuirea reprezintă obiectul urmăririi penale, modificarea ei își lasă amprenta și asupra acesteia. Modificarea învinuirii poate duce la modificarea modalității acuzării: acuzarea publică se poate transforma în acuzare privată. De asemenea, după actul de modificare a învinuirii în instanța de fond poate urma încetarea procesului penal, inclusiv în legătură cu împăcarea părților sau cu lipsa plângerii prealabile.

Examinând subiectul modificării învinuirii, specificăm că legea procesual-penală a României operează cu noțiunea de schimbarea încadrării juridice a faptei, similară modificării învinuirii în procesul penal al RM. Încadrarea juridică sau legală a faptei înseamnă corespondența dintre fapta materială și norma sau normele legale ce i se aplică. Operațiunea judiciară a încadrării, are drept scop găsirea aceluși raport exact dintre fapta și norma care constituie încadrarea legală. Încadrarea juridică nu se referă numai la corespondența dintre fapta și norma cuprinsă în textul de lege care incriminează infracțiunea respectivă, ci se referă la corespondența dintre fapta și totalitatea normelor care-i determină caracterizarea juridică. Această caracterizare juridică poate cuprinde texte din PS a CP care indică infracțiunea și eventual o formă calificată (agravată) a acesteia, precum și, în unele cazuri, un text complinitor în care se arată pedeapsa; ea poate cuprinde și texte din partea generală, ca acelea care reglementează tentativa, complicitatea [22, p. 1008].

Schimbarea încadrării juridice reprezintă actul procesual prin care instanța de judecată schimbă încadrarea faptei de care este acuzat inculpatul într-o altă infracțiune sau altă formă a infracțiunii ce determină obiectul procesului penal (formă agravantă etc.). Ea poate fi cerută de

către persoana vătămată, părți sau procuror sau pusă în discuție din oficiu de către instanță. În toate cazurile schimbarea încadrării juridice a faptei trebuie pusă în prealabil în discuția persoanei vătămate, părților și procurorului, instanța având obligația să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau, eventual, amânarea judecății, pentru a-și pregăti apărarea; în ipoteza în care inculpatul nu solicită lăsarea cauzei la urmă sau amânarea cauzei, procesul continuă cu dezbaterii cererii de schimbare a încadrării juridice.

Instanța nu poate dispune schimbarea încadrării juridice a faptei într-o altă infracțiune, nu poate reține existența unor elemente circumstanțiale agravante, a unor stări de agravare (recidivă, formă continuată, concursul de infracțiuni, pluralitatea intermediară) sau de atenuare (tentativă) a pedepsei, a altei forme de participație penală etc., chiar dacă acestea sunt în favoarea inculpatului, fără a supune dezbaterii părților și procurorului aceste aspecte [117, p. 232].

Lipsa obligativității reținerii de către instanță a aceleiași încadrări juridice cu cea dată prin actul de sesizare (rechizitoriu) naște posibilitatea ca aceasta să fie schimbată în cursul sau la sfârșitul cercetării judecătorești. Acest lucru se întâmplă atunci când instanța constată, la cerere sau din oficiu, că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare nu este corectă și urmează a fi schimbată ori atunci când probele administrate în cursul cercetării judecătorești conduc spre o altă încadrare juridică decât cea dată faptei prin actul de sesizare [22, p. 1009-1010].

Se susține că schimbarea încadrării juridice înseamnă constatarea că un alt text de lege prevede și sancționează fapta cu a cărei judecare a fost sesizată instanța, deci stabilirea unui alt temei juridic al răspunderii penale decât acela arătat prin actul de sesizare (rechizitoriu). În noua încadrare juridică, fapta poate constitui o variantă a infracțiunii în încadrarea dată prin rechizitoriu sau o altă infracțiune, o tentativă a acelei infracțiuni sau, invers, o faptă consumată, o altă formă de participație etc. [42, p. 189].

La finele acestui paragraf, dorim să ne oprim un pic atenția și asupra cazurilor de modificare a învinuirii atunci când infracțiunea incriminată a fost comisă în coparticipare cu altă persoană, care a fost scoasă de sub urmărire penală.

A adopta o hotărâre neîntemeiată de reabilitare și finalizare în privința persoanei a oricăror acțiuni de urmărire penală în legătură cu fapta anterior imputată, certifică faptul adoptării acestei hotărâri în lipsa vreunui temei prevăzut de art. 284 alin. (2) CPP al RM. În acest caz, urmează a fi precizat că identificarea de o manieră abstractă de către procuror și indicarea în ordonanța de scoatere de sub urmărire penală a unui temei prevăzut de norma citată supra, în lipsa circumstanțelor de facto care să justifice aplicarea temeiului respectiv, nu denotă temeinicia hotărârii adoptate.

Adoptarea unei hotărâri ilegale de scoatere de sub urmărire penală reprezintă adoptarea acesteia contrar legii, atunci când are la bază încălcări de natura materială sau procesuală [83, p. 44].

În virtutea celor expusae, trecem în revistă faptul că o modalitate de modificare a învinuirii în sensul agravării situației inculpatului, se referă la situația când, în cadrul judecării cauzei, se constată că fapta imputată a fost comisă în participație cu altă persoană care a fost scoasă neîntemeiat sau ilegal de sub urmărire penală. De această dată instanța, la cererea procurorului, amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru reluarea urmăririi penale, în modul stabilit de art. 287 CPP, pentru formularea unei învinuiri noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. În acest caz, instanța restituie dosarul penal cu rechizitoriu.

Materialele noi, dobândite în cadrul urmăririi penale, se aduc la cunoștința inculpatului, apărătorului acestuia și celorlalți participanți interesați, în condițiile prevederilor art. 293 și 295 CPP, apoi cauza se prezintă în instanța respectivă pentru continuarea judecării. La demersul procurorului, termenul stabilit de o lună poate fi prelungit de instanță până la cel mult 2 luni, la expirarea căruia cauza, în mod obligatoriu, se trimite instanței pentru continuarea judecării. De asemenea, în cazul alin. (2) art. 326 CPP al RM se va întocmi și un rechizitoriu nou.

Actul procedural al modificării învinuirii constituie o garanție în plus în vederea asigurării dreptului la apărare al inculpatului, întrucât creează posibilitatea ca inculpatul să cunoască în întregime materialul probator și astfel să poată să dea explicații, să facă completări și să propună noi probe [122, p. 313].

Tot în același context, cu referire la cazul dat, autorul A. Morcov susține că legiuitorul a dorit să raporteze la acest caz și situația când infracțiunea incriminată a fost comisă în participare cu o altă persoană în privința căreia nu a fost efectuată urmărirea penală (cu condiția că agravanta săvârșirii infracțiunii de două sau mai multe persoane să nu fie în măsură a schimba categoria infracțiunii). Această concluzie reiese din mențiunea legiuitorului aferentă situației în care se precizează necesitatea modificării învinuirii în cazul în care persoana a fost scoasă neîntemeiat sau ilegal de sub urmărire penală, or, legiuitorul prin această tehnică legislativă a sugerat indirect ideea că comiterea infracțiunii în participare cu o altă persoană în privința căreia nu a fost efectuată urmărirea penală se include în sintagma – „*au apărut circumstanțe noi care vor influența la încadrarea juridică a învinuirii aduse inculpatului*” [83, p. 43-44].

De asemenea, susține autorul A. Morcov, deosebirea dintre prevederile alin. (1) și (2) art. 326 CPP al RM, aferent modificării acuzării în ședința de judecată, constă în următoarele particularități ce le caracterizează:

- în ipoteza alin. (1) când probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior, instanța se va pronunța doar asupra respingerii sau acceptării demersului procurorului, dacă probele prezentate sunt concludente după care inculpatul va fi audiat suplimentar. La fel, spre deosebire de alin. (2), alin. (1) nu impune pentru pregătirea apărării un termen rigid, stabilirea termenului necesar rămânând la latitudinea instanței, luându-se în considerație noile capete de învinuire și complexitatea cauzei;

- în situația alin. (2) aferentă cazurilor prevăzute de legiuitor, în care se impune modificarea învinuirii în sensul agravării ei, inculpatul va fi audiat din nou cu privire la infracțiunea nouă comisă sau suplimentar cu privire la circumstanțele noi care îi influențează încadrarea juridică a învinuirii [83, p. 44].

3.2.3. Renunțarea la învinuire

Subiecții îndreptățiți să exercite acțiunea pot, în anumite condiții, să renunțe la acest drept. Astfel, procurorul, în cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia. De asemenea, conform codului de procedură penală a României, procurorul poate pune concluzii de absolvire de răspundere penală în cazul în care constată, cu ocazia cercetării judecătorești, că învinuirea nu este confirmată, punând concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal. Această posibilitate conferită prin lege procurorului nu anihilează caracterul indisponibil al acțiunii penale, constituind numai o renunțare la exercitarea acesteia, instanța având obligația să pronunțe soluția ce se impune indiferent de concluziile procurorului [89, p. 266-267].

Dacă, în urma dezbaterilor judiciare, procurorul se convinge că datele cercetării judiciare nu confirmă învinuirea adusă inculpatului, în conformitate cu prevederile art. 320 alin.(5) CPP, el este obligat să renunțe, parțial sau integral, la învinuire sau la unele capete de învinuire și să expună instanței de judecată motivele renunțării la aceasta printr-o ordonanță motivată.

Renunțarea procurorului la învinuire atrage adoptarea de către instanța de judecată, după caz, a unei sentințe de achitare sau de încetare a procesului penal. În caz de refuz parțial al procurorului de a susține învinuirea de stat în cazul unui concurs de infracțiuni, instanța adoptă sentința de achitare ori încetare în partea învinuirii unde procurorul s-a refuzat, precum și de condamnare în altă parte a învinuirii susținute de procuror, în caz că aceasta s-a confirmat.

De regulă, în cazul renunțării procurorului la învinuire, se va adopta o soluție de achitare.

Însă, în cazul când au fost admise erori de drept la pornirea urmăririi penale, înaintării învinuirii sau a survenit prescripția tragerii la răspundere penală, motiv pentru care se declară renunțarea procurorului la învinuire, instanța va adopta o sentință de încetare a procesului penal [58].

În context cu cele prezentate mai sus, se impune următoarea precizare. Procurorul nu este obligat în toate cauzele să pună concluzii pentru condamnarea inculpatului, adică chiar și atunci când se convinge de nevinovăția acestuia. Dimpotrivă, în aceste ultime situații, procurorul este în drept să formuleze concluzii obiective, potrivit legii și conștiinței sale juridice, care să ducă la pronunțarea unei sentințe de încetare a procesului penal, dacă împrejurările cauzei o cer [78, p. 59].

Aceasta înseamnă că procurorul nu este obligat să susțină învinuirea cu orice preț, ci numai în măsura în care, din probe existente la dosar și apoi din toate datele cu privire la faptă și făptuitor, descoperite sau confirmate în cursul cercetării judecătorești sau al dezbaterilor, se mențin temeiurile învinuirii. De aceea, procurorul este obligat să pună concluzii de achitare a inculpatului, atunci când constată că cercetarea judecătorească a probelor nu confirmă învinuirea. De asemenea, procurorul este obligat să pună concluzii de încetare a procesului penal, atunci când intervine vreuna dintre cauzele de încetare a procesului penal [42, p. 172-173]. Persoana vătămată, având dreptul, în anumite situații, să dispună de acțiunea penală, poate implicit să renunțe la exercitarea ei, retrăgându-și plângerea prealabilă sau împăcându-se cu făptuitorul [89, p. 267]. Procurorul este liber să prezinte concluziile pe care le consideră întemeiate, potrivit legii, ținând seama de probele administrate. Când cercetarea judecătorească nu confirmă învinuirea sau când a intervenit vreuna din cauzele de încetare a procesului penal, procurorul pune, după caz, concluzii de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal [117, p. 185].

Procurorul nu susține în orice condiție învinuirea; în acest sens se arată că atunci când apreciază că există vreuna dintre cauzele care împiedică exercitarea acțiunii penale, procurorul pune, după caz, concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal. De asemenea, procurorul este liber să prezinte în instanță concluziile pe care le consideră întemeiate, potrivit legii, ținând seama de probele administrate în cauză. Apreciem că procurorul are posibilitatea de a pune concluzii, după caz, de renunțare la aplicarea pedepsei [90, p. 164]. Procurorul susține învinuirea cu condiția că probele administrate la cercetarea judecătorească îi formează convingerea despre vinovăția inculpatului. După cum a acuza prin convingere, înseamnă a acuza conștient, doar în măsura determinată de certitudinea necesității și oportunității se aplică față de vinovat pedeapsa penală.

Procurorul, înaintând cauza penală în instanța de fond trebuie să fie convins de vinovăția fiecărui inculpat. Reieșind din aceasta, până la luarea hotărârii referitoare la aprobarea rechizitoriului, procurorul trebuie să studieze minuțios cauza penală, să verifice legalitatea și temeinicia învinuirii care se conține în actul de acuzare. Mai mult ca atât, procurorul trebuie să se convingă de lipsa temeiurilor de încetare a procesului penal, în a căror prezență susținerea învinuirii în instanța de fond ar fi una ilegală. Convingerea procurorului în privința vinovăției persoanei trebuie să se întemeieze pe rezultatele aprecierii probelor administrate în cauza penală.

Totodată, în condițiile aplicării principiilor oralității, nemijlocirii, publicității și contradictorialității în faza examinării cauzei în fond, materialul probator administrat în cadrul dosarului penal poate cunoaște cu totul o altă apreciere, poate fi recunoscut ca inadmisibil, în instanță pot fi prezentate probe noi în temeiul cărora vor fi stabilite alte circumstanțe, sau, o apreciere juridică nouă pot obține și informațiile factice, deja stabilite în cadrul cauzei penale. Cele menționate pot duce la schimbarea convingerii procurorului și, ca urmare, pot atrage după sine și renunțarea la învinuire.

Renunțarea procurorului la învinuire reprezintă un fenomen mai puțin răspândit decât modificarea învinuirii în instanța de fond [234, p. 113-114]. Ordinea procesuală a modificării învinuirii și a renunțării procurorului la învinuire în instanța de fond urmează să fie reglementate astfel, încât să asigure, pe de o parte, drepturile și interesele inculpatului, iar pe de altă parte – drepturile și interesele părții vătămate și ale justiției. Luând în calcul chestiunile legate de temeiurile și urmările juridice ale modificării învinuirii, savanții din domeniu determină în mod diferit esența și conținutul ei. Atribuind la renunțarea de la învinuire cazurile de declarare a cererii procurorului privind încetarea cauzei penale din motivul lipsei uneia dintre premisele procesului (ca de exemplul, lipsa plângerii părții vătămate în cazurile în care procesul poate fi pornit doar în temeiul ei), Ia. O. Motovilovscher menționa că, în astfel de cazuri, se are în vedere „nu renunțarea la învinuire în sens material, ci în sens procesual, adică renunțarea de la urmărirea ulterioară a făptuitorului, de la denunțarea lui” [236, p. 35].

Însă, în opinia autorilor N. N. Covtun și A. P. Cuznețov, acuzatorul de stat, în cazul dat, renunță de la confirmarea comiterii de către o anumită persoană a faptei interzise prin legea penală, dar nu și de la urmărirea penală, deoarece este imposibil să renunți de la o activitate procesuală deja efectuată [207, p. 31]. Convingerea procurorului, în situația renunțării la învinuire se poate exprima în convingerea lui că probele prezentate nu confirmă fabula faptică a învinuirii și că semnele juridice ale infracțiunii, aplicate în privința circumstanțelor factice stabilite în cauză, nu corespund fabulei factice a învinuirii și nu formează componenta de infracțiune [234, p. 120].

A. M. Bascalova consideră că gradul de convingere al procurorului în nevinovăția inculpatului, necesar pentru renunțarea la învinuire, trebuie să fie unul în temeiul căruia, procurorul, să-și formeze concluzia categorică privind nevinovăția acestuia [142, p. 161]. V. M. Savițchi, dimpotrivă, menționa că este incorect a lega renunțarea la învinuire doar de acele situații în care procurorul a ajuns la concluzia privind nevinovăția persoanei, când în procesul cercetării judecătorești este constatată nevinovăția ei. Pentru renunțarea procurorului la învinuire, în opinia acestui autor, este suficient doar de a pierde convingerea privind vinovăția inculpatului [263, p. 211-212]. Același punct de vedere este exprimat și de savantul V. I. Bascov [143, p. 148]. Considerăm că este corectă opinia autorilor A. M. Bascalova și V. I. Bascov, deoarece procurorul poate și trebuie să susțină învinuirea în instanța de fond doar în cazul când este convins în această privință, ceea ce ar înseamna că trebuie să lipsească dubiile de neînlăturat în privința vinovăției persoanei, adică acele îndoieli care nu pot fi depășite în ordinea stabilită de lege. Prezența dubiilor de neînlăturat vorbește despre viciul intern al învinuirii, care se exprimă în faptul lipsei temeiului formulării unei concluzii certe că inculpatul este vinovat de comiterea faptei incriminate.

În general, convingerea procurorului în situația renunțării la învinuire trebuie să aibă o bază, un temei obiectiv, constituit din: 1) circumstanțele faptice ale cauzei, stabilite în baza aprecierii libere a probelor; 2) legea penală, care stabilește componentele de infracțiune, ale căror prezență în fapta (faptele) inculpatului fac posibilă tragerea lui la răspundere penală și care, de asemenea, fixează temeiurile eliberării de răspundere penală; 3) legea procesual-penală, care stabilește temeiurile renunțării la învinuire.

În dependență de genul și caracterul convingerii procurorului, putem evidenția următoarele varietăți ale renunțării la învinuire: 1) renunțarea la învinuire, întemeiată pe dubiile de neînlăturat în privința vinovăției inculpatului și, respectiv, pe legalitatea și justificarea, în totalitate, a faptei faptice a învinuirii; 2) renunțarea la învinuire, întemeiată pe convingerea certă și incontestabilă în nevinovăția inculpatului și, corespunzător, pe nelegalitatea și netemeinicia faptei faptice a învinuirii; 3) renunțarea la învinuire, bazată pe convingerea privind nelegalitatea formulării juridice a învinuirii și a lipsei componentei de infracțiune (respectiv, și a calificării juridice) [234, p. 122-123].

Renunțarea la învinuire poate fi activă și pasivă. Renunțarea pasivă la învinuire, în opinia autorilor V. Hatuaeva și A. Șamardin are loc în cauzele de învinuire privată, adică când partea vătămată nu se prezintă la proces fără a avea motive întemeiate. În ceea ce ne privește, noi nu împărtășim acest punct de vedere, deoarece în procesul penal al RM nu se regăsește instituția

acuzării private, în acest fel derularea de mai departe a procesului penal (inclusiv și renunțarea la învinuire) nefiind condiționată de lipsa părții vătămate.

Renunțarea procurorului la învinuire poate fi doar activă, adică ea trebuie să fie clar exprimată pe exterior, în special reieșind din faptul că participarea acuzatorului de stat la proces, în virtutea principiului contradictorialității, este obligatorie [305, p. 73; 310, p. 61].

Poate fi atestată atât renunțarea totală la învinuire, ce se răsfrânge asupra întregului volum al învinuirii (pluralității de învinuiri), indiferent de numărul faptelor infracționale incriminate sau al persoanelor implicate, cât și renunțarea parțială ce se utilizează pentru a exclude o acuzație din pluralitatea de acuzații în adresa unei sau mai multor persoane, adică în cazul când este vorba despre câteva învinuiri de sine stătătoare cu privire la fapte sau persoane diferite, una dintre învinuiri fiind anulată [6, p. 48]. În contextul vizat, facem referire și la autoarea T. Vîzdoagă, care specifică momentul că renunțarea la învinuire referitor la toți inculpații și la toate capetele de acuzare se consideră integrală, iar cea care se referă numai la unii inculpați sau numai la unele capete de acuzare – parțială [119, p. 18]. Făcând referire la temeiurile renunțării la învinuire, menționăm că cercetătorul M. S. Strogovici le reducea la următoarele trei: 1) materialul probator administrat în cauza penală, în baza caruia a fost formată anterior convingerea procurorului asupra vinovăției persoanei, nu mai este atât de convingător după verificare, precum părea a fi în baza materialelor urmăririi penale; 2) în cadrul cercetării judecătorești au fost descoperite alte circumstanțe noi, necunoscute în faza urmăririi penale; 3) în procesul cercetării judecătorești au fost descoperite anumite vicii ale urmăririi penale – caracterul unilateral, administrarea doar a probelor în acuzare și ignorarea a tot ceea ce vorbește în folosul învinuitului, interpretarea incorectă a anumitor fapte, verificarea neglijentă și ușuratică a probelor, admiterea încălcărilor legii de procedură penală etc. [279, p. 176-177].

La rândul său, autorul V. M. Savițchi identifică și el anumite cauze ale renunțării la învinuire, clasificându-le în următoarele trei grupe: a) cercetarea judecătorească a arătat că probele acuzații, pe care procurorul își fundamenta concluziile referitor la vinovăția persoanei, au fost apreciate incorect, fără minuțiozitate și compararea lor; b) în cadrul cercetării judecătorești s-a descoperit o circumstanță nouă, anterior necercetată, care distruge întregul sistem al învinuirii, construit pe cunoașterea insuficientă și deplină a faptelor; c) procurorul, studiind materialele scrise ale cauzei, nu a observat viciile ascunse ale urmăririi penale, care au devenit evidente în procesul verificării învinuirii în instanța de fond [263, p. 203-206].

A. B. Zozulinski atribuia, la temeiurile renunțării procurorului la învinuire, aprecierea incorectă, greșită de către procuror a materialelor urmăririi penale și descoperirea, în instanța de fond, a unor probe noi, anterior necunoscute, necercetate și neapreciate [197, p. 138]. Se impune

și opinia lui V. F. Criucicov, „în calitate de temei al renunțării la învinuire poate figura, în primul rând, aprecierea incorectă a materialului probator administrat în faza urmăririi penale; în al doilea rând, noile probe, obținute în cadrul cercetării judecătorești, care duc la negarea învinuirii” [215, p. 327].

I. M. Sadovschi recunoștea în calitate de cauze ale renunțării procurorului la învinuire următoarele momente: 1) descoperirea în procesul examinării cauzei în fond a unor noi circumstanțe care combat învinuirea; 2) o apreciere total diferită dată de către procuror materialelor cauzei penale în raport cu cea reflectată în rechizitoriu [265, p. 130]. Cercetătorul A. A. Mihailov, identifică următoarea clasificare a cauzelor renunțării procurorului la învinuire: 1) nedovedirea fabelei învinuirii (nedovedirea faptului infracțiunii, a circumstanțelor faptice a căror lipsă atrage după sine lipsa componentei de infracțiune, precum și cauzele care indică asupra neparticipării inculpatului la comiterea infracțiunii); 2) includerea incorectă în formularea și calificarea juridică a semnelor și normelor de drept penal, a căror excludere din volumul învinuirii duce la lipsa componentei de infracțiune [234, p. 165].

Determinarea clară a temeiurilor cauzelor în baza cărora poate avea loc renunțarea procurorului la învinuire are o importanță practică enormă, deoarece inculpatul, în a cărui privință a încetat procesul penal în legătură cu renunțarea procurorului la învinuire, are dreptul la achitare, inclusiv și la recuperarea prejudiciului suportat în legătură cu desfășurarea urmăririi penale. Totodată, doctrina procesului penal se pronunță, practic unanim că astfel de temeiuri ale încetării urmăririi penale și procesului penal, precum expirarea termenului de prescripție sau moartea învinuitului nu sunt temeiuri de reabilitare. În acest context, poate fi susținută propunerea autoarei N. A. Chirilova care declară că moartea inculpatului și expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală reprezintă temei pentru înaintarea cererii privind încetarea procesului penal (a urmăririi penale) și nu pentru renunțarea procurorului la învinuire. Renunțarea la învinuire a acuzatorului de stat este obligatorie pentru instanța de judecată indiferent de opinia inculpatului, deoarece se consideră că acesta este direcționat de fiecare dată pe vectorul îmbunătățirii situației inculpatului. Totodată, în cazul încetării procesului penal (a urmăririi penale) în baza temeiurilor de reabilitare, inculpatul care se consideră nevinovat și se pronunță împotriva încetării procesului în baza temeiului de reabilitare este în drept de a insista asupra continuării procesului în ordinea firească, ca rezultat al cărui fapt poate fi pronunțată o sentință de achitare. Acest drept îl are și reprezentantul legal, și reprezentantul inculpatului decedat, care insistă asupra reabilitării [203, p. 16].

În virtutea celor menționate, putem da următoarea definiție a renunțării procurorului la învinuire - *Renunțarea procurorului la învinuire în instanța de fond, reprezintă hotărârea*

procesuală a acestuia, bazată pe convingerea formată în procesul examinării cauzei în judecată și pe temeiurile fixate de legea procesual-penală, în vederea încetării depline sau parțiale a activității de învinuire în cauza penală în privința inculpatului.

În continuare specificăm: în situațiile când procurorul nu indică motivele renunțării la învinuire, indiferent de faptul dacă în cazul dat face referire la temeiurile ei, aceasta nu va permite instanței de a lua, în toate cazurile, o hotărâre corectă în latura determinării temeiurilor încetării procesului penal.

O parte a doctrinarilor consideră că renunțarea la învinuire reprezintă una dintre formele modificării învinuirii [263, p. 202; 265, p. 130]. Autorii A. M. Bascalova și V. V. Demidov, dimpotrivă, sunt de părere că modificarea învinuirii în sensul atenuării ei reprezintă una dintre formele speciale de renunțare la ea [142, p. 160; 174, p. 145]. V. S. Zelenetchi scria că renunțarea parțială la învinuire reprezintă decăderea anumitor episoade și schimbarea calificării infracțiunii în latura îmbunătățirii situației învinuitului [194, p. 85]. A. V. Zemleanuhin, la fel cu excluderea din învinuirea incriminată învinuitului a anumitor acțiuni (inacțiuni) infracționale, care formează o componentă de infracțiune aparte, atribuie la cazurile de renunțare la învinuire și eliminarea anumitor semne calificative ale învinuirii [195, p. 18]. Autoarea N. A. Chirilova arată că, așa cum poziția acuzatorului de stat privind modificarea învinuirii în direcția atenuării este obligatorie pentru instanța de judecată, această schimbare a calificării juridice a infracțiunii, în latura micșorării reprezintă, o renunțare parțială la învinuire [203, p. 17].

În viziunea cercetătorului O. Ia. Baev, recalificarea acțiunilor inculpatului în una mai „ușoară”, fiind propusă de procuror, reprezintă, de asemenea, renunțarea procurorului la susținerea învinuirii în privința normei penale, anterior incriminate inculpatului [141, p. 131]. Această opinie este exprimată și de B. T. Bezlepchin [147, p. 31], iar I. L. Petruhin e de părere că prin renunțarea procurorului la învinuire, instanța de judecată nu mai este legată de poziția părții vătămate [248, p. 21]. Alți autori consideră că legătura instanței cu poziția părții vătămate este înțeleasă de către savantul I. L. Petruhinca ca fiind una contrară, în cazul dat. Instanța ocupă o poziție total diferită poziției părții vătămate doar în cazurile dacă acuzatorul de stat renunță la învinuire, iar partea vătămată optează împotriva încetării procesului penal. În cazul dat, instanța este obligată să înceteze procesul penal, adică să pronunțe o hotărâre ce contravine intereselor părții vătămate. Respectiv, poziția procurorului care renunță la învinuire este obligatorie pentru instanță, în timp ce poziția părții vătămate nu este luată în calcul. Totodată, reamintim că, și procurorul, și partea vătămată sunt reprezentanți ai părții acuzării (învinuirii). Partea vătămată, nesuținând renunțarea procurorului la învinuire, își consideră propriile drepturi nerestabilite, iar instanța de judecată, în cazul dat, emite o hotărâre de încetare a procesului penal și

redirecționează partea vătămată cu acțiunea sa în procesul civil, unde drepturile persoanei sunt apărate cu un grad de eficiență mai redus în comparație cu procesul penal. Judecata, care urmează să reprezinte organul de stat ce îi apără pe cei lezați în drepturi, este, în esență, antipodul acestuia, deoarece legea, în cazul renunțării procurorului la învinuire, obligă instanța să-i refuze părții vătămate apărarea prin judecată a drepturilor încălcate [321, p. 107-108]. Savantul I. L. Petruhin menționează că partea vătămată nu poate susține învinuirea de stat care, în cazul renunțării procurorului la ea, nu mai există [248, p. 21]. În cazul dat, nu este clar dacă partea vătămată nu poate susține învinuirea de stat din considerentul că ea deja nu mai există sau fie că ea nu poate, în genere, susține învinuirea. Aici specificăm că susținerea învinuirii în instanța de judecată nu poate fi limitată numai la învinuirea de stat. Persoanele particulare nu trebuie și nici nu au posibilitatea să susțină învinuirea de stat, deoarece ele nu au împuternicire de a participa din partea statului. Persoanele particulare susțin doar învinuirea privată, acționând în calitate de acuzatori privați [321, p. 108]. În context, constatăm că susținerea învinuirii este o chestiune de interes public, victima urmând să aibă garanția reparării daunelor cauzate prin infracțiune.

Unii autori pun la îndoială capacitatea părții vătămate de a susține învinuirea de sine stătător. Partea vătămată, afirmă autorul S. R. Zelein, nu este în stare să susțină învinuirea, deoarece susținerea învinuirii nu este o obligație a acesteia, ci reprezintă mai degrabă un drept al ei [192, p. 48-49]. Autorul S. S. Pomomarenco supune criticii posibilitatea susținerii învinuirii de către partea vătămată în cazul când procurorul renunță la ea, ca să menționeze: „mecanismul apărării drepturilor părții vătămate, cu luarea în calcul a intereselor particulare a ei, în cazul încetării procesului penal, este prevăzut de lege, deoarece, dacă partea vătămată nu este de acord cu hotărârea privind încetarea procesului penal, apoi ea, în cadrul fazei prejudiciare, poate ataca această hotărâre la procurorul ierarhic superior, iar în cazul fazei de judecată – la instanța ierarhic superioară” [253, p. 73].

În faza urmăririi penale, partea vătămată are posibilitatea de a ataca în instanță, în limitele art. 313, hotărârea organului care efectuează procesul, inclusiv ordonanța privind refuzul de a porni urmărirea penală și ordonanța de încetare a procesului penal. În aceste cazuri, legea prevede ordinea contradictorială de soluționare a conflictului apărut între partea vătămată și procuror în calitate de persoană responsabilă pentru efectuarea corectă și calitativă a urmăririi penale. Hotărârea procurorului privind renunțarea la învinuire, după conținutul său juridic, este identică ordonanței de refuz în pornirea urmăririi penale, precum și ordonanței de încetare a procesului penal, deoarece în același mod predetermină încetarea procesului penal. Însă, în acest context, stârnește neclaritate faptul de ce partea vătămată care nu este de acord cu ordonanța

privind refuzul de a porni urmărirea penală sau cu ordonanța de încetare a urmăririi penale, poate să le atace în instanța de judecată, în timp ce tot ea nu este în drept de a ataca hotărârea procurorului privind renunțarea acestuia la învinuire. Este logic să presupunem, subliniază autorul S. R. Zelein, că partea vătămată, având dreptul de a ataca în instanță soluția încetării urmăririi penale din cadrul fazei prejudiciare, nu poate fi îngădit în dreptul de a ataca renunțarea procurorului la învinuirea formulată în cadrul fazei de judecată [191, p. 74].

Dacă conținutul juridic al hotărârii privind încetarea procesului penal și al hotărârii privind renunțarea la învinuire este identic, apoi opinia că ele pot fi, deopotrivă atacate în instanță, merită o examinare mai amplă în detalii. Astfel, în instanță, pe de o parte, pot fi atacate orice acțiuni și hotărâri ale organelor de stat și ale persoanelor cu funcție de răspundere. Reieșind din aceste considerente, imposibilitatea de a ataca în instanță hotărârea procurorului privind renunțarea la învinuire reprezintă o limitare substanțială a dreptului la o cale de atac [191, p. 75]. Însă, pe de altă parte, instanța care examinează plângerea părții vătămate, fiind de acord cu opiniile acesteia și recunoscând hotărârea procurorului privind renunțarea la învinuire ilegală, predetermină soluționarea întrebării referitoare la temeinicia învinuirii. Adică, instanța de judecată care examinează plângerea părții vătămate găsește, în cazul dat, învinuirea ca fiind pe deplin justificată, iar vinovăția inculpatului – pe deplin dovedită. Astfel, întrebarea referitoare la vinovăția inculpatului în privința căruia procurorul a renunțat la învinuire este, faptic, predeterminată. Însă, atunci, este necesar să ținem cont de faptul că formarea convingerii instanței asupra justificării învinuirii urmează să se materializeze doar în cadrul aceluși proces de judecată unde este examinată întrebarea referitoare la vinovăția sau nevinovăția inculpatului. Recunoașterea renunțării procurorului la învinuire ca nemotivată și neîntemeiată și, respectiv, recunoașterea tezei de învinuire ca dovedită se va desfășura în cadrul unui proces de judecată legat de examinarea plângerii părții vătămate, și nicidecum la examinarea cauzei în fond. Din aceleași motive, se consideră imposibil ca partea vătămată să atace hotărârea instanței de judecată privind încetarea procesului penal în legătură cu renunțarea procurorului la învinuire. Aceasta se întâmplă deoarece instanța superioară, verificând soluția primei instanțe, va fi obligată să verifice, în final, legalitatea și temeinicia renunțării la învinuire declarată de procuror, fiindcă în acest caz, ea a determinat încetarea procesului penal.

Este necesar să ne concentrăm atenția și asupra faptului că instanța, manifestându-și dezacordul cu opinia procurorului în privința încetării procesului penal (urmăririi penale), anulând, ca urmare, hotărârea acestuia, îi impune să exercite funcția învinuirii, ceea ce poate avea și un anumit efect pozitiv la anumite etape ale dezvoltării societății. Într-adevăr, drepturile părții vătămate pot fi apărate inclusiv și prin pronunțarea de către instanță a unor soluții

autoritare, adresate organelor procuraturii în vederea efectuării urmăririi penale. Însă, după F. M. Iagofarov, în condițiile actuale, această prevedere are mai mult o tentă negativă, decât pozitivă, posibilitatea emiterii unor astfel de indicații de către instanță ar reprezenta fixarea în lege a posibilității ei de a acționa de pe poziții acuzatoriale. Totodată, dacă se dorește realmente de a dezrădăcina tendința acuzatorială din activitatea judecătorilor, apoi urmează a fi dezrădăcinate orice manifestări ale ei, fără a ne limita, în mod exclusiv, în faza de judecată [321, p. 112-113]. Între timp, ar fi mult mai eficient și democratic de a pune la dispoziția părții vătămate dreptul de a efectua de sine stătător urmărirea penală în cazurile în care organele de stat, din varii motive, au renunțat la ea. De asemenea, în calitate de circumstanță care ne vorbește despre necesitatea abilitării părții vătămate cu dreptul de a susține învinuirea se invocă faptul că „instanța nu poate constrânge sau impune procuraturii, care este independentă, la efectuarea unei activități de acuzare” [298, p. 81]. În cazul dat, din acest considerent, legiuitorul nu este în drept să îngreudească participarea părții vătămate în calitate de acuzator privat în procesul penal, deoarece în cazul apariției de contradicții între pozițiile părții vătămate și ale procurorului, partea vătămată va fi lipsită de apărare nu doar în fața procurorului, dar chiar și instanța nu-i va acorda ajutor, considerând că dreptatea este de partea procurorului. Mai mult ca atât, înzestrarea acuzatorului privat cu dreptul de a susține învinuirea în cazul renunțării procurorului la ea, reprezintă unica posibilitate a părții vătămate de a solicita restabilirea drepturilor încălcate [321, p. 113], doar prin condamnare și pedeapsă penală. Renunțarea la învinuire este legată de convingerea acuzatorului de stat în privința faptului că probele administrate în cauză nu confirmă învinuirea adusă inculpatului. Renunțarea procurorului la învinuire este legată întotdeauna de aprecierea probelor, care figurează în calitate de temei al învinuirii [234, p. 118].

Renunțarea la învinuire este orientată, de fiecare dată, pe direcția favorabilă inculpatului, îmbunătățind considerabil situația acestuia, inclusiv în cazul prezenței în dosar a mai multor capete de acuzare. În situația dată, acest moment delimitează renunțarea la învinuire de modificarea ei, care nu de fiecare dată poate îmbunătăți situația inculpatului [234, p. 125]. Renunțarea la învinuire trebuie să aibă o expresie materializată pe exterior. În calitate de trăsătură substanțială a renunțării la învinuire figurează, de asemenea, și încetarea deplină sau parțială de către procuror a activității de învinuire în cadrul cauzei penale. Procurorul, în virtutea atitudinii negative față de învinuire, încetează să o mai susțină. Această trăsătură caracterizează renunțarea procurorului la învinuire, în principiu, și ca o hotărâre procesuală a acestuia, și ca opinie personală a acuzatorului [234, p. 125-126].

Autorii I. F. Demidov, V. M. Colpașnicova, S. V. Petracov, M. P. Poleacova și A. A. Tușev sunt adepții opiniei că procurorul poate renunța la învinuire doar după examinarea tuturor

probelor din cadrul cauzei penale, adică în cadrul dezbaterilor judiciare [172, p. 27; 209, p. 17; 243, p. 14; 287, p. 37]. Cercetătorul H. M. Lucojev, considera că acuzatorul de stat nu trebuie să renunțe la învinuire până la începerea ședinței de judecată și vine cu propunerea de a recunoaște dreptul acuzatorului care, a ajuns, în procesul studierii cauzei la etapa părții pregătitoare a ședinței de judecată, la concluzia privind netemeinicia învinuirii, de a se adresa persoanei care a confirmat rechizitoriul sau procurorului ierarhic superior, renunțând la susținerea învinuirii cu indicarea motivelor în acest sens [224, p. 7-8]. Considerăm, însă, că putem fi de acord cu savanții care admit, totuși, în anumite situații, posibilitatea renunțării procurorului la învinuire în cadrul ședinței preliminare. La aceste situații se atribuie, de exemplu, cazurile de recunoaștere a probelor de bază ale acuzării ca inadmisibile și excluderea lor din lista probelor, prezentarea de către apărare a unor probe noi, care confirmă alibiul inculpatului. Desigur, etapa pregătitoare a ședinței de judecată, a cărei componentă este ședința preliminară, are obiective și sarcini proprii după care „judecătorul urmează să se convingă asupra temeiurilor și a tuturor condițiilor necesare izbândeii și reușitei ulterioarei ședințe de judecată” [266, p. 113], iar cercetarea probelor la această etapă se desfășoară conform necesității soluționării acestor sarcini. În orice caz, în cadrul acestei etape, examinarea probelor totuși are loc. Astfel, în cadrul ședinței preliminare, poate fi scos la iveală faptul că probele de bază ale acuzării au fost colectate până la pornirea urmăririi penale. Chiar dacă aceste probe nu vor fi excluse în ordinea prevăzută de art. 347 CPP al RM, procurorul oricum nu este în drept să continue „urmărirea” inculpatului, ba chiar și ulterioara susținere a învinuirii este lipsită de orice sens. Autorul D. P. Ceculaev dă curs părerii că, pe bună dreptate, în procesul penal, partea vătămată poate avea și statutul de „acuzator accesoriu, acuzator subsidiar” [307, p. 97-98]. O atare stare a lucrurilor nu pune la îndoială actualitatea chestiunii referitoare la înzestrarea părții vătămate cu dreptul de a susține învinuirea atunci când procurorul renunță la ea și la posibilitatea introducerii modificărilor corespunzătoare în legea de procedură penală.

Caracterul contestabil al acestei situații, conform căreia opinia părții vătămate nu are nici o importanță în cazul încetării procesului de către instanța de judecată ca urmare a renunțării procurorului la învinuire este luat în vizor de către oamenii de știință. Și aici, mai mulți dintre savanți scriu despre dreptul părții vătămate de a susține învinuirea la caz [132, p. 75-83; 139, p. 59; 155, p. 19; 161, p. 39; 162, p. 9; 163, p. 78; 208, p. 162; 245, p. 38]. La grupul acela care, dimpotrivă, impun obiecții pe faptul ca partea vătămată să figureze în calitate de acuzator subsidiar, menționând despre lipsa necesității de a introduce modificările corespunzătoare în legea de procedură penală, putem atribui următorii cercetători, precum I. F. Demidov, A. V. Zemleanuhin, I. B. Mihailovscaia, S. Iu. Pașcov, S. V. Petracov, I. L. Petruhin, M. P. Poleacov,

M. E. Suhoverova [172, p. 25; 195, p. 23; 235, p. 36-37; 242, p. 26-28; 243, p. 12; 250, p. 93-96; 282, p. 125]. Ei se pronunță împotriva înzestrării părții vătămate cu dreptul de a susține învinuirea când procurorul renunță la ea, referindu-se, de asemenea, și la următoarele laturi: 1) în cazul renunțării procurorului la învinuire, învinuirea încetează să mai existe, lipsind, astfel, însuși obiectul judecării cauzei; 2) în cauzele de învinuire publică și învinuire publico-privată (care nu mai există, de exemplu în Republica Moldova – n.n.) ce se referă, de regulă, la infracțiunile care atentează la interesele întregii societăți, dreptul de a apăra interesele vătămate ale statului și societății este plasat în legea de procedură penală doar asupra procurorului, iar partea vătămată, la rândul ei, nu este reprezentant al puterii de stat și își obține propriul statut datorită organelor publice de urmărire penală; 3) drepturile părții vătămate, prejudiciate prin infracțiune, pot fi apărate prin intermediul plângerilor împotriva hotărârilor instanței de judecată privind încetarea procesului în legătură cu renunțarea procurorului la învinuire și prin înaintarea acțiunii (cererii de chemare în judecată) în ordinea procedurii civile.

În viziunea autorului A. A. Mihailov aceste argumente pot fi combătute prin câteva obiecții: în primul rând, învinuirea dispare în legătură cu renunțarea procurorului la învinuire și în virtutea faptului că lipsește un alt subiect al urmăririi penale, căruia legea de procedură penală i-ar acorda dreptul de a susține învinuirea după renunțarea procurorului la ea.

În al doilea rând, faptul că infracțiunile în privința cărora procesul se desfășoară în ordine publică au un grad de pericolozitate mai avansat în legătură cu infracțiunile din domeniul învinuirii private și nu exclude posibilitatea lărgirii formelor de participare a părții vătămate la urmărirea penală pe această categorie de dosare. Persoana, săvârșind infracțiunea, indiferent de faptul în ce ordine va fi ulterior cercetată cauza, atentează la interesul public, intră în raporturi juridico-penale cu statul. Totodată, nu doar în cauzele de învinuire privată, ci și în situațiile învinuirii publice, prin infracțiune pot fi vătămate concomitent și drepturile și interesele legitime ale părților vătămate. Formele de apărare ale acestor interese sunt determinate de legiuitor nu doar în baza legii penale, ci și în conformitate cu scopurile procesului penal, care vizează necesitatea apărării drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor care au suferit de pe urma infracțiunilor. În acest context, învinuirea figurează atât în calitate de mijloc de apărare a intereselor publice, vătămate prin infracțiune, cât și a drepturilor și intereselor legitime ale părților vătămate [234, p. 198-199]. În al treilea rând, posibilitatea părții vătămate de a contesta hotărârea instanței de judecată, determinată de renunțarea procurorului la învinuire, precum și de a înainta acțiune în ordinea procesului civil, nu sunt capabile de a asigura, de fiecare dată, apărarea corespunzătoare a drepturilor și intereselor ei legitime.

Astfel, urmare a celor expuse, este necesar de a opera anumite modificări în textul legii de procedură penală, care ar prevedea dreptul părții vătămate de a susține învinuirea în cazurile în care procurorul renunță de ea. Este necesar să menționăm că în literatura de specialitate sunt întâlnite și alte propuneri, care, în opinia autorilor cele susțin, sunt capabile să asigure apărarea drepturilor părții vătămate în cazul renunțării procurorului la învinuire. C. Arembecov și S. Șintasov înțeleg că încetarea procesului penal de către instanța de judecată ca rezultat al renunțării procurorului la învinuire în cauzele de acuzare publică urmează să aibă loc indiferent de părerea părții vătămate, în timp ce în dosarele de acuzare publico-privată această soluție este justificată doar în situația în care coincid opiniile acuzatorului de stat și a părții vătămate în privința renunțării la învinuire [137, p. 32; 315, p. 246]. C. Arembecov mai susține că instanța de judecată nu trebuie să urmeze, în mod mecanic, poziția acuzatorului de stat, încetând procesul penal, dacă nu este de acord cu renunțarea la învinuire în cauzele de acuzare publică. Din acest considerent, legea procesual-penală trebuie să conțină o normă, care ar prevedea, în cazul dat, dreptul instanței de judecată de a se adresa persoanei care a confirmat rechizitoriul sau procurorului ierarhic superior cu o interpelare în privința verificării temeiniciei renunțării acuzatorului de stat de la învinuire, amânând ședința de judecată până la primirea concluziei corespunzătoare. Primind adresarea de la instanța de judecată, procurorul respectiv ar urma, în baza legii, fie să confirme poziția acuzatorului de stat sau să o susțină de sine stătător [137, p. 32]. N. Iu. Bucșa, indică faptul că renunțarea procurorului la învinuire nu lipsește partea vătămată de posibilitatea susținerii învinuirii, că instanța de judecată în astfel de cazuri poate lua una din următoarele hotărâri: 1) privind încetarea procesului penal în întregime sau referitor la anumite fapte; 2) privind continuarea examinării cauzei în ședință de judecată [156, p. 19]. O poziție similară este expusă și de autoarea N. A. Chirilova, ea afirmând că partea vătămată, în cazul renunțării procurorului la învinuire, trebuie să-și expună propria poziție în privința renunțării declarate [203, p. 23].

V. M. Colpașnicova și A. N. Fomenco sunt în favoarea necesității coordonării pozițiilor procurorului și părții vătămate în cazul renunțării celui dintâi la învinuire [209, p. 9, 17; 300, p. 8]. Totodată, autoarea V. M. Colpașnicova afirmă că „în cazurile în care partea vătămată nu este de acord cu poziția acuzatorului de stat, ea are dreptul de a solicita amânarea ședinței de judecată pentru a se adresa cu plângere procurorului ierarhic superior, care este obligat să examineze această plângere și ca urmare, s-o respingă sau să desemneze un alt acuzator de stat” [209, p. 9, 17].

În cazul renunțării procurorului la învinuire sunt prejudiciate drepturile și interesele legitime ale participanților la procesul penal din ambele grupuri. În particular, aceste persoane

pot să nu fie de acord cu temeiurile unui astfel de refuz sau ale încetării procesului penal de către instanța de judecată. Clarificarea opiniei părților poate avea ca rezultat atragerea atenției instanței de judecată asupra unor circumstanțe care anterior nu au fost în câmpul ei de vedere, îi va permite acesteia de a lua hotărâri temeinice și justificate în privința temeiurilor de încetare a procesului penal. Devine necesar să trecem în revistă faptul că necesitatea obținerii acordului participanților la proces în privința încetării procesului penal de către instanța de judecată și clarificarea părerii lor în această privință – sunt lucruri absolut diferite. Nu putem fi de acord cu autorii care consideră că luarea unei astfel de hotărâri este posibilă doar cu luarea în calcul a acordului inculpatului și a altor reprezentanți din grupul apărării, precum și a părții civile și a reprezentantului ei [283, p. 38; 141, p. 138]. Acceptarea acestei condiții ar reduce categoric laturile pozitive ale instituției renunțării procurorului la învinuire.

Comună pentru toate cazurile de renunțare a procurorului la învinuire este încetarea, deplină sau parțială, a procesului penal de către instanța de judecată în baza temeiurilor prevăzute de lege. Inculpatul, în a cărui privință procesul a fost încetat în legătură cu renunțarea acuzatorului de stat la învinuire se numește achitat. În opinia autoarei L. A. Curocichina, această hotărâre a instanței de judecată urmează a fi denumită „*Sentință de achitare a inculpatului și de încetare a procesului penal în legătură cu renunțarea acuzatorului de stat de la învinuire*” [218, p. 108].

Renunțarea la una dintre învinuiri poate avea ca urmare modificarea învinuirii rămase. Renunțarea la învinuire și împăcarea părții vătămate cu învinuitul sunt acțiuni diferite după conținut și, respectiv, generează consecințe procesuale diverse. Actul de împăcare ne vorbește despre înlăturarea premiselor materiale ale existenței procesului penal, din care considerent, o altă soluție în afară de încetarea procesului penal nu poate fi pronunțată. Renunțarea la învinuire nu vorbește despre epuizarea conflictului. Ea pune mai degrabă, în evidență, conștientizarea imposibilității sau lipsa dorinței de a dovedi vinovăția inculpatului. În orice caz, dacă renunțarea la învinuire are loc în faza examinării în judecată, deoarece vinovăția persoanei nu este demonstrată, instanța va pronunța o sentință de achitare. Renunțarea la învinuire nu trebuie justificată de către persoana care a renunțat la ea și nici confirmată de către instanța de judecată. Renunțarea la învinuire, declarată de toți coacuzatorii reprezintă temeiul necondiționat al pronunțării sentinței de achitare.

Încheierea actului de împăcare între partea vătămată și învinuit nu reprezintă, de fiecare dată, temeiul sigur și incontestabil pentru încetarea procesului penal. Acest act presupune pronunțarea de către instanță a sentinței de încetare doar când infracțiunea se atribuie categoriei celor care prevăd împăcarea. Spre deosebire de renunțarea la învinuire, actul de împăcare,

încheiat între partea vătămată și inculpat, urmează a fi verificat în mod obligatoriu. În instanță urmează a fi prezentate probele care confirmă caracterul real al tranzacției de împăcare, deoarece în cazul dat și partea vătămată, și inculpatul confirmă epuizarea conflictului reglementat de dreptul material [321, p. 116-117]. Împăcarea părților are un caracter mixt (de drept penal și de drept procesual penal). Spre deosebire de retragerea plângerii prealabile, care este un act juridic unilateral, împăcarea părților este un act bilateral, implicând, cu necesitate, acordul de voință al celor două părți. Mai mult decât atât, împăcarea operează doar *in personam*, adică înlătură răspunderea penală numai față de acel inculpat cu care partea vătămată s-a împăcat. Lipsa unei reglementări referitoare la obligativitatea reparării prejudiciului a condiționat și lipsa unor date ce ar permite cuantificarea cazurilor în care împăcarea este necondiționată și a celor în care se impune, în prealabil, repararea unui prejudiciu [8, p. 14-15].

De asemenea, este necesar de a arunca o rază de lumină și asupra asemănărilor care există între renunțarea parțială la învinuire și instituțiile procesual-penale precum încetarea parțială a procesului penal (a urmăririi penale) în baza temeiurilor de reabilitare în cadrul fazei prejudiciare și achitarea parțială a inculpatului. Aceste soluții sunt asemuite prin temeiurile lor juridice și, corespunzător, prin consecințele juridice pe care le produc. Renunțarea parțială la învinuire, de fapt ca și renunțarea totală, atrage după sine încetarea procesului penal sau a urmăririi penale în partea corespunzătoare. În calitate de obiect al renunțării parțiale la învinuire poate fi doar fapta infracțională, care formează o componentă aparte de infracțiune, calificată în baza unei norme separate din legea penală [237, p. 486; 218, p. 100]. În acest fel, renunțarea parțială la infracțiune reprezintă prin sine, în mod exclusiv, o renunțare la una dintre învinuirile prezente în dosarul penal în cazul unui cumul de învinuiri. În toate cazurile de schimbare a unei învinuiri simple sau complexe are loc modificarea învinuirii. Ca urmare, noțiunea de „renunțare parțială la învinuire” este una convențională. Însă, evidențierea acestei varietăți de renunțare la învinuire are nu doar importanță teoretică, ci și practică, deoarece ea se deosebește de renunțarea integrală prin urmările pe care le provoacă, și, în particular, prin faptul că nu atrage după sine reabilitarea deplină a inculpatului [234, p. 137-138]. Renunțarea la învinuire în instanța de fond, fiind o hotărâre procesuală, atrage după sine anumite consecințe juridice. Renunțarea procurorului la învinuire atrage adoptarea de către instanța de judecată, după caz, a unei sentințe de achitare sau de încetare a procesului penal. De regulă, în cazul renunțării procurorului la învinuire, în acest caz se va adopta o soluție de achitare. Însă, în cazul când au fost admise erori de drept la pornirea urmăririi penale, înaintării învinuirii sau a survenit prescripția tragerii la răspundere penală, pentru care motiv se declară renunțarea procurorului la învinuire, instanța va adopta o sentință de încetare a procesului penal” [58].

Abilitarea procurorului de a renunța la învinuire este tratată diferit de legiuitorul statelor, reieșind din particularitățile procesului penal. Astfel, în Germania, unde judecarea cauzei se realizează fără evidențierea sau individualizarea părților, instanța contribuind activ la procesul probatoriu, învinuirea publică nu poate fi retrasă odată cu începerea judecării cauzei [6, p. 48; 149, p. 43]. În Franța, renunțarea procurorului la învinuire nu are nici o consecință juridică. După tradiție, procurorul este un reprezentant al societății în procesul penal, dar nu și stăpânul acțiunii publice, considerente din care societatea nu-i oferă procurorului dreptul de a renunța la învinuire. Procurorul poate să renunțe la învinuire, dar aceasta nu obligă instanța de a pronunța o hotărâre de achitare sau de clasare; deci, instanța poate continua examinarea cauzei. În Olanda, procurorul nu poate retrage cauza fără consimțământul Curții; deci, procurorul doar poate solicita, propune, iar instanța decide. Conform dispozițiilor federale de procedură penală ale SUA, în cadrul examinării propriu-zise a cauzei, renunțarea la învinuire poate fi declarată cu acordul inculpatului. Astfel, renunțarea la învinuire se află sub controlul instanței [6, p. 48].

Tatiana Vîzdoagă afirmă categoric că renunțarea la învinuire se poate declara numai în urma cercetării judecătorești, adică în susținerile verbale, evident rămânând să reprezinte cel mai favorabil mediu când, în baza probelor administrate, procurorul poate renunța la învinuire [119, p. 18]. În doctrină se discută în favoarea excluderii renunțării procurorului la învinuire din motivul că această orientare ar contribui la sporirea eficienței activității de urmărire penală, la responsabilitatea procurorului. Lipsa acesteia va dinamiza întreaga activitate de urmărire, va spori activismul procurorului. În contextul examinat, legislația actuală prevede ca modalitate de înlăturare a erorilor sau lacunelor atestate în probatoriu, în faza de judecată, instituția renunțării la probe (art. 328 C.pr.pen. RM). Această instituție este considerată drept o posibilitate voalată, indirectă, a procurorului de a renunța la învinuire. Totodată, renunțarea la probe diferă de instituția renunțării procurorului la învinuire atât după volumul implicat de probe (în primul caz este vorba doar de un număr limitat „unele probe”), cât și după procedură (după punerea în discuție a renunțării la probe), instanța nu va dispune examinarea acestora dacă nu s-a solicitat examinarea lor de către altă parte (alin. 2, art. 328 CPP RM), în acest mod fiind asigurată o protecție mai efectivă a drepturilor persoanelor ce figurează în calitate de parte la procesul penal, deoarece le oferă posibilitatea de a prelua înseși probele la care a renunțat procurorul și de a solicita examinarea lor în continuare de către instanța de fond [6, p. 49]. Atât modificarea, cât și renunțarea parțială la învinuire prevede operarea de schimbări, deși de gen diferit, a învinuirii iar prin intermediul ambelor instituții pot fi corijate golurile din activitatea de acuzare [6, p. 49]. Modificarea poate fi operată atât în sensul agravării, cât și al atenuării situației inculpatului, în

timp ce renunțarea parțială are întotdeauna efectul diminuării gradului de răspundere și de pedeapsă al celui acuzat.

În continuare, ne vom referi și la analiza succintă a renunțării la învinuire până la finalizarea cercetării judecătorești. În acest sens, cât privește momentul judecății când acuzatorul poate renunța la învinuire, în literatura de specialitate au fost propuse diferite soluții. Conducându-ne de prevederile art. 320, alin. 5 CPP al RM, am putea conchide, declară I. Serbinov și T. Vîzdoagă, că renunțarea la învinuire se poate realiza numai în urma cercetării judecătorești sau în dezbaterile judiciare. Este evident că etapa dezbaterilor judiciare reprezintă cel mai favorabil moment când, în baza probelor administrate, procurorul poate renunța la învinuire. Dar nu putem să nu fim de acord, în principiu, cu dreptul acuzatorului de stat de a renunța la învinuire oricând în cursul judecății, dacă se va convinge că acuzarea nu are temei. În acest context. I. Serbinov și T. Vîzdoagă aduc următorul argument elocvent: admitem că în partea pregătitoare a ședinței de judecată la stabilirea identității inculpatului (art. 358 CPP) se constată că dânsul nu a împlinit vârsta tragerii la răspundere penală. Oare este necesară în acest caz efectuarea cercetărilor judecătorești, ca mai târziu procurorul să renunțe la învinuire? Evident că nu. Susținem pe deplin această poziție, considerând că ea este una absolut corectă [123, p. 318].

3.3. Concluzii la Capitolul 3

1. Noțiunea „*urmărire penală*” este mai largă în raport cu noțiunea „*învinuire*”. Urmărirea penală începe mai devreme decât învinuirea, incluzând în sine bănuiala în comiterea infracțiunii. Învinuirea este o formă a urmăririi penale.

2. Actualmente, definiția oficială a noțiunii de „*urmărire penală*” nu reflectă în mod corespunzător funcția vizată. Din acest motiv, considerăm că este necesar a reflecta și a delimita noțiunile de „*învinuire*” și „*urmărire penală*” în legea de procedură penală a RM. Astfel, urmărirea penală poate fi definită ca fiind „*activitatea procesuală, realizată de către partea acuzării în vederea stabilirii faptului infracțiunii și a identificării persoanei care a comis-o*”.

3. Punerea sub învinuire reprezintă o acțiune procesuală complexă, realizată de către organul de urmărire penală în condițiile prezenței probelor suficiente, care confirmă atribuția persoanei la comiterea infracțiunii.

4. Punerea sub învinuire trebuie deosebită, în primul rând, de acțiunile procesuale care marchează și scot în evidență apariția bănuielii privind comiterea infracțiunii, ele având caracter pregătitor în privința formării învinuirii, cum ar fi, de exemplu, pornirea urmăririi penale în privința unei persoane concrete.

5. În al doilea rând, punerea sub învinuire trebuie delimitată de funcția de urmărire penală și de cea a învinuirii, ele reprezentând activitatea generală pe segmentul pregătirii și susținerii învinuirii. Și, în sfârșit, în cel de-al treilea rând, punerea sub învinuire nu trebuie confundată cu formarea învinuirii finale – întocmirea rechizitoriului (actul de învinuire).

6. Înaintarea acuzării este un cumul de acțiuni, orientate spre încunoaștințarea învinuitului și apărătorului acestuia cu învinuirea.

7. Formularea învinuirii este un act de o importanță deosebită, pentru că fixează cadrul în care se va desfășura în continuare procesul cu privire la persoane, fapte și încadrarea juridică a acestora, deci determină limitele judecății în prima instanță.

8. Prin realizarea învinuirii în faza judecării în fond, subînțelegem îndeplinirea funcției procesual-penale a învinuirii, exercitate de procuror, în calitate de persoană special împuternicită, în condițiile specifice ale examinării cauzei penale în judecată.

9. În faza judecării în fond, procurorul efectuează urmărirea penală în forma învinuirii de stat, susținute în privința inculpatului în fața instanței de judecată. Poziția procesuală a procurorului în calitate de acuzator de stat reprezintă aici poziția părții în procesul judiciar penal, stabilită în baza principiului contradictorialității.

10. Participarea acuzatorului de stat la susținerile verbale reprezintă finalitatea logică a activității lui de acuzare, direcționată spre susținerea tezei de învinuire în fața instanței în condițiile unui proces penal contradictorial.

11. Prin modificarea învinuirii în prima instanță se înțelege atribuția și competența procurorului de a aduce unele corectări dimensiunilor, conținutului și caracterului învinuirii formulate inițial, în condițiile reglementate de lege.

12. Modificarea învinuirii reprezintă introducerea în învinuire, de către persoanele împuternicite în acest sens, în ordinea stabilită prin lege, a rectificărilor, care au anumite consecințe asupra esenței și volumului ei.

13. Limitele modificării învinuirii sunt regulile, în cadrul cărora este posibilă atât corectarea formulării învinuirii, cât și a încadrării faptei.

14. Temeiurile modificării învinuirii reprezintă defectele și deficiențele acesteia, care indică la discordanța învinuirii și a temeiurilor ei, sau asupra faptului că părțile ei componente nu corespund una alteia, cu toate că baza învinuirii este una legală.

15. La temeiurile renunțării procurorului la învinuire trebuie atribuite aprecierea incorectă, greșită de către procuror a materialelor urmăririi penale și descoperirea, în instanța de fond, a unor probe noi, anterior necunoscute, necercetate și neapreciate.

16. Renunțarea procurorului la învinuire în instanța de fond reprezintă hotărârea procesuală a acestuia, bazată pe convingerea formată în procesul examinării cauzei în judecată și pe temeiurile fixate de legea procesual-penală, în vederea încetării depline sau parțiale a activității de învinuire în cauza penală în privința inculpatului.

17. Renunțarea la învinuire și împăcarea părții vătămate cu învinuitul sunt acțiuni diferite după conținut și, respectiv, generează consecințe procesuale diverse. Actul de împăcare ne vorbește despre înlăturarea premiselor materiale ale existenței procesului penal. Renunțarea la învinuire nu vorbește despre epuizarea conflictului. Ea pune mai degrabă, în evidență, conștientizarea imposibilității sau lipsa dorinței de a dovedi vinovăția inculpatului.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analiza științifică a instituției învinuirii în procesul penal și a practicii judiciare din acest domeniu ne-a permis formularea următoarelor *concluzii generale*:

1. Învinuirea în procesul penal reprezintă o instituție juridico-penală complexă, având drept scop tragerea la răspundere penală a celui care a săvârșit o infracțiune [72, p. 4].

2. Funcția de învinuire se manifestă atât în faza de urmărire penală, ca prima fază procesuală, cât și în cursul fazei de judecată, fie în prima instanță, fie în căile de atac [128, p. 833].

3. Emiterea ordonanței de punere sub învinuire constituie actul procesual incipient care asigură inevitabilitatea răspunderii penale a persoanelor pentru comiterea infracțiunilor. Acuzarea formulată în actul de învinuire stabilește limitele efectuării urmăririi penale [129, p. 76].

4. Punerea sub învinuire trebuie delimitată de funcția de urmărire penală și de cea a învinuirii, ele reprezentând activitatea generală pe segmentul pregătirii și susținerii învinuirii. Punerea sub învinuire nu trebuie confundată cu formularea învinuirii finale – întocmirea rechizitoriului [130, p. 54].

5. Învinuirea reprezintă afirmarea, direcționată spre realizarea răspunderii penale, reflectată în actul procesual al organului de urmărire penală, al procurorului sau în cererea părții vătămate privind comiterea infracțiunii de către o anumită persoană.

6. Noțiunea „*urmărire penală*” este mai largă decât noțiunea „*învinuire*”. Urmărirea penală înglobează în sine și învinuirea, și activitatea procesuală a organelor de stat premergătoare punerii sub învinuire. Deci, învinuirea reprezintă una dintre formele urmăririi penale.

7. Pentru evidențierea activității de învinuire în faza urmăririi penale este utilizat termenul „*urmărirea penală*”, iar pentru activitatea de învinuire exercitate în instanța de fond se folosește expresia „*învinuirea de stat*”.

8. Orice infracțiune, în egală măsură prejudiciază atât interesul public, cât și cel privat. Divizarea faptelor infracționale în infracțiuni examinate în ordine publică și în ordine privată are un caracter convențional. În dependență de categoria cauzei (publică sau privată), se conturează, se deosebește și volumul de drepturi al părții vătămate.

9. Spre deosebire de structura clasică a acțiunii, formată sub influența disponibilității, învinuirea reprezintă „*produsul*” oficialității.

10. Disponibilitatea trebuie să se reflecte în obligarea organelor de stat de a-și coordona propria poziție cu poziția persoanei particulare (în cazul vizat, al părții vătămate) și de a nu adopta hotărâri care lezează drepturile persoanelor particulare.

11. În cauzele de acuzare publică, poziția părții vătămate nu are nici o importanță pentru procuror. Ea nu are obligația de a susține învinuirea.

12. Punerea sub învinuire reprezintă o acțiune procesuală complexă, realizată de către organul de urmărire penală în condițiile prezenței probelor suficiente, care confirmă atribuția persoanei la comiterea infracțiunii.

13. Înaintarea acuzării este un cumul de acțiuni, orientate spre încunoștiințarea învinuitului și apărătorului acestuia cu învinuirea.

14. Formularea învinuirii este un act de o importanță deosebită, pentru că fixează cadrul în care se va desfășura în continuare procesul cu privire la persoane, fapte și încadrarea juridică a acestora, deci determină limitele judecății în prima instanță.

15. Prin modificarea învinuirii în prima instanță se înțelege atribuția și competența procurorului de a aduce unele corectări dimensiunilor, conținutului și caracterului învinuirii formulate inițial, în condițiile reglementate de lege.

16. Limitele modificării învinuirii sunt regulile, în cadrul cărora este posibilă atât corectarea formulării învinuirii, cât și a încadrării faptei.

17. Temeiurile modificării învinuirii reprezintă defectele și deficiențele acesteia, care indică la discordanța învinuirii și a temeiurilor ei sau asupra faptului că părțile ei componente nu corespund una alteia, cu toate că baza învinuirii este una legală.

18. Renunțarea procurorului la învinuire în instanța de fond reprezintă hotărârea procesuală a acestuia, bazată pe convingerea formată în procesul examinării cauzei în judecată și pe temeiurile fixate de legea procesual-penală, în vederea încetării depline sau parțiale a activității de învinuire.

În rezultatul cercetării științifice a subiectului învinuirii, venim, de asemenea, cu unele recomandări, inclusiv cu caracter de lege ferenda, și anume:

1. Includerea în art. 6 al CPP al RM a punctului 1² în următoarea redacție: „Acuzarea în materie penală semnifică notificarea oficială, emisă de o autoritate competentă, prin care se impută unei persoane săvârșirea unei infracțiuni, ceea ce atrage repercusiuni importante asupra respectivei persoane. Acuzarea este forța motrice ce pune în mișcare întregul proces penal, reprezintă o instituție centrală a dreptului procesual penal, este mijlocul legal prin intermediul căruia se realizează scopul procesului penal”.

2. Actualmente, definierea oficială a noțiunii de „*urmărire penală*” nu reflectă în mod corespunzător conținutul funcției vizate. Din acest motiv, considerăm că este necesar de a reflecta și a delimita noțiunile de „*învinuire*” și „*urmărire penală*” în legea de procedură penală a RM. În acest scop, propunem completarea art. 6 CPP al RM cu punctul 43¹ cu următorul conținut: *„Urmărirea penală reprezintă activitatea procesuală, realizată de către partea acuzării în vederea stabilirii faptului infracțiunii și a descoperirii persoanei care a comis-o”* și cu punctul 22¹, el având următorul conținut: *„Învinuirea reprezintă afirmația, teza înaintată, în ordinea prevăzută de lege, de către organele de stat (persoanele cu funcție de răspundere) care efectuează urmărirea penală sau partea vătămată, referitor la comiterea infracțiunii de o anumită persoană și, respectiv, despre prezența temeiurilor tragerii ei la răspundere penală”*.

3. Optăm, de asemenea pentru introducerea unui nou articol în legea procesual-penală – 28¹, cu titlul *„Principiul disponibilității în procesul penal”* în următoarea redacție: *„Realizarea funcției învinuirii de către partea vătămată, partea civilă și reprezentanții acestora se manifestă în faptul că aceste persoane, în procesul penal, susțin pe deplin sau în parte poziția acuzatorului de stat. De voința părții vătămate depinde începerea urmăririi penale și evoluția mai departe a cauzei penale în cauzele de acuzare private.*

4. Legea procesual-penală nu reglementează temeiurile și posibilitatea participării unui grup de procurori la susținerea învinuirii. Din acest motiv consider că este necesar a completa art. 320 cu un nou alineat, 3¹ cu următorul conținut: *„În caz de complexitate deosebită sau de volumul mare al învinuirii, inclusiv exercitarea învinuirii pe un număr mare de fapte ale activității infracționale, caracterul complicat al probatoriului și al calificării infracțiunilor, numărul mare de inculpați, la susținerea acuzării în instanța de fond poate participa un grup de procurori”*.

Avantajele unor asemenea recomandări constau:

- în latura teoretică, a fost realizată o generalizare, o sistematizare și o actualizare a doctrinei în ceea ce vizează instituția învinuirii, a fost specificată funcția învinuirii publice și a celei private, precum și mecanismul procesual de realizare a învinuirii în faza de urmărire penală și la judecarea în fond;

- în latura practică, soluțiile propuse și evidențiate au făcut posibilă conformarea reglementărilor procesual-penale din cadrul instituției învinuirii, la cerințele și exigențele impuse de practica judiciară, precum și de reglementările internaționale din domeniul vizat. Aceste soluții vin să contribuie și la o evidentă eficientizare a activității de acuzare, de înaintare și susținere a învinuirii în faza urmăririi penale și în faza judecării în fond.

În virtutea celor evidențiate, putem afirma cu certitudine că această teză de doctor a contribuit la soluționarea unei *probleme științifice importante* în domeniul dreptului procesual-penal, care *a constat* în analiza și reevaluarea cadrului practico-legislativ al instituției învinuirii, urmărindu-se relevarea caracterului și specificului ei, fapt de natură să contribuie la perfecționarea și eficientizarea normativului procesual penal din acest domeniu.

Impactul rezultatelor în sfera și asupra domeniului evidențiat constă în reconceptualizarea și în sistematizarea, conform reglementările interne și internaționale, a funcției învinuirii în faza de urmărire penală și la judecarea în fond, ajungându-se, ca finalitate, la o contribuție corespunzătoare, suficientă, obiectivă și corectă pe segmentul înfăptuirii justiției în cauzele penale.

Planul de cercetări științifice de perspectivă se referă la următoarele subiecte:

1) continuarea cercetărilor din domeniul esenței, conținutul și a particularităților specifice funcției învinuirii în procesul penal, cu scopul de a identifica și a propune soluții argumentate în acest domeniu;

2) aprofundarea cunoștințelor în domeniul susținerii învinuirii în faza de urmărire penală și la judecarea în fond a cauzei penale;

3) continuarea cercetărilor în vederea uniformizării și sistematizării modificărilor și completărilor care urmează a fi operate în cadrul legii procesual-penale a RM cu referire la mecanismul și conținutul instituției învinuirii;

4) continuarea investigațiilor cu referire la evoluția istorică a instituției învinuirii și la interpretarea acesteia din punct de vedere a dreptului procesual-penal comparat.

BIBLIOGRAFIE

1. Alecu Gh. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. Constanța, Europolis, 2008. 340 p.
2. Alecu Gh., Nuț, G-Ș. Considerații explicative privind conceptul de apreciere a probelor. In: Legea șiviața, 2010, nr. 9, p. 17-20.
3. Antoniu G., Volonciu N., Zaharia N. Dicționar de procedură penală, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988. 276 p.
4. Bercheșan V. Cercetarea penală (criminalistica – teorie și practică). Îndrumar complet de cercetare penală. București: ICAR, 2002. 420 p.
5. Bîrsan C. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Ediția 2. București: Editura C. H. BECK, 2010. 1887 p.
6. Bodrug T. Pro-contra privind existența instituției renunțării procurorului la învinuire. In: Revista Națională de Drept, 2005, nr. 9, P. 47-50.
7. Buguța E. Împăcarea – act juridic de înlăturare a răspunderii penale. Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2014. 26 p.
8. Buguța E. Împăcarea – act juridic de înlăturare a răspunderii penale. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014. 175 p.
9. Cauza Boicenco contra Moldovei. (Cererea nr.41088/05). Hotărâre din 11.07.2006, Definitivă din 11.10.2006. În: Hotărârile și deciziile CEDO în cauzele moldovenești. 2007, vol. IV (01.01.2006-31.12.2006), p. 143-179.
10. Cauza Popovici contra Moldovei. (Cererea nr.289/04 și 41194/04), Hotărâre din 27.11.2007, Definitivă din 02.06.2008. În: Hotărârile și deciziile CEDO în cauzele moldovenești. 2009, vol. VI (01.07.2007-31.12.2007), p. 441-471.
11. Cauza penală nr. 2012041541, Procuratura mun. Bălți.
12. Cauza penală nr. 2013041642, Procuratura mun Bălți.
13. Cauza penală nr. 2013040835, Procuratura mun. Bălți.
14. Cauza penală nr. 2014040467, Procuratura mun. Bălți.
15. Cauza penală nr. 2016040265, Procuratura mun. Bălți.
16. Cauza penală nr. 2016040471, Procuratura mun. Bălți.
17. Cauza penală nr. 2016040795, Procuratura mun. Bălți.
18. Cochinescu, N. Totul despre Ministerul Public. Ed. Lumina Lex. București, 2000. 574 p.
19. Cocuța Gh., Cocuța M. Dacă procurorul care a efectuat urmărirea penală proprie și a dispus trimiterea în judecată a unui inculpat poate să exercite și funcția de acuzare în fața instanței de judecată. In: Dreptul, 2003, anul XIV, Seria a III-a, nr. 12, p. 159-160.
20. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003, p. 4-208.
21. Codul de procedură penală al României. Aprobabil prin Legea nr. 135/2010. Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010 [online]. Disponibil: http://www.avocatnet.ro/UserFiles/articleFiles/1393365600_Noul%20Cod%20procedura%20penala%20actualizat.pdf. Vizitat: 20.04.2018.
22. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Coordonator Mihail Udrioiu. Ed. C. H. BECK. București, 2015. 1691 p.

23. Constituția Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994, p. 6-31.
24. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către Republica Moldova la 13 iulie 1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24 iulie 1999. In: Tratatate internaționale, 1998, nr. 1, p. 341-379.
25. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 01.02.07, dosarul nr.1a-159/07.
26. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 26.02.07, dosarul nr.1a-354/07.
27. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 28.02.07, dosarul nr.1a-152/07.
28. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-95/2006 din 28.02.2006. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.6.
29. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 20.03.07, dosarul nr.1a-404/07.
30. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 23.04.07, dosarul nr.1a-373/07.
31. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12.06.07, dosarul nr.1a-697/07.
32. Decizia penală nr.2/1982, Trib. Suprem., secția penală. În: C.D. 1982, p. 177-185.
33. Decizia penală nr. 987/ R din 24 noiembrie 2003, Curtea de Apel Brașov. În: C.P.J., 2003-2004, p. 208-215.
34. Decizia nr. 312/2004, Curtea de Apel Brașov, secția penală și pentru cauze cu minori. În: C.P.J.P. 2003-2004, p. 89-96.
35. Decizia nr.1/2006, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile unite. Publicată în „Monitorul oficial al României”, partea I, nr. 291 din 31 martie 2006.
36. Declarația Universală a Drepturilor Omului.Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. In: Tratatate internaționale.Vol. I. Chișinău, 2001. p. 11-18.
37. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et. al. Drept procesual penal. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 960 p.
38. Dolea I. Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal. Autoreferat al tezei de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2009. 43 p.
39. Dolea I. Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal. Teza doctor habilitat în drept. Chișinău, 2009. 368 p.
40. Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul promovării elementului privat. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. 416 p.
41. Dolea I. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comantariu aplicativ). Ed. Cartea juridică. Chișinău, 2016. 1172 p.
42. Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G., Bulai C., Iliescu N., Stănoiu R. Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială. Vol. IV. Editura Academiei Române. Editura ALL BECK. București, 2003. 926 p.
43. Drilea-Marga M. Urmărirea penală în noul Cod de procedură penală. București: Universul Juridic. 2014. 214 p.
44. Furdui S. Accesul la justiție în cazul renunțării procurorului la învinuire. In: Revista Națională de Drept, 2003, nr. 2, p. 4-7.
45. Gherasim D. Noțiunea, importanța și trăsăturile audierii contradictorie în procesul penal. In: Revista națională de Drept, 2014, nr. 3, p. 52-57.
46. Gribincea V., Macrinici S. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Reglementări de bază și jurisprudența în cazurile moldonevești. Ed. ARC. Chișinău, 2007. 272 p.
47. Griga I. Drept procesual penal. Partea generală. Ed. Universul Juridic. București, 2016. 314 p.

48. Hotărârea CtEDO în cauza Ehgel ș.a. c. Olandei din 8 iunie 1976, parag. 81 [online]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com/ENGEL-SI-ALTII-c.-OLANDEI-Sanctiuni-si-proceduri-disciplinare-militare.html>. Vizitat: 21.03.2018.
49. Hotărârea CtEDO în cauza Campbell și Fell c. Regatului Unit, din 28 iunie 1984, parag. 68-71 [online]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com/CAMPBELL-SI-FELL-c.-REGATULUI-UNIT-Procedura-disciplinara-penitenciara-si-regimul-vizitelor-si-al-corespondentei-unor-condamnati-detinuti-in-Anglia-si-Tara-Galilor.html>. Vizitat: 12.05.2018.
50. Hotărârea CtEDO în cauza *Kamasinski vs Austria* din 19 decembrie 1989, par. 79[online]. Disponibil: <https://drive.google.com/file/d/0B-iOqOKLc35Pd3FoUzdwbHVGM00/view>. Vizitat: 12.05.2018.
51. Hotărârea CtEDO din 23 octombrie 1990 în cauza *Huber c. Elveției*, Seria A, nr. 188, parag. 43 [online]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com/HUBER-c.-ELVETIEI-%E2%80%94-Exercitarea-sucesiva-de-catre-acelasi-procuror-de-district-al-cantonului-Zurich-si-fata-de-aceasi-persoana-a-functiilor-de-instructie-si-de-urmarire.html>. Vizitat: 12.05.2018.
52. Hotărârea CtEDO în cauza *P.G. și J.H. vs. Marea Britanie* din 25.09.2001 [online]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com/PG-si-JH-contra-Marea-Britanie-Supravegherea-persoanei-Conditiile-legii-interne.html>. Vizitat: 12.05.2018.
53. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 20.05.2008 „Cu privire la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 401, alin. 1, pct. 3) și 4) CPP”. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 99-101 din 20.05.2008, p. 40-42.
54. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 09.04.1999, nr.12 „Cu privire la respectarea legislației despre utilizarea limbii în procedura judiciară” [online]. Disponibil: <http://miris.eurac.edu/mugs2/do/blob.pdf?type=pdf&serial=1042816402387>. Vizitat: 12.05.2018.
55. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 22.11.2004, nr.39 „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii”. In: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr. 7, p. 6-11.
56. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 31.10.2005 nr.4-1re-74/2005. Moldlex-Practica. Practica cu privire la cauzele penale și contravențiile administrative a CSJ.
57. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedura penală”, nr. 11 din 24 decembrie 2010. [on-line]. Disponibil: <http://cj.md/uploads/dreptului-la-aprare.pdf>. Vizitat: 12.05.2018.
58. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM „Cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale”, nr. 12 din 24 decembrie 2012. [online]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=43. Vizitat: 12.05.2018.
59. Hotărârea Plenului CSJ a RM din 11.11.2013, nr.8 - Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale. In: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2014, nr.1-2, p. 12-15.
60. Jidovu N. Drept procesual penal. Editura C.H. Beck, București. 2006. 685 p.
61. Jidovu N. Drept procesual penal. Ediția 2. Editura C. H. BECK. București, 2007. 468 p.
62. Lazări D. Etica actului de acuzare al procurorului. In: Revista Națională de Drept, 2005, nr. 7, iulie, p. 47-48.
63. Lefterache L. V. Probe și prezumții în procesul penal. Comentarii din jurisprudență. Ed. Universul Juridic. București, 2015. 206 p.

64. Legea RM „Cu privire la organizarea judecătorească”, nr. 514-XIII din 06.07.1995. In: MO al RM nr. 58/641 din 19.10.1995, p. 6-12.
65. Legea RM „Cu privire la statutul judecătorului”, nr. 544-XIII din 20.07.1995. In: MO al RM nr. 59-60/664 din 26.10.1995, p. 3-10.
66. Legea RM „Cu privire la avocatură”, nr. 1260-XV din 19.07.2002. In: MO al RM nr. 126-127/1001 din 12.09.2002, p. 4-12.
67. Legea privind statutul ofițerului de urmărire penală, nr. 333 din 10.11.2006. In: MO Nr. 195-198 din 22.12.2006, p. 10-14.
68. Legea RM „Cu privire la asistența juridică garantată de stat”, nr. 198-XVI din 26.07.2007. In: MO nr. 157-160/614 din 05.10.2007, p. 11-16.
69. Legea RM „Cu privire la Procuratură”. Nr. 3 din 25.02.2016. In: MO nr. 69-77/113 din 25.03.2016, p. 8-27.
70. Lichii B. Urmărirea penală (studiu comparat). Centrul de instruire a Judecătorilor și Centrul de Drept. Chișinău, 2000. 166 p.
71. Lorincz, R. Dacă judecătorul care a dispus arestarea preventivă poate să judece cauza respectivă. Considerații în lumina prevederilor Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului. In: Dreptul, 2002, nr. 12, p. 172-174.
72. Lungu V., Zamfir V. Aspecte teoretico-juridice privind noțiunea și esența instituției învinutului în faza de urmărire penală. In: Legea și Viața, 2011, nr. 12, decembrie, p. 4-9.
73. Magherescu D. Aspecte privind consecințele nerespectării dispozițiilor referitoare la modificarea învinuirii în prima instanță. In: Revista Națională de Drept, 2004, nr. 6, iunie, p. 32-37.
74. Magherescu D. Învinuirea și modificarea învinuirii. In: Revista Națională de Drept, 2004, nr. 8, august, p. 36-40.
75. Magherescu D. Unele aspecte privind cauzele care generează modificări ale învinuirii în prima instanță. In: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I.: Drept. Chișinău, 2004, p. 384-387.
76. Magherescu D. Modalitatea juridică a modificării învinuirii în sens juridic. In: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Drept. Chișinău, 2004, p. 379-383.
77. Magherescu D. Punerea sub învinuire și modificarea acesteia (Aspecte comparative). In: Revista Națională de Drept, 2005, nr. 5, mai, p. 64-68.
78. Magherescu D. Modificarea învinuirii în prima instanță: aspecte comparative. Ed. Wolters Kluwer. București, 2016. 224 p.
79. Martin D. S. Calificarea concursului de infracțiuni. In: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 1, p. 23-28.
80. Mateuț Gh. O noutate în procedura penală română: plângerile la instanță contra soluțiilor de netrimitere în judecată. Un pas important spre privatizarea procesului penal. In: Dreptul, 2004, nr. 8, p. 127-148.
81. Mateuț Gh. Tratat de procedură penală. Partea generală. Volumul I. Ed. C. H. BECK. București, 2007. 800 p.
82. Mihai L. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Ed. Polirom. Iași, 2000. 635 p.
83. Morcov A. Modificarea învinuirii în ședința de judecată în sensul agravării ei. Pronleme de drept procesual penal. In: Revista Națională de Drept, 2017, nr. 9, p. 40-44.
84. Mrejeru Th. Drept procesual penal. Editura Pro Universitaria. București, 2004. 206 p.

85. Mrejeru Th., Mrejeru B. Actele și sancțiunile procedurale penale: aspecte teoretice și jurisprudența în materie. Editura Universitară, București, 2007. 188 p.
86. Neagu I. Drept procesual penal. Tratat. Ed. GLOBAL LEX. București, 2002. 557 p.
87. Neagu I. Drept procesual penal. Partea generală. Tratat. Editura Global Lex, București, 2004. 568 p.
88. Neagu I. Tratat de drept procesual penal. Partea specială. Editura Global Lex, București 2009. 668 p.
89. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2014. 760 p.
90. Neagu I., Damaschin M. Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2015. 700 p.
91. Oncescu C. Studiu referitor la istoria și aplicarea principiului prezumției de nevinovăție în procesul penal roman. În: „Dreptul” (România), 2012, nr.11, p. 173-216.
92. Orândaș V. Procedură penală. USM. Chișinău, 2001. 300 p.
93. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2200 A (XXI) din 16 decembrie 1966, art.9 alin.4. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol. I. Chișinău, 1998. p. 30-50.
94. Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16 decembrie 1966. Adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2200 A (XXI) din 16.12.1966, art. 9 alin.4. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol. I. Chișinău, 1998. p. 18-29.
95. Papadopol V, Popovici M. Repertoriul alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975. București: Ed. Șt. și Enciclop., 1977. 488 p.
96. Păcurariu I. Acțiunea civilă în procesul penal. Ed. Universul Juridic. București, 2016. 438 p.
97. Pîrlițanu S. Judecata în prima instanță în procesul penal al Republicii Moldova. Rezumatul tezei de doctorat. Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași. Facultatea de Drept, 2009. 30 p.
98. Procedura și practica CEDO și alte tratate obligatorii pentru Republica Moldova. Drept comunitar. Răducanu Tatiana, Morari Viorel, Gribincea Vladislav. Institutul național al justiției. Chișinău, 2009. 296 p.
99. Răileanu R.-P. Note de curs. Urmărirea penală [on-line]. București, 2010. 129 p. Disponibil: <http://www.grefieri.ro/.%5CDocs%5C20120726Note%20de%20curs.pdf>. Vizitat: 02.05.2018.
100. Recomandarea CSJ „Cu privire la aplicarea art. 109 CP și art. 276 CPP în cazurile împăcării părților”, nr. 56 din 11 aprilie 2013.
101. Roman D., Vizdoagă T., Cerbu A. et. al. Organizarea și activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept în Republica Moldova. Chișinău: Cartdidact, 2004. 219 p.
102. Roman L. Criteriul valoric de stabilire a competenței în materie penală. În: Dreptul (România), 2012, nr.4, p. 181-194.
103. Rusu L. Acuzarea în cadrul procesului penal contradictorial. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 11, p. 62-66.
104. Rusu L. Principiul contradictorialității în procesul penal – reglementări naționale și de drept comparat. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2016. 30 p.
105. Rusu V. Particularități de procedură penală în privința minorilor. Ed. PONTOS. Chișinău, 2001. 221 p.
106. Rusu V. Procedura penală în cauzele cu minori. Ed. PONTOS. Chișinău, 2004. 304 p.

107. Rusu V, Pop O. Urmărirea penală în cauzele cu minori. Ed. PONTOS. Chișinău, 2008. 117 p.
108. Rusu V., Țurcan A. Ghidul avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat copiilor victime și martori în procesul penal. CNAJGS. Chișinău, 2015. 112 p.
109. Sava A. Aprecierea probelor în procesul penal. Ed. Junimea. Iași, 2002. 220 p.
110. Serbinov I., Catana E., Chirtoaca E., Bularu S., Munteanu A., Holban V. Ghidul acuzatorului de stat. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2005. 135 p.
111. Șinc A. M. Unitatea naturală de infracțiune în cazul pluralității de subiecți pasivi la infracțiunile contra patrimoniului. Retragerea plângerii prealabile de către una din părțile vătămate. Dreptul, nr. 1/2000.
112. Tanoviceanu I. Tratat de drept și procesură penală. Vol. V. Ediția a II-a. Tipografia „Curierul Judiciar”. București, 1927. 851 p.
113. Tatu M. A. Funcția de învinuire în procesul penal. Ed. Risoprint. Cluj-Napoca, 2009. 220 p.
114. Theodoru Gr. Tratat de drept procesual penal. Ed. Hamangiu. București, 2013. 880 p.
115. Udrioiu M. Procedură penală. Partea generală. Partea specială. Editura C.H.Beck., București 2010. 330 p.
116. Udrioiu M. Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală. Sinteze și grille. București: Editura C. H. Beck, 2014. 686 p.
117. Udrioiu M. Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală. Sinteze și grille. București: Editura C. H. Beck, 2014. 504 p.
118. Udrioiu M., Andone Bontaș A., Bodoroncea G. et. al. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. București: Editura C. H. Beck, 2015. 1691 p.
119. Vîzdoaga T. Exercițarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective. Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2002. 25 p.
120. Vîzdoagă T. Exercițarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2002. 168 p.
121. Vîzdoagă T. Esența, structura și importanța acuzării. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, nr. 6, Chișinău, 2002, p. 317-327.
122. Vîzdoagă T., Serbinov I. Modificarea acuzării în ședința de judecată. În: Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău, 2013, p. 308-314.
123. Vîzdoagă T., Serbinov I. Prezentarea probelor suplimentare, renunțarea la învinuire. În: Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău, 2013, p. 315-319.
124. Volonciu N. Drept procesual penal. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1972. 543 p.
125. Volonciu N. Tratat de procedură penală. Vol. I. București: Ed. Paideia, 1993. 505 p.
126. Volonciu N. Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I. București: Paideia, 1998. 523 p.
127. Zamfir V. Învinuitul – subiect al procesului penal. In: Legea și Viața. 2013, nr. 1, ianuarie, p. 42-47.
128. Zamfir V. Reglementarea punerii sub învinuire. Actualitate și perspective. Știință și codificare în România. In: Comunicări prezentate la Sesiunea științifică a Institutului de cercetări Juridice. Institutul de cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române. Ed. Universul Juridic. București, 2013, p. 830-839.

129. Zamfir V., Bînzari Gr. Unele reflecții asupra temeiurilor, condițiilor și procedurii înaintării acușării. În: Jurnalul Juridic Național, nr 5 (27), 2017, p. 72-76.
130. Zamfir V., Bînzari Gr. Punerea sub învinuire în procesul penal: temeiurile, condițiile, procedura și importanța. În: Legea și viața, nr. 10, 2017, p. 50-54.
131. Аверченко, А. К., Лонь, С. Л. Подозреваемый и реализация его прав в уголовном процессе. Томск, 2003. 196 р.
132. Александров А. С. Субсидиарный уголовный иск. În: Государство и Право. 2000, nr. 3, p. 75-83.
133. Александров А. И. Основания для привлечения лица в качестве обвиняемого. În: Уголовный процесс России. Особенная часть. СПб: 2005, p. 224-243.
134. Александров А. С. Гришин, С. П. Рассуждение о пользе перекрестного допроса в уголовном суде. În: Международная научно-практическая конференция, посвященная 50-летию кафедры уголовного процесса УрГЮА (СЮИ), 27-28 января 2005, часть 1. Екатеринбург: 2005, p. 32-34.
135. Андреева О. И. Пределы проявления диспозитивности в уголовном судопроизводстве. Томск: 2000. 134 р.
136. Андреева О. И. Концептуальные основы соотношения прав и обязанностей государства и личности в уголовном процессе Российской Федерации и их использование для правового регулирования деятельности по распоряжению предметом уголовного процесса. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Томск: 2007. 48 р.
137. Амербеков К. Отказ прокурора от обвинения. În: Законность. 2001, nr. 8, p. 31-32.
138. Аширбекова М. Т. О соотношении понятий «обвинение» и «уголовное преследование». În: Международная научно-практическая конференция, посвященная 50-летию кафедры уголовного процесса УрГЮА (СЮИ), 27-28 января 2005, часть 1. Екатеринбург: 2005, p. 56-58.
139. Баев О. Я. Отказ прокурора от обвинения. În: Уголовное право. 2005, nr. 4, p. 40-41.
140. Баев О. Я. О состязательности в досудебном производстве по уголовному делу. În: Воронежские криминалистические чтения. 2005, nr. 6, p. 16-32.
141. Баев О. Я. Прокурор как субъект уголовного преследования. Научно-практическое пособие. М.: Юрлитинформ, 2006. 144 р.
142. Баксалова А. М. Уголовно-процессуальная функция обвинения, осуществляемая прокурором и ее реализация на судебном следствии. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томский Государственный Университет. Томск: 2002. 209 р.
143. Басков В. И. Прокурор в суде первой инстанции. М.: 1968. 200 р.
144. Басков В. Изменение обвинения в суде первой инстанции. În: Советская Юстиция. 1974, nr. 16, p. 5-7.
145. Безлепкин Б. Т. Уголовный процесс России. М.: 2000. 312 р.
146. Безлепкин Б. Т. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). – 10-у изд. Перераб. И доп. – М.: Проспект, 2012. 692 р.
147. Безлепкин Б. Т. Настольная книга судьи по уголовному процессу. М., Проспект, 2015. 400 р.
148. Бетрозов С. А. Институт реабилитации в уголовном процессе России. Диссертация кандидата юридических наук. СПб: 2006. 214 р.

149. Бибило В. Принцип состязательности правосудия по уголовным делам. *În*: Судовый Вестник, 2002, nr. 2, p. 43-45.
150. Бобылев М. П. Обвинение как предмет уголовного правосудия в современной России. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Уфа: 2004. 24 p.
151. Божьев В. П. Уголовно-процессуальные правоотношения. М.: 1975. 175 p.
152. Божьев В. П. Предъявление обвинения и допрос обвиняемого. *În*: Уголовное право. 2001, nr. 2, p. 56-60.
153. Бояров С. Отказ прокурора от обвинения. В: Уголовное право, 2005, nr.4, p. 58-59.
154. Бравилова Е. А. Пределы судебного разбирательства. Диссертация кандидата юридических наук. Екатеринбург: 2004. 237 p.
155. Бубнов Р. Г. Взаимоотношения субъектов уголовного преследования по делам публичного и частно-публичного обвинения. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Самара: 2006. 20 p.
156. Букша Н. Ю. Назначение института прекращения уголовного дела и уголовного преследования в российском уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Краснодар: 2005. 21 p.
157. Бурсакова М. С. Показания подсудимого в судебном следствии. В: Пятьдесят лет кафедре уголовного процесса УрГЮА (СЮИ) : материалы междунар. науч.-практ. конф. (27-28 янв. 2005 г.) : в 2 ч. Екатеринбург: 2005. Ч. 1, p. 124-130.
158. Власихин В. Служба обвинения в США : Закон и Политика. М.: 1981. 174 p.
159. Володина М. М. Механизм защиты прав личности в уголовном процессе. Тюмень: Издательство ТГУ, 1999. 102 p.
160. Володин Д., Гильдилов С. Поддержание государственного обвинения в суде. *În*: Законность, 2005, nr. 3, p. 36-38.
161. Говорков Н. Дважды потерпевший. *În*: Законность. 2004, nr. 9, p. 38-39.
162. Голосова С. А. Проблема соблюдения прав потерпевшего в случае отказа прокурора от обвинения. *În*: Юрист, 2003, nr. 9, p. 40-50.
163. Горобец В. О соблюдении интересов правосудия при отказе государственного обвинителя от обвинения. *În*: Уголовное право. 2006, nr. 1, p. 77-78.
164. Горский Г. Ф., Кокорев Л. Д., Котов Д. П. Судебная этика. Воронеж: Издательство Воронежского Университета, 1973. 271 p.
165. Горяинов А. В. Порядок подготовки к судебному заседанию в уголовном процессе России. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Челябинск: 2004. 22 p.
166. Гриненко А.В. Уголовный процесс: Сборник учебных пособий. Особенная часть. Вып. 2.М.: ИМЦ ГУК МВД России, 2002.114 p.
167. Громов А. Н. Уголовный процесс России. М.: 1998. 552 p.
168. Гуляев А. П. Следователь в уголовном процессе. М.: 1981. 192 p.
169. Гуськова А. П. Актуальные вопросы защиты прав и законных интересов граждан, участвующих в уголовном судопроизводстве. В: Защита прав и законных интересов граждан, участвующих в уголовном процессе, как приоритетное направление в судопроизводстве. Сборник научных трудов. Москва-Оренбург: 1999, p. 489-492.
170. Даев В. Г. К понятию обвинения в советском уголовном процессе. *În*: Правоведение, №1, 1970, p. 76-86.

171. Даровских С. М. Принцип состязательности в уголовном процессе России и механизм его реализации. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук. Челябинск, Южно-Уральский Государственный Университет, 2001. 219 р.
172. Демидов Н., Тушев А. Отказ прокуроров от обвинения. *În*: Российская юстиция. 2002, №8, р. 25-27.
173. Демидов В., Санинский Р. Эффективность государственного обвинения. *În*: Законность, 2004, №8, р. 19-21.
174. Демидов В. В. К статье 264 УПК РФ. *În*: Уроки реформы уголовного правосудия в России. По материалам межведомственной рабочей группы по мониторингу УПК РФ связи с пятилетием со дня его принятия и введения в действие. Сборник статей. Под редакцией Е. Б. Мизулиной и В. Н. Плигина. Изд. ЮРИСТЪ. М.: 2006, р. 142-145.
175. Добровольская Т. Н. Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса. М.: 1977. 112 р.
176. Дорошков В. В., Патов Н. А. Особенности уголовного судопроизводства у мирового судьи. *În*: Российский судья, 2002, №4, р. 17-22.
177. Дубинский А.Я. Исполнение процессуальных решений следователя: правовые и организационные проблемы. Киев: 1984. 182 р.
178. Дубинский А.Я., Сербулов В.А. Привлечение в качестве обвиняемого: Учебное пособие. Киев: НИ иРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1989. 59 р.
179. Дупак Н. Ю. Проблемы реализации государственного обвинения в суде первой инстанции. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоград: 2005. 221 р.
180. Евсютина А. П. Обвинение в стадии предания суду. Диссертация кандидата юоидических наук. Свердловск: 1984. 188 р.
181. Еникеев З. Д. Уголовное преследование. Учебное пособие. Уфа: 2000. 131 р.
182. Еникеев З. Д. Проблемы уголовного преследования в современной России. *În*: Пятьдесят лет кафедре уголовного процесса УрГЮА. Материалы Международ. науч.конф., г Екатеринбург, 27-28 янв. 2005 г.: В 2 ч. Екатеринбург: 2005. Ч. 1, р. 277-280.
183. Есоян Е. А. Особенности судебного следствия по групповым и/или многоэпизодным уголовным делам. В: Пятьдесят лет кафедре уголовного процесса УрГЮА (СЮИ): Материалы Международ, науч. конф., г Екатеринбург, 27-28 янв. 2005 г.: В 2 ч. Екатеринбург: 2005. Ч. 1, р. 283-287.
184. Ефимичев С.П. Значение обвинительного заключения в уголовном судопроизводстве. В: Задачи укрепления правопорядка на современно этапе. Учёные записки. Т. 51. Владивосток: ДГУ, 1972, р. 81-89.
185. Ефимичев С.П. Правовые и организационные вопросы окончания предварительного рапсследования с обвинительным заключением: Учебное пособие. Волгоград: 1977. 91 р.
186. Ефимичев С. П. Предварительное расследование и его роль в реализации уголовной ответственности. Автореферат диссертации доктора юридических наук. Л.: 1987. 31 р.
187. Жогин Н. В., Фаткуллин Ф. Н. Возбуждение уголовного дела. М.: 1961. 206 р.
188. Жогин Н. В., Фаткуллин Ф. Н. Предварительное следствие. М.: 1965. 367 р.
189. Зайцева Е. А. Правовой институт судебной экспертизы в современных условиях. Волгоград: 2003. 188 р.

190. Зеленин С. Зависимость суда от позиции прокурора. *În*: Законность, 2001, №5, р. 14-16.
191. Зеленин С. Р. Проблемы допуска потерпевшего к правосудию. *În*: Материалы Международной научно-практической Конференции, посвященной принятию нового Уголовно процессуального кодекса Российской Федерации. М.: 2002, р. 72-76.
192. Зеленин С. Р. Потерпевший в состязательном процессе. *În*: Российская Юстиция. 2001, №3, р. 48-49.
193. Зеленецкий В. С. Возбуждение государственного обвинения в советском уголовном процессе. Изд. Виша Школа. Харьков: 1979. 144 р.
194. Зеленецкий В. С. Отказ прокурора от государственного обвинения. Харьков: 1979. 116 р.
195. Землянухин А. В. Отказ от обвинения в системе уголовно-процессуальных актов. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Саратов: 2005. 24 р.
196. Зинатуллин З. З., Зинатуллин. Т. З. Общие проблемы обвинения и защиты по уголовным делам. Ижевск: 1997. 114 р.
197. Зозулинский А. Б. Отказ прокурора от обвинения и его правовые последствия. *În*: Советское Государство и право. 1978, №7, р. 137-140.
198. Иванов В. В. Обеспечение потерпевшего при отказе прокурора от уголовного преследования по делам публичного обвинения. *În*: Проблемы обеспечения прав участников процесса по новому Уголовно-процессуальному кодексу Р.Ф.: Материалы межрегиональной научно-практической конференции. Самара: 2003, р. 225-231.
199. Иванова Т. Я. Участие прокурора в доказывании на предварительном следствии. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Самара: 1999. 23 р.
200. Калинин С. Состязательность в уголовном процессе и пределы судебного разбирательства. *În*: Уголовное право, 2006, №6, р. 69-72.
201. Карнеева Л.М. Привлечение в качестве обвиняемого. М.: Госюриздат, 1962. 93 р.
202. Карнеева Л. М. Привлечение к уголовной ответственности. Законность и обоснованность. М.: 1971. 133 р.
203. Кириллова Н. А. Отказ государственного обвинителя от обвинения. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. СПб: 2007. 24 р.
204. Кобликов А.С. Учебник уголовного процесса. Изд. СРАРК. М.: 1995, 382 р.
205. Ковалев В. М. Привлечение в качестве обвиняемого и его соотношение с привлечением к уголовной ответственности. В: Проблемы уголовной ответственности и наказания: Сборник научных трудов. Рязань: Рязанская Высшая Школа МВД СССР, 1987, р. 58-68.
206. Ковтун Н. Н. Соотношение частных и публичных начал в уголовном судопроизводстве РФ: время выбора. *În*: Государство и Право. 1995, №11, р. 66-71.
207. Ковтун Н. Н., Кузнецов А. П. Сущность и содержание функции уголовного преследования в уголовном процессе России. *În*: Российский судья, 2004, №6, р. 22.
208. Козубенко Ю. В. Уголовное преследование: опыт комплексного исследования. СПб: 2006. 256 р.
209. Колпашникова В. М. Теоретические и практические вопросы участия государственного обвинителя в суде первой инстанции. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Челябинск: 2006. 21 р.
210. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Под редакцией И. Л. Петрухина. М.: 2002. 896 р.

211. Комментарий к УПК РФ. Под редакцией А. В. Смирнова. СПб: 2003. 1008 р.
212. Кореневский Ю. В. Государственное обвинение: какая реформа нужна? *În*: Законность. 2001, №4, р. 31-35.
213. Королев Г. Пора внести ясность: помощник прокурора – государственный обвинитель. *În*: Законность, 2003, № 9, р. 7-10.
214. Королев Г. Н. Прокурорское уголовное преследование в российском уголовном процессе. Монография, М.: 2006. 360 р.
215. Крючков В. Ф. Прокурорский надзор. Учебник для вузов. Изд. НОРМА. М.: 2006. 784 р.
216. Кузнецова Н. В. Проблема защиты прав потерпевшего в новом УПК РФ. В: Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной принятию нового Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации. М.: 2002. р. 67-69.
217. Кузнецов Н. П. Уголовное преследование. В: Уголовный процесс России. Под редакцией З. Ф. Ковриги, Н. П. Кузнецова. Воронеж: 2003, р. 243-276.
218. Курочкина Л. А. Обеспечение прокурором прав участников судебного разбирательства уголовных дел. М.: 2004. 160 р.
219. Куцова Э. Ф. Привлечение в качестве обвиняемого, предъявление обвинения, допрос обвиняемого. Уголовный процесс. Под редакцией И. Л. Петрухина. Изд. ПРОСПЕКТ. М.: 2001. 692 р.
220. Лавдаренко Л. И. Функция следователя в российском уголовном процессе: проблемы реализации, пути развития. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Владивосток: 2001. 22 р.
221. Ларин А. М. Расследование по уголовному делу: процессуальные функции. М.: 1986. 160 р.
222. Ларин А. М., Мельникова Э. Б., Савицкий В. М. Уголовный процесс России. Лекции-очерки. Под редакцией В. М. Савицкого. М: Изд. БЕК, 1997. 314 р.
223. Ларин А. М. О принципах уголовного процесса и гарантиях прав личности в проекте УПК. В: Вестник Южно-уральского Государственного Университета. 2001, №8, р. 75-82.
224. Лукожев Х. М. Проблемы поддержания государственного обвинения в суде первой инстанции. Автореферат кандидата юридических наук. Краснодар: 2006. 24 р.
225. Lupinская П. А. Социальная и гносеологическая природа процессуальных решений. *În*: Советское государство и право. 1970, № 3, р. 100-105.
226. Lupinская П. А. Законность и обоснованность решений в уголовном судопроизводстве. М.: 1971. 79 р.
227. Lupinская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство и практика. М.: 2006. 174 р.
228. Lupinская П. А. Решения в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство, практика. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Норма: Инфра-М, 2010. 240 р.
229. Макаров С. Изменение квалификации преступлений в судебном разбирательстве. *În*: Уголовное право, 2003, №2, р. 118-120.
230. Макарова З. В. Защита потерпевшего в уголовном процессе – обязанность государства [online]. Disponibil: [http://urvesti.ru/Uuv3\(6\)99/03.htm](http://urvesti.ru/Uuv3(6)99/03.htm). Vizitat: 12.05.2018. .
231. Макбрайд Дж. Практика Европейского суда по правам человека. Изд. КИС. Киев: 2011. 576 р.

232. Мартыничик Е. Вправе ли прокурор быть субсидиарным обвинителем? *În*: Законность. 2003, №11, р. 10-12.
233. Мизулина Е. Б. Уголовный процесс: концепция самоограничения государства. Тарту: 1991. 269 р.
234. Михайлов А. А. Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции. Диссертация кандидата юридических наук. Томск: 2008. 269 р.
235. Михайловская И. Б. Настольная книга судьи по доказывания в уголовном процессе. М.: 2006. 192 р.
236. Мотовиловкер Я. О. Основные уголовно-процессуальные функции. Ярославль: 1976. 94 р.
237. Научно-практический Комментарий к Уголовно-процессуальному Кодексу Российской Федерации. Под общей редакцией В. М. Лебедева. Научный редактор В. П. Божьев. 2-е издание переработанное и дополненное. М.: 2004. 1007 р.
238. Николайчик В. М. Уголовный процесс США. М.: 1981. 224 р.
239. Оборин Д. Е. Привлечение в качестве обвиняемого в российском уголовном процессе. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. СПб: 2005. 183 р.
240. Орлова А. А. Процессуальный порядок привлечение в качестве обвиняемого. // Уголовный процесс. Сборник учебных пособий. Выпуск 2. М.: 2002. 317 р.
241. Панькина И. Ю. Реализация принципа презумпции невиновности на досудебных стадиях уголовного процесса. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Калининград: 2001. 26 р.
242. Пашков С. Ю. Прекращение уголовного дела или уголовного преследования судом первой инстанции ввиду отказа государственного обвинителя от поддержания обвинения. *În*: Российский следователь. 2005, №12, р. 26-28.
243. Петраков С. В., Поляков М. П. Научные и практические доводы за право прокурора на отказ от обвинения. *În*: Уголовное судопроизводство. 2006, №4, р. 11-14.
244. Петрова Н. Е. Частное и субсидиарное обвинение. Диссертация кандидата юридических наук. Саратов: 1999. 213 р.
245. Петрова Н. Е. Частный интерес в уголовном процессе защищен не в полной мере. *În*: Российская юстиция. 2001, №6, р. 36-38.
246. Петрова Н. Е. Наделить потерпевшего правом уголовного преследования. *În*: Российская юстиция, 2002, №12, р. 55-56.
247. Петрухин И. Л., Батуров Г. П., Моршакова Т. Г. Теоретические основы эффективности правосудия. М.: 1979. 392 р.
248. Петрухин И. Л. Концептуальные основы реформы уголовного судопроизводства в России. *În*: Государство и Право, 2002, №5, р. 17-29.
249. Петрухин И. Л. От инквизиции – к состязательности. *În*: Государство и право. 2003, №7, р. 28-37.
250. Петрухин И. Л. Теоретические основы реформы уголовного процесса в России. Часть 2. М.: 2005. 192 р.
251. Петуховский А. Восстановить институт возвращения судом уголовных дел на дополнительное расследование. *În*: Российская юстиция. 2004, № 2, р. 41-49.
252. Побегайло Г. Д. Судебные прения в советском уголовном процессе. М.: 1982. 37 р.

- 253 Пономаренко С. С. Диспозитивные начала в российском уголовном процессе. Диссертация кандидата юридических наук. Оренбург: 2002. 156 р.
254. Попов В. Ф. Судебное следствие: проблемы оптимизации. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Нижний-Новгород: 1998. 26 р.
255. Пучковская М. Е. Правовые последствия отказа прокурора от обвинения в стадии судебного разбирательства. В: Проблемы теории и практики уголовного процесса, прокурорского надзора и правоохранительной деятельности в свете нового российского законодательства. Материалы научной практической конференции. Томск: 2004, р. 193-196.
256. Рахунов Р. Д. Участники уголовно-процессуальной деятельности по советскому праву. М.: 1961. 277 р.
257. Решетникова Т. А. Правовой статус, функции и полномочия прокуратуры в странах СНГ (сравнительно-правовое исследование). Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М.: 2005. 29 р.
258. Римское частное право. Учебник. Под редакцией И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. М.: 1997. 224 р.
259. Ровнейко В. В. Изменение обвинения в суде первой инстанции по российскому уголовно-процессуальному законодательству. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Ижевск: 1996. 24 р.
260. Рыжаков А. П. Окончание предварительного расследования. Изд. Городец. М.: 1999. 255 р.
261. Рыжаков А. П. Уголовный процесс. М.: 2003. 797 р..
262. Рыжаков А. П. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Норма, 2004. 958 р.
263. Савицкий В. М. Государственное обвинение в суде. М.: 1971. 343 р.
264. Савицкий В. М. Очерк теории прокурорского надзора в уголовном судопроизводстве. М.: 1975. 383 р.
265. Садовский И. М. Судебная речь прокурора. В: Прокурорский надзор в суде первой инстанции по уголовным делам. М.: 1978, р. 130-133.
266. Свиридов М. К. Исследование доказательств в стадии подготовки к судебному разбирательству. В: Правовые проблемы укрепления российской государственности. Сборник статей. Под редакцией М. К. Свиридова. Томск: 2006, р. 112-117.
267. Седаш Е. А. Частное начало в Российском уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Саратов: 2000. 24 р.
268. Сердечная Р. Г. Привлечение в качестве обвиняемого и осуществление принципов уголовного процесса. Диссертация кандидата юридических наук. Волгоград: 1999. 188 р.
269. Сереброва С. П. Привлечение в качестве обвиняемого. В: Уголовный процесс России. Под редакцией В. Т. Томина. М.: 2003, р. 404-512.
270. Советский уголовный процесс. Под редакцией Л. М. Карнеевой, П. А. Лупинской, И. В. Тыричева. М.: 1980. 412 р.
271. Советский уголовный процесс. Под ред. Проф. С.В. Бородина. М.: Акад. МВД СССР, 1982. 578 р.
272. Соединенные Штата Америки: Конституция и законодательные акты. Перевод с английского. Составитель В. И. Лафитский. Под редакцией О. А. Жидкова. М.: 1993. 766 р.

273. Соловьев А. Б., Якубович Н. А. К вопросу о концепции правового обеспечения функции уголовного преследования В: Современные проблемы уголовного права, процесса и криминалистики. Кемерово: 1996, р. 31-35.
274. Соя-Серко О. А. Допрос подсудимого в советском уголовном процессе. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М.: 1969. 16 р.
275. Стадниcki Л. Полномочия прокурора при рассмотрении уголовных дел в суде первой инстанции. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу: 2016. 31 р.
276. Стадниcki Л. Полномочия прокурора при рассмотрении уголовных дел в суде первой инстанции. Диссертации на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу: 2016. 196 р.
277. Статкус В. Ф., Цоколов И. А., Жидких А. А. Предъявление обвинения и составление обвинительного заключения. Под редакцией И. А. Попова. М: Изд. Книжная находка, 2002. 160 р.
278. Стрёмовский В. А. Содержание предварительного следствия в советском уголовном процессе. Краснодар: 1971. 98 р.
279. Строгович М. С. Уголовное преследование в советском уголовном процессе. М.: 1951. 191 р.
280. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Том 1. Изд. НАУКА. М.: 1968. 470 р.
281. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Том 2. М.: 1970. 616 р.
282. Суховерхова М.А. Роль суда в доказывании по уголовным делам. Їп: Право и государство: теория и практика. 2006, №2, р. 123-126.
283. Тетерина Т. Отказ прокурора от обвинения «преступает» право потерпевшего на доступ к правосудию. Їп: Российская Юстиция. 2003, №10, р. 15-20.
284. Томин В.Т., Якупов Р.Х., Дунин В.А. Процессуальные документы, сроки и судебные издержки в уголовном судопроизводстве. Лекция. Научно-исследовательская и редакционно-издательская группа Омской ВШМ МВД СССР. Омск: 1973. 50 р.
285. Трусов А.И. Предъявление обвинения и допрос обвиняемого. В: Уголовный процесс: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. Под ред. К.Ф. Гуценко. Изд. 4-е, перераб. и доп. М.: Зерцало, 2000, р. 254-265.
286. Турилов Г. Г. Прокурор как субъект доказывания в российском уголовном процессе. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар: 2002. 207 р.
287. Тушев А. А. Прокурор в уголовном процессе Российской Федерации: система функций и полномочий. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Краснодар: 2006. 46 р.
288. Уголовно-процессуальное право. Учебник. Под редакцией П. А. Лупинской. М.: 1998. 696 р.
289. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебник. Ответственный редактор П. А. Лупинская. Изд. ЮРИСТЪ. М.: 2003. 797 р.
290. Уголовный процесс. Учебник для иностранных слушателей вузов МВД СССР. Под редакцией В. П. Божьева. М.: 1989. 237 р.
291. Уголовный процесс России. Под редакцией З. Ф. Ковриги и Н. П. Кузнецова. Воронеж: 2004. 397 р.

292. Уголовный процесс. Учебник. Под редакцией С. А. Колосовича, Е. А. Зайцевой. Волгоград: 2002. 376 р.
293. Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов. Под ред. К.Ф. Гуценко. М.: ИКД "Зерцало-М", 2004. 736 р.
294. Уткин Е. А. Уголовно-процессуальные проблемы использования научно-технических средств в стадии судебного разбирательства. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Киев: 1987. 26 р.
295. Фаткуллин Ф. Н. Обвинение и его изменение в суде. Казань: 1963. 171 р.
296. Фаткуллин Ф. Н. Обвинение и судебный приговор. Издательство Казанского Университета, 1965. 532 р.
297. Фаткуллин Ф. Н. Изменение обвинения. М.: 1971. 164 р.
298. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Том 1. Изд. Альфа. СПб: 1996. 551 р.
299. Фойницкий И. Я. Курс уголовного производства. Т. 2. СПб: 1996. 605 р.
300. Фоменко А. Н. Защита прокурором прав и законных интересов потерпевшего в российском уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Краснодар: 2006. 26 р.
301. Фоменко И. В. Решения и действия следователя на завершающем этапе расследования. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Ставрополь: 2008. 22 р.
302. Франциферов Ю. В. Понятие и процессуальный порядок привлечения лица в качестве обвиняемого. In: Российский судья. 2002, №5, р. 18-19.
303. Халиулин А. Г. Уголовное преследование как функция Прокуратуры Российской Федерации. Диссертация на соискание степени доктора юридических наук. М.: 1997. 261 р.
304. Харчикова В. Ш. Формирование обвинения в уголовном процессе России. Диссертация кандидата юридических наук. Кемерово: 2004. 207 р.
305. Хатуева В. Примирение сторон и отказ от обвинения как основания прекращения частного уголовного преследования. In: Уголовное право, 2004, №4, р. 68-73.
306. Чаплыгина, В.Н., Коновалов, Н.А. Предварительное следствие в ОВД: курс лекций. Орел: ОрЮИ МВД России, 2003. 143 р.
307. Чекулаев Д. П. Потерпевший: доступ к правосудию и компенсация причиненного ущерба. М.: 2006. 264 р.
308. Чельцов М. А., Советский уголовный процесс. М.: 1962. 503 р.
309. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах. СПб: 1995. 846 р.
310. Шамардин А. А. Примирение сторон и отказ от обвинения должны утверждаться судом. In: Российская юстиция. 2001, №2, р. 60-61.
311. Шамардин А. А. Проблемы развития частных начал обвинения в российском уголовном процессе. Оренбург: 2002. 119 р.
312. Шейфер С. А. Предварительное следствие. Общие условия и основные этапы производства. Куйбышев: 1986. 84 р.

313. Шейфер С. А., Петрова Н. Е. Проблемы реформирования производства по делам частного обвинения в духе расширения частных начал в уголовном процессе РФ. *În: Государство и право*, 1999, №6, p. 51-56.
314. Шимановский В.В. Привлечение в качестве обвиняемого на предварительном следствии. *Ин-т усовершенств.следств. работы*. Л.: 1983. 48 p.
315. Шинтасов С. М. Проблема отказа прокурора от обвинения и ее значение. *În: Ученые записки. Сборник научных трудов юридического факультета Оренбургского Государственного Университета*. Выпуск 1. Оренбург, 2004, p.245-249.
316. Шуваткин А. В. Обвинительное заключение и обвинительный акт в современном уголовном процессе России. Диссертация кандидата юридических наук. Самара: 2003. 242 p.
317. Щерба С. П., Решетникова Т. А., Зайцев О. А. Прокуратура в странах СНГ: правовой статус, функции, полномочия: научное и учебное пособие. Под общей редакцией Щербы С. П. М., 2007. 557 p.
318. Щербаков С. Доказательства в уголовном судопроизводстве США. *În: Российский судья*, 2010, №4, p. 27-33.
319. Эльдаров М. Потерпевшему дать права частного обвинителя. *În: Российская юстиция*, 1997, №8, p. 21-25.
320. Элькин П. С. Сущность советского уголовно-процессуального права. Л.: 1963. 172 p.
321. Ягофаров Ф. М. Механизм реализации функции обвинения при рассмотрении дела судом первой инстанции. Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук. Оренбург: 2003. 231 p.
322. Якубович Н.А. Окончание предварительного расследования. М.: Госюриздат, 1962. 146 p.
323. Якупов Р. Х. Уголовный процесс. М.: 1998. 448 p.
324. Якупов Р. Х. Уголовный процесс. М.: 1999. 464 p.
325. Ashworth A. Developments in the Public Prosecutor's Office in England and Wales. *In: European Journal of Crime, Criminal law and Criminal justice*. Vol. 8/3. Kluwer Law International, 2000, nr. 3, p. 257-282.
326. Bêliveau P., Vauclair M. *Traité général de preuve et de procédure pénale*. 6e edition. Les éditions Thémis. Montréal (Québec), 1999. 987 p.
327. Bullier A. Le Crown Prosecution Service: émergence d'un parquet en Angleterre. *In: Revue de science criminelle et de droit pénal compare*, 1988, nr. 2, p. 272-280.
328. Burgelin J. Fr. Le Parquet, institution française. Un faux problème: accusatoire contre inquisitoire. *Regards sur l'actualité*, nr. 300/2004. Réformes de la justice pénale. La documentation française. Paris, 2004, p. 42-59.
329. Cedras J. La justice pénale aux États-Unis. *Economica*. Press Universitaires d'Aix Merseille, 1990. 379 p.
330. Dintilhac J. P. Rôle et attributions du procureur de la République. Histoire et évolutions. Nouvelles attributions résultant de la loi du 23 juin 1999 renforçant l'efficacité de la procédure pénale et de la loi du 15 juin 2000 renforçant la présomption d'innocence et les droits des victimes. *Perspectives*. *In: Revue de science criminelle et de droit pénal compare* 2002, nr. 1, p. 35-46.
331. Dintilhac J. P. Le procureur de la République. Éditions L'Harmatton, Paris, 2003. 111 p.

332. Giunta F. Interessi privati e diflazioni penale sull'uso della guerela. Giufre Editore. Milano, 1993. 297 p.
333. Grilli L. Corso di procedura penale. Seconda edizione. Cedam. Padova, 2009. 698 p.
334. Guinchard S., Buisson J. Procédure pénale. Editions Litec. Paris, 2000. 864 p.
335. Hampton C. Criminal procedure. Third edition. Swet and Maxwell. London, 1982. 493 p.
336. Knusimaki M. L'indépendance du ministère public face au pouvoir exécutif, aux tribunaux et à la police. Quel Ministère public en Europe du XXIe siècle. Conférence paneuropéenne, Strasbourg, mai 2000. Édition du Conseil de l'Europe, 2000, p. 104-116.
337. Kuhn A. Le „plea bargaining”. Détenus. Verlag Paul haupt. Bern, Stuttgart, Wien, 2000. 329 p.
338. Merigean M. La victime est le système pénal allemand. In: Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, nr. 1/1994, p. 49-62.
339. Neubauer D. W. America's Courts and the criminal Justice System. Wadsworth, Inc. Belmont California, 1992. 554 p.
340. Pradel J., Leigh L. Le ministère public – Examen comparé des droits anglais et français, Revue de droit pénal et de criminologie, 1989.417 p.
341. Pradel J. Droit pénal comparé. 2e édition. Dalloz, Paris: 2002. 803 p.
342. Pradel J. Procédure pénale. 11e édition, 2002/2003. Édition Cujas. Paris, 2002. 883 p.
343. Pigueres G. Procédure pénale suisse. Traité théorique et pratique. Schulthess, Zürich: 2000. 925 p.
344. Pin X. La privatisation du procès penal. Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 2002, nr.2, p. 245-246.
345. Rodrigues A. L'assistante, une curiosité du droit procédural portugais. Quelques aspects des sciences criminelles. Travaux de l'Institut de Sciences criminelles de Poitiers. Tome 10. Édition Cujas, Paris, 1990. 311 p.
346. Ruymbeke R. Le juge d'instruction. Imprimerie des Presse Universitaires de France. Paris, 1998. 238 p.
347. Santos O. Derecho procesual penal. Col. Ceure. Madtid, 2000. 912 p.
348. Sendra V. L'accusation publique en Espagne. Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, nr. 4/1994, p. 735-749.
349. Smith A. T. H. England and Wales. Criminal procedure systems in the European community. Edition C. Van Den Wyngaert. Butterworks, 1993. 376 p.
350. Sprack J. Criminal procedure. Eight Edition. Blackstone Press Limited. London, 2000.
351. Vincent J., Monagnier, G., Varinard, A. La justices et ses institutions. 2e édition. Dalooz, Paris, 1995. 536 p.
352. Weigend T. Das Opferschutzgesetz Kleine Schritte zu Welchem Ziel. In: Neue Juristische Wochenschrift, 1987, nr. 20, p. 1161-1224.
353. Engel și alții vs. Olanda – Sancțiuni și proceduri disciplinare militare. <https://jurisprudentacedo.com/ENGEL-SI-ALTII-c.-OLANDEI-Sanctiuni-si-proceduri-disciplinare-militare.html>. Vizitat: 26.05.2018.
354. Ziliberberg c. Moldovei - Necitarea în cadrul procedurilor penale. <https://jurisprudentacedo.com/Ziliberberg-c.-Moldovei-Necitarea-in-cadrul-procedurilor-penale.html>. Vizitat: 26.05.2018.

ANEXĂ

Act de implementare a rezultatelor științifice în activitatea didactico-științifică

 FREE INTERNATIONAL UNIVERSITY of MOLDOVA
LAW FACULTY

 UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ din MOLDOVA
FACULTATEA DREPT

52, Vlaicu Pârcălab Str.
Chișinău, MD-2012, Republic of Moldova
Tel: (+373 22) 22 99 74 – Fax (+373 22) 20 59 76
E-mail: drept@ulim.md
www.drept.ulim.md

22.09.2017

CONFIRMARE
a implementării rezultatelor cercetărilor științifice în cadrul
Proiectului de doctorat „Instituția învinuirii în procesul penal”

Prin prezenta, Vă aduc la cunoștință faptul că dl Vasile Zamfir a prezentat un raport cu titlul „Reglementarea juridică a instituției învinuirii în procesul penal în România în contextul racordării cadrului normativ național la rigorile Uniunii Europene”, în cadrul unui workshop organizat de Școala Doctorală Drept, ULIM.

În conextul raportului prezentat, dlui s-a axat pe câteva aspecte ale subiectului abordat: identificarea problematicii prin motivarea subiectului; identificarea lucrărilor și al cadrului normativ ce reglementează subiectul în cauză; identificarea lacunelor ce au fost împlinite prin raportul prezentat.

Totodată, în cadrul workshop-ului, dl Vasile Zamfir a trasat parcursul realizării ideii de abordare a subiectului respectiv: ideea → experimentarea → raport științific în cadrul workshop-ului → discuții cu scopul perfectării acestuia → prezentarea în formă de articol a raportului în cadrul unei conferințe științifice sau reviste științifice → acceptarea ideii de către comunitatea științifică → identificarea noilor cunoștințe în teza de doctorat.

Cu respect,
Kind Regards,

Conf. univ., dr. Vitalie Gamurari

Director,
Școala Doctorală Drept
vgamurari@gmail.com

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Zamfir Vasile, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

Zamfir Vasile _____

22 mai 2018

CV-ul AUTORULUI

Date personale:

Nume, prenume: ZAMFIR Vasile

Data și locul nașterii: 26 mai, 1969, Slobozia, județ Ialomița, România

Cetățenia: România

Studii:

2009 – 2011. Diplomă de Master în Drept – specializarea Instituții de drept privat

Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Facultatea de Drept

2009 – prezent – Doctorand – specializarea Drept penal U.L.I.M. Republica Moldova

Activitate profesională:

2007 - S.C. Expert Audit Group SRL – Onești, România.

2010 - Evaluator în cadrul Comisiei Naționale de Evaluare a Spitalelor.

2011 - Manager „resurse umane” cod COR 123207, S.C. OK Service Corporation – Ploiești.

Domenii de interes științific: drept procesual penal, drept penal, drept civil.

Participări la foruri științifice internaționale:

1. Consiliul de mediere – SC ALMARO Trening SRL. Diplomă curs perfecționare „Aspecte juridice în mediere. Medierea în cauzele civile; medierea în cauzele penale”. 16 – 17 martie 2012.

2. Universitatea Transilvania Brașov; Universitatea Spiru Haret București. Diplomă participare conferința internațională „Justice and civil society” cu lucrarea „Legal and teoretical issues on the concept and the essence institution of the phase of criminal prosecution”. 18 – 19 mai 2012.

3. Societatea de Științe Juridice. Diplomă de participare, la Conferința „Contractul în noul cod civil. Capcane și soluții”. 15 octombrie 2012.

4. Societatea de Științe Juridice. Diplomă de participare la Conferința „Soluții legale pentru infracțiuni speciale”. 26 – 27 octombrie 2012.

5. Societatea de Științe Juridice. Diplomă de participare, la Conferința „Probleme dificile de procedură civilă”. 8 – 9 februarie 2013.

6. Ministerul Justiției, Institutul Național al Magistraturii, Direcția Națională Anticorupție etc. Diplomă de participare, la Conferința „Stat, Justiție și Mediere”. 05 octombrie 2013.

7. Academia Română – Institutul de Cercetări Juridice ”Acad. ANDREI RĂDULESCU,, Diplomă de participare, la Conferința „Continuitatea și discontinuitatea în dreptul român” cu lucrarea la secțiunea drept penal „Reglementarea punerii sub învinuire. Actualitate și perspectivă”. 29 martie 2013

8. Asociația pentru Cooperare Internațională, Drepturile Omului, Mediere și Arbitraj București. Diplomă de participare la Conferința „Medierea și justiția – Infracțiuni ce pot fi soluționate pe calea medierii, potrivit noului cod penal”. 14 iulie 2012.

9. Asociația pentru Cooperare Internațională, Drepturile Omului, Mediere și Arbitraj București. Diplomă de participare la Seminarul cu tema „Litigiile transfrontaliere – Combaterea violenței domestice și a cauzelor privind răpirile internaționale de copii prin mediere”. 15 iulie 2012.

Lucrări științifice publicate: 8 articole științifice.

Cunoașterea limbilor: româna – la perfecție; rusa, engleza, franceza – citesc și traduc cu dicționarul.

Date de contact: str.Peneș Curcanu, nr.12, Slobozia, județ Ialomița, România, tel. Mobil - +40 (0)762758027; tel. Domiciliu – 0374057613.

e-mail: vvzamfir@yahoo.com